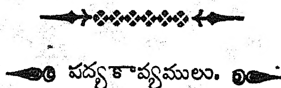
ఆంధ్రగ్రంథములు.

పద్యకావ్యములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అప్పకవీయము, గిడుగు రామమూర్తిపంతుల విమర్శతో	3	0
ఆముక్తమాల్యద, (విష్ణుచిత్తీయము) ...	6	0
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము ...	8	0
,, ఉత్తమప్రతి, 2 సంపుటములు ...	10	0
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు ...	1	8
,, టీక ...	4	0
ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:—		
ఆది సభాపర్వములు గల సంపుటము ...	3	0
ఆరణ్యపర్వము ...	(అచ్చు)	
విరాటోద్యోగపర్వములు ...	(అచ్చు)	
భీష్మద్రోణపర్వములు ...	,,	
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు ...	,,	
శాంతిపర్వము ...	3	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు ...	3	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము ...	(అచ్చు)	
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము ...	,,	
శాంతిసప్తకము ...	5	4
ఆనందరంగరాట్ఛందము ...	1	8
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు, అట్టబైండు ...	1	4
డిటో క్యాలికోబైండు ...	1	8
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కనికూర్పు ...	3	8
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము ...	1	12

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
కవికర్ణరసాయనము, (మాంధాతృచరిత్ర)	...	1	8
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	10	0
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము, క్రొత్తకూర్పు		1	8
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది	...	1	8
చెన్నబసవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1	4
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందము)	...	1	0
జైమినీభారతము, అశ్వమేధపర్వము	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, పద్యము కేతనకవి	...	1	8
దశావతారచరిత్ర, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	3	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక, భాగవతములోనిది	...	0	10
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, చక్రపురి రాఘవాచార్యప్రణీతము		1	4
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, తిక్కనామాత్యప్రణీతము		1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	1	0
,, క్యాలికోబైండు	...	1	6
,, వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	4
,, క్యాలికోబైండు	...	1	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
,, సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	3	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము, క్రొత్తకూర్పు, శ్రీధరమల్లె వేంకటరామకవి		1	8
బసవపురాణము, పిడపర్తి సోమనాథకవి	...	2	8
భాస్కరరామాయణము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	6	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగ ముద్రితము	...	4	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	2	8
భక్తిరసశతకసంపుటము I 20 శతకములు	...	3	0
,, II ,,	...	3	0
,, III ,,	...	3	0
నీతిశతకసంపుటము I ,,	...	3	0

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రంగనాథ రామాయణము, ద్విపద, చక్కనికొత్తకూర్పు	3	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక, ద్వ్యర్థిప్రబంధరాజము ...	3	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక ...	1	4
వసుచరిత్రవిమర్శనము ...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, రామరాజభూషణప్రణీతము ...	5	0
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది ...	1	4
విష్ణుపురాణము, వెన్నెలకంటి సూరనార్యప్రణీతము, లఘుటిప్పణము ...	3	8
వివేకసింధు, కొండనార్యప్రణీతము ...	1	0
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	8
వైశ్యపురాణము, శ్రీగురు భాస్కరాచార్యకృతము ...	1	4
వీరభద్రవిజయము, పోతనకృతము ...	1	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	1	0
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	1	0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది ...	1	8
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవి ...	1	0
శేషధర్మము, తామరపల్లి తమ్మయ్య ...	1	0
శుకసప్తతి, కదిరీపతికృతము ...	1	8
సమీరకుమారవిజయము, నూతనముద్రితము ...	1	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవి విరచితము ...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, తాత్పర్యము ...	4	8
,, అట్టబైండు ...	2	8
సుదతీణాపరిణయము, తెనాలి అన్నయకవి (క్రొత్తకూర్పు)	1	0
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు, ఎఱ్ఱాప్రగడ ...	4	8
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, రామరాజభూషణకవి	3	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

భోజునివలెఁ పండితసార్వభౌముఁడును; వైదుషీ విశేషభూషణ

లగు మందారమాలాది కాంతామణులకు నాయకుఁడు

నగు రోచనమహారాజు చరిత్రమయిన

చమత్కారకథాకల్లోలిని

ద్వితీయభాగము.

ఇది

చిలకపాటి - వేంకటరామానుజశర్మగారిచే

రచియింపఁబడినది.

చిలకపాటి - తిరుమలాచార్యులవారిచే

"హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపఁబడియె.

చెన్నపురి.

1929.

 [వెల. 12 అణాలు.

చెన్నపురి:
పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులవారి
“హిందూరత్నాకర” ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రాంకితము.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

తృతీయతరంగము.

క. శ్రీనారదమునిసన్నుత,
సూనవతీపంచబాణ మధుదైత్యహరా,
సూనశరజనక సత్యా,
జ్ఞానానందస్వరూప జలజాతాక్షా.

అవధరింపు మట్లు తదనంతర వృత్తాంతం బరయం గోరి యున్న మంత్రి కుమారునితోఁ జిలుక యిట్లనియె. అప్పుడా మదనమాలయు.

సీ. పతి పేరురముపైకి బాళిమీఱఁగ నెక్కి కులుకుచన్గుబ్బలఁ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి,
నాథుమోమున మోము నర్మిలిఁ గదియించి నునుమోవి మొనపంట నొక్కి నొక్కి,
పెనిమిటియూరులఁ బేర్మితోఁ గదియించి యందంపుఁదొడలచే నదిమి యదిమి,
మోహనాంగునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలువున మైదీఁగెఁ జేర్చి చేర్చి,
గీ. సుందరాంగునిచెయ్యుల సొక్కి సొక్కి। కాంతుఁడింపొందులీలలఁ గాంచి కాంచి,
సురతచాతుర్యముల వేడ్కఁ జూపి చూపి। సలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.

ఇట్లొకింతతడవు వినోదంబుసలిపి తద్రతాంతంబునందు.

చ. పులకలు గ్రమ్మఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేనలినుండి రాలఁగాఁ,
బలుమఱు నూర్పుగాడుపులు బర్వఁగ లేఁజెమటల్ దొరంగఁగాఁ,
గలికియు లేఁతనవ్వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గునన్,
సొలుపులు బైకొనంగఁ బతి సొక్కఁగ వక్షముపైన వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవి తేనియ లానుచుండె. అట్టిసమయమున మందారమాలమాత్రము లతానికుంజమునకుం దరిసి వచ్చుచుండెను. మదనమాల రతిచతురతఁ గనుచు నన్యం బొకింతసేపు మఱచియున్న దానంగానఁ గమలవతి మందారమాల నెడబాసి యానికుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుండుట యెఱుంగనైతి. అట్టు

సమీపమునకు వచ్చు చుండారమాలం గాంచి నేను దాని రాక మదనమాల కెఱింగింపనెంచి యోమందారమాలా నీవీసమయమున నిక్కడికేలవచ్చితివే? యని యడిగితిని. అదివిని యామదనమాల భయసంభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యడిగ్గి యంతకుంజెంతలనున్న తన చీరె దానిక్రిందనుండు తీవియలతోఁదగులుకొని గొబ్బున విడదీయుటకు రాకుండఁగా సంభ్రమంబునందిగిచి యెత్తుకొని ఎడమప్రక్కగా కుంజద్వారమునకు వచ్చుమందార మాల నాకెదురగుటకుముందె కుడిప్రక్కగాఁజని యచ్చటివేలు పొదరిండ్లలో డాగు దును అని యనుకొని యతివేగముగ వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తటాలునం గమలవతి యెదురై యామందారమాలను వేగిరంబ రమ్మని యదియు నట్లురాఁగా నాకస్మికంబగు తనరాకకు నివ్వెఱపోయి యేమియుందోఁచకయుండు మదనమాలంజూపి యిట్లనియె.

శ్లో. బిభ్రాణా కరపల్లవేన కబరీ మేకేన పర్యాకులా,
మన్యేన స్తనమండలే నిదధతీ స్రస్తం దుకూలాంచలం,
ఏషా చందనలేశలాంఛితవపు స్తాంబూలరక్తాధరా,
నిర్యాతి ప్రియమందిరా ద్రతిపతే స్సాక్షాజ్జయశ్రీరివ.

[టీ. ఏకేన=ఒక, కరపల్లవేన=చిగురుటాకువంటి తనచేత, పర్యాకులాం=వీడి నట్టి, కబరీం=కొప్పును, బిభ్రాణా=పట్టుకొన్నదియై, అన్యేన=మఱియొకచేత, స్రస్తం=జారిన, దుకూలాంచలం=పట్టుచీరె చెఱంగును, స్తనమండలే=కుచస్థలము నందు, నిదధతీ=ఉంచుకొన్నదియై, చందనలేశలాంఛితవపుః=అచ్చటచ్చట గంధపుఁ బూఁతరేఖలుమాత్రముకలిగియుండు శరీరముగలదియు, తాంబూలరక్తాధరా=విడెము వలన నెఱుపుగదిరిగిన మోవిగలదియునై, ఏషా=ఈకాంత, ప్రియమందిరాత్= నాయకుఁడుండుసంకేతగృహమునుండి, రతిపతేః=మన్మథునియొక్క, సాక్షాత్= ప్రత్యక్షమయిన, జయశ్రీరివ=విజయలక్ష్మివలె, నిర్యాతి=వెడలివచ్చుచున్నది.]

ప్రియసఖీ మందారమాలా? ఈ కాంతారత్నముంగాంచితివే! ఇది తానుపరతిం బతిఁగూడునప్పుడు వీడిన కబరీభారము నొకకరమునం బట్టుకొని, మఱియొకచేత జాఱి పోయిన పట్టుచీరె చెఱంగుచే గుబ్బలకొనలు మూసికొని, గాఢాలింగనములందు నాయ కుని మేనంటి మాసిపోయిన మంచిగందపుఁబూఁత యొక్కొకచోటఁ గన్పడఁ దాంబూ లముచే నెఱ్ఱనగు నధరంబుతో నిదె వచ్చుచున్నయది. ఇప్పుడీకాంతారత్నము తన కాంతునితో మగచెయ్వులుసలిపి మదనసంగరమున జయంబంది వెడలుచున్నది. దీనిం జూడ నా మన్మథుని విజయలక్ష్మి మనకు ప్రత్యక్షమైనట్లుండలేదా? అనఁగా మందారమాలయుఁ జెలువగవంకురింపఁ దలపంచుకొని ప్రియసఖీ యిప్పుడు మనమియ్యో డకువచ్చుట సరికాదు పోదమురమ్మని కమలవతిం దీసికొని తనయింటికింబోవుచు దానిం

గాంచి యోయమ్మా నీ వెంతపని యొనరించితివే? సఖియయన్న నీ వేసఖివి? దూతికవన్న నీవేదూతికవు? అనియగ్గించి తన ముక్తాహారమును దానికి బహుమానంబుచేసి యింక నీ ప్రక్కింటిదానివలన నాకు భయంబులేకుండఁజేసి నన్నుఁగాపాడిన నీకు నీకోరిన ధనంబులెల్ల నొసంగెదను అని తీసికొనిపోయి యపరిమితములగు ధనములొసంగి విశేషముగ దాని మన్నించుచు నిది నాకుం బ్రియసఖియైనందున నెంతటిపనినైన సాధింపంగలను ఇప్పుడీ రాజకుమారునికి నన్నప్పగించి కపటముగ స్వాధీనపఱు వట్లొనరించినవిధముగ మఱియొక్కనికిం బట్టియిచ్చునేమో యనుభయముమాత్రము నాకుదీనియెడలఁ బాయదు. అని యనుకొనుచు మరల నారాజకుమారుని పొందుకువ్విళులూరుచునుండెను. అక్కడ పొదరింటిలో మదనమాలకమలవతిని జూచినంతమాత్రమున నెవ్వెఱపోయి పుత్తడిబొమ్మ రీతి యొకింతసేపు స్తబ్ధయైయుండి; కమలవతి సెప్పిన యెత్తిపొడుపు మాటలకు బదులు సెప్పలేక వారు పోయిన వెనుక చింతాక్రాంతయై బొటనవ్రేల నేల వ్రాయుచు మానంబుకోలుపోయినందుకు వగచుచు తాను మందారమాలచేసిన తప్పు కని పెట్టి తుమ్మెదపైఁబెట్టి యన్యాపదేశముగా నీచిలుకచేతం జెప్పించినందుకుఁ గమలవతి యిట్టి సమయమునవచ్చి నా సౌందర్యమును నుతియించురీతిగ నాతప్పు చేతఁబట్టుకొని దెప్పి చూపుచుంబోయెను! దీనివలన నేమేమి సంకటములు సంభవింపనున్నవో? ఎన్నికల్గినను ఓర్చుకొనుటకయిగదా యీ మదనమాలను భూమిపయి దేవుఁడు సృజియించె. అని యనుకొనుచు నింకను గళావతి రాకున్నది యిది యేమో? కేళీశుకమునుబట్టితెచ్చెదనని చెప్పిపోయినది? ఇదివఱకు దానిపోబడియే యగపడదు? చిలుకయు నిక్కడనె యున్నది? అయినఁ గొంతదూర మరిగి సమీపమున నెక్కడనైననున్నదో చూచెదను? అని యానికుంజమునుదాటి రానుద్యుక్తురాలు కాఁగాఁ గమలవతీమందారమాలలరాకకు వెఱచి యాపొదరింటం డాగియుండు రాజపుత్రుఁడు తటాలున దాని సమీపమునకు వచ్చి దాని హస్తంబు పట్టుకొని మదనమాలా యిప్పుడు నీవు సాహసించి యొంటిమై పోఁగూడదు. కళావతి మన యిరువురకును అనుకూలములయిన భోగోపకరణములను గొనివచ్చుట కింటికిఁబోయియున్నది. మరలిరాఁ గొంతతడవు చెల్లు. చందురుండుదయించి వెన్నెలలు కలయంబర్వునంతవరకు మనమిచ్చటనయుందము. అనిచెప్పఁగా మదనమాల ప్రాణనాథా యొకింతసేపిచ్చటనుండి కమలవతీ మందారమాలల కంటంబడితి. మరియొకింతసేపుంటినేని యెవ్వరెవ్వరు నన్నుంగాంచి యేమేమందురో "ఎవరే రీతిననుకొన్న నేమి? సమాధానపెట్టుకొందునా" యని యనుకొన్నను జారిణియని నలుగురికిఁ దెలిసినవెనుక జీవించియుండుటయంతరోఁత వేఱేమియును లేదు. అది యట్లుండనిమ్ము. ఇది కమలవతిగుండ సాంఖ్యాయని చెవికెక్కకమానదు. ఇది మొదలా

భగవతినా మొగంబైన జూడనొల్లదు గదా, ఆమహాత్మురాలికప్రియమై బ్రతుకుటకంటె
ప్రాణములు పరిత్యజించుట మేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదనమాలా
కమలవతులనట్టివిప్రియురాండ్రని యెంచకుము; మందారమాల ముగుదగావునను తాను
నిట్టిదియగానను నీకు విప్రియంబొకప్పుడైనఁ జేయనొల్లదు; ఇది సాంఖ్యాయని చెవికెక్క
టకు విధంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యురాలుగాదు.
మదనమాల తప్పు కనిపట్టినందుకై నీతప్పు నీయొడింగట్టి చూపిపోవచ్చినది. అంతే
కాని విప్రియంబొనరింప వచ్చినది కాదు. కమలవతీ కళావతులకును నాకును దప్ప
నితరులకీయుద్యానవనమునకు వచ్చెడు మార్గము సయితము తెలియదు కాన నితరులు వత్తు
రేమో యనుభయము మానుము. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చట వసియించుట ముందె
కమలవతి నావలన నెఱింగియున్నది. అందుకై చింతింపకుము అని యిట్లనేకవిధముల
సరసాలాపములు సలుపుచు దానిమనోగతంబగు వంతం గొంతదొలగించి చిఱునగవుతో
ప్రాణవల్లభా! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయసంభ్రమంబులతోఁ
దలిరులశయ్యఁ దిగిన విలాసం బిప్పటికిని మనంబు నెడబాయదు.

సీ. గురుతరకుచకుంభకోరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నందమొప్పమూసి,
కరఁగినకనకంపుకాంతులీనెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలఁగప్పి,
వీడియంసంబుపై వ్రేలాడుకచభార మదవదమీరంగ గుదురుపఱచి,
సంత్రస్తహోయనసారంగశిశులీల బెలుకువాల్చూపులఁ బెదరిచూచి,
గీ. వీడుమని నన్నుఁ గనుసైగ వేడుకొనుచు । నాదుకొసరుల నునులేఁతనవ్వుదోప,
వేగ యుపరతిఁ జాలించి విరులశయ్యఁ । దిగిననీనీటు తమి మఱి దీటుకొలిపె.

చ. కలికి పునారతంబునను గబ్బిచనుంగవ యుబ్బుసూపఁగాఁ,
గులుకుమిటారి లేనడుము కొంచముగాఁ నసియాడ లజ్జయున్,
వలపును బైకొనంగ వరపర్ణిని ప్రేమ సెలంగ నన్నుఁగా,
వలసి యొకింత నీకులుకువైఖరులన్ మగబాడిఁ జూపవే.

చ. వరతరవీర్యసంగరము వర్ధిలిముమ్మరమై చెలంగఁగా,
సరగునవింటినారి తెగుచాడ్పుననయ్యెను మువ్రతంబు. ఘు,
స్మరుఁడయియే చెడిస్మరుఁడు చారువిలాసిని వేగవచ్చియా,
దరమునఁ గంతులీలల ముదం బొనగూర్పుము నేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరిశయ్యకుఁ గర। మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యధరం,
బిమ్మా బిగికౌఁగిలి గయి। కొమ్మా మగబాడిఁ గూడుకోరిక మరలన్.

అని యిట్లు తమిదాళలేక యారాకొమరుండు తనచేతఁ దానికరంబు పట్టికొనం
బోయిన నామదనమాల చిఱుకుమిటారిచూపులం జూఱచుఱం జూచుచు నొండుచోటికిం

బోయిన నాసరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కికొనుచుఁబోవుఁడు నాని కుంజంబులోఁ నలుప్రక్కలందిరిగి యొదిగియుండ నతండు ననుసరించుచుంబోవ నింక నితండు విడువండని యెంచి యొకచోట నిలువంబడి చీరెగట్టుకొనంబోయి యాతనిచే నాకృష్టచేలయై యాలీలావతి రాజకొమారుంజూచి యిట్లనియె.

ఉ. వంచనతోడ నన్ను పెఱవారలు సూడఁగ మానహానిఁగా,
వించఁదలంచియే యిటకు వేడ్కఁ గళావతిచేత మున్న ర,
ప్పించి రహస్యభూమి మఱిభీతిలి చేయునదేమిలేక యి,
క్కించుక సంభ్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్మలోన్.

క. తప్పించుకొనను పాయం । బొప్పమిచే మిన్నకున్న యువిదను వలపుల్,
జొప్పడ శయ్యకుఁదారిచి । మెప్పుగ రతికేళిగూడి మించెడుతమిచేన్.

క. పలుమరు విడుమని వేడఁగ । నలయించుచు నుపరతంబు నాశసలుప న,
న్వలపునఁబైకొని పలదనఁ । గళలంటుచుఁ మారుకేళిఁ గలఁచితివి వెసన్.

అప్పుడు.

క. పెఱవారిజాడ లాఱసి । బిఱబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గదుర పెం,
దుఱు మసియాడఁగ శయ్యకు । నొఱఁగఁబడంబోయి నేను నుపరతి వీడన్.

క. వదలక బిగికౌఁగిట నీ । వదయత నను జేర్చిపట్టి యదుముకొనఁగ నె,
మ్మదిఁ గదురుభయము దోపఁగ । విదితంబుగ వేఁడుకొనుచు విన్నదనమునన్.

క. వెనుకకు నీడిగిలంబడి । యనువున బిగికౌఁగిటికిని నంతట వెలియై,
తనహస్తమునం బట్టిన । నినుఁ జేత విదిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగన్.

ఉ. ఇంతకుమున్న చీరె యొకయించుక దవ్వులఁద్రోచియుండుటన్,
క్కింత యెఱింగి తత్తరము నేర్తెఱ సిగ్గును మేరమీఱఁగాఁ,
జెంతలఁ జూచి చేలమును చేతుల నంటెడునంతలోన న,
భ్యంతరసీమ కాచెలువ యల్లన నవ్వుచు వచ్చెఁ జెచ్చెఱన్.

క. నన్నవలసినమాటల । నన్నింటెని బల్కెఁ జెలియ యనుకూలముగాఁ,
చిన్నతనంబున మేలగు । కన్నెతికంబునకు హాసిగలిగెనునాకున్.

క. ఇంతటితో విడువక ని । శ్చింతగతిఁ బునారతంబు సేయఁగ మదిలో,
సంతసపఱచెదు మోహా । క్రాంతుఁడవై తగవు మాలి కౌతుకమొప్పన్.

క. నను నిర్బంధమొనర్చెదు । విను నీచేఁజిక్కికొన్న వెత్తినయితి నే,
ఘనుకవున దప్పించుకొన । న్గను జాలదటంచు నన్ను నలపఁదలఁచితో.

గీ. ఏమిసేయఁగలను సామి నీయిష్టంబు । చెడకయుండునట్లు చేసికొనుము,
చిన్నదాన నీకుఁ జేతికిఁజిక్కితి । నేకతంబు కొంచె మేమఁటితిని.

గీ. ఇంక నీవు నేను నేకమై రతులలో । పెనఁగులాడువిధముఁ బేర్మితోడ,
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁ । గోర్కియున్న దేమొ కోడెకాఁడ.

క. ఊరక యడిగెద వింతయె । నేరవొ మోసంపురతుల నేర్పున గూడన్,
జేరుట కేరాకుండిన । దారిచికొని గాఢఁతులఁ దనియఁగ లేవో.

క. జారులు తమకార్యములకు । గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి మహో,
క్రూరమదనార్తి యడఁగం । జేరరె యాచేడెగతులు చింతిలక మదిన్.

క. సమరతి నేయఁగ జూడం । దమకించునొ లేక యుపరతం బాచెలి యు,
త్తమముగఁ గాంచునొ రతిబం । ధములం జూడంగ మదిని తత్తరపడునో.

క. నీతో సమరతి యుపరతి । బాతిగ సలుపంగ లేనిభామామణికిం,
జాతుర్యము నేర్పెదనను । కేతమఁనను సలిపితివి నిక్కృతి నీచెయువుల్.

అని యివ్విధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె. ఈమదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజములోనికి వచ్చుటవలనను, ఈరేయి యీనికుంజమునసుండుదునని యాకమలవతి యెఱింగియుండునట్లు నేనిప్పుడు చెప్పుటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లు మానహానిఁ గావించిరి అని తన మనమునందు కోపభారమువహించి యున్నది. మంచిది? చతురములగు వచనముల దీనికోపంబడంచెదను అని నిశ్చయించికొని యిట్లనియె.

ఉ. వంచనసేయనీకగునె వల్లభ యంటివి నిక్కమేసుమీ,
పంచశరార్తి పెల్లగయ బాళి మనంబున నేయడంచి యె,
క్కించుకతోపనీక మదినెక్కుడుసిగ్గునఁ గుందుకన్నెలన్,
వంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె సూనశరుండు మెచ్చునే.

అది యట్లుండనిమ్ము. పెఱచేడియలు వచ్చుచున్న జాడలరసికౌఁగిలి వీడుమన్న వీడకపోతివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము,

క. ననుఁ దోలుతఁ జూచి సంభ్రమ । మును సిగ్గును గదుర నీవు మోఱఁగిచనఁగ నో,
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాం । పుల నీకరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడున్.

ఉ. పాదరసంబురీతి బహుభంగులఁ జేతికిఁ జిక్కకాత్మ సం,
మోదము మీరఁగాఁ దిఱుగుమోహనగాత్రిని నిన్నుఁ జూచి నే,
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమినప్డు చుఱుక్కున నొక్క నాభికిం,
మీఁదుగఁ జేయిఁ దార్పఁగను మీనవిలోచన కేళి నప్పుడున్.

చ. ఘనమగులజ్జ నీవు సముఖంబున నిల్వక వేతొలంగ నే,
ననువునఁ జేయివట్టి తమి నప్పుడు కౌఁగిటఁ జేర్చి యున్నత,
స్తనయుగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱ నీ,
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ జెమల్చునప్పుడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్పఁగను జక్కఁగ నీవును నొత్తుకొంచు నుం,
డిన వడి నీవిఁ జార్పఁగ మది న్నునసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం,
గనుగమకించి చేలమును గట్టిగఁ బట్టికొనంగ జార్చి నే,
ననువునఁ జేయిపట్టుకొని యప్పుడు కౌగిటఁ జేర్పఁ బోవుదున్.

ఉ. చేలము నే హరించుకొనఁ జేడియ నీవు వివస్త్రవైన నేఁ,
దాళఁగలేక సెజ్జకును దారిచి వల్దని నీవు పల్కఁగా,
లాలితరీతి మన్మథవిలాసరసైకవిముగ్ధచిత్తతన్,
మేలిమితో రతిక్రియకు మెల్లన నిన్బతిమాలునప్పుడున్.

చ. అదె యిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచును వంచనచేతఁ బల్క నే,
మదిభయమంది తత్తరిలి మానుచు నవ్వలికేగ నీవు స,
మ్మదమున మోము వంచుకొని మాటికి లేనగ పంకురింప నా,
యదనున నీవు నన్ను పరిహాసమొనర్పఁగ లేదె? నెచ్చెలీ.

చ. పలుమరు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల బేలుపోతినీ,
వలన నొయారి యట్లయని వైళమ నమ్మక యూరకుంటి యా,
చెలువయు వచ్చె మున్నిదె చెప్పినవన్నియుఁ దప్పులైనచో,
నలనిజమైన నమ్మదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యముల్.

అదియునుంగాక యుపరతిఁగూడు నప్పుడు పెఱచేడియలజాడలారసి నీవు తద్వ్రతంబు సాలించి శయ్యకు నొఱఁగినను వదలని యపరాధంబు బొక్కటి గలదు. అది సైరింపుము.

సీ. ముద్దులుగుల్కు నెమ్మోముదామరయందుఁ గులుకు లేనవ్వులు మొలకలెత్త,
బటువుచన్గుబ్బలభార మోర్వఁగలేక యలఁతి లేనడుము మసియాడుచుండ,
లజ్జాతిరేకవిలాసభాసురమగు లౌకచ్నుల నరసాళ్కు వన్నెగుల్క,
విరులమాలికలతో వీడి పెందురుము నాయురముపై వ్రేలాడు చొప్పుమిగుల,
గీ. తమిని మగబాడి సల్పునీతనువిలాస। మప్పుడొకక్రొత్తయైన నే నాశఁ జూడ,
కొన్నఁ బ్రాణముపోవునట్లున్న నిన్ను। విడువలేనైతి నీవు నన్వేడికొనిన.

ఇది తప్పుగాఁ గ్రహించినను సరే? లేక సూక్ష్మంబారసి తప్పు గాదని యెంచి
నను సరే?

చ. కలికి రతాంతమందు వలిగబ్బిచనుంగవ ఱొమ్మఁ గ్రమ్ముచున్,
వలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ,
వలఁతిగ నవ్వుచుం బయిన నందము మీరఁగ వ్రాలి నాథ నీ,
వలసితివేమో వీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనన్.

అది యలఁతిగా నుండియును నాకు బలువింతయగుచు గురూపదేశమువలె నపరిత్యాజ్యమై యుండె. అని చెప్పిన మదనమాల యాతని చతురవచనంబుల కలరి యావగకా నింపైకొని కమ్మనిమోవి పానకమ్ము లిచ్చి ప్రాణనాథా జరిగిన సందర్భవిశేషమును బట్టి యాలోచింపక నిన్నిట్లు పిడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటి విషయంబుల నెఱుంగక తత్కాల సంప్రాప్తములగు శోకమోహక్రోధాదుల బయలుపఱచి తుదకు యథార్థంబు దెలిసిన యనంతరము తాఁజేసినవాని దలంచుకొని యనుతపించుచుండునది గదా? ఏఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున సంతపింపకుము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో సుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బలికిన నారాజకుమారుండు సంతసించుచు నావన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు సేయుచుఁ బునారతి సలుపఁ గడంగి యాబాలికామణిని శయ్యకుం దార్చి తత్కాలసముచితం బగుసిగ్గుచే చీరసవరించుకొనం బోయిన యాచారుహాసిని కటీతటంబున నుండు వలిపెంపుదుకూలము నపాయంబుమీఱ నపనయించి దాని యనవద్య సౌందర్యలక్ష్మీవిలాసభాసురంబు లగు మనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం బచ్చవిలుకాని పనులకుం గొన్ని తచ్చనలు సేయుచుండె. ఆమదనమాలయు రాజపుత్రుండు నిట్లన్యోన్యానురాగంబు లెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందమహాంబుధిం దేలుచుండుటం గాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కిపవరకు లేక పోయెఁగదా యని యెంచుచు నాప్రాణవల్లభుం దలంచుకొని విరహవేదన కోర్వంజాలక సంతపించుచు నాతమాలవృక్షపుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులు దట్టమై గుబురులు గొనియుండుచోట వసియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలుదిక్కులును గలయఁ బరికించుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాఁడుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. మంత్రికుమారుఁడా! ఆచిలుక ముద్దు పల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగనిగలును, దానినీటును గాంచిన నారతిదేవి ముద్దుచిల్కయేయని చెప్పవచ్చు. వేయి మాటలేల? దానిం గాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరి గానకయుండె అప్పుడు నేను తిర్యగ్జాతిసులభం బగునతిచాపలంబుచేత దానిసమీప

మునకుం బోయి యాచిలుకముక్కుతో ముక్కుఁజేర్చి ముద్దుగొనం బోతిని. అప్పు డా యాఁడుచిలుక మొగమియ్యక యొదిగినిలచి నన్నుం గాంచి యో రాచిలుకా నేను బహు దూరమునుండి యాకాశమార్గమున వచ్చుటం బట్టి నా ఱెక్కలు నొప్పిఁగొనియున్నవి అంగములన్నియుఁ బగిలిపోవునట్లు సలుపుచున్నవి; దప్పి యధికమై నాలుక లోనికీడుచు కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుగైదుమాటలధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తి లేదు నేను బహుదేశములు చుట్టిచూచుచు నస్తమయమగుచోట నితరపక్షిసంచారము లేని స్థలమును గనిపట్టి యచ్చట రాత్రులు వసించుచు మఱునాఁడు బయలుదేరిపోవుట నియతము. అట్లే జరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈనగరమున ననేకస్థలములు వెదికి చూచియు నట్టిచోటు దొరకక తిరిగితిరిగి యలసి యీ పొదరింటికి వచ్చితిని ఇచ్చట నీవతికామాతురుండవై నను గూడవచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయాసముచే బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమూలాదుల నాతిథ్యము సేయుదురు గాని రాఁగానే యిట్టిపనులకు బలవంతము సేయరు. అదియునుంగాక బహుదినముల నుండి శరీర సౌఖ్యములుమాని విరక్తిచే దేహధారణకుమాత్రమె యాహారాదులు భుజియించుచు దినమున కొకయూరుగాఁ దిరుగుచు దుఃఖవేగమున నుల్లాసములేక పరులతో మాటలాడుట కిష్టపడక యుండునట్టి నాతో సుఖము లనుభవింపవచ్చుచున్నావు! నీవలె రాజాంతఃపురమునందు రసికలగు నృపకాంతామణులకరకమలములచే లాలింపం బడుచు వారలుచేయు పోషణములచే సుఖముగఁ బెరిగి వారుచెప్పిన చమత్కార పద్యాదులను నేరుచుకొని యితరుల కాహ్లాదావహముగఁ గులుకు పలుకులు పలుకు నాఁడు చిలుకలతో గదా నీవు పొందుచేయవలసినవాఁడవు. నన్నుఁ గోరుట నీకుందగునా? అని చెప్పఁగా దాని మాటలకాశ్చర్యపడి నేను నతిత్వరితముగఁ బోయి కొన్ని దొండపండ్లును కొన్ని మదర బండినమాదీఫలములును సమీపవృక్షముల నుండి వానిని గొనివచ్చి యాచిలుకకిచ్చి యవి భుజియించిన యనంతరము జంబూఫలంబులం గొన్నిటి నొసంగి తద్రసం బాయాఁడు చిలుక యాస్వాదించి మార్గశ్రమను బరిహరించుకొని యాచెట్టు కొమ్మపైఁ గూరుచుండఁగా నేను దానిసమీపమునకుం బోయి ఓచిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లి రాజకుమారికలయొద్దఁ బెరిఁగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది; లేనియెడల నిట్టి వాక్చాతుర్యమును మనుష్యవచనములును బట్టుపడవు. అట్టి నీకిట్టి దుఃఖకరమగు దశ సంభవించుటకుం గారణంబేమియొ? తెల్పుము. నిన్నుం గాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల ప్రేమార్ద్రంబై యున్నది. అని యడుగుచుంటిని. మాసల్లాపములు రాజపుత్రుండును మదనమాలయును విని యీచిలుకలు పరస్పరమేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నవి; ఈకథ వింద మని జాగరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుం గాంచి యో రాచిలుకా నాకు నీవు సకలోపచారములును జేసి సేదదేర్చి బహుదినముల స్నేహితునివలె నా కష్టసుఖములకు

ఖేదమోదములొందుచున్నావు. నీకుఁజెప్పక నావృత్తాంతంబు మఱియెవ్వరికిం జెప్పఁబోదు? అయినను విన్నవారలకు విశేషసంతాపకర మగునాచరిత్రంబు మీవంటివారికిం దెల్పి యాయాసముఁ గల్పించుటంజేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు నామది తలంచుచున్నను నీనిర్బంధము నన్నిప్పుడు చెప్పఁజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము.

ఇంతకుబహుదూరమునఁ బాంచాలదేశమునందు ధారావంతంబను నగర మొక్కటి గలదు. ఆనగరమును శూరబాహువనువాఁడు సంరక్షణముసేయుచు నాదేశమునకంతకు నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేఁటేటం గప్పంబుగట్టుచు జనులనువిశేషాదరముతోఁ బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండునను నిరువురుకుమారులును మదనమాలయను కూఁతునుగలిగిరి. ఆకుమారు లిరువురును దగువయస్సున నుపనీతులై సాంగవేదాధ్యయనంబుచేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులై యుండిరి. మదనమాలయును గురువులయొద్ద వినయంబుతో సంగీతసాహిత్యములును ధర్మశాస్త్రార్థంబులు నెఱింగి నాటకాలంకారాదులయందు శారదయేయనియు రూపమునందు నిందిరాదేవియేయనియు నాదేశమునందు బ్రసిద్ధికెక్కెను.

ఉ. పల్కులు చిల్కపల్కు లలబంగరుబొమ్మయొయారిచూపులా,
చిల్కలకోని తత్తడిపజీరునిముల్కులు మేనికాంతులా,
కల్కపసిండితళ్కులు నిగారపుఁబున్నమ చందమామయా,
కుల్కుమిటారిబోటితెలిగోము మొగంబు నిజంబుసెప్పవే.

సీ. కనులెత్తిచూచెనా కలశపయోనిధియల లటు వీచినయట్టులుండు,
రక్తిమైబల్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలఁగి పల్కినయట్లు వెలయుచుండు,
సరసత నవ్వెనా శారదచంద్రికావళులు పర్వినయట్లు వన్నెగుల్కు,
లీలమైనడిచెనా బాలమరాళంబు లనురక్తిఁ దిరిగినయట్టులుండు,

గీ. నంగకాంతులుపర్విన నచటనచట । హాటకద్రవములుస్రగ్గినట్టులుండు,
కన్నెసింగారమెన్న నాకమలగర్భు । నకును శక్యంబుగాదని నమ్మవచ్చు.

మఱియు నాకన్నియ యష్టాదశవర్షీయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖావిలాసంబుచే జూపరుల కత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకారభేదములందును

ఛందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసవిభేదములలోను, తనతో సాటి భూలోకములలేరని సకలవిద్వజ్జనులు స్తుతియింపఁ జతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబు నందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కెను.

అదియునుంగాక తనభక్తివిశ్వాసములకు వశగతలై పెక్కండ్రు పెక్కు దేశములనుండియే తెంచి కాపాలిక, బౌద్ధ, క్షపణక కాంతలు మిగుల వృద్ధలగు వారును పరివ్రాజికలును తనసరసనవసించుచు నప్పుడప్పుడు సమయోచితకథాలాపములు సెప్పుచుండనందుఁ దత్తద్దేశరాజకుమారుల నీర్యౌదార్య గాంభీర్య స్థైర్య సాహసవిద్యానైపుణ్యాదులనడిగి తెలిసికొనుచుండు.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునఁ దనయింటి కేతెంచినయొక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపురస్సరంబుగ నమస్కరించి తగువిధులంబూజించి యన్న పానాదులఁ బరితృప్తంజేసి సుఖశయనంబునం బరుండియుండునాయమ పాదంబులు తన తొడల పైనిడికొనియొత్తుచు నామదనమాల వినయముతో నిట్లనియె. ఓయమ్మా మీరు సకలదేశములు సంచరించుచు నచ్చటచ్చటనుండు భూపాలకుమారకులను శౌర్యస్థైర్యాది సంపన్నులనుగాంచి యున్నారుగదా? వారలలో నత్యధికుండును సాహిత్యవిద్యాపారంగతుండునునగు రాజకుమారుండు గలఁడేని యెఱింగింపుఁడు అని ప్రార్థించిన నాకాపాలికి యిట్లనియె. ఓమదనమాలా నీవడిగిన ప్రశ్నమునకు మనంబున చాలసంతసించితి. నీచేయు పరిచర్యకు మిక్కిలి ప్రియంబందె నేను భవదీయరూపలావణ్యా దులకుం దగిన యొక రాజకుమారుని నీకుందెల్పఁగోరి నోరెత్తఁబోతిని. ఇంతలోన నీవె నన్నడిగితివి. మంచి దయ్యె. ఇదిగో యీచిత్రఫలకంబుం జూడుము. ఇదియె యారాజకుమారుని యాకార రూపరేఖాదులకు నిద్దంబయియున్నది. అని తనయోగపట్టికలో నంతర్హితంబై యున్న యొకచిత్రఫలకంబుందీసి చూపెను.

సీ. తరుణాబ్జపత్రనేత్రప్రభామోహనమంపహాసాననసుందరుండు,
ఆపీనవిపులబాహాంతర పరిలంబినవరత్నహారఘనప్రభుండు,
పరిపీనకరికరపరిఘాద్వయోపమబాహుచుంబితజానుభాగయుతుఁడు,
తప్తహాటకకాంతిధళధళత్తారుణ్యలక్ష్మీశుభాంగవిలాసతనుఁడు,

గీ. లలితసౌభాగ్యరేఖావిలాసరాశి। స్థైర్యగాంభీర్యశౌర్యవిద్యాఘనుండు,
నభినవోద్భూతమన్మథనిభుఁడునైన। భూపతికుమారుఁడొకఁడందుఁబొలుచుచుండె.

అట్లతిమనోహరం బైనరాజకుమారునియాకారంబుం గాంచి యామదనమాలయు తనహృదయంబున నచ్చెరువందుచు నాచిత్రఫలకంబుఁ దనచేతికందుకొని యోభగవతీ యితండేదేశపు రాజకుమారుండు? ఈతని యాకారాదులంగాంచినం జతుస్సముద్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలఁడని తోఁచెడిని; సవిస్తరముగ నాకుం దెలుపుమన
నాకాపాలికియు నో మదనమాలా యితఁడు చిత్రకేతననగరమునకు రాజైన శత్రుం
జయుని కుమారుఁడు. మదనమోహనుఁడని యితనికిఁ బేరు. ఈతని గుణగణంబులువర్ణింప
సహస్రముఖుండగు నావిశేషుండైనను శక్తుండు గాఁడు "ఆకారసదృశప్రజ్ఞః" అన్నట్లు
బుద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారమున కనుగుణమయి యుండును. అవియన్నియునట్లుండ
నఖిలవిద్యాపారంగతుండైయుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యంబు ముంగొంగుబంగా
రము నిన్నుంగాంచిన యప్పుడె యీరాజకుమారుండును నాకుహృదయసన్నిహితుం
డయ్యె. నేను దేశములు పెక్కులుచుట్టి చూచుకొనుచుంబోవుచుండి యీనగరమునకేగి
యీ నాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాఁడు తద్గృహంబునకుంజని సత్కృ
తులఁ బడసి యాతనియెడంగలిగిన ప్రీతిచేత నీపటంబున నారాజకొమరుని యాకారంబు
వ్రాసియుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అనిచెప్పిన మందారమాల యేమి
యు ననక కుచకుంభంబులపయిం బులకలు గ్రమ్మ నానందబాష్పంబులు కన్నులనిండిపర్వ
మైదీవెఁజెమటలుగలుగ నూరక చూచుచుండఁగా నాకాపాలికి తనలో నీరాజపుత్రి
యీ కుమారునియందాసక్తిఁ జెందియున్నట్లుతోఁచెడిని; దీనియొద్దనీపటంబుంచి పోవుట
యే మంచిది; యని యాలోచించి యీ మదనమాలతో నిట్లనియె. ఓకన్యకామణీ నీవు కను
ఱెప్పవేయక యీరాజకుమారునాకారంబుం గాంచుచుండుటంబట్టి యీతనియందు
నీకనురాగంబు విశేషించినట్టులవగతంబైనయిది. ఇదియెల్ల శ్రేయంబులకు మూలంబు.
ఈఫలకంబు నీయొద్దనయుంచనిమ్ము. ఇది నేను నీయెడలనచ్చియిచ్చినది; గానఁగై
కొనుము. నిషేధింపకుము. అనిచెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకుఁ దాఁగొనితెచ్చినచిత్ర
ఫలకంబిచ్చి యా రాజపుత్రిచేతఁ బ్రార్థింపఁబడి యానగరంబున వసించుచు ననుదినమును
గన్యకాంతఃపురమునకు రాకపోకలు సేయుచుండె.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు శూరబాహువు సమస్త సామంత మంత్రి పురోహిత పౌర
వర్గంబులతోఁ గొలువుకూటమునం బేరోలగంబున్నయవసరమున నచ్చటికిం బ్రతీహారి
వచ్చి జోహారుచేసి దేవా! కాంపిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్మమహారాజుగారియొద్ద
నుండి తత్పురోహితుం డగు బ్రాహ్మణవరుండు వచ్చి తమదర్శనంబుకొఱకు మోసలయందు
గాచియున్నవాఁడు. ఆజ్ఞానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల
భయభక్తులతో నాసనంబువిడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం
జూచి అయ్యా మీరలేగి యాజయవర్మమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున
సత్కరించి సభాస్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును వల్లె
యని లేచి యాప్రతీహారితోఁజని యగ్నివలెం బ్రజ్వలించుచుండు బ్రహ్మతేజంబున

నొప్పుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితునిం గాంచి నమస్కరించి యాతిథ్యమిచ్చి గోవు నొసంగి కై దండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తనికిసమీపమున నమర్పంబడియున్న మణిమయాసనంబుపైఁ గూరుచుండ నునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాజ్ఞ చేనుపవిష్టుండయ్యె. అనంతరము మంత్రి మొదలగువారును తత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండిరి. ఇట్టులొకింత తడవు జరిగిన యనంతరము శూరబాహు వాపురోహితునింగాంచి యిట్లనియె. ఓవిప్రవర్యా కాంపిల్య నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు సేమంబుగనున్నవాఁడే? అతండు మాయెడల దయారసంబుతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడుగదా ? సకలసామంతరాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము నంపవలసినకప్పములు సమయముతప్పక పంపుచున్నారే? దేశమునం బ్రజలు నిరుపద్రవంబుగ సుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు నాయొద్దకుందమరి నంపుటకుం గారణంబేమియో? తేటపడ నెఱింగించిన నవ్విధానంబునం బ్రవర్తింపంగలవాఁడను. అనిచెప్పఁగా నాపురోహితుండును సంతసంబుతో నోరాజా జయవర్మ క్షేమంబుతోడనయున్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరుదలఁచినయంత మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మునుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహుసాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నొప్పుచున్నవారు. ఆజయవర్మ మహారాజు నీతో బహుదినముల నుండి సఖ్యంబు పాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును బాటింపఁగోరి యున్నవాఁడు. మీయిరువురసంబంధము సర్వజనశ్లాఘనీయంబై యుండుననుటకు మీమీయభిజనంబులును సుగుణసంపత్తియును శౌర్యధైర్యాదిగుణగణనీయతలు నొండొరులకు సమానంబులై సాధుజనశ్లాఘనీయంబులుగనుండుట యె నిదర్శనంబు. సంపదయన్ననో యఖిలదేశవిభులసంపద కధికమయి కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్నయది. అదియునుంగాక మీయింటికివచ్చి యతిథిసత్కారంబులువడసి యప్పుడప్పుడు కాంపిల్యనగరమునకేతెంచిన విప్రవర్యులవలన నీతనూజాత యగుమదనమాలరూపరేఖాతిశయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వాంతఃపురప్రధానమహిషిఁగా జేసికొనందలంచియున్నవాఁడు. ఈ సంబంధమునుగుఱించి మేము మీకు విశేషముగ నుగ్గడించవలసినదేమియు లేదు. సర్వంబునీవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో సంబంధముసల్పిన నీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తింతురు. నీవును స్వతంత్రరాజవగుటయుఁగాక యా చక్రవర్తికి సమానుఁడవుకాగలవు. శ్లో॥ కన్యాకామయతేరూపంమాతావిత్తంపితాశ్రుతం। బాంధవాఃకులమిచ్ఛంతి,, యన్నట్లు కన్యకచూచి కామించందగిన నవయౌవనమనోహర మగురూపసంపత్తియు; తమకూఁతురు సౌఖ్యపడవలయునను కోరికతో మాతృజనము మనోరథించెడి ధనసంపదయు; తనకంటె నధికునితో సంబంధము చేసితిమి గదా యనునభిమానము పాటింపందలంపు

గలవాఁడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప ప్రసిద్ధియుఁ బంధుజనములు శయనాసన భోజన
లీలాసరసాలాప ప్రముఖములు తమకంటెఁ దక్కువయగువానితో సలిపిన నవమానంబు
దప్పక గలుగునని యభిజనంబును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా? అట్టిమహా
కులప్రసూతియు నాజయవర్మకు గలదనువిషయంబు నేనుపన్యసించి నీకుఁజెప్పనక్కర
లేదు. అయిన నిప్పుడు శ్లో॥ మృష్టాన్న మితరేజనాః,, అన్నట్టు మీరునువారును సం
బంధముచేసికొని యపరిమితానందాంబుధిం దేలుచుచుండఁ దత్పాణిగ్రహణ మహో
త్సవంబుంగాంచనేతెంచి మీయిడినభక్ష్యభోజ్యాదిసంపన్నంబగుమృష్టాన్నంబు భుజి
యింప మావంటివారగునితరులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్నవా రనువిషయంబె
యిప్పుడు మీతో మందలింపవలసియున్నది. అని సెప్పఁగావిని శూరబాహువు పురో
హితునింగాంచి యోవిప్రవర్యా మీరలుపన్యసింపవలసినవన్నియు నుపన్యసించితిరి.
జయవర్మకును మాకును సంబంధముకిలిగెనేనియది సకల జనశ్లాఘనీయంబైయుండు నను
టకు సందియంబులేదు. లోకమునం గొందఱు తమతమ కన్యకలు పసితనంబున నుండఁ
గానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదలు గలిగియుండు కుమారులకిచ్చి వివాహముచేయు
చున్నారు. అట్లుకాక కన్యకలుబుద్ధియెఱింగి యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానముతోనొప్పచుఁ
దారుణ్యమునిండారి యయ్యాజానపదులవలన నాయాయీరాజకుమారుల శౌర్యధైర్యాది
గుణములెఱింగి ప్రమాణాంతరంబులచేతి వానినిక్కువంబు తెలిసికొని తామైవరించి
రేని పిదప వివాహంబుచేసియిచ్చుట మాకుంగులక్రమాగతంబు. కాన నాకూఁతు నభి
ప్రాయం బెఱుంగక జయవర్మకిచ్చెదనసియేను దృఢముగఁ జెప్పంజాలను. ఆతనియందు
నాకొమార్తెకభిప్రాయంబుగలిగెనేని మిగులసంతోషము. లేనియెడల నిందు మమ్ము
నిర్బంధించుటవలన నుపయోగములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదియొ? మీరు
నాతోఁ గన్యాంతఃపురమునకేతెంచెదరేని వెల్లిదమగు. అనిచెప్పి సభచాలించి యా
పురోహితునిందోడ్కొని కన్యకాంతఃపురంబునకుంజనియె. అంతకుముందె చేటీజనసమా
హూతయైవచ్చియున్న యాశూరబాహుని పట్టమహిషి యగుజయమాలిని యెదురేగు
దెంచి భక్తిపురస్సరంబుగ నాపురోహితునకి నమస్కరించి యాతిథ్యంబొసంగి ప్రాణ
నాథునిం గైదండయిచ్చికొనిచని యిరువురు నర్హాసనాసీనులంగావించి యొకచేటిక నా
బ్రాహ్మణునికివట్టివేరువీవనచే విసరునట్లొనరించి తానును దనపెనిమిటిసమీపముననిల్చి
నవరత్నములుచెక్కియుండుకాడగల యొకసురటింగొని విసరుచుండెను. అప్పుడు
మదనమాలయు సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణపదం బగునన్నుం దనచేతిపై
కెక్కించుకొని యక్కడకువచ్చి భక్తిపురస్సరంబుగ బ్రాహ్మణునికి తండ్రికిని నమస్క
రించినిలచె. అప్పుడు శూరబాహువు తనకూఁతుతో నిట్లనియె. ఓకుమారీరత్నమా మన

పాంచాలదేశపుచక్రవర్తియగు జయవర్మకుమారరాజు నీగుణగణంబులువిని నిన్నుంబరిణ యంబుచేసికొనందలంచి తనపురోహితుని రాయభారముగాఁ బంపియున్నాఁడు; ఇందు నీయభిప్రాయం బేమిటో యెఱుకపఱపుమన నాకన్యారత్నము నుసిగ్గుచేఁదలవంచుకొని అయ్యా తమతమకన్యకాజనమునకు జననీజనకులు ప్రభువులు గదా? శ్లో. పితారక్షతికౌ మారేభర్తారక్షతియావనే। రక్షంతివార్ధకేపుత్రాఃనస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి॥ అనునీతి శాస్త్రము స్త్రీలను తారుణ్యమువచ్చువఱకుఁ దండ్రియు; తారుణ్యము సంప్రాప్తమయిన యనంతరము భర్తయుఁ; దారుణ్యము గడచిన యనంతరము పుత్రులును రక్షింపవలసి యుండునని తెల్పుచున్నది. మఱియు స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్య మొకప్పుడును లేదుగదా. అట్లుండనన్ను డగవలసినదేమున్నది. అనియనుచుండఁగా నాయమమాటలనాక్షేపించి నడు మనేనిట్లంటిని. ఓరాజా ! నామనవి వినుము.

సీ. బాల్యంబువీడి సంప్రాప్తయౌవన యగునబలామణికి లజ్జయధికమందు,
రందు పెండిలికథ లడిగిన తమభావ మించుకగ్రాన సూచింపరండ్రు,
తనమనోవర్తి యాధవు నెన్నివిధముల నడిగిన పరులతో నాడరండ్రు,
శౌర్యగాంభీర్యాదిసంపన్నుపై నాస నంతరంగంబున నందురందు,

గీ. రవియ కాలక్రమంబుగ నంగకముల। సుభగతరమారవేదనావిభవసూచి
తస్త్రభాపాండుతాద్యాదివిప్రలంభ। ములఁజతురలైన సఖులకుఁ దెలియునండ్రు.
కాన నిప్పుడీ తన్వంగియభిప్రాయం బెఱుంగుట దుర్లభంబు. మఱియును.

క. తరుణులభావ మెఱుంగక। పరు నొక్కనిఁ గూర్చి రేని పనితలు లోనం,
గర ముమ్మలించుకొందురు। ధర కన్యకభావ మెఱుఁగఁ దగు జనకునికిన్.
అదియునుంగాక.

గీ. తానుగోరినట్టిధవునికి య్యక యన్య। వరునికిచ్చి రేని వనిత వెతలఁ,
దగులు; నట్టితల్లిదండ్రులు తనకూఁతు। కపరిహార్యులైనయరులు గారే.
అంతియకాదు. లోకసాధారణం బగువిషయం బొకటివివందలించెదవినుము.

సీ. రమణికిఁ గుచకోరకము లురంబునఁ దోపఁ బతివాంఛ తోడనె పైకిఁదోఁచు,
వెలఁదికి మైదీఁగె విస్తరిల్లుచు రాఁగ కోరికల్ తోడనె గోలుకొనును,
సతి కవలగ్నంబు సన్నగిల్లుచునుండ సరగున ధైర్యంబు సన్నగిల్లు,
బాలకుఁ బిఱుఁదులు బటువులై కనుపట్ట రతివిభేదజ్ఞానరక్తి ప్రబలు,

గీ. నభినవోద్భూతయౌవన లైనకన్నె। లకు మనోభవతాపంబు ప్రకటమగును,
నదియు లజ్జాయవనికాభ్యంతరంబుఁ। బాయఁగా లేక క్రన్నన బయలుపడవు.

గాన నీసుతారత్నంబునకు నంతరంగంబునం గాంతవిషయానురాగంబు పదంబిడి యున్నయది. అభిజనవిద్యావిశేషవినయగాంభీర్యాదిగుణయుక్తగావున నీయమయను రాగంబే కాలంబనంబై యుండును. ఆయాలంబనంబైన పురుషుండు నతిమనోహరుండును రూపయౌవనలక్ష్మీవిభాసురుండును గులీనుండునై యుండునని తలంపుము. వినుమీయింతికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్టె గండపాళుల హెచ్చెఁ బాండిమంబు,
మది మనోరథము లమందమై పర్విడ నడలలో మాంద్యంబు గడలుకొనియె,
మగనిపై వాంఛలు తగురీతిఁ బెంపొందఁ గార్శ్యంబు దేహానఁ గ్రమ్ముకొనియె,
సంకల్పములయందు సరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె,

గీ. నభినవాగతతారుణ్యాభివధూత । గళితధైర్యహృదంతరగహ్వరమున,
నళినబాణుఁడు దాచియున్నాఁడు రాచ। కొమరు నొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూషు.

చ. జనకుఁడు సూపునట్టిపతి సారసబాణుఁడు సూపినట్టియా,
ఘనుఁడగుభర్తకంటె నధికత్వముఁ జెందఁడు గానఁ దండ్రియున్,
సునిశితబుద్ధియై యయిన సూనశరుం డెఱిగించినట్టివా,
నినిఁ గొని తెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతిసిఁ జేయమేలగున్.

అనియిట్లు సెప్పిన నన్నుంగాంచి నావచనముల కచ్చెరువందుచు నాశూరబాహువు మందహాసంబుతో నోచిలుకా నీవు సెప్పినమాటలన్నియు యుక్తియుక్తంబులయి వెలయుచున్నవి. ఇంతవరకు నుపన్యసించినరీతి నింకొక్క విషయంబును నిస్సంశయంబుగ నుడివెదవేని చాల మేలుచేసినదానవౌదువు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృదయాంతరవర్తి యగుకుమారుం డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని తేటపరచునది. అని యడిగిననేను నారాజచంద్రునితో నిట్లంటిని. ఓమహారాజా నన్నింతదూరంబడిగెదవు. తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మన మదనమాల యొకకాపాలికియిచ్చిన చిత్రఫలకంబుఁగాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతననగరాధిపతికింగుమారుండైనమదనమోహనునిపై యాశఁగొనియున్నది. యని సూచితంబై యుండెడిని. ఆకాపాలికి యిచ్చినచిత్రఫలకంబును ఆరాజకుమారునిరూపమమరియుండు దాని నొకనిమిషంబైన నెడబాయదు. అది యీమెచేతికందినది మొదలు.

గీ. చెలులతో మాటలాడదు కలువకంటి। చిలుకలకుఁ బద్యములు సెప్పఁజేర రాదు,
రాజహంసములకు నడల్ రక్తిఁగఱప। దెంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.
అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గుచకుంభయుగముపైనిడుకొను నొకవేళ మోమున నొత్తుకొనును,
ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమైఁ గనుగొను నొకవేళఁ గౌఁగిట నుంచుకొనును,

ఒకవేళఁ బ్రణతయై యాలిఁ బ్రార్థనసేయు నొకవేళ రతికేళి నురవడించు,
నొకవేళ నునుమోవి నొగి నొక్కఁగమకించు నొకవేళ విరహార్తి నొల్లఁబోవు,
గీ. మఱియు నొకవేళ నేకాంతమందిరమున । సరసమాతును నేస్తకాఁడురకయున్న,
మోడితోఁ జూచు నీరీతి మోహనాంగి । చిత్రకాంతునితోఁ లీలఁ జెలఁగుచుండు.

అనిచెప్పినవిని రాజును మనంబున సంతసించుచుఁ దనదేవింగాంచి యాజయమాలిని యీచిలుక తెలిపెడివియన్నియును యథార్థంబులయి యుండునవియే? యని యడిగిన నారాణియును మందహాసముతో నట్లుకాదేని యీచిలుక యిట్లేల యుపన్యసించు నని పల్కఁగా సిగ్గుచేఁ దలయెత్తలేక తనవిషయములన్నియును బట్టబయలుసేయుచిలుక పైకోపగించుకొని గురుజనసవిధంబుగాన నేమియుసేయనేరక యూరకయ తనలోఁ దానమ్మలికముపమతనకూతు నేమియు నడుగలేక రాజును పురోహితునింగాంచి యాయయ్యా విషయమంతయు మీహృదయమునకువచ్చిన యదియే? జయవర్మకు వృత్తాంతము విన్నవించి మాయందుఁ గరుణారసము గలిగియుండునట్లు సేయుఁడు అని చెప్పియాపురికి జాంబూనదాంబరాభరణాదులు బహుమానంబుగానొసంగి యంపివేసెను. ఇవ్విధముగ నాపురోహితునింబనిచి రాజు ఆనాఁడు జయమాలిని యుండునంతఃపురంబునకుంజని యందునాహ్నికకార్యములు జరిగించుకొనుచుండె. మదనమాలయు తనగురుజనంబు తననగరుబాసి చనినతోడనె నాయొద్దకువచ్చి నన్నుం జూచుచుఁ జూచిన నేనును ప్రియసఖీ నాపైఁ గోపగించుకొనకుము. మీతండ్రియడిగినప్పుడు నీ వేమియు ననలేక సిగ్గుపడుచు మనోగతంబు చెప్పలేకయుంటివి. ఇట్టిసమయముల సమీపమున నుండుప్రియసఖి కన్యకామణికింగలసాధకంబులు పరిశీలించుచు సమయోచితంబుగ నాయమయభిప్రాయంబు వెల్లడిసేయవలయును; అట్లుసేయనినాడు దానికింగలుగు బాధలు చూచి సంతపించు. ఇప్పుడునీయభిప్రాయంబు వివరింపనైతినేని యీపాంచాల దేశపుచక్రవర్తికిచ్చిపరిణయంబుసేయ నీజనకుండుయత్నింపకమానఁడు. ఇదినీకనిష్టంబు గాన నిట్లుచేసితి. ఇందేదైన నీకనిష్టంబుగలదేని నన్ను శిక్షింపుము. అనిచెప్పిన నామదన మాలయు నాయందు మిగుల సంతసపడుచు నోచిలుకా నీవు సమాచారము గురుజనసన్నిధియందు విన్నవించుటచేఁ గొన్నికార్యముల కనుకూలతయుఁ గొన్నికార్యములకుఁ బ్రతికూలతయు సంభవించును. నేను మదనమోహనునియందు అనురక్తనైయున్నదాననను టవిని పాంచాలదేశపుచక్రవర్తి మనకప్రియంబుసేయకమానఁడు. ఇదిప్రతికూలము. నాతండ్రియు శీఘ్రముగ నన్నామదనమోహనునికిచ్చి వివాహంబుసేయఁ బ్రయత్నించు. ఇదియనుకూలంబు. నన్నుఁ బాంచాలాధిపతికియ్యం బ్రతిజ్ఞ చేయకమునుపె నాతండ్రి కిది యెఱింగించుట మేలని యిట్లుచేసితివి. రాఁబోవునష్టంబుం జింతింపనైతివి. ఇంక

నీవిషయంబునం దామసించినం గార్యంబు చెడును. శత్రుంజయుని కుమారుం డగు మదన మోహనుని కీవృత్తాంతము విన్నవించి యతిత్వరితగతి నాతని నీనగరమునకుం దోడ్కొని రావలయును. ఇందుకుం దగినవార లెవ్వారో? మనంబునకు రాలేదు. ఏమి సేయుదును అని చెప్పంగా నప్పుడు నే నిట్లంటిని. ఓ మదనమాలా భవదీయ ప్రాణనాయకునిం దోడ్కొని వచ్చుటకు నన్నుం బంపుము. వేగిరం బచని యతనికి నీవృత్తాంతం బెఱింగించి తోడి తెత్తును. అనంగా నా రాజకూంతురు చిలుకా నీవు మదనమోహనునికిం దగిన సమయోచితాలాపములు వచించి యాతనికి నాయెడలం గరుణ జనియింపం జేసి యిచ్చుటకుం గొనివచ్చుటకు సమర్థురాలవే? అయినను ఒంటరిగా నిన్నింతదూరము పంపుటకు నా మనంబొల్లదు. సకల జననయనవిలోభనీయంబగు నీయాకృతిం గాంచిన నెల్లవారును నిన్ను పట్టికొని బంధింపం దలంపకమానరు. నీవిల్లు విడిచి పోయినది మొదలుకొని మరల నాచేతికి దొరుకువరకును ప్రాణంబులు తల్లడపడుచుండును. అనంగా నందుకు నేను రాజపుత్రీ నీవు చెప్పినది సత్యమే? అయినను నేను నా చాతుర్యము మెఱయ నెవ్వరికి నగపడకుండంజని యాతనికి వృత్తాంతము విన్నవించి వేగిరం బవచ్చెద. అని చెప్పిన నందుకొడంబడి యా రాజకొమారిక మంచిది? నీవిపరులచేతం జిక్కకుండం దప్పించుకొనిరాంగలదాన వనుటకు సందియంబు లేదు. అయినను స్త్రీజాతి యొంటరిగాం జనగూడదుగాన బహుదినములనుండి నీకు భర్తగాం జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోం బ్రాణపదంబుగం బెంచుచు వచ్చుచున్న కలకూజితం బను రాజకీరమును నీకు సహాయముగాం బంపెదను. దానితోంగూడ నేగి నీవీ కార్యంబును నెరవేర్చుకొని రమ్మా. అని చెప్పిన నేను సిగ్గుచే నేమియు ననక యూరకుండంగా నా మదనమాల ప్రాణసఖి యగు మకరికయనునది యామెతో నిట్లనియె. ఓ ప్రియసఖీ నీవాలోకించుకయైన నాలోచించక పల్కుచున్నావు. మన కలకూజితము ఈ చతురిక చక్కందనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపంగా విని దీనియందు మరులుగొనియున్నది. అంతియకాదు! దీని నెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్క యుగముగాంగడపుచున్నయది. అది యిట్లుండ నీవు కొన్ని దినములకుముందొకనాండు సాయంసమయమునం గలకూజిత ముండు పంజరమునకు సమీపించి యనేకవిధము లగు చమత్కారవచనములు సెప్పినను అది యేమియుం బలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటం గాంచి సమీపమున నుండు నావలన నీకీర మహారాదులయం దిచ్ఛమాని యుండుట యెఱింగి విరహ పాండురం బగు నా రాజకీరము శరీరమును గాంచి నాతో ఓ మకరికా ఈ శుకము చతురికయందత్యంతానురాగంబుజెంది మదనవేదనం దాళంజాలక యున్నట్లుతోంచెడిని. మన్మథునికి బాణంబులు మాత్రమే విషమంబులు కావు. చర్యలును విషమంబులే కాన నుపేక్షింపందగదు. ఈ కీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకై కదా మనము కలకూజి

తముగుణములు చతురికయొద్దను చతురికగుణములు కలకూజితముఁనొద్దను ప్రతిదినము నుపన్యసించుచుంటిమి. ఇదివరకవియొండొరులముఖంబులు గాంచుకొన్నవిగావు. ఒక మంచిముహూర్తంబు విచారించి యీరెంటికిం బరిణయమహోత్సవంబు బహువిచిత్రముగ జరిగింపవలయును; ఇఁక నాలస్యముచేయంగూడదు. అని చెప్పియుంటివిగదా? అట్టికలకూజితమును ఈచతురికతో బంపితివేని నీకార్యమయిన యట్లేతలంచవలయును. ఒకవేళ యిది యొకించుక నీమీఁదిమక్కువచేతఁ గొంతదూరంబరిగినను కలకూజితంబు మనోహరము లగునుద్యానములను త్రోవలోఁగాంచి వానియందు నీచిలుకనడ్డగించి యడ్డగించి వలరాచపనులఁగాలంబుఁగడపుచు శరీరంబెఱుంగక విహరించుచుండును. ఇంతియకాక మదనమోహనునికి ఈవృత్తాంతంబు సెప్పుట కింతదూరంబు సనవు. అని చెప్పఁగా మకరికావచనంబులువిని మదనమాల కొంచెమాలోచించి మకరికంగాంచి యోసఖీ నీవుచెప్పినదిసరే; ఇందుకొక యుక్తిచేయవలయును. అదియిప్పుడ నీకుం దెల్పెదను. కలకూజితముండుపంజరముం గొనిరమ్మ అనిన నామకరిక యట్లుచేయ మదనమాలయును నన్ను నాకలకూజితమునుగాంచి యోశుకములారా మీరిరువురు నెచ్చోటనునిల్వకచని చిత్రకేతనపట్టణమున నారాజకుమారునింగాంచి నావృత్తమువిన్నవించి యాతనిందోడ్కొని వత్తురేని మీయిరువురకును నవరత్నహారములు మొదలగునాభరణముల నలంకరించి వచ్చిననాఁడె మహోల్లాసకరంబుగ బరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింతును. నాకు బహిశ్చరంబు లగు ప్రాణంబులుగాఁ దలంతును. నా కాంతునిగొనితెచ్చియియ్యక మీరిరువురును నొకవేళఁ బరస్పర మనురాగానుకూలముగఁ బ్రవర్తింతురేని మీ మొగంబైనఁ గాంచను. అట్లు మీరు ప్రవర్తించితిరేని నామీఁద ఆనయున్నది. నా ప్రాణములచేత శపియింపంబడుదురుగాక. మీరిరువురును పంజరములోనున్న వానిఁగాఁ దలంచుకొని రాత్రులయందు వేర్వేఱుస్థలములంబరుండుచు నొకటితో నొకటి వివేకముగఁజేరి సరసాలాపాదులు సలుపక పోయి కార్యముసాధించుకొని రావలయును. అనిచెప్పి మకరికతెచ్చియిచ్చుశర్కరలును పండ్లును భుజియింపంజేసి పంజరముల దెఱచి యాశుకమును నన్నువదలిపెట్టెను. మదనమాలయడిగిన యాజ్ఞకు భంగంబుగల్గకుండ మేమిరువురమును చిత్రకేతనపట్టణపుమార్గముఁబట్టితిమి. దానితోఁగూడ నేనును నాతోగూడనదియును పోవుచున్నారమని యంతమాత్రమెఱుంగుదుమే కాని యొండొరులంగన్నులెత్తియైనంజూచుకొన్న వారముగాము. ఇట్లు చని కతిపయ దినములకా నగరమునకు సమీపముననుండునుద్యానమునంజేరి కొన్నిఫలములు భుజియించి పత్త్రముంబు నపనయించుకొనుచుండఁగా నచ్చోటికి సమీపమునఁ బెక్కండ్రు కాంతామణులు చేరమాటలాడుటవినంబడిన మేమక్కడపంజని యొకచోట నొకకొలనికెదుట

నతిమనోహరంబుగఁ గట్టంబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను సువర్ణ ఘటంబులం దత్సరోవరనీరంబులు గొని తెచ్చువారును పుష్పఫలపత్రసముదయంబులు గొనియందిచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచుకొని వచ్చువారునై తిరుగుచున్న కన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

అచ్చోట నొకరాజమహిషి నిందుధరసుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి పద్మాసనస్థితయై నేత్రములు ముకుళించి స్ఫటికాక్షమాలికను హస్తంబునం బూని జపియించుదాని నొక్కతెం గాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములు దెఱచి గౌరీదేవికి మ్రొక్కి యుత్తరకాంతాకరానీతములగు సువర్ణఘటోదకముల నాభవానికి మజ్జనంబు నేసి ధౌతవస్త్రములచే దడియొత్తి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఫలపుష్పాక్షతాదుల నర్చించి కర్పూరనీరాజనాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కారము లొనరించి భక్తిపురస్సరంబుగ నంజలిబంధంబుఁ గావించుకొని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించె. ఓ హైమవతీ నాయందుఁ గరుణించి యనేకదేశంబులకై నోత్కంఠచే నగరంబుం బాసిపోయిన కృతబుద్ధి సహితుం డగు నాకుమారునికి నెవ్వరివలనను భయంబు లేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలమగునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండునట్లును భ్రమప్రమాదంబులు సంభవింపక యుండునట్లును శాకినీఢాకినీప్రముఖపిశాచంబులవలనను మహోరగంబులవలనను భయంబు లేకుండునట్లును అనుగ్రహింపుము. అని మఱియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదనమోహనుని తల్లి యగు మణిమాలయనియు నాకుమారుండు నీవోయినరేయియె యిల్లువెడలి పోయెననియు నప్పటి వారిపరస్పరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు విఘాతంబు సంభవించెనని తలంచి చేయునది లేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమారునిం దీసికొనక పోతిమేని మదనమాల మనమొగంబైనం గాంచనొల్లదు; రాజపుత్రుఁ డూరలేఁడని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములు కనుంగొనం దలంచి పోయియున్నవాఁడు ఏయూరనుండునని యెక్కడెక్కడ వెదుకవచ్చును. ఇది యసాధ్యమగుపని గాని సుకరంబుగాదు. మనరాక కెదురుసూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల సఖిద్రోహులనుగాఁ దలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంతసఖులును దూరదేశగమన సమర్థులును లేమి నేమియుందోఁచక చింతాసముద్రమునమునింగి దరిగానలేకయుత్తలపడఁ గలదు. రాజపుత్రునిం దీసికొనక మనముమాత్రము పోయినను దానివలనంతఁ దొలంగింపంగలమా? దానిపడుపాట్లుగాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసి యుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రునిం దోడ్కొనివత్తుమను ప్రత్యాశతోఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనము మాత్రము పోతిమేని నిరాశచేఁ దక్షు

ణంబున మృతిఁజెందినను జెందు. కాన మనకా రాజకుమారుని శక్తిగలకొలఁది వెతకుటయే కర్తవ్యము. ఇందుకు సకలదేశములును గలయంగనుంగొనుటయే యిప్పుడు మనకుంబనియై యున్నది. కార్యభారము దేవునియందుంచి శక్తివంచన లేక ప్రవర్తించువారికి సేమంబు చేనేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేముచోటువదలి కదలి యనేకపట్టణ ములు నుపవనంబులునుగడిచి యొకనాఁడు సూర్యోదయ సమయమున నొకమహా రణ్యమధ్యముం జేరితిమి. అట్లుచేరి తదీయమధ్యంబున నుండునొక సరోవరముగట్టున మొలిచియున్న ఫలవృక్షబృందములం గలుగుపరిపండినపండులు మెక్కుచు ద్బాధ నడం చుకొని యొకకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొకమర్రిపైనం గూరుచుండి మార్గా యాసముఁదీర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడికిద్దరుకుమారులు రూపయౌవనవినయశౌర్య ధైర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు శ్రాంతదేహులై వచ్చుచుండుటంగాంచి వీరలె వరో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ నాకుమారులును మేముండువటవృక్షము క్రిందం దిగిరి. అందొక్కరుండు తృషార్తుండై యుండుటంబట్టి దవ్వుల నున్న కొలనిలో నుండి జలములుగొని తెచ్చుటకు నతఁడొక్కఁడింబంపె. అప్పుడేను తొల్లికాపాలికి తెచ్చియిచ్చిన చిత్రఫలమహిమచే నాకుమారునియాకారమును ఆ చెట్టుక్రింద నుండుకుమా రునియాకారమును సరిగానుండుటవలన నితఁడే మదనమోహనుండని నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొకజానిమ్మచెట్టునుండి కొంకి యొకపండును ముక్కునంగరచు కొనిపోయి యాకుమారునిచేతనిడి కుమారకా నీవుదప్పికొనియున్నావు గాన నీపండు పిసికి రసాస్వాదనంబొనరించిన నరియగుదువు ; వేగిరంబుల్లయొనర్చెద వేని నీకొక్క రసావహమగుకథ సెప్పెదనని పలికిన నామాటల కాకుమారుండచ్చెరువందుచు నాఫలము భుజియించి గతతృష్ణుండై యోచిలుకా రసావహమగునొకకథ సెప్పెదనంటివే యది నుడువుమనిన, నేను నారాజకుమారునితో నిట్లంటిని. ఓయయ్యా భవదీయగాంభీర్యాది గుణములును జగన్మోహనమగు నాకారమును నిన్ను మదనమోహనుండని యెఱింగించు చున్నయవి. అయినను నిశ్చయార్థము శత్రుంజయునికుమారుఁడవా కావాయనినిన్నడుగ వలసియున్నది. అదియెఱిఁగికాని వృత్తాంతము విశదీకరింపఁగూడదు; అనిచెప్పిన నా తండు నేనె మదనమోహనుండనని చెప్పఁగా సంతసించి యే నిట్లంటిని. పాంచాలదేశాధి పతికూఁతురు మదనమాలయనుకన్యక నీగుణగణములు కర్ణాకర్ణికగావిని నీయందనురాగము జెంది యావిషయము నీకెఱిఁగించి తోడ్కొనిరమ్మని నన్నునునాతోఁగూడ నీకీరమును బంపియున్నది. నీపైమనము నిలిపి యాకులుకులాడి యనుభవించు దురవస్థల నీతో విన్న వించుచుండ నడవితి నేని యా మందయానను కందర్పుఁడు చరమదశకుం గొనిరాకమానఁడు. అయిననొకింత నీకు విశదీకరింతు వినుము.

శ్లో. *అధివసతి వసంతే మర్తుకామా దురంతే నవకిసలయతల్పం పుంజితాంగారకల్పం,
విరహమసహమానా చక్రవాకీసమానా చకితవనకురంగీలోచనా కోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీ లోచనా = భయపడినదియు నరణ్యమునందుండునదియు నగు నాఁడుజింకయొక్క కన్నులవంటి కన్నులుగల, కోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీ సమానా = ఆఁడుజక్కవపులుఁగువలె నాయకునియందుఁ బ్రేమయతిశయించినదియు అందువలన, విరహమసహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియునై, దురంతే = మలయానిల కోకిలాలాపాది కామోద్దీపనములు కలిగియుండు నదియగుటచే విరహిజనులకు దుస్తరమయియున్న, వసంతే = వసంతఋతువునందు, మర్తుకామా సతీ = చచ్చుటకిచ్ఛగించినదియై, పుంజితాంగారకల్పం = గుంపుగాఁ జేయఁబడిన నిప్పుతో నొప్పుగు, నవకిసలయతల్పం = క్రొత్తచిగురుటాకుల పానుపును, అధివసతి = ఆశ్రయించుచున్నయది. మనుష్యులతోఁ బరిచయములేమిచే విశేషించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులవంటికన్నులుగల యా సుకుమారాంగి ఆఁడుజక్కవపులుఁగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుఁడు సమీపమున లేమిచే కరమతిశయించి మలయానిలకోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దీపకములచే వియోగిజనులకు దుస్తరమయియున్న వసంతకాలమునందు మన్మథావస్థలను తొమ్మిదియు ననుభవించి తాళంజాలక ప్రాణపరిత్యాగము సేయుటకు యత్నపడుచు విరహిణులకు నుద్దీపనమగుటచేత రాశిగాఁ జేయబడిన నిప్పుకణికల కొప్పుయినట్టుతోఁ జెడిలేఁజిగురుటాకుల పానుపునందుఁ బరుండుచున్నయది]

ఓ రాజకుమారుఁడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమని విన్నవింపఁగలను. అని నేను చెప్పుచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్న కలకూజిత మను కీరము తటాలున మా సమీపమునకు వచ్చి యిట్లనియె. ఓ కుమారుఁడా !

శ్లో †నవకిసలయతల్పం కల్పితం తాపశాంత్యై । కరసరసిజసంగాత్కేవలం మ్లాపయంత్యాః,
కుసుమశరకృశాను ప్రాపితాంగారతాయా। శ్శివశివపరితాపం కోవదేత్కోమలాంగ్యాః.

టీ †[తాపశాంత్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = సఖులచేఁ గల్పింపబడిన, నవకిసలయతల్పం = లేఁజిగురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజసంగాత్ = పాణిపద్మముయొక్క సంబంధముచేత, మ్లాపయంత్యాః = మ్లానమగునట్లు చేయునదియు, కుసుమశరకృశాను = మన్మథాగ్నిచేత, ప్రాపితాంగారతాయాః = దేహమున సెగలెగయుచున్నదియునగు, కోమలాంగ్యాః = సుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, కోవదేత్ = ఎవఁడు ఉపన్యసింపఁజాలును. శివశివ = కటకటా ! ఆ కాంతామణికి విరహతాపము శమించుటకొఱకు సఖులు నూతనములయిన లేఁజిగురుటాకులుఁగొని తెచ్చిపడకవేయఁగా నది దానిహస్తపద్మము సోకినంతమాత్రముననా పానుపు వాడిపోవు

చున్నది అదియునుంగాక దాని దేహమున మన్మథాగ్ని జ్వలించుచుండుటంబట్టి సెగలెగయుచున్నవి ఆ కాంతయో బహుసుకుమారగాత్రి. దాని తాపము నేమని నుడువవచ్చును.]

అనిచెప్పఁగా రాజకుమారుండుకని యట్టియబలామణిని గదా రక్షింపవలసినది యని మనంబునందలంచి శుకంబులంగాంచి నాప్రియమిత్రుఁడు కృశబుద్ధి నాకు నీళ్లు దెచ్చుటకుబోయియున్నాఁడు. అతఁడువచ్చిన యనంతరము వాఁడును నేనును వచ్చెదము. కొంచెము విళంబము సహించుకొనుఁడు. అనఁగా నేను మనమున మంత్రికుమారుండు సమీపించె నేని యొకవేళ యిందుకొడంబడకుండఁజేయు నేమో యనితలంచి యాకుమారునితో నిట్లంటిని.

సీ. యుద్ధసన్నద్ధుఁడై యుండు శత్రువు బిల్వఁ దామసించునె బాహుదర్పయుతుఁడు,
అన్నంబు భుజియింపనాసతో బిల్చిన ననుగంతగాఁడె క్షుధాతురుండు,
ఆపన్నుఁడను నిన్ను నాశ్రయించితి నన నూరకయుండునే యురుయశుండు,
పాత్రుండు తనకు సంప్రాప్తుఁడై యుండఁగా దాఁ దామసించునే దానఘనుఁడు,
గీ. అట్లు మదనశరోద్దామహతిని మూర్ఛి। తాత్మయైయుండు జవ్వని యాత్మఁగరఁగి,
వేఁడుకొన జాగుసేయునే వేడ్కకాఁడు। పడఁతి గావంగ నిప్పుడె పయనమగుము.

అనిచెప్పిన నన్నుంగాంచి యా రాజకుమారుండు నోచిలుకా నీవు చెప్పినది సత్యమె? కొలని కేగియున్న మంత్రికుమారుండు మరలవచ్చి నన్నుంగానక యత్యంత దుఃఖితుండై నేను జీవించియున్న విషయంబునందుఁగూడ నమ్మికఁజెందక యతం డేమేమి కష్టదశల ననుభవించునో? లేక యొకవేళ తనశరీరంబును వదలయత్నించునో! సాధారణముగ బుట్టిననాటినుండి శయనాసనభోజనవిహారాదుల నొకప్పుడైన నించుక యెడబాయని నాప్రియమిత్రుఁడు నాకై కష్టదశలఁ జెందవలసినట్లయ్యె నేని నాకిట్టి సుఖము సంప్రాప్తమయిన నేమియుపయోగము. అదియునాకు సుఖకరంబుగాదు.

అనియిట్లుచెప్పిన నేను కుమారునింగాంచి యోయయ్యా యాతనిఁ గుఱించి నీవు చింతింపవలదు. రాజపుత్రికం గావ వేగిరపడుము. మంత్రికుమారుని కీవిషయంబు సూచనఁగాదెల్పి మేమును నీవెనువెంటవచ్చెదము. అని చెప్పఁగా నందుకు సమ్మతించి యాకుమారుండు శీఘ్రముగ నశ్వవరంబునధిరోహించి మేము చెప్పినమార్గమున జన నను కట్టె. వాయువేగంబునం బోవునది గాన నాయశ్వంబును రాజకుమారుండారోహించుట యొకడవుగా మేము చూచుచుండ నా మహారణ్యంబుఁ గడచెను. మే మొకింతసేపు మంత్రికుమారునిరాకఁ గాంక్షించుచుండి రాజకుమారునితోఁగూడిఁ గలిసిపోవలయునను త్వర మమ్ముంబడనీయక యలయింప నామంత్రిపోయినమార్గమునం జని యనతిదూరమున నాతఁడు వచ్చుచుండుటం గాంచి యొక బూరుగుచెట్టుకొమ్మపైఁ గూరుచుండి మేమిరు

ప్రకము పరస్పరసంభాషణము సేయువిధముగ మదనమోహనుండు మనకుం బ్రాప్త ప్రా
ప్యుండడే. ఇంక మన రాజకుమారికకు నితనికిని జరుగువిచిత్రంబులం గాంచుటకు మనము పోవు
దము అని చెప్పికొనుచు నాచెట్టుపైనుండి యెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవంబట్టి యతి
వేగముగం బోతిమి. బహుదూరము మరిగియును నా రాజకుమారుని గానక సూర్యుండస్తమించు
సమయంబున మార్గాయాసంబు పైకొనంగా విక్లబంబులగు నవయవములతో నొకించుక
యైనంగదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దం గాని మదనమోహనునిం గాంచలేము అని యను
కొని రేపు కక్కాన త్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్నవారమై యొకయరణ్య
మధ్యంబునయుండు రమణీయమగు సరోవర సమీపమునం బూవులు పిందెలు కాయలునిండి
యుండు రెండుమామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పమంజరులపరిమళము నలుగడల వెదచల్లు
చుండ వానింగాంచి వాని మనోహరత్వమున కచ్చెరువునొందుచుం జెఱియొకవృక్షముపై
కెక్కి యతివిశాలములగు వానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రి వసించియుండ
నిశ్చయించుకొని తత్సమీపమునందున్న వృక్ష ఫలములు భుజియించి యాకలి యుడంచు
కొనుచుం గొంతసేపు; తత్సరోవర నీరంబు లాస్వాదించి దప్పియడంగించుకొనుచు గొంత
సేపును; ఆమామిడిచెట్లకొమ్మలపై సుఖంబుగా వసించుచుం గొంతసేపును; బరస్పర ప్రాప్తి
మనోరథంబులం గొంతసేపును జరుగ న్నారాత్రి సమయమునను మేమాతరుకోటరముల
యందు శయనించి నిద్ర గూరితిమి.

ఇట్లు నిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగుగడియలు మిగిలియుండంగా మేలుకొని
యేను నామనంబున నీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుం బోయి నానాయకునితోం గూడం
చేరంగలను. తోడనె నన్నుం గాంచి తనభర్తం దోడ్కొనివచ్చినదని యతి ప్రేమతో నన్ను
మన్నించి ముద్దుకొని మార్గాయాసంబు వోవనుపచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న
యాభరణంబులచే నన్నలంకరించి యీ కలకూజితంబునకు నన్నుం బత్నింగాం జేయును.
ఆయుత్సవంబు సూచువారలకును నాకును మనోహరంబయియుండంగలదు. రాజపుత్రుండు
నింతలో మదనమాలయొద్దకుం జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు సూచు
చుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునిం గాంతును. ఎప్పు
డెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోం గూర్పంబడి సుఖంబులబడయుదును. అని యివ్విధం
బున ననేకవిధములగు మనోరథంబులం దలంచుకొనుచు నాకోటరద్వారమునకు వచ్చి నా
నాయకుండు వసియించు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించితిని. ప్రతిదినము
నాకంటె ముందు నిద్రమేల్కాంచి నాయుండుచోటికి రాను భయపడుచు పట్టంజాలని
ప్రేమమున నాతో లీలావిలాసంబులు సల్ప యత్నించియు మదనమాల యిడిన యొట్టునకు
బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచియుండునట్టి నా ప్రాణనాయకుండు స్వాన్యో

దయసమయంబయ్యెను కనంబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యాకలకూజితంబు
నాయెడంగలుగుననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరితన్ను వెదకవచ్చునన్నుంబట్టిభోగిం
పందలంచి తనకోటరంబందుకుంపగినచోటని యచ్చోటువిడిచి రాకయున్నదేమో?
కామాతురులు కాంతల నెవ్విధినైన వశపఱుచుకొని కలయందివురుట సహజమేకదా?
అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చటికింబోవనొల్లక కొంతసేపు
వాయుండుతావునయుండితదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నాయాశలు బూరుగు
కాయకాశించివేచినట్లయ్యె. బహుకాలమయ్యుఁ గలకూజితము కనబడకపోవుటచే నేను
సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకము లగుననిష్టశతంబులు చింతించుచునదియున్న
చోటికింబోయి యా కోటరంబునం బ్రవేశించి యంతయుంగలయంగాంచి నాథుంగను
పొడగానమికి వగచుచుఁబైపై భర్తృవియోగతాపంబు నంతరంగంబుదహింపం జింతా
సాగరంబునమునింగి దిక్కు తెలియక పెక్కు తెఱంగులవిలపించుచు ఓ ప్రాణనాథానన్ని
ట్లొంటిగా నీనిర్జనవనంబునవిడిచిపోవుట నీకుచితంబగునా? నీయందనురక్తురాలనని యైన
నాలోచింపకపోతివే? ఓనాథా నేనప్పుడప్పుడు చుంబనాదులకుద్యుక్తుండవగు నీ కను
కూలముగఁ బ్రవర్తింపకపోతినని కోపగించుకొని యిప్పుడునన్ను వదలిపోతివో? లేక
నామనంబుననుంగను ననురాగంబుఁ బరీక్షింపనెంచి యెచ్చటనైన దాగియున్నాఁడవో?
కాక మదనమోహనుని వృత్తాంతంబు నాకంటెముందుగ రాజపుత్రికెఱింగించి తత్ప్రతి
దత్తంబులగు బహుమతులం బడసి నన్నెదుర్కొనందలంచి ముందుగ ధరావంతంబున
కేగితివో? అట్లుగాక పాపిష్ఠులగు బోయలచేతంబడి ప్రాణములు గోలుపోతివో?
ఎక్కడనున్నాఁడవో? ఏవిధముగనున్నాఁడవో? మదనమాలయానమీఁద నీతో నేను
మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున నెప్పు డెప్పుడు రాజపుత్రిక
కార్యమునెఱవేరు? ఎప్పుడు భవత్సంగమసౌఖ్యము సమకూరు అని తలంచుకొనుచు
నున్మత్తకమగుమోహాతిశయము నడంచుకొని భవన్మయమైన మనముతోఁ బ్రవర్తించు
చుండుదును. దయితా! కాముకులమన మతిచంచలమగుటచేఁ బ్రతిజ్ఞాహానికలుగునని
నీకు నామనోగతము ప్రకటింపనైతిని. మనకురక్షకురాలగురాజపుత్రికయభీష్టంబు సమ
కూర్చి సుఖసాగరంబునీదంగలననియుంటిని. ఇంక భవద్విరహంబు సైరింపంజాలను.
తొల్లింటినా యపరాధంబులు మన్నింపుము. నీకభీష్టంబగు నేని నాతో సురతసుఖంబు
లనుభవింపుము. నామనస్తాపంబపనయింపుము. నీముద్దుమొగంబుఁగానిపింపుము. నీ మనో
రథంబుపగిదిం బ్రవర్తింపుము. ఇఁకనిట్లొకింతతడవు నన్నుఁగరుణింపవేని యేను దేహంబు
నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులవేడికొనినను నీకుంగరుణలేకయున్నది. ఇట్టి కఠిన
గుణంబెప్పుడు నీకుంబట్టువడియె. నీమీఁదిమక్కువచేత నింతదనుకనాహారంబు కనిగాట్లు

గాఁడినుచుంటిని. ఇంకనవియునుమాని ప్రాణంబులు విడువనిదె ప్రయత్నపడుచున్నాను.
ఆర్తత్రాణంబుత్తములకత్యంతకీర్తిప్రదంబుగాదె? అనియిట్లనేకవిధములుగ దుఃఖించుచు;

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానవతీమణి కిలలోన సుఖలాభ మేమిలేదు,
పరసునికౌఁగిట సమ్మదమందనిపడఁతికి జన్మసాఫల్య మేమి,
రమణుతో సౌఖ్యసామ్రాజ్యమేలనియట్టికాంతకు లావణ్యగరిమ యేల,
నాథుతో రతులనానందంబుఁ జెందని నళినాక్షిజాణతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరసుఁడౌ ప్రాణనాథుండు సన్నుతించి। యొంచి మోహంబుననుగారవించ మించి
యుక్కముత్కటిగాఁగఁ గడపనిసువిద బ్రతుకు। విశ్వగర్హితమగునని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నాదురవస్థందలంచి పరితపించుచు; మగనిసడియెఱుంగమికి
వెఱగందుచు; నేను గొంతతడవామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతట వెదకుచును; గొంత
కాలమాకోటరపువాకిటనిలువంబడి ప్రలపించుచును; గొంతసేపు ప్రాణనాయకుని విరహా
గ్నికిసహింపలేక వెచ్చనూర్చుచుం; గొంతవడియితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని
భ్రమించుచు నయ్యెడకుంజని మాచుచుఁ; గొంతసేపటికినామనస్సునందు నేను నాయకుని
నెడబాసి రాజపుత్రిదగ్గఱకుంబోయిన నన్నుంగాంచి కలకూజితంబెక్కడిదనని యడిగిన
నేమిసెప్పంగలను; తన ప్రాణంబులకు సమానుఁగఁ జూచిన యాపంచశరునివాహనం
బునుగాంచనినాఁడు రాజపుత్రి నన్నుఁదూఱుచుఁ దన ప్రాణంబులువదలునేమొ? భర్తృ
విరహశోకంబొకప్రక్క దేహంబుదహియింపనలుకరిలోనిది మగనిఁబోగొట్టుగొన్న మాన
హీనయనిదూఱుపడుచు రాజపుత్రికకు నసూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలుసేయునిందలకుఁ
గొందలంబందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవనై జీవించుటకంటెనీయరణ్యమధ్యం
బునందిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించిన్మాత్రాహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకా
లంబునకీశరీరంబువాయుట యుత్తమముగాఁ దోఁచుచున్నయది. ఒకవేళ ధరావంతంబు
నకుంబోతినేని నాభర్తృవియోగవ్యథంగాంచి యందఱునుజేరి మఱియొకకీరంబునకు
నన్నుఁగూర్తురేమొ? అట్లుసేయుదురేని యేమియుసేయలేనుగదా? నాకుంగలకూజితం
బుపయింగాక యితరంబుపైయించుకేనియు నాసజనించినదికాదు. ఎన్నివిధములనాలో
చించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనినిశ్చయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలు
చున్నచోట నిలుకడగాఁబండుకొన్నచోటుపడకగా నాయకునిధ్యానించుచు బహు
దినంబులు సంచరించుచుంటిని. ఇట్లు చూచువారలకు దైన్యాధిదేవతవలెఁ దోఁచుచు
ననేకారణ్యముల సంచరించుచుండి యొక్క నాఁడొకయరణ్యమునకుంబోయి దాని
యందుంగొన్నిపండులుభుజించి క్షుధయడంచుకొని మహావ్యసనాక్రాంతనగుటచేత నా
యరణ్యంబంతయుంగాంచం గుతూహలంబుఁ గొనక యాయారామముందునట్టి యొక

కొండచఱియలోఁ గనంబడుచున్న గుహాముఖంబుం గాంచి యాచోటు ఏకాంతస్థలం బుగనుండునుగాన నొకింతసేపువిశ్రమించి మార్గాయాసముఁ బోఁగొట్టుకొందును అని తలంచి యాగవివాకిటి కరిగితిని. అచ్చట విషమస్థలంబున నాఁడుదియొకతె భూమి పయింబడియుండఁగాఁగాంచి సమీపించి యాకాంత నా రాజపుత్రిక ప్రాణసఖి యగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యాచేడియకుంగలిగినదుర్దశా విశేషమునకు దుఃఖించుచు నక్కన్నియహస్తంబుపయి వ్రాలి మృతప్రాయయైయుండు నామకరిక గాఢమూర్ఛాక్రాంతయని నిశ్వాసాదులనెఱింగి యేమియుందోఁచక యందుకు సమీపముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నాయెక్కలు తడుపుకొని వచ్చి యాచేడియపైన నీటితుంపురులుఁజిలికించితిని. కొంచెము మూర్ఛదేరి యామకరిక యొకప్రక్కకుం బొరలిన నేనుమఱియుఁబూర్వోక్తప్రకారంబుగ శైత్యోపచారంబుసేయం గనువిచ్చిచూచి యోమదనమాలా శూరబాహువును జయమాలినియు నిన్ను భూమిపైయడుగు పెట్టనిచ్చినం గందిపోదు వేమోయని యతిగారాబమునం బెంచుచుండిరే? అట్టినీకిట్టికట్టఁడిదశసంభవించెనే. కటకటా! విధివిపర్యాసంబు నేమందు. ప్రాణసఖీ తొల్లియొకత్రుటికాలంబైనను మమ్మునెడబాసియుండఁజాలవే? ఇప్పుడుమమ్ముఁబాసిపోవలసివచ్చెఁగదే? అక్కటానిన్ను మదనమోహానునితోఁజేర్చి నీసుఖంబులం జూచి సంతసించవలయునని యెన్నెన్నోమనోరథంబులు మనోరథించుచుంటిమే? అవి యన్నియునొక్కగడియలోపల నశించిపోయెనుగదే? అయ్యయో! శృంగారరసాధిదేవత యస్తమించిపోయినట్లయ్యెనే? కటకటా! సౌందర్యసారములసంకేతనికేతనంబు అడవిపాలైపోయెఁగదే? హా! రమణీయకనిధిరాల్లంగలసిపోయేసుమా! యని ప్రలపించుచు మూర్ఛపోయెను. ఏనునుమరల నాసరోవరజలంబులు ఱెక్కలచేఁగొనివచ్చి పూర్వపువిధమునఁజల్లితిని. మరలనేదదేరి యామకరిక కనువిచ్చిచూచి యోభగవతిమందపాలకీ నీకు రెండవప్రాణంబనందగియుండు నీమదనమాలకిట్టియాపదసంభవించెనే? హాదైవమా ఈసుకుమారాంగిని నెట్టిబెట్టిదంపుబాధలుపెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా? అయ్యో? నీయంతనిర్ఘృణుండులేఁడురా? ఓమదనమోహానుఁడా! రాజపుత్ర! నీవెక్కడ నెవ్విధంబుగ బాముఁలుబడుచున్నావురా? నిన్నుఁదలంచినమాత్రముననె యామదనమాలచందురునింగనఁగొన్నచకోరకాంతయనఁపున నుప్పొంగుచుండునురాకుమారా! ఓకలకూజితమా! ఓచతురికా! మీరెప్పుడువత్తురోయని ప్రతీక్షించుచుఁ డిగడియ యొకయుగంబుగాఁగడపుచుండెనే? మదనమాలవిషయమందుమీరలెంత క్రూరత్వముఁ జూపితిరే? పిన్ననాటనుండి ప్రాణపదంబుగ మిమ్ముఁబోషించినవిషయంబైనమనంబుననుంచుకొనకపోతిరిగదే? అని యిట్లు ప్రలపించునామకరికతో నేను ప్రియసఖి అతిదౌర్భాగ్యశాలిననగు నన్నేలదలంచెదవు అనిన చక్కఁగానుఱెత్తిచూచి యామకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఛ

పోయెను. నేనుదానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావిపత్తుసంభవించియున్నదని నిశ్చయించుకొని సంతపించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శైత్యోపచారంబులు సేయుచు బాష్పాయమానంబు లగునీక్షణములతో డగ్గుత్తికపడు నెలుంగుతో నూరార్చి మూర్ఛదెలిపికూరుచుండంబెట్టిన నామకరికనన్నుంగాంచి వెక్కివెక్కియేడుచుచు మనమదనమాలగతి యిట్లయ్యెఁగదా చతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టున నేడిచెను. నేనుదానింగాంచి శోకంబుపట్టంజాలక ప్రముక్తకంఠంబుగ నేడిచి కొంతసేపటికిదుఃఖవేగంబునణఁచుకొని కొన్నివచనంబులుచెప్పి దానినూరార్చిన నామకరికయుఁ బైటకొంగుతోఁ గన్నులుదుడుచుకొని వెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మదనమోహానుని బిలుచుకొనిరా నంపి యెన్నిదినంబులయ్యె; ఇన్నిదివసంబు లెచ్చోటనుంటివి; నీసహచరుడు కలకూజితంబెక్కడ అని యడిగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁ జెప్పితిని. అందువలననాయమకు శోకంబగ్గలంబై వెతవులదఱుచుఁ గన్నులఁగాలువలై బాష్పంబులు ప్రవహించుచు హృదయంబుతటతటంగొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁగంపంబువొడమం తత్తరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునంగర్మవరిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతువునకు సంప్రాప్తములగు కష్టసుఖంబుల నడ్డగించుటకు సమర్థుండుగలఁడా? ఏలయింతవంతంగుందెదవు? కొంచెమాశ్వాసమునొంది మదనమాలవృత్తాంతంబు నాకుందెల్పుము. శోకవేగంబధికంబగునప్పుడు సమానసుఖదుఃఖులగువారికిందెలిపిన నది విభాగించుకొనబడినరీతిని గొంచెము సహ్యవేదనంబై యుండునుగాదె? అని చెప్పిననామకరిక యాశ్వాసమునొంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని ఓచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబుచెప్ప నానోరాడదే? ఏమిసేయుదుననియిట్లనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రానిన్నంపి యామదనమాల నీపోవుమార్గంబుంగనుంగొనుచుం గొంతతడవుండి నీవు దృష్టిపథంబతిక్రమించినయనంతరము భవద్విరహంబుఁదాళలేకననుంగాంచి యోమకరికా యీచతురికను నేనేలపంపితినే? దీనిమాటలునమ్మి యారాజకుమారుండువచ్చునటే? రాకున్నఁ జేయవలసినపనియేమి? ఆరాజకుమారునినగరం బిక్కడకతిదూరంబుగాన మఱియుం నెవ్వారును బోఁజాలరుగదా? అని యిట్లనేకవిధములగుతద్విషయాలాపములం బ్రొద్దులుపుచ్చుచు;

సీ. ఎప్పుడు నాచిల్క యెకిమీనికడ కేగు? నెప్పుడాఁ నాగతుల్ జెప్పఁ బతికి,
నెప్పుడు నానాథు నింపుతోఁ దోడ్తెచ్చు? నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు,
నెప్పుడు నాతోడ నెలమిముచ్చటలాడు? నెప్పుడు దననాథు నేలుకొనును,
ఎపుడు మాపాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు? నెప్పుడు సఖియల నెచ్చరించు,
గీ. నెపుడు నాచేతి పైకెక్కి నృపకుమారుఁ। గన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
పల్కుచును గర్ణయుగళికిఁ బండువులను। సల్పునని కోరుచుండె నాసారసాక్షి.

మఱియును,

సీ. శుకము వచ్చెదు జాడ జూపట్టదింగాక మదిలోన నాచెల్మి మఱచెనొక్కొ,
నృపకుమారుఁడు దాని నేర్పుమాటలఁ జూచి పలుమరు వేడి తా నిలిపెనొక్కొ,
త్రోవఁ బోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచేఁ జిక్కి కష్టముల్ చెందెనొక్కొ,
నానావిధోపవనవిలోకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిఱుగంగఁ బూనెనొక్కొ,
గీ. కాకసుమబాణబాణనిర్ఘాతదీర్ణ । హృదయుఁడైయున్న తనభర్త యెలమి సేయు,
ప్రబలనిర్బంధములఁ జిక్కి పతికిఁ దక్కి । తాను సుఖవార్ధిఁ దేలంగఁ దలఁచెనొక్కొ,

అనియిట్లు చింతించుచుం గొన్ని దినంబులు యుగంబులపగిదిం గడపుచుండి యొకనాఁడుదయమునఁ దనకన్యకాంతఃపురపు సౌధంబునం బై మేడమీఁది కెక్కి నాతోఁ గూడ చతురికరాకం గాంక్షించుచు నలుదిక్కులు బరికించుచుండి యాహర్మ్యము దిగువ ననేకయోధవీరులు మహాజవంబులగు నశ్వవరంబుల నెక్కి కవచంబులు దొడిగి యొఱవెటికిన కత్తులును ఖేటకంబులును ధరించి మించిన శౌర్యంబున మాయుండు నంతిపురంబు నాక్రమించుటకుం గడంగుచుండం జూచి వారల చేతికత్తుల తళ్తళ్లు వియత్తలంబుఁ హత్తుకొనం గాంచి యుత్తలపడుచు నేమియో? యీయసమయంబున నిందఱు యోధవీరులు వచ్చి కన్యాంతఃపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబని చింతించుచు నేమియుం దోఁచక కొంతతడవు నివ్వెఱపడి తత్తఱించుచుంటిమి. అప్పుడా రాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు వినంబడుచుండె. మేమది విని భయభ్రాంతలమై యేమియిది యకాలంబున నిట్టియొడరు సంభవించినది! కటకటా యనుకొనుచుండ నక్కడికిం గొందఱు దాసికలు వచ్చి యిట్లనిరి. ఓమదనమాలా పాంచాలదేశాధిపతి యగు జయవర్మ నీతండ్రియగు శూరబాహు వుండు గృహంబులోనఁ జొచ్చి దేవీసహితుండైన యాతనిం జెఱవట్టి నీయన్నలగు జయచంద్ర ప్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలము క్రూరయుద్ధంబు సలిపి యేమరుపాటున యుద్ధము సంప్రాప్తమైనందున నాయుధంబులు లేక కేవలము బాహుబలంబున ననేక యోధవీరులం జంపుచుండు నారాజకుమారుల ననేకవిధమాయోపాయంబులం బట్టి నిగళబద్ధులం జేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై నీవుండు కన్యకాంతఃపురంబున కేగుదెంచుచున్నవాఁడు. తొల్లి పురోహితునితో నిన్నుందనకు వివాహంబు చేసియియ్యనని నీజనకుండు చెప్పిపంపినందున నాతండు కోపగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకు నిశ్చయించి చతురంగబలసమేతుండై వచ్చి నీయన్నలగు జయచంద్రప్రతాపచంద్రుల బాహువీర్యంబు నకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనం దలంచి ధర్మయుద్ధంబుమాని నిద్రావిశ్రాంతజనంబైయున్న రాజవీథిం జొచ్చి యీవేకువ నగరుచుట్టుముట్టడించి కావలివారలం బట్టి వధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతక్కి లోపనతం బగు నీమహాసంకటంబునం జేయునది లేక నీతండ్రి పట్టువడెను. యుద్ధసన్నా

హంబు సేయుటకనువు లేక సేనానాయకులున్న వారు. అని చెప్పుచుండఁగాఁ గొందఱు యోధవీరులు కన్యాంతఃపురంబుం జొచ్చిరి. ఓ చిలుకా అప్పుడు మాహృదయంబు లెవ్విధి వ్యాకులత నొందెనో యెట్లు చెప్పఁగలను? వారలకుఁ బ్రధానుఁడగు నొకవీరుండు మా సమీపమునకుఁ జనుదెంచి సౌందర్య గాంభీర్యాదుల నిరూపించి మదనమాలను రాజపుత్త్రికఁగా నెఱింగి లోకోత్తరంబు లగు దాని రూపరేఖావిలాసంబులకు మనంబులోన మెచ్చుకొనుచు ఓ మదనమాలా నేను పాంచాలదేశాధిపతియగు జయవర్మయను రాజకుమారుఁడను, నిన్నుం బరిణయంబు సేసికొనంగోరి వచ్చి యున్నాఁడను. నీ జనకుండును అన్నలును నా చేఁ బట్టువడిరి. ఇఁక నీవు తామసించిన నుపయోగంబు లేదు. ఈ నీవాకిటం గొని తెచ్చి యునిచిన చతురంతయానంబు నంగీకరించుంటివేని తత్సంవాహనసమర్థలగు కాంతలు నాయంతఃపురమునకు నిన్ను భూషణంబుఁ గావింతురు. ఇట్లు నీ యంతట రాను సమ్మతింపవేని బలాత్కారంబుగనైనం గొనిపోవుట నిస్సందేహంబు. వేగిరంబ మీఁదటి కార్యంబు జింతించి ప్రవర్తింపుము. అని యిట్లు శృంగారవీరరసంబులు దోఁపం బలికిన మదనమాలయు సమయంబు తప్పి వచ్చినది. ఇప్పుడితని చేతనుండి తప్పించుకొనుటకుపాయంబు లేదు. తలవ్రాఁత ప్రకారంబుఁ జరుగక మానదు. ఇప్పుడిందుకు నేనొప్పనేని క్రోధంబు పెచ్చుపెఱిగి నన్ను నానావిధముల మానహానిసేయుటమాత్రమే గాక నా జననీజనకులను సహోదరులను బట్టి వధించి నను వధించును. కాన నిప్పుడితని యిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించుట మేలు. అని మనంబునం దలంచి రాజపుత్త్రియుఁ గపటవికాసంబు ముఖకమలంబునం గనుపట్ట నో రాజపుత్త్రా మీరు మా యింటికరుదెంచి మా యిచ్చు నాతిథ్యంబులు గైకొనక యిట్లు ప్రవర్తించుట న్యాయమా. ఈ నా దేహంబిఁక మీ సొమ్ము గాని యన్యులది గాదు. తమయిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించి నన్నుం దోడ్కొనిపోయి పరిణయము చేసికొనవచ్చును. అభిజనరూపవయోవిలాసంబుల నీ జగతీతలంబున నుండు రాజకుమారులకంటె నధికులగు మిమ్ము వివాహంబు చేసికొనుట నావంటి కన్యలకుఁ దొలిపుట్టువునం జేసిన పున్నియంపుం బంట కాదా? అమృతరసంబుఁ ద్రావ నందఱు నిర్బంధించవలెనా? యని మృదుమధురోక్తుల మందలించిన నా జయవర్మయు మనమున సంతసంబందుచు నో దేవీ నీ సుగుణంబులకు మెచ్చితిని. నీ సరసాలాపాదులవలన నాకాతిథ్యంబు సంప్రాప్తంబయినట్లయ్యె. నా మనంబు భవత్పాణిగ్రహణంబునకుం ద్వరపడుచున్నది గాన శీఘ్రంబ చతురంతయానంబు నలంకరింపుము. ఈ నీ చెలికత్తెలును మఱియొండుపల్లకీల నారోహించి నీ వెనువెంట మననగరంబునకు రాఁగలరు. అనతిచిరకాలంబునన కాంపిల్యంబునకుం జేరనగు అని చెప్పినవల్లెయని మదనమాలయుఁ దదుపదిష్టమార్గంబునం జని పల్లకి యెక్కెను. అవ్విధముగ నాతని నిదేశమునం జేసి యేనును మఱియుం గొంద ఱనుంగు చెలికత్తియలును బల్లకీలనెక్కితిమి. కొన్ని దినములు గడచిన నొకనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునకుఁ గాంపిల్యంబుఁ జేరితిమి. అప్పటి

రాజగృహమున నుండెకుమూడిగంపుంగత్తెలు మమ్మెదుర్కొని సబహుమానంబుగం
బిలుచుకొని పోయి యతిమనోహర మగుహర్మ్యంబున విడియించిరి. మదనమాలకు
సమస్తోపచారంబులు సేయ ననేకదాసీజనులు నియమింపంబడి భ్రుకుటీభటులై తదా
జ్ఞాపాలనంబు సేయుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాల ప్రవర్తించెడి విధంబుం గాంచి నేను
నా హృదయంబున నీ కుమారిక సమయవైషమ్యంబు దలంచి యీ పాంచాలాధిపతిం
బెండ్లియాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నదని యెంచియుంటిని గాని మనమున మదనమోహ
నునిపైఁ బ్రబలమగు ననురాగంబు నెడబాయకుండుట యెఱుంగనైతిని. ఆ కాంపిల్య నగ
రాధిపతి సకలగృహకార్యములును మందపాలికియను నొక కాపాలికి చెప్పిన చొప్పునం
జరుగవలసినవియై యుండెను. ఎవరైన రాణియాజ్ఞనుల్లంఘించి రేని రాజదండనంబు
సిద్ధంబై యుండు. రాజు నాయమయందు దేవతాబుద్ధిం జేసి తదాజ్ఞ జవదాటకయుండు
వాఁడుగాన నా కాపాలికి వచనంబుచే మదనమాలా పాణిగ్రహమునకుం ద్వరపడక కొన్ని
దినములఁ గడుపుచుండె. సఖీజనము వలన నా రాజకుమారుఁడు మదనమాలాసంగమోత్సు
కుండై యనుభవించు వియోగవ్యథలు మాకప్పుడప్పుడుఁ దెలియవచ్చుచుండెను. ఇట్లుండ
నొకనాఁడు మదనమాలకు సైరంధ్రియై యుండునట్టు లేర్పాటు చేయఁబడిన రతిమాలిని
యనునది మదనమాలతో నిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రీ యే నీదినమున జయవర్మ దగ్గఱనుంటిని.
అప్పుడు రాజభటు లొక చిత్రపటంబుం దెచ్చి రాజు నెదుట నునిచి స్వామీ ఈ పటంబు
మన రాజవీధియం గళ్లయొద్ద నొకతె తన చేతం బట్టుకొని చూచుచుండి యాదృచ్ఛికముగ
నచ్చోటికి కేగిన మమ్ముం గాంచి తటాలున దానిం దాచుకొనఁగా మా హృదయంబున సంది
యంబు గలిగి రానిసమీపమునకుం జని యో నీ నీవు దాచుకొనియుండు వస్తువుం జూపుమని
నిర్బంధించితిమి. బహుదూరమట్లు బలాత్కరింపఁగా విధిలేక యాయాఁడుది తన స్తనాం
శుకంబునం దాచికొనియుండు నీపటంబు మా చేతి కిచ్చెను. మేము నాయతివం దోడ్కొని
వచ్చి నగరివాకిటం గావలివారియొద్ద నొప్పగించి క్రొత్తవస్తువుఁ గాంచితిరేని తత్క్షణంబ
రాజసముఖమునకుం గొనిరావలయును; అని మీరు చేసియుండు నేర్పాటునకు బద్ధులము
వారుగాన నిది యిచ్చుటకుం దీసికొనివచ్చితిమి. అనిమనవి సేయ రాజును వారలం గాంచి
యిప్పుడభినవవస్తుపరీక్షాధికారంబు భగవతి మందపాలకి వహించియున్నది గాన నామె
యొద్దకుం గొనిపోవలయును. ఇది యీ రతిమాలిని చేతికిచ్చి యీ పటంబుం దెచ్చిన యాఁడు
దానిం గూర్చి యా భగవతికడకుం బంపి మీమీ పనులయందు జాగరూకతతోఁ బ్రవర్తిం
పుఁడని పలికిన వారును రాజాజ్ఞ చొప్పున నా పటంబు నా చేతికిచ్చి యా యాఁడుదానిం
గూర్చి మందపాలకియుండు పర్ణశాలకుం బంపిరి. నేను నా మందపాలకిసమీపమునకుం జని
యీ పటంబు నామెచేతికిచ్చితిని. ఆ భగవతి యా పటంబుననుండు రాజపుత్రుని యా
కారంబుం గాంచి ప్రాణంబులు మరలవచ్చిన శరీరంబు చందంబున నుల్లసించుచుఁ గన్నుల

నానందబాష్పంబులునిండ నాయాఁడుదానిం బిలిచి యోసీ నీకీపటం బిచ్చినదియ్యెంజనదు. కొన్నిదినములు నాయొద్దనుండుదువేని యనంతరమాలోచింతము. నీకిచ్చట నన్నపానాదులకు మఱేమియుఁ దక్కువయుండదని చెప్పిన నామె వచన మతిక్రమింప ననువులేక యామగువయు దీనమగువదనముతో నర్ధాంగీకారముచేసినయది. అంత నేను నామంద పాలకితో నోభగవతి మదనమాలకు స్నానసమయంబు సమీపించినయది. దానికంగసంస్కారంబుసేయ నతిత్వరితముగ నేనక్కడి కేగవలసినదానను గాన నాకుత్తరువు దయసేయుమని వేడికొన నందుకామె సమ్మతించి పంపించిన నచ్చోటువాసి వచ్చుచు సమీపమార్గమని యీనగరమధ్యమున నుండు మహోద్యానపు నడిత్రోవన వచ్చుచు నచ్చట నొక మామిడిచెట్టుక్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునిం గంటిని. ఆతని రూపరేఖావిలాసంబులు గాంచిన నావసంతుండే మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడసూపుచున్నవాఁడనియు, నీశ్వరానుగ్రహంబు కలిమి నభినవమనోహరాంగంబువడసిన మన్మథుఁడు రతిదేవిని వెదకుకొనుచుం దిరుగుచు నిచ్చోటికిఁ జనుదెంచియున్నవాఁడనియు, రంభకంటె నతిసుందరాకారయగు కాంతామణిం బడయంగోరి నలకూబరుండు తపంబుసేయ నీయిలకవతరించియున్నవాఁడేమోయనియు నాకుఁదోచెను. అంతకుమున్నె దాచిత్రపటంబుననుండు నాకారంబుఁ గాంచి యిది యనల్పశిల్పనైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదే కాని యిట్టిజగన్మోహనమగు నాకారంబు ఏరాజకుమారులయందుఁగాని యేదేవతాకుమారులయందుగాని యుండదనియే తలంచియుంటిని. ఆపురుషోత్తమునియాకారంబుఁ గాంచినది మొదలు ఈయుత్తమునిరూపంబుం జూచి యతిసమర్థుండగు శిల్పి తన సామర్థ్యమునంతయును వినియోగించియు నించుకయుఁ దదీయలావణ్యలేశంబుమాత్రమైన నభివ్యక్తంబు సేయలేకపోయెనని యనుకొనుచుంటిని. అయిన నాకుమారునిరూపంబె యాచిత్రపటంబున వ్రాయంబడియున్నదియనుట నిక్కువంబు. అభినవయౌవనప్రాదుర్భావంబుం గాంచిన నిరువదిసంవత్సరములవాఁడని తెలియుచున్నది. ఆనవయౌవనునిం గాంచి యిట్టి యభినవమన్మథునికిం దగినరతి నెక్కడ విధి సృష్టిచేసియున్నాఁడో యనితలంచుచుండగా మనోరథడోలికావిహారంబు నీవొక్కతవె కొంచెముసేపు సలిపితివి. పాంచాలాధిపతి చెట్టపట్టం బోవునిన్ను నితరరీతిగఁ దలంపంగూడదనియెంచి యాతనిశరీరలావణ్యపంకంబునం బడంబడి వెకలించుకొనలేక మునుంగుచుండు నామనంబున భవదీయదాస్యత్వర చేయూతయియ్య నతికష్టంబున నుద్ధరించుకొనివచ్చితిని; అని యిట్లు రతిమాలిని చెప్పఁగా విని మదనమాల యోసీ యితరపురుషప్రసంగంబు మనకేల యనిన నౌనౌనని యాసైరంధ్రియుఁ దత్కాలోచిత క్రియాకలాపంబులు జరపించెను. ఓచతురికా యొకత్రుటికాలమయిన నారాజనియుక్తలగు కాంతలు మదనమాల నేమరియుండరుగాన మేమిరువురము

మాటలాడికొన ననువుపడకయుండె. రతిమాలిని యీసంగతిఁదెలిపిన యైదాఱుదినం
బులకుఁ బెండ్లిపనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతెంత త్వరగా పనిజరుగు
చుండునో యంతంతత్వరగా మదనమాలకు ముఖమునవైవర్ణ్యంబును మనంబునచింతయు
నంగంబునవిహ్వలత్వంబును మించుచుండె. పరిజనులతో నేమియుంబలుకదు. సఖు
లకు సంగతులేమియు విశదీకరింపదు. కసిగాట్టుగా నాహారంబు భుజియించు. మంచి
సొమ్ములలంకరింపదు. జిలుఁగువలువలుగట్టఁబోదు. కేవలము కరకలితకపోలతలయై
చింతించిచింతించి నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచుండు. ఇట్లుండఁగా నాదాసీజనులు దాని
విధంబుగాంచి తమపనులయం దేమైన గొఱంతయుండి యని చెప్పలేక యిట్టులుమ్మలి
కంబుంజెందుచున్న దేమోయని యెంచి భయంబునొంది యొకనాఁడు నన్నడిగిరి.
అందుకు నేను నీమదనమాల తన లీలాశుకము తన్నుఁబాసిపోయి యున్నదిగాన నిట్లు
పరితపించుచున్నది యంతెకాని యొండేమియు లేదని చెప్పితిని. వారలందుకు సమ్మ
తించిరి. ఒకనాఁడుదయమున నారాజపురోహితునిభార్య యగునొకవిప్రకాంతవచ్చి
మాచేయుగౌరవంబునకుసంతసించుచు నుచితాసనాసీనయైమదనమాలంగాంచియిట్లనియె.
ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాత్రి మూఁడవయామము జరుగుచుండు నప్పుడు ఈ
నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించియుండు శుభ
లగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబుసేసికొనం బోవుచున్నాఁడు. నీ వీయుదయమున
మంగళస్నానంబుఁజేసి ధవళాంబరంబులుధరియించి మంగళసూత్రభూషణంబు లలంక
రించికొనియుపవసించుచునీదినంబంతయు దేవతాసన్నిధియందుండవలయు; పట్టమహిషీ
పదంబునకువచ్చునట్టికన్యకలు పరిణయదినమున నిట్లులనుష్ఠించుట యీ రాజకులాచా
రము; నీవునట్లొనర్పవలయును అని చెప్పఁగా నారాజకన్యక తనహృదయంబుననుండు
దుఃఖసాగరంబువొంగి వేలాతిక్రమణంబుసేయంబూనిన నది యడంచుకొని యా
బ్రాహ్మణివాక్యంబులకు సమ్మతించిన నప్పుడు తదాజ్ఞచేతఁ బనికత్తెలు మంగళస్నా
నంబుసేయించి యమృతఫేనధవళంబులగు దుకూలంబులుగట్టనిచ్చి కొన్నియాభరణంబు
లలంకరించి యాకన్యకను మణిమయమగు చతురంతయానమున నెక్కించి సమీపమున
నుండు మహాలక్ష్మి సన్నిధానంబునకుంగొనిపోయిరి. నేనుదానితోఁగూడఁబోతిని. పల్లకిఁ
దిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబుననుడుకుచు నచ్చటికావలివారల దాసీజనుల నవ్వల
నుండనియమించి భక్తివినయంబుల నాహరివల్లభకు మ్రొక్కి ప్రదక్షిణంబులుచేసి
యనేకవిధంబులనుతియించి యా యాలయంబున నుపవసించియుండెను. మేము
రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభ
వించుమనస్తాపంబులంజూచి సహించలేకయేమొ? సూర్యుండును పడమటిసముద్రం
బునందూఁకె. పాంచాలాధిపతిమన్మథాగ్ని పొగలో! యనందగి కటికిచీఁకటులు లోకం

బునంగలయంబర్వె. గాఢాంధకార మదదంతిదంతకుంతంబులకాంతిలతాంకురంబులనం దగి తారకలు నభంబునవెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసవిధురంబయియుండు మదనమాలమొగంబుతో నిప్పుడైన సరిపోలఁగలనాయని పరీక్షింపనెంచియేమొ చంద రుండునుదయించెను. అనేకవీరభటరక్షితంబైయుండు నామహాలక్ష్మీమందిరంబునందు మదనమాలయు నేనునుమాత్రము దేవీసన్నిధానంబుననుంటిమి. పరిజనంబులెల్లఁ బరిణ యకార్యతత్పరతం బ్రవర్తించుచుండిరి. కన్యాజనరక్షణంబుననియుక్తలగు కొందఱు మందయానలు కొంతదూరంబున నచ్చటచ్చటంగుంపులుఁగూడి యాయాచరిత్రంబులు మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడుమదనమాలనన్నుంగాంచి యోమకరికా పంజరంబు నందగులుకొన్న చిలుకచందంబున నేమియు నేయనేరకయున్న దానను; వివాహలగ్నం బును సమీపించుచున్నయది; ఈజయవర్మను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు సమ్మతి లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబుసుగనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి మందలించుటకొకించుకయైన నవకాశంబుదొరికినదికాదు. కేవలముమందభాగ్యయగు నన్నుంగన్నందున నాతల్లిదండ్రులకుఁ గష్టదశసంప్రాప్తంబయ్యె. నన్నువివాహంబు చేసికొనినయనంతరముగాని జయవర్మనాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని తోఁచెడిని. విషంబుఁదిని ప్రాణంబులువిడుతునాయనియన్నవో యదిగొనితెచ్చి యిచ్చువారలునులేరు. కటకటా! దైవంబునాయెడల నింత క్రూరతరంబైయుండుట నాజన్మాంతర కృతపాపఫలంబుగాదె? ఇందుకేమందు? లోకమునంగలకష్టంబులకెల్ల యునికిపట్టులేదనియేమొ? యీమదనమాలను చతుర్ముఖుండుసృజియించె! నీవు నాకుం బరమార్థసఖివైతివేని నాప్రార్థనంబొకటియంగీకరింపుము. ఇతరదాసీజనంబులురాక ముందె కార్యంబునకనుకూలింపుము, నాఖేదంబపనయింపుము. ప్రియసఖీ ధర్మంబుఁ బాటింపుము. వేగిరంబనామనవియంగీకరింపుము. అనియిట్లనేకవిధములుగ బతిమాలు కొనఁగా నేనుదానిపరితాపంబుంగాంచి మనంబునదుఃఖించుచు నోమదనమాలా నీ యిష్టంబేమి యని యడిగితిని. అప్పుడు రాజపుత్రియుఁ బ్రియసఖి యీనాశరీరము మదనమోహనునికి మన్మథునిచేనివేదితంబైయున్నది. ఇట్టిదీని నితరవినియోగంబుంజేసి యామహాభాగునికి విప్రియంబుసేయుటకంటెఁ దక్షణంబుననుజ్జగించి యాతనితోఁగల యుటమేలు. నేను శరీరంబుందొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి యాతని మార్గసంచారభూమియందును, జలంబా మోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాపికా జలంబులందును, తేజంబుమదనమోహనుని యుదరంబునందును వాయువామహాబాహుని నిశ్వాసంబులందును ఆకాశంబా నవమన్మథునిమందిరాంగణమునందును గలయునట్లు లీకరుణామయియగు దేవినింగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబులువదలుదును. ఇందుకు నీ వొడంబడుదువనినమ్మి నీతోఁజెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకుమరణంబుగాని నేఁటుశరణంబు

లేదు. ఇతరులువచ్చిరేని యదియుదుర్లభంబు. ఇట్టిసమయంబునంగదా ప్రియసఖు లుపకరింపవలసియుండు. అనియిట్లనేకవిధముల నాచుబుకంబుఁబట్టుకొని వేడికొనియె. ఇఁకనిన్నుఁగౌఁగిలించుకొనుట లేదుగదాయని యాలింగనముఁజేసికొనియె. నీమధురము లగువచనములను వినఁబోనుగదాయని మొగంబుముద్దిడుకొనియె. ఈ మదనమాల యందుఁ బ్రీతిఁబాయకుమని కేలుకేలంగీలించె; మద్విరహంబున కోర్చుకొనుమని తన పయింటచేఁగన్నీరుదుడిచె. నాపనవిగామదనమోహనునికిం దెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జననీజనకులకు తీరనిదుఃఖదాయనినైతినేయనివగచె. ఏమినామాట కుత్తరమియ్యవే యని యూసడించుకొనియె. ఇదియేనా? స్నేహధర్మమనిదూఱె. నన్నుఁబాములఁబెట్ట నీకిష్టమాయనియడిగె. ఇట్టివారలే ప్రియసఖులు అని విసికికొనియె. నాయందుంగరు ణించి తనువుఁదొరంగనియ్యవేయని పాదంబులుపట్టుకొనియె. నేనునామదనమాల పరి తాపంబుంగాంచి యేమియుంజెప్పలేక కేవలబాష్పాయమాననేత్రనై యంతర్గాఢం బగుశోకవేగంబునడంచుకొనలేక పయింటకొంగున మొగంబుమూసికొని యేడుచు చుంటిఁగాని దానితోనేమియుఁజెప్పఁజాలకయుంటిని. మదనమాలయు నన్నుబహువిధ ములవేడుకొనుచుండె. ఇట్లుకొంతసేపుజరుగఁగా నేను మదనమాలతో “నో ప్రియ సఖి నీవుపరితపించువిధముంగాంచిన నీయభీష్టంబునెరవేఱనియ్యకయుండుట యుక్తంబు గాదనితోఁచెడిని. నీమరణానంతరమొకనిమిషంబైన నేనుజీవించియుండలేను. మన మిరువుర మొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుఁజేసికొందము. ఇది నీకుసమ్మతమేని నీ యభీష్టమునెఱవేర్చుటకు నాకునుసమ్మతమే” అనిన రాజపుత్రియుం గొంచెము కోప గించుకొనుచు నోసీ నాయభీష్టము సమకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివం తియకాదటే. నేనుశరీరమునుజ్జగించుట యిప్పటికిభావ్యమగుఁగాక మీకిట్టియమంగళం బేలనే? హరిహరీ! మీతో నేనుజెలిమిఁజేసినందుకు మీప్రాణములువోగొట్టుటయేనా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁగారాగృహప్రాప్తిఁజేసితిని. చెలిమిఁ జేసినందుకుం జెలికత్తెలకుఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుంజేయించవలయునా? చాలుంజాలు, మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమానయగుసఖియయ్యు నేని దానిబాధలుదప్పించుటయుచి తము. అనియిట్లు బహుకరుణంబుగఁబల్కుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసి మఠియొకసర్వావయవద్యోతిసుందరియగు సుందరీమణినితనవెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుం డెను. అదిగాంచిరాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యామదనమాలమరణనిర్యాణం బునకుంగూడ నోచుకొనలేదుగదేయనిచెప్పి “యూయమసూచి యేమిదియనియడిగిన నుత్తరమేమి సెప్పంగల” ననికన్నులబాష్పములుదుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయుం నతిశీఘ్రముగసమీపించి మదనమాలా యేమినీకన్నులు బాష్పచ్ఛాదనములైనట్లు తోఁచుచున్నవి; కపోలములయందుఁ గన్నీటిధారలుగారుటవలన మకరికాపత్రంబులు

మాసిపోయినవి; సౌభాగ్యసదనమగు నీమొగంబు విన్నఁబాటుఁజెందినయది; వెగచుటం జేసి కుచతటంబుకంపంబునొందుచున్న యది; అని యడిగిననాకాంతభయంబుతోఁ బ నేమియు లేదనిన నాసన్యాసినియు సమీపముననుండు వారలనవ్వలికంపి యాయాల యపుఁదలుపులుమూసివేసి నిర్జనంబగునాగుడికలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గఱి దాని చుబుకంబుంబట్టి యెత్తిముద్దిడి తొడపయింగూరుచుండంబెట్టుకొని కురులుచక్క నొత్తుచునిట్లనియె. ఓ మదనమాలా యే నెవ్వతెనైనదియు నీ వెఱుంగవుగదా? తొల్లి నీకు మదనమోహనునిచిత్రపటంబిచ్చిన మందపాలకినిగానాయేను? నీవునన్ను నిరూపించి చూడుమనిన మేమిరువురమును చక్కఁగాఁజూచి లేచి ప్రణామంబు చేసి భగవతియనవధా నంబుననైనయపరాధంబుసైరింపుము; నిష్కారణవత్సలత నియ్యెడకు మీరలే తెంచుటం బట్టి మాకుమహాప్రమోదంబయినయది; ఈ మహాదేవియనుగ్రహంబునంజేసికాదె మీ సన్నిధానంబుమాకయ్యె; మీరలిప్పుడియ్యెడకు విజయముచేయుటకుంగతంబేమి? కల వృత్తాంతంబువినిపించి మమ్మురంగాపాడుము. అని ప్రార్థించిన నాయమయిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రి నేనునాతపశ్శక్తిచేత భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులు బాగుగనెఱుంగుదును. నేనుసంసారంబుంబరిత్యజించి బాల్యము మొదలుకొని యాకలంబులుభుజించి శరీరధార ణంబుసేయుచు వీధులయందుంబడియుండుచింపి పేలికలు ధరించుకొనుచు చంద్ర చూడచరణకమలధ్యానానందంబున నన్యంబులుమఱచియుండు హృదయంబుతోఁ దపం బుసలుపుచుండి యాపార్వతీకాంతుండు కాంతాసమేతుండై వెలసియుండుశ్రీపర్వ తాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనెంచి గురుజనానుమతివడసి పెక్కుదేశములుతిరిగి చూచు చు మదనమోహనుని సౌందర్యంబును నీరూపాతిశయంబునుగాంచి మీయిరువురసమాగ మంబు రసావహంబై యుండునని యెంచి సంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని యాకారంబుతోనొప్పు చిత్రఫలకంబుఁగానిపించి నీకుఁదదను రాగంబుంగల్పించి మీఁద నీకుంగలుగునన్ఠంబులుచింతించి యీకాంపిల్యనగరమునంజేరి యీరాజచంద్రుని వశ గతునింజేసికొని యీయూరనుండువారికి నాపద్బంధువు విధంబునను గురుజనమురీతిని పరమమిత్రురాలివలెను బ్రవర్తించుచున్నదానను. ఈపౌరులు నన్నడుగక యేపను లైనఁజేయఁజాలరు. గురుభక్తినాయెడలవారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాం పిల్యనగరాధిపతి జయవర్మయు నాకుశిష్యప్రాయుండై తననగరునందు జరగంగల సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడదని యంత్రుర్వుచేసియున్నవాఁడు. ఇచ్చట నామాటకుంబ్రతిగా నెవ్వరును నడవరు. నీకీసమయంబున ఆనుకూల్యంబు సేయుటకే యేనునీనగరంబున వాసముచేయుచు వీరినివశగతులంగఁ జేసికొనియున్న దానను. ఇప్పుడీకాంపిల్యనగరాధిపతియగుజయవర్మ నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనం గోరి మౌహూర్తికులవలన నీరాత్రిమూడుజాములకు మంచిలగ్నంబున్నదనినిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండుపెండ్లికూఁతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లగ్ని
సన్నిధికిందోడితెచ్చుట యీరాజకులాచారంబుగాన నట్లువారలచేఁజేయింప నన్నుం
బ్రార్థించి యిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. ముత్తైదువులను ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి
రాఁబోయెదరు. అగ్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవుజయవర్మకు భార్య
వగుటతప్పదు. ఇప్పుడిందుకొకయుక్తిచేసెదవినుము. ఇదిగో యీకాంతంజూచితివే?
ఇది నీ జనకుండగుశూరబాహువు మిగులఁబ్రీతితో వివాహంబుచేసికొనిన యాతనిమా
తులునితనూజ యగుకలావతికిఁ జనియించి యతిగారాబముగాఁ బెరుఁగుచువచ్చిన మో
హనవతి. ఇదియాకారముచేతను రూపముచేతను వయస్సుచేతను కలాకుశలత్వంబుచేతను
నీకుసమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువురకు భేదంబుగని
పట్టఁజాలరు. అనినమదనమాలయు లేచి యత్యాదరంబుతో మోహనవతినాలింగనంబుం
జేసికొని యాదలమూర్కొని ఓచిన్నిచెలియలా యెన్నిదినములకునిన్నుగాంచితిని. అని
యానందబాష్పంబుల నామోహనవతియాదలఁ దడపుచు మందపాలకింగాంచి యోభగ
వతీ యీచిన్నది యిక్కడికెట్లువచ్చెనో యెఱింగింపుమని వేడికొనగా నాయమయిట్ల
నియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమే కాదు! నీప్రాణనాయకుండు మదనమోహనుండునువచ్చి
యున్నవాఁడు. వీరిరాకకుంగారణంబు వివరింతువినుము. నీవుపంపించినచిలుకలు మదన
మోహనునినగరంబునకుంజని యచ్చట నతండులేమి ననేకవనంబులువెదకుచు నొక
చోటంగనిపట్టి స్మరసందేశంబుంజెప్పిన నతఁడును మంత్రికుమారునికిం దనదూరదేశ
ప్రయాణంబుసూచింప నాచిలుకలనొకింతసేపు నిలిచియుండంబనిచి తానుముందర
బయలువెడలి ధరావంతంబుఁజేరెను. అది నష్టభ్రియగునంగనవిధంబుననుండుట తన
మనంబునకురాఁగాఁ గొందఱవలన నీజనకునికి కాంపిల్యనగరాధిపతిచేనైన కారాగృహ
ప్రాప్తియు జయవర్మనిన్నుఁ దనయంతఃపురకాంతఁగాఁ జేసికొనుటయుంవిని దుఃఖాతు
లుండైచేయనదిలేక యాయూరిబయిటిదేవాలయంబులోఁబరుండి కేవలముచింతా
క్రాంతుండైయుండఁగా మధురిక యనునీ చెలికత్తెలలోనొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ
నచ్చటకేగి యాతనింగాంచి వృత్తాంతంబువిచారించి తెలిసికొనియిట్లనియె. ఓరాజకుమా
రుఁడా యేనుమదనమాలకుం బ్రియసఖిని. నాపేరుమధురిక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి
కాంపిల్యాధిపతిపట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తనప్రాణపదమగునొక చిత్రపటం
బును తద్గృహాంతరంబున నునిచియుండుటంజేసి తీసికొనిపోవనవుపడకపోయెను.
ఈపటంబుంగానకయుండెనేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపైఁగూడ ఆశమానును.
దీనినెవ్విధినైన నాకన్నియయొద్దకుంజేర్చుట ప్రియసఖినైననాకుముఖ్యకర్తవ్యంబు.
ఆరాకన్నియ కనుంగుంజెలియలు మోహనవతియనుకన్యక తనజననీజనకులఁ బట్టుకొను
నట్టి జయవర్మచేతికించిక్కక యొకరహస్యప్రదేశమున డాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరితపించుచున్నయది. శూరబాహువుండు రాజగృహంబును పెరరాజభటులాక్రమించుకొనియుండుటం జేసి యామోహనవతి ప్రచ్ఛన్న వేషయై తిరుగుచున్నయది. కాంపిల్యనగరముం జేరెనేని యెవ్విధమునయైనం దనయక్కదగ్గఱకేగి సుఖపడును. ఆ రక్షసంరక్షణంబు రాజకుమారులకుం గర్తవ్యంబుగాన నిందుకు నీవోపంబడవలయునని యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పుడా రాజకుమారుండు దానిం గాంచి యో మధురికా యిప్పుడా మోహనవతి యెక్కడనున్నది. ఇక్కడకుం బిలుచుకొని రావనువుపడునా యని యడిగిన నామధురిక యిదె పిలుచుకొని వత్తునని చెప్పి మాసినచీరె ధరించి యొక భిక్షుకి చందంబుననుండు కన్నియను బిలుచుకొని వచ్చి రాజకుమారునికిం జూపి యో యయ్యా యిది యె మోహనవతి; అన్యులెఱుంగకుండు కేమొయని యీవేషంబుతోం దిరుగుచున్నయది యని యవకుంఠనంబు దీసి చూపిన నతండు సౌభాగ్యాధిదేవతవలె నుండు నా కన్నియం గాంచి దాని రూపరేఖాతిశయంబుల కచ్చెరువందుచు నిట్టి శుభలక్షణంబు లమరియుండు నీకన్నియకుంగూడ యీ వ్రాంత వ్రాసియున్నవాండుగదా విధాతయని తలయూచి మధురికా నీవు వేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మిరువురను గాంపిల్య నగరంబుం జేర్చెదనని చెప్పి యా నాండు మధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలో వసియించి యుండి సూర్యుండస్తమింపంగా నా యిరువురం దీసికొని నడుమ నడుమ నరణ్యంబులలో నాహారనిద్రాదులం దీర్చుకొనుచుం గొన్ని దినములకు ముందె యీనగరమునకుం జేరెను. నూతనచిత్రపటంబుం జేతపట్టుకొని యా మధురిక యంగడివీధిలో నుండంగా రాజభటులు నాయొద్దకుం గొనితెచ్చిరి. ఆమధురిక వలన రాజకుమారుని వృత్తాంతంబు విని యితరులకుం దెలియకుండ నతని నాపర్ణశాలయంద యునిచి యీ మోహనవతినిం దగువిధంబులంగా పాడుచుంటిని. ఈ మోహనవతి సంప్రాప్తికై యిన్నిదినములు రాజును వివాహంబు జరుగనీయక యభ్యంతరము చేయుచుంటిని. ఇది యుంబట్టమహిషీపదంబునకుం దగినయది గాన నీజయవర్మను వివాహము చేసికొనందగును. అతండు మీ యిరువురభేదంబుం దెలిసికొనంజాలండు. ఇప్పుడు చేటివేషంబు ధరియింపం జేసి తీసికొనివచ్చియున్న దీనికి భవనీయాలంకారంబు ధరింపంజేసి వివాహవేదికకడ కంపవలయు. ఈచేటివేషంబు ధరియించి నీవీమకరికతోం గూడ మదనమోహనుండు వసియించు నాపర్ణశాలకేగి యాతనితోం గూడ నీరాత్రి యీ పాంచాల దేశంబు దాటిపోవలయు. అనిచెప్పంగా మదనమాల "భగవతి మందపాలకి యీరహస్యంబు భేదింపంబడెనేని నా చెలియలికి ననేక కష్టంబులు సంప్రాప్తంబులగునేయని నా మనంబు సంతపించుచున్నయది." అనియడుగంగా నాయమ నేనీవిషయంబులం జక్కపెట్టంగలను వేగిరంబ నీవు పొమ్ము అనంగా నేను నామందపాలకి సాహసంబునకును మంత్రాలోచనంబునకు నచ్చెరువందుచుం దదాజ్ఞచేత మోహనవతికిం బెండ్లికూంతురివేషంబును మదనమాలకుం జేటివేషంబున లంకరించి యాకపట చేటికను వెంటబెట్టుకొని యా

లయంబుం దాటితిని. మధురికయు మాకెదురుపడి యాభగవతి పర్ణశాలకుం బిలుచు
పోయె. వివాహకార్యంబులకై యనేక దాసీజనులా మందపాలకి యుండుచోటికిం
రాకలు సేయుచుండుటం గలదు గాన మే మువ్వురము నచ్చటికేఁగుట సందేహాస్పదం
కయుండుటచే రక్షకభటులు మమ్ము నడ్డగించుటకుం బ్రవర్తింపరైరి. పర్ణశాల
సమునకుం బోవుచుండఁగాఁ దన చేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మదనమాల చేతి
చ్చిన నారాజపుత్రి దానిం దీసికొని యో ప్రియసఖి యీపటంబు నాకుం బ్రాణ
బని తెలిసికొని బహుదూర ప్రయాణాయాసంబునకు వెఱవక యిది తెచ్చి నాకిచ్చిన
నే నేమియుపకారంబు సేయఁజాలుదును; నాయెడల మీకుంగల ప్రేమాతిశయం
మిమ్మల యింపుచున్నయది. నీవు నాప్రాణములకంటెం బ్రియురాలవు" అని
ంచుచు నాకుటీరంబునం బ్రవేశించియుండు గంధర్వతుల్యుండై యుండు రాజకుమారు
ంచి భయసంభ్రమంబులతో వెనుకకొదిగి నిలిచి నన్నుం జూచి రహస్యంబుగ నో
కా మనము స్త్రీస్వభావసులభమగు నజ్ఞానముచేతం గార్యాకార్యములు విచారింపక
ర్తించితిమి గదే? ఈయతిగంభీరుండును మహానుభావ ప్రకృతియు నగుపురుషసత్త
డెక్కడ? మన మెక్కడ? ఈతని దాస్యమునకుం గూడ నేను తగనే? మనమా
తని నిచ్చటకు రప్పించెడువారము. మహోదారస్వభావము కలవారలగు నృపకుమా
శరణార్థులను దనరు సమస్తవిధములం బోషించుచు వారి కభీష్టసిద్ధిం జేయు ప్రకృతిగల
గాన నీగుణహీననగు నావాక్య మాదరించి వచ్చియున్నవాఁడు. అని చెప్పఁగా
వా రాకుమారుని యంతికంబున కరిగి వినయముగఁ జేయి మోడ్చి యో కుమారకా
ప్రియసఖి మదనమాల సహజప్రేమపరవశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది!
దూరంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్ము రప్పించి మీ యతి
సూర మగుదేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగంజేసితి; ఈయపరాధంబు క్షమియిం
గును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబున సంతసించి నాజనకుండును సహోదరు
మహోత్సవంబు నడుపుచు నెదుర్కొని నగరునకుం దోడి తెచ్చునట్లు లేకపోయె
యని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్నయది. అని సఖి చెప్పఁగా నామహాను
ప్రకృతి యగుకుమారుండు పావనవాక్యోపన్యాసంబుల మానసపంకంబుం గడిగి
నట్లు నాతో నిట్లనియె. ఓసీ మీరాజకూతురు మమ్మింతటి ప్రేమచేఁ బిలిపించుట
కైన సంతోషము దూరదేశగమనాయాసంబుఁ గణింపనయ్యెదు. మీరలిపుడు కారి
నురాగముచేత నాయెడ కేతెంచి నన్ను విచారించుటవలన శూరబాహువు నన్నుదు
ననంత సంతసము గలిగె. ఇప్పుడిచ్చోట నేతత్పరిసంగరంబుల ప్రొద్దుజరిగిన
మిసంకటములు తటస్థించునో యెఱుంగము. తత్క్షణంబ బయలు వెడలి యీపాంచాల
యము దాటి పోవలయును. మధురిక మందపాలకి మాకై ప్రతీక్షకురాలై యిచ్చ

టనయుండవలయు. భగవతి యింతకుమున్న సర్వాయత్తము చేసియుంచియున్న యుత్త
మాశ్వంబుపై నీవును మీరాజకూఁతురు నారోహించి యీవనమునకుం జేరువనయుండు
నరణ్యంబునం బ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశము దాటవలయునని చెప్పఁగా నేను
నల్లకాసిమ్మని యాకుమారుండు చూపినయశ్వంబుపై మదనమాలతోఁ గూడ నారోహించి
యాతనిగుఱ్ఱంబుతో వెనువెంట నేయచ్చటి చెట్లసందున నితరులకుఁ దెలియకుండ మెల్ల
మెల్లనఁజని యడవిలోఁ బ్రవేశించితిని. ఇట్లా రాజకుమారుండును మేమును ప్రవేశించి
గుఱ్ఱంబుల నతిజవంబునం బరుగులెత్తించిన మరునాఁడుదయమునకుఁ బాంచాలదేశంబుఁ
దాటి యాయశ్వవరంబులు వాయువేగంబునం జనిచని యొకచోట సింహశార్దూలఖడ్గ
గవయశరభాది క్రూరమృగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు సాలతాలకపిత్థాశ్వత్థపిచు
మందచందనతిందుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబప్రముఖములగు వృక్షములు క్రిక్కిరిసి
యెడతెఱపిలేక సూర్యకిరణప్రసరణంబునకైన నవకాశంబియ్యని యతిభయంకర మగు
నొకగహనంబుం బ్రవేశించెను. రాజపుత్త్రుండును మాతో తొల్లి తాను మధురికను మోహన
వతిని బిలుచుకొని ధరావంశంబునుండి కదలి చక్కనిమార్గమునం జనక యీగహనంబు
నం బ్రవేశించి దీనిగుండ కాంపిల్యనగరమునకుం జేరితిని. అని చెప్పుచుం బూర్వపరిచితము
లగు నాయాచోటులను జూపుచు మాత్రోవ కడ్డంబై పైకుఱికి మమ్ము హింసింపంబోవు
శార్దూలాదిమృగంబుల నతిచాతుర్యంబునం జంపి భయంబుడుపుచు; మఱియు రాజపుత్త్రు
లీయాస్థలంబుల నీయామృగంబుల నీయావిధంబుగ వేటాడుదురని యాప్రకారంబుల
వర్ణించి చెప్పుచు; మాకు మార్గప్రదర్శకుండై ముందుఁబోవుచుండెను. సూర్యుండు నాకాశ
మధ్యంబుం జేరె; భూమి మిగుల నడుగిడనీయక లలాటతపంబులై యాతపంబులు బిట్టుడి
కించె. మృగకులంబులు మదలుమందలుగఁ జేరుకొని చెట్లక్రిందం బరుండి నెమరువెట్టు
టకుపక్రమించె. ఎండమావులు పథికులకు జలభ్రాంతిఁ గల్పించి యలయింపసాగె. పక్షి
కులంబులు చెట్లనీడలకుం జేరె. అట్టికఠోరాతపంబున కశ్వంబులు పరిశ్రాంతినొంది నడవ
లేక చిక్కిన మేము తృషార్తులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడనైన జలాశయంబుండు
ననుక మెల్లగ నేగవలయునని ప్రయత్నపడుచుఁ బ్రతిచెట్టుక్రిందను బ్రతిపొదరింటను
నిలువఁబడుచు నతిప్రయాసంబుతో నరుగుచుంటిమి. అక్కడ నల్లనిశరీరంబులును పల్ల
వెండ్రుకలును కోరమీసంబులును మిడిగ్రుడ్లును తడవిండ్లునుగలవారు కొందఱు బోయలు
మా దారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటుం దిరుగుచుండిరి. రాజకుమారుండు వారిం గాంచి
రో చెంచులారా యిక్కడకు నీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నవి యని యడిగిన వారును
సమీపమునకు వచ్చి రోసామీ మీరు విశేషముగ దప్పిగొనియున్నారని తోఁచుచున్నది.
లోకమున ననేకులు ఎడారిత్రోవలోఁ జలువపందిరులుంచి పథికులకు శీతోదకంబు
లును పానకంబులును శుంఠీజంబీరరసాదియుక్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవృంతంబులు నొసంగి మహాపుణ్యఫలంబు లందఁబడయుచున్నవారు. అట్లుండ మేము మీకు నీటిపట్టులైనం జూపలేమా? మీయనుగ్రహంబుఁబడయ నియ్యకొనమా? మీరలొంటరిగఁ బోదురేని యాచోటులు గనిపట్టు బహుకాలంబు సెల్లు. ఈయాఁడువారు ఎండకోర్వక విశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులును శ్రాంతంబులై యున్నవి. గాన కొంచెము దవ్వులనున్న జలాశయంబు వఱకు నడవలేవు. ఈగుఱ్ఱంబులను ఈకాంతలను ఇక్కడ చెట్లక్రింద నిలిపి పాదచారివై నీవు వత్తువేని యొకింతసేపటికి జలాశయంబుం జేరి దప్పిఁదీర్చుకొని నీరంబులు గొని రావచ్చును. అని చెప్పఁగా రాజకుమారుఁడును "ఓ బోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాఁడువారి నొంటిగ వడలి రాకూడదే" యని యనఁగా వారలు సామీ యిది మేము వసియించియుండు తావు; మాయెఱుక లేక యీఁగయైన నిందుం జొరలేదు; భయపడక మీరు మాలోఁ గొందఱితోఁ గూడ చెఱువునొద్దకుం బొండు. కొందఱము వీరికి మీరు వచ్చునంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోకమునం బరోపకారమునకుం గాని యీకాయము దోషనికాయంబు కాదా యని పల్కిన నతఁడు వారిపల్కులకు సంతసించి మమ్ము నడిగి గుఱ్ఱంబులను మమ్ము నక్కడ నిలిపి యాబోయలలోఁ గొందఱం బిలుచుకొని యాయరణ్యమధ్యంబున నొకత్రోవం జనియె. మేము తృషార్తలమగుటం జేసి మతిభ్రంశంబుం జెంది యాతని కొంటరిగఁ బోవ ననుమతించితిమి యంతయుఁ గాని వేరు కాదు. విధివిపాకంబు త్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధి పెడతలఁ బట్టును గాదె? అట్లు రాజకుమారుండరిగిన యనంతరము మేము చల్లని యొకమఱ్ఱిక్రిందం గూరుచుంటిమి. ఒకింతసేపయ్యెను. మఱియు నొకబోయ యచ్చటికి వచ్చి మాకుం గావలియున్న వారి నడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కటకటా జలంబునకంతదూరంబు చన నేల? సమీపమున నయున్నవే యని మమ్ముం దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యాగుఱ్ఱంబులకు దప్పికఁదీర్చి తొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి. రాజకుమారునితోఁ బోయియున్న బోయలు కొందఱు బిట్టు వాపోవుచు మాయొద్దకు వచ్చి మాపాదంబుల బయింబడి బాష్పజలఁ భూమిం దడుపుచుం బరితపింప మేము నుదిగులుపడి యోబోయలారా రాజకుమారుఁ డెక్కడనున్నాఁడు; ఆతని విడిచి మీరు పరువిడి వచ్చుటకుం గారణ మేమి? మీర లిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు అతనివిషయంబున ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి; అని యడిగితిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువుత్రోవం బట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున నొకసింగం బెదురుగావచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజకుమారుండు మేము వలదు వలదని చెప్పుచుండఁగా దానినదలించెను. అదియుం క్షుధాతురంబై యున్నదిగాన నతని యదలింపునకుం గనలి మొగంబు దెఱచుకొని పటలు నిక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబున నెగిరి ముందటికాళ్లగోళ్లు హృద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు క్రూరప్రహారంబుసలిపిన మన రాజు భూమిపయింబడియె
పడునంతలో నామృగరాజంబు నాతనిశరీరమున ననేకవ్రణములు గలుగునట్లు బహు
ప్రకారంబుల మోదుచుండ మేమందఱమునుజేరి యార్భాటంబులు కొన్ని సలుపఁగా
విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు పూర్వమె తృషార్తుండై యుండుటచేతను సింహనఖర
ప్రహారంబుచేతను సొమ్మవోయి యిలపయిఁబడియె. మేమెంత పిలిచినం బలుకక పొర
లాడుచున్నవాఁడు. శీఘ్రముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టునని తోఁచి మీకీవృత్తాంతము
దెలుపవచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులు చూచి కన్నీళ్లు పెట్టుకొని మాట
లాడలేని యది జీవముండువరకు మనశ్శల్యంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపు
దురుకాదె? యనిచెప్పఁగా మేము పిడుగువడ్డట్లు వినబడిన యామాటకు మూర్ఛ
వోయి యొడలు దెలిసి లేచి విలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుఁడా మమ్మునిట్లు
నట్టడివినిడించిపోవుట న్యాయమేనాయని వాపోవుచు మాకై నీకిట్టి యాపద సంభవిం
చెగదాయని ప్రలపించుచు నచ్చటనుండలేక యోయయ్యలారా ఆమహాభాగుఁడు
పడియుండుచోటికి మమ్ముంగొనిపొండు; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుఁడు;
అని వేఁడికొనఁగా వారును అట్లనే కానిండు, మావెంట నెరండు. మీకు ఋణానుబంధం
బున్నఁ బ్రాణంబుతోనుండఁగా నాతనిం జూడఁగలరు. అందుకై కదా మేమతిత్వరితగ
తింబరువిడివచ్చితిమి; అనఁగా మేమును శోకవేగంబు సహింపంజాలక యాయుధంబు
లను గుఱ్ఱంబులను మఱచి వారివెంటనంటి భూమిపైఁబడుచు లేచుచుంబోవుచుంటిమి.
కొంతదూరంబరుగునంతకు మేము ఏయేచోటులు దాటితిమో యేయేగుట్టలు మెట్టితిమొ
ఏయేచెట్లు చుట్టితిమొ ఏయేమిట్టలనరిగితిమొ భూమిపైనుంటిమొ ఆకసంబున కెగరితిమొ
ఏవిషయంబు నెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రాపహృతమానసలమై బహుదూరం బరిగి
తిమి. సూర్యుండస్తమించె. అప్పటికిని రాజపుత్రునిం గానక యాబోయలతో యోరీ
మారాజకుమారుఁడేడీ? ఒకవేళ ముందుపోయినత్రోవ తప్పిపోయెనరో? ఇంత
వఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముంగాంచినవ్వి మారా
జకుమారుండిచ్చటికి సమీపముననుండు బోయపల్లె యందున్నవాఁడు; త్రోవతప్పక
యెపిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రిక వేగిరంబ తనదగ్గరకురానిచో
మదనబాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అతివేగంబునం బోవుదమేని
మేలుగలుగు అనిచెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు సంశయించుచు మేము నిలువఁ
బడి మనలవీరుపంచించి యింతదూరంబు గొనితెచ్చిరి; వీరల చేతందగులుకొంటిమి.
ఇంకేమి సేయఁదగునని దిగులువడుచుఁ గాళ్లుతడంబడ హృదయంబు తటతటనదర వద
నంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు పటపటవడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచు
కొనుచుంటిమి. అప్పుడు ఆబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరఁగివచ్చి మృగంబులు వలలందగులుకొనురీతి మా నయవంచకంబులగు వచనంబులకేమరి మాచేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇఁకదప్పించుకొన మీకుఁదరంబుగాదు. ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆ రాజకుమారునితో వచ్చిన యీకన్నియం గాంచి మాయధిపతి మోహించి మమ్ముం బిలిచి యెట్టికపటోపాయంబుననైన నాతని వంచించి యామించుఁబోఁడిని నామంచంబునొద్దకుం గొనిరావలయుం; రాజకుమారుండు మహా పరాక్రమశాలిగాన నతనితోఁ బోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయించ లేము; తుదకు ఆయాఁడువారుగూడ క్షత్రియకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసం బునం గడిదేరినవారై యుందురు. వారియొద్దనైన నాయుధంబులుండఁగా మీరుపోఁ గూడదు. వారలతో రాజపుత్రునెడవాపి వంచనమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం జేసి పట్టుకొని తెచ్చునది అనిమాకాజ్ఞఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధముల మిమ్ము వంచించికొని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగో యెదురనుండునది మారాజు వసియించు బోయపల్లెయని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల ఖేదంబు నొందుచు, శ్లో॥ అన్యథా చింతితంకార్యం దైవమన్యత్ర చింతయేత్॥ అనులోకోక్తి యప్రయోజకంబు గాదు. కాంపిల్యాధిపతికిఁ బట్టమహిషియై యుండుటకు సమ్మతించని యీమదనమాలకుందుద కుబోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్లయ్యెఁగా ఆహా ఏమిదైవ చిత్రము! అఘటితఘటనా సమర్థుఁడగు విధికిందుష్కరంబును గలదే? శూరబాహు వునకుం గూఁతురై పుట్టుటయెక్కడ! బోయవానింజెట్టపట్టుట యెక్కడ! కటకటా ఏమి యీభాగ్యవైపరీత్యంబు! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు చింతించుచునుండు మమ్ముంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతలార యిఁక వగచియుప యోగము లేదు. వంటింటిలోఁ బ్రవేశించిన కుందేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై మక్కువచేతఁ బ్రబలతరముగ నస్వస్థశరీరుండైయున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి మిమ్మును మాకులభ్యలగునట్లొనరించి మా ప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేగిరంబ రండు నేను వలచియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మీకాంతలం గాంచితిరేని కృతాంతుని మొగంబును గాంచఁగలరు. అని మాయేలిక యతికఠినంబుగ నాజ్ఞచేసి యుండుటంబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులుమాని పరిభ్రమించుచున్నా రము. మాపెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబుసంభ్రమించుచున్నయది. మిమ్మత నిచేతికొప్పగించి యాతండిచ్చుపసనంబులుగైకొని మాయిండ్లకేగెదము. అనిచెప్పుచు మమ్ముబహునిర్బంధ పూర్వకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమునుచని శబరబాలకనిహత నానావిధశకుంతతతిపోత్రిశిరామయతోరణ ఘోరగృహద్వారంబును, క్రూరసార మేయమాత్రపరిజనకిరాతనివహనిబిడంబును, నానామృగనికాయ మృతకళేబరదుర్గం ధంబు నగుబోయపల్లియం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుదెంచుచున్న చెంచులు

మమ్మనొక గుడిసెయొద్దకుంగొనిపోయి వాకిటనిలిపి యందులోనికిం బ్రవేశించి యొక
ముసలివానిం గొనితెచ్చిరి. వాఁడు మమ్ముంగాంచి మించినయాశ్చర్యంబునం దనపెం
డ్లమును బిలిచికొనివచ్చి కూరుచుండి యోసీ వీరిని గాంచితివే? ఇట్టియతిసుకుమారు
లగు మనుష్యులుకూడ నున్నారుగదా. ఈకాంతయేపుందమనియొ మనవాఁడు రాజ
కన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాఁడు; వీరికె దేహమున నేమైనబలమున్నదా?
మనవలె నడవులయందు దూఁటి యెగిచియెగిచితటిమి పిట్టలనుబట్టుకొనఁగలరా? ఏ
మేమొ బెదరిబెదరిచూచుచున్నారు; ఇసిరో ఈనాలిలేనిబాలలుమనకేలా? కొన్ని
దినములనుండి వానిమాటలువిని వీరునతికట్టి త్రోవలుకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు
మాని, మృగంబులంబొరిగొని మాంసంబులు గడించుటలువదలి, వేటకుక్కలంగొని
పరాహోదులంజంపునవువులభ్యసించుటవిడిచి, వలలొడ్డి పులుగులంబట్టి కట్టితెచ్చుటం
బరిహరించి యీపనికిమాలిన పనులకుంగడంగిరి. బళాబళా బాగుబాగు! ఓసీముసలీ
మనబిడ్డం డీపిండిబొమ్మలవలె నుండు కొమ్మలంగాంచెనేని ముమ్మరంబగు మన్మథవేద
నచే నిమ్మలువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోఁ దిరుగుచుండు నంతియకాని నెమ్మ
దితోఁ దాఁజూడవలసిన పనులుచూడఁడు. మృగహింసకుంబోక వలలొడ్డి పులుగులు
పట్టుకొనంజనక కన్నములుపెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కఱుగక కేవలము వీరి
తోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్లయ్యోనేని మనకులధర్మంబుచెడును. ఎన్నివిధముల
నైన వానికీకాంతల నందకుండంజేయుటమంచిది. ఎవ్విధముగ నీకార్యంబు సమకూర్ప
వలయు. అని పల్కెను. ఇంతలోన నొకబోయయచ్చటికివచ్చిన నాముసలిబోయ
వాఁడు నాబిడ్డని సేమంబుఁదెల్పుము; పోయినకార్యం బేవిధముగముగిసెను? అని
యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును ప్రయత్నించినపని చెడి
పోవుటకూడఁగలదా? మీ ఆనతిఁగైకొని యిల్లువిడిచిబయలుదేరి యీకొండగవిలో
నుండుచండికదేవళంబునకుం జని మేమందఱము నేలంబడిమ్రొక్కి యోతల్లీ యీసారి
మాకు గొప్పధనసంచయము దొరికెనేని యప్పుడె నీకు మంచిమానిసిని బలియిచ్చెదమని
వేడికొని బహుదూరం బరిగితిమి. ఆతల్లివరంబెట్టిదో తెల్పలేము. మేము యీహిమవం
తంబుదగ్గఱ నుండు నొకరాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులును వస్త్రంబులును
మణులును దొంగలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము. రహస్యముగ మీకీ
వృత్తాంతంబుం దెల్పి నన్ను తమకుమారుండంపినవాఁడు. అనఁగా నావగ్గుబోయ బహు
సంతోషపడుచు మన కింతమేలు చేసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు బాగుసేయఁ
గూడదు. అది నెరవేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవములేక మనయుండుచో
టికించేరఁడు కావునిప్పుడ దేవతాబలి నిర్వర్తింపంబడవలయు, బాగుసేయక యీయిరు
వురలో నిండువయస్సులో నుండెడిదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

షష్టికి బలిపెట్టుఁడు. మఱియొకదానిఁ దఱమఁగొట్టుఁడు. అనియుత్తర్వు చేసెను.
అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన
కట్టిండిసేగికి ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నువదలి యాకిరాతులు మదనమాలంబట్టు
కొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెనువెంటం బెనురోదనం
బునేయుచు నురంబుమోదుకొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చ
టికింబోతిని. ప్రళయకాలంబునం బదునాలుగులోకంబులు నములందెఱచి కొన్న
యమునినోటి దంష్ట్రలవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురి కిరాతులు మదనమాలను
దత్సమీపముననుండు మడుగులో ముంచియెత్తి నన్నుంగాంచి యొకపలుకైనం బలుక
నియ్యక నన్నింతకుపైన రాకూడదని నిరోధించి యాగుహలో నుండు నాలయములో
నికిం గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్రికిం గలిగిన యీవిధివైపరీత్యంబుం దలంచుకొని
యప్పుడు మూర్ఛపోయి భూమిపయింబడితి. ఇప్పుడు నీవచనంబులచేత దేహంబుం
దెలిసికొంటిని, ఓచతురికా వింటివటే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో? ఆ సుకు
మారాంగికిం గలిగినయతికఠినపు మరణముంజూప నన్ను దేవుఁడుదానితో వెంటబెట్టు
కొనివచ్చెను వింటివటే! అనియిట్లామకరిక నాకుందెల్పిన నేను మదనమాలప్రాణంబుల
యందు నిరాశనయ్యుఁ దొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునింజెట్టపట్టి యఖి
లభూమండలంబు నేలుచుఁ బతికిఁ బ్రాణసమానురాలై యనేకవత్సరంబులు సుఖించు
చుండును, అని చెప్పియున్నవారు గాన నోకించుక ప్రత్యాశతో నామకరికంగాంచి
యో ప్రియసఖి ఇఁక మనము చింతించుచుం జేయునదేమున్నయది. ఇచ్చోటనుండు
టవలన నుపయోగములేదు. మెల్ల మెల్లగఁబోయి కాంపిల్యనగరముంజేరి మోహనవతి
నైనజూచుచుఁ గాలముఁగడపుచుందము పోదము రా అనిచెప్పితిని. అందుకామకరిక
సమ్మతించి అచ్చోటువాసికదలి క్రమక్రమంబుగ నాచూపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు
కాయలును పండ్లను జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపిల్యనగర నిమీ
పమునకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశింప నిచ్ఛలేనిదానఁగాన
దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోటువిడిచికదలి తొల్లింటిపగిది ననేకస్థలములయందు సంచ
రించుచున్నదానను. మారాజపుత్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మ
చర్య వ్రతంబు నలుపవలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనొల్లను.
మనోహరములగు నుద్యానవనములయందు సంచరింపసమ్మతింపను. రాజగృహముల
యందు విహరింపను. ఓరాజకీరమా నీవు నాకుఁ బ్రియసుహృత్తువని నీతో వృత్తాం
తము విన్నవించితిని. అని యిట్లాయాఁడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయుండు పొద
రింటికి సమీపంబున ఓచతురికా తొల్లియారాజపుత్రి తనకుం బ్రియసమాగమంబు
కాకముంద నీకుం బ్రియసంగమమహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యిప్పుడుతానె

క్రమంబుమాని ప్రవర్తించెను. ఈకిటుకు నీకెరుకపడదాయెఁగదా అని యొకపలుకు వినంబడియె. అంతఁ గాయూఁడుచిలుక మహాహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యిప్పుడు వినంబడిన వచనము నాకుం జెవులయందు సుధావర్షము గురిసినట్లయ్యెను. ఆమదనమాల జీవించిసుఖంబుగఁ దన యభీష్టనాయకునిఁ గలసినదా ? శ్లో॥ అథవాభవితవ్యానాం ద్వారాణిభవంతిసర్వత్ర॥ అనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించవలసివచ్చినపుడు అన్నియును వానికిం ద్రోవలై యుండును. రానికాలములో నన్నియుఁ బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను తుదకుఁ దనప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు పోఁగొట్టుకోవలసినట్లయ్యెను. జీవితనిరాశయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు సమకూరె. అఖిలజంతువులకును వానివానికర్మములు ఫలములియ్యఁదలఁచినచో సుఖదుఃఖములు సంప్రాప్తములగుచుండుటను దర్కించిచూడ నెవ్వనికి దరంబుగాదు. ఓరాజకీరమా యావచనామృతమును నాచెవులకు వర్షించినదియెవరు ? దానిం దెలుపుము ; అనఁగా నేను ఓచతురికా యీవచనముం జెప్పినయది యామదనమాలప్రియసఖి యగుకళావతి. అని చెప్పఁగా నది యిట్లయిన నారాజపుత్రిక యింతకు సమీపమున నుండునట్లు తోఁచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రవృత్తిదెలియక బహుదినంబులుగడపినను కుశలవృత్తాంతమును వినినయనంతర మాయిష్టజనముంగాంచు నంతలోపల మనంబత్యుత్సుకంబైతత్తరించుట సాధారణంబుగాదె? కాననేను నాప్రియసఖింజూడ నత్యుత్కంఠితనై యున్నదానను. అదియుండుచోటు దెలుపుము, అని ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్లనియె. ఓచతురికా నీప్రియసఖియగు మదనమాల యీపూఁబోదరింటం దననాయకునింగూడి నీవృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియసఖుండగు కలకూజితంబును భవత్సంగమాత్సుక్యంబుతో నీతో మాటలాడుచున్నవాఁడు. ఇదియు నీవెఱుంగలేకపోతివి. అనిననాయబ్జాక్షి వచనములువిని యాచతురికనుంగాంచి సిగ్గుపడుచుండటాలున నాపొదరింటిలోనికిం జని యామదన మోహనుఁడును మదనమాలయు నుండుటంగాంచి సంతసించి యారాజపుత్రిక ముంజేతిమీఁద వ్రాలిన నామదవతి యత్యనురాగంబుతో నోచతురికా నీకష్టంబులెల్లవింటిని ; కేవలము తిర్యగ్జంతుసాధారణ మగుచాపలమువదలి స్నేహధర్మమును బాటించుచు సర్వసుఖంబులకువెలియై యిట్టిదైన్యాకరమగు కఠినవ్రతమునను ష్ఠింప నీకుఁదరంబుగాని యితరులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకుపకారంబు సేయఁగలను. అనుచుం దనకష్టంబులం దలంచుకొనుటంజేసి పయింబయి నతిశయించు శోకంబువలనం గలిగిన బాష్పంబులచే నాచతురిక యొడలుదడుపుచుండ నాచిలుకయుఁ బ్రియసఖి మనమిరువురము నెట్టెట్లోవిపదంబునిధిం గడచితిమి ; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తుం

డయ్యె; ఇఁకనవియెల్లం దలంచుకొని యేల దుఃఖింపవలయు; పూర్వదుఃఖస్మరణం
బును విడిచిపెట్టుము; ఆమాయాకిరాతులచేతం జిక్కికొన్న నిన్నుం గాపాడిన వా
రెవరు! ఎట్టులా చండికాలయంబు నుండి యిచ్చటకుం జేరితివి? సంగ్రహంబుగఁ
దెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము. నన్నుఁ గొనిపోయి
యాకిరాతులు చండికాసమీపమున నిలువంబెట్టిరి. ఇంతలోపలం గొందఱు క్రూరా
త్ములు భయంకరంబు లగుకత్తులు ధరించి నాయిరుప్రక్కల నిలిచి యాదేవికిఁ జేతులెత్తి
ప్రణామంబులుచేసి యోతల్లీ యీపల్లవపాణి నిప్పుడు నీకుఁ బలిపెట్టెదము. మాయేలిక
యేవిఘమగు రాజోపద్రవంబు లేక సుఖముగ తాఁ దొంగిలించికొన్న ధనంబులతో
మానెలవునకుం జేరున ట్లనుగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నా
రెండుకత్తులను పైకెత్తి ప్రహరింపం బోయిరి. ఓచతురికా యప్పుడు నేను ప్రాణ
ములుపోఁగొట్టుకొనవలసినట్లు తటస్థించిన నాదురవస్థకు సంకటపడక యాబోయ
వానిబారికిం బడక తప్పించుకొనువచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగ
న్మాతం దలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధతంబులుగఁ బైకెత్తంబడిన
యాకత్తులు రెండును నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపైంబడియె. నిరపరాధినైన
నన్ను వధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమొ యాయిరువురకును గన్నులుగానం
బడవయ్యె. వారలకట్లగుటకు నేను మనంబున నింకనెన్నికష్టంబుల నన్ననుభవింపఁ
జేయుటకో వీరినిట్లు కన్నులు కానని వారలనుగాఁ జేసెను? దైవంబు దుఃఖదానంబున
నతినిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అని తలంచుచు వగచుచుండ వారలకధిపతియై
యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుం గాంచి యీకన్యక దేవోపహారంబున కింకఁ బనికిరాదు;
దీనిం గొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనయేలికకుమారుం డుండుచోటికిం గొనిపొండు;
అతఁడు దీనిపైవిశేషముగ మరులుగొనియున్నవాఁడని యిరువురి కిరాతులచేతికి నన్నప్ప
గించి వారలతోఁ గూడ నన్నాయాలయంబు వెలిచెను. నేనును నావిధివైపరీత్యంబు
మానక మరల నాకిరాతుని బారికిం బట్టిద్రోచెనే యని వగచుచుం జేయునది లేక యా
చెంచులతోఁ జనుచు నొకరహస్యస్థలంబునకుం జేరితిని. సూర్యుం డస్తమించె. నా
భాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు ఈకళావతి నాకుం గనంబడి యచ్చటినుండి కొని
తెచ్చె. ఇదియ నావృత్తాంతం బనినఁ జతురిక సంతసించి రాజకుమారునిం గాంచి యో
కుమారకా మీరలీ మదనమాలామకరికలం బాసి యరణ్యమధ్యంబునం గిరాతులు చూపు
మార్గంబునం బోతిరిగదా? మీ తరువాతి వృత్తాంతం బేమయ్యె మీరలెట్లీస్థలంబునకుం
జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుం దెల్పి నాహృదయసంశయంబుం దీర్పుమని యడిగిన రాజ
కుమారుండును ఓచతురికా వినుమని యిట్లనియె. అట్లాకిరాతులచేఁ జూపంబడుత్రో
వన బహుదూరంబరిగి నీళ్లుగానక తృషచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓరీ

జలాశయం బిక్కడకొంతదూరంబుననున్నది. దేహముబహుదూరంబగు శక్తిచాలక
మూర్ఛిల్లునని తోఁచెడిని; అదియునుంగాక యాఁకువారినొంటరిగా వదలివచ్చితిని;
వారును తృషార్తులయి నేనింతదనుక తమయొద్దకుంజేరమికి దుఃఖాక్రాంతత భయము
నొందుదురు; వేగిరంబజలంబులుచూపితిరేని మీకు మంచిరత్నంబులు బహుమానం
బుగ నర్పింతును; అని నేను వేడుకొనఁగా నాదుష్టాత్ములు ఓరీరాజా మాకునీయొసంగు
రత్నంబులేల? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి
నిన్నుమోసంబుచేసి దానితోనెడబాపి యిచ్చటకుం గొనితెచ్చినారము. ఆకామినీ
రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పికొనుచు నాచెల్లసందున మూల
కొక్కరుఁడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలువిని యాహా! మోసపోతిని
గదాయని తలంచుచు నీకాంతామణులగతి యేమైయుండునో? యనిదుఃఖించుచు
నతివేగముగం బూర్వమరిగినమార్గముగుండఁ దొలుతటిచోటికివచ్చితిని. అచ్చట మే
మారోహించికొనివచ్చిన యశ్వవరంబులుమాత్రముండెను. అదిగాంచి యావామా
క్షులకుం గలిగినకిరాతులవలని మహాసంకటంబునకు వగచుచుం జేతిమీఁదుగ నీబాలా
మణినిబోయలచేతి కప్పగించితినేయని వాపోవుచు నొకింతసేపచ్చట నున్మత్తుని విధం
బుగందిరిగి దిక్కుగానక యిట్టిదౌర్భాగ్యశాలికి సుకుమార రూపోదారంబగు కామినీ
రత్నంబుదక్కునేయని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయమగునప్పటి కచ్చోటు వాసి
యాయశ్వవరంబులలో నొకదానినెక్కితిని. మదనమాలకుం గలిగినమహాసంకటమును
దలంచుచు నొడలెఱుంగకయుంటిని గాన నాయశ్వోత్తమం బెక్కడెక్కడకేగెనో
యెఱుంగను. ఆనాఁడురాత్రి జాము ప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనునేపాళ
దేశపునగరముసమీపమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబునిలిచె. నేనును నా
గుఱ్ఱంబుదిగి రెండవయశ్వంబును వెంబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని
జలంబులుద్రాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం
దెలియకున్నను క్షుద్బాధకోర్వఁజాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్నిపండులు
కోసికొనిభక్షించి యాచెరువునందలి యాస్వాద్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి
సమీపమున నుండునొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱపియుండు విశాలమగు శిలాఫల
కంబుపయిం బరుండి మార్గాయాసపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోటువానిపోవ
నుద్యుక్తుండనైతిని. నాకునప్పుడు తగుసహాయం బొండుదొరికెను. అట్లుక్రమక్రమం
బుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుం జేరితిని. ఇదియనావృత్తాంతంబు అని
చెప్పఁగా నాయాఁడుచిలుకవిని ప్రియసఖియగుమదనమాలం గాంచినప్పుడు నేనేమియు
యడుగంబోయి సిగ్గుచేనన్నుం గ్రేఁగంటఁజూచుచు నూరకున్న నాసైగయెఱింగి మదన
మాల ఓచతురికా నీకు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలిగియున్నది.

సిగ్గుచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెదను వినుము. నేనీ యూరికిం జేరంగా నే
యీ కలకూజితంబును గొన్నిదినంబులకు నాసమీపంబు జేరినయది. నేనత్యాదరంబుతో
దీనింగారవించి యోరాచిలుకా మీరిరువురును నా ప్రాణనాయకునిం బిలుచుకొనిరా
నేగితిరి. అంతియకాని మరల మిమ్ముంగాననము. నేను కాంపిల్యనగరమున నుండు
నప్పుడు మదనమోహనుండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న
వించుటకుఁదడసి నిలిచినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబువింటిని. మీరు వచ్చి నగరము
చేరకపోవుటకుం గారణం బేమియో యెఱుంగననియడిగిన నీరాచిల్క యిట్లనియె. ఓమదన
మాలా వినుము. మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు దెలిపి వచ్చుచు నడుమ నొకయరణ్యం
బున నస్తమయమగుటయు నచ్చటి యొక సరోవరసమీపమున నుండు తియ్యమామిడిచెట్ల
తొఱ్ఱలలోఁ జేరి యొకచోటఁ బ్రత్యేకముగ నిరువురముఁ బరుంటిమి. మరునాఁడు
షఃకాలమున నిదురమేల్కాంచి నేను జతురికాకుశలంబరయఁగోరి యాచెట్టుతొఱ్ఱవాకిటి
కేగుదెంచి కాలభటప్రతిమానుండగు నొక కిరాతుఁడు నాయుండు వృక్షంబు నారో
హించుచు సమీపమునకుం జేరుచుండఁగాఁగాంచి యీదినము యమునిపాలంబడితినిగదా
యనితలంచి యించుకయైన సవ్వడిసేయక వెనుకవెనుకగానరిగి యాకోటరంబునంతరం
బున నొకయెడ నణఁగియుంటిని. ఒకింతసేపటికివాఁడు నాయుండుకోటరంబునొద్దకుఁ
జేరి కాలపాశసమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలసర్పంబనందగిన తన యెడమ
చేతిని లోనికిం జొనిపి నన్నుం బట్టుకొని వెలికిదిగిచెను. అప్పుడు చేయునది లేక మృత్యు
ముఖంబునంబడిన దానివలె నఱచచ్చియున్న నేనుమరణభయంబుచే ఱెక్కలుతటతటఁ
గొట్టుకొనుచుఁ గుండెలదరుచుండఁగా నెక్కుడుదుఃఖావేశంబునం బొగులుచుంటినిగాని
నోరెత్తియొకమాటయైననుబల్కనివాఁడనుగాను. సహచరియగుచతురికకుంగూడ నీదుర
వస్థసంభవించునేమోయని దానింబిలువనైతిని. నాకుంగలిగినదురవస్థంగాంచెనేని చతు
రికయు మున్నె ప్రాణంబులువదలును; అట్లయినరాజపుత్రికి మహావ్యసనంబు సంభవిం
చును. ఇట్లు సర్వనాశంబగుసమయంబు సంప్రాప్తమాయెఁగదాయని యనుకొనుచు
నూరకయుండు నన్నుంబట్టి చిక్కంబులోఁబెట్టుకొని చెట్టుదిగి యాబోయమఱికొన్ని పాద
పంబులపైకెక్కి నావలెననేక విహంగమంబులం బట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను.
అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కొక్కదానిని చిక్కంబులోనుండి వెలికీడిచి ఱెక్కలు
విఱిచి యిలపయిం బెట్టుచుండె. వానిచేతికందక కొంతసేపుతప్పించుకొనియుఁ దుదకు
నాదురవస్థకేనును బాత్రముకావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేనువానింగాంచి మనుష్య
వచనంబులనిట్లంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడు నన్నుఁదిన్నంతమాత్రమున నీయాకలియడం
గదు. నేనొకయుపాయంబు సెప్పెద ఆప్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాధనాఢ్యుఁ
డవై నీసుతసతీబంధుజనంబులతోడ సుఖంబనుభవింపంగలవు. „యుక్తియుక్తంనచో

గ్రాహ్యం బాలాదపిశుకాదపి'' బుద్ధిమంతులు తిర్యగ్జంతువుల వచనములని యనాదరణ చేయక యుక్తియుక్తంబులగునేని వానివచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నావచనములకు మనంబునన చ్చెరువొందుచు నాబోయ యోచిలుకా నీవు చెప్పునదేమి యనిన నేనును ఓయన్నా నన్నుంగొనిపోయి యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొమ్మ వలన నీ కపరిమితధనంబులందీసి యిచ్చెద. వానితో నీవు సుఖంబుననుండంజనును. వేగి రంబ లెమ్ము. ఏదియేనొకనగరంబునకురమ్ము అనఁగా నతఁడు సంతసించి కృతాభ్యవహారుండై కొన్నిపండులఁగొనితెచ్చి నాకిచ్చి యవిభుజియించినయనంతరము స్వాదూదకంబులు గొనితెచ్చిపోసినఁ దత్పానపరిభ్రష్టతృషావిశేషుండనై నన్ను నొక పంజరంబున నిడుకొని సమీపమునందు నొకనగరంబునకుంజని యారాజవీధినరుగుచుండఁగా నంతకు సమీపమునంబోవు కాంతలు నా సౌందర్యంబుం గాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మనరాజ పుత్రి చూచెనేని యీచిలుకను విడుచుకొనక మానదని యొండొరులనుకొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యకసమీపమునకుం బోయిరి. తన సఖీజనంబువలన నావత్తాంతంబు నెఱింగిన యారాజకన్యక యతికుతుకంబుననచ్చటికివచ్చి నన్నుందీసికొని నాపలుకులకు ముదంబొందుచు నీ సకలజనవిలోభనీయంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు చెప్పుచాతుర్యం బితరకీరములయం దెందైన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యీబోయకుం గావలసినధనములన్నియు నాజనకునితోఁ జెప్పి యిప్పింపుఁడని యాజ్ఞచేసిన నొకకాంత వానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన నపరిమితధనంబులిప్పించి వానిం దఱిమివేసెను.

చంద్రసేనా వృత్తాంతము.

ఓ మదనమూలా యాబాలారత్నము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.

సీ. పరిణీతకామి నాఖామాశిరోమణి రతియేయనుచుఁజెప్ప మతముగాదు
కమలవాసినిగామిఁ గాంతావతంసంబు భార్గవియేయని పలుకరాదు
భూమినుండుటచేతఁ గామినీతిలకంబు శచియనిశపథంబు సలుపరాదు
కచ్ఛపీయుతపాణిగామిఁ చంద్రానన భారతియేయని పదురరాదు.

గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మిచేఁ గాంతిసుషమ । భోగభాగ్యంబువైదుషీపూర్ణతయును
రతిరమేంద్రాబ్జనేత్రిభారతులకంటె । నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యబ్జముఖికి.

సీ. రంభావిభాసురరామణీయకమెల్ల తొయ్యలిరుటపుఁజెందొడ్డనియుంద
హారణీప్రభ్యామనోహరవిలాసంబెల్ల కోమలిబెళుకుఁగన్నొనలయంద
హేమానుపమకాంతి కామనీయకమెల్ల కలకంఠకంఠియంగకములంద
తారానుసంగతోదారవైఖరియెల్ల కల్కిపాదాగ్రనఖంబులంద.

గీ. లలితశశిరేఖలక్ష్మి ఫాలంబునంద । యామదాలసగరిమయు యానమంద
యడఁగియుండును గాన నాయబ్జముఖికి । సాటియని చెప్పఁగూడ దచ్చరలనైన.

ఆమనోహరాంగి పేరు చంద్రసేన. జనకుని పేరు దీర్ఘబాహువు. ఆదేశము కళింగదేశము. అని క్రమక్రమముగ నెఱింగితిని. నేనాయతివచేతికి దొరకినది మొదలు నాకు మనోహరములగు ఫలంబులు భుజియింపఁజేయుటయు, శీతజలంబుల నాయొడలుగడుగుటయు మనోహరములగు నంగకంబుల దువ్వి యనేకాభరణంబుల లంకరించుటయు నిట్టువంటి మత్సంబంధములగు కార్యములచేత నారామామణికిఁ బ్రొద్దుక్రుంగుటయు నుదయమగుటయుం దెలియకయుండె. ఎల్లకాలము నామనోహరములగు వచనములకు సంతసపడుచు వినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁ డాకాంతాతిలకంబుతోఁ గన్యాంతఃపురోద్యానపాలికి యగు కపోతిక యనునది యిట్లనియె. ఓచంద్రసేనా యీకలకూజితమను శుకంబు దొరకినది మొదలు నీకత్యంత ప్రేమపాత్రంబులై యుండును పవనలతాంతతుల మఱచి యావలనికైన జూడరావు. మొదటినుండి నీవు నీప్రాణములతో సమానముగా స్వాదూదకంబులను గొజ్జంగినీటను జెఱకురసంబులను చందనపంకంబులను తానే పెనిచిన లలిత యనువాసంతీలత నవార్తవసంప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణియయ్యె. ఇదినీకు మహోత్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అని చెప్పఁగా నాచంద్రసేన సంతసంబంది యోకపోతికా మనలలితపుష్పిణియయినతోడన వనభూషణమను నశోకపాదపరాజముతోఁ గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింప నేను మహోత్సుకత్వమును జెందియున్నదాన. ఈ దినము సంధ్యాసమయంబున నమ్మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపవలయు. ఇంతలోపల నాయుద్యానమునం బల్లవతోరణంబులు గట్టించి చందనోదకంబులను పవనతరువీథికానికరంబుల సువాసితంబులొనరించి చీని చీనాంబరంబుల నిర్మించిన ధ్వజపటంబులుద్యానపాదపంబుల పైకెత్తించి యాలలితయుం వనభూషణమునుండుచోటం బూలపందిరివేయించి ముత్యాల ముగ్గులు తీర్చి సర్వమంగళవస్తువులు నచ్చటసిద్ధము చేసియుంచవలయును. ఈనగరమున నాకుం జెలికత్తియలగు కన్నియల నమ్మహోత్సవంబునకు రమ్మనిపిలువలయు. ఇది నీచేయుంపని అని యాజ్ఞచేసి దానినంపించెను. అది మొదలా చంద్రసేన మహోత్సాహంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానె జరిపించుచు సూర్యాస్తమయసమయముం గాంక్షించుచుండెను. అప్పుడు.

క. చటులరవితురగవరఖుర । పటుఘట్టనదళితచరమపర్వతసాను
స్ఫుటధాతుధూళులనఁగా । నటఁదోఁచెను జరత్భాస్వదాతపకాంతుల్.

అట్టి సంధ్యాసమయమున నాచంద్రసేనయుఁ బరిజనసమానీతంబగు నందలంబునెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగ దలి నన్నుంపనతోఁ గూరుచుండం బెట్టుకొని యా

యుద్యానవనికరిగి దాని పురఃప్రదేశమున నొకతెఁ గాషాయంబుధరియించుకొని స్ఫటికమయమగు నక్షమాలఁజేఁబూని నిమీలితనేత్రయై బ్రహ్మాసనంబునం గూరుచున్న దానిం గాంచి భయసంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పల్లకిఁదిగి యా యోగినికి నమస్కరించి యో భగవతి మీరలెవ్వరో? యేదేశమునుండి యిచ్చటికేగుదెంచియున్నవారో? ఇచ్చటనుండుటకుం గారణం బేమొ? నాయందుఁ దయయుంచి యానతిండని ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రసేనం గాంచి యో కన్యకామణీ యేనువసియించుచోటు సంసారులకగమ్యమయినయది. ఇంతకు సమీపమున నుండు నుజ్జయినియందు మహాకాలు నిందర్శించి ఆకాశమార్గంబునం బోవుచు నీయుద్యానవనసీమ సర్వాలంకారాలంకృతంబై యుండుటం గాంచి వినోదంబుసూడం దలంచి యిచ్చటికిం దిగితిని. ఇంతమాత్రమె కాని నేనిక్కడనుండుటకుం గారణాంతరంబు లేదు. అనిన నాకన్యకయు మహాముదంబుతో నో భగవతీ జన్మాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోన్ముఖంబులౌటవలనఁగదా మీఁబోటి తపస్విస్థులదర్శనంబు మాకుం గలుగును. మాయందుం గరుణించి యీరేయి యిచ్చటనుండి మాచేయు నాతిథ్యంబుం బరిగ్రహించి మమ్ముం గృతార్థులం జేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నో చంద్రసేనా నీభక్తికి జాల మెచ్చితిని; నిన్ను విడిచిపోవ నాకు మనసు రాదు; అందుకనుగుణముగ నీవును బ్రార్థించుచున్నావుగాన నిలిచెదను. అని చెప్పఁగా రాజుకూఁతురు సంతసముతో నాయోగినికిం గైదండయిచ్చుచుం బాదచారిణియై లలితావనభూషణము లుండుచోటికిం దోడ్కొనిపోయి యచ్చట నమర్పంబడియుండు బూఁబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశమునఁ జేర్పఁబడియుండు ముక్కాలిపీటపయిం గూరుచుండం బెట్టి పాదంబులు గడిగి కందమూలఫలంబు లాహారంబుగా నిచ్చి పూసురటీలు చేఁబూని విసరుచుండు నట్లు కొందఱు కాంతలకాజ్ఞచేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాది కృత్యంబులు సలిపి తదనుజ్ఞాతయై పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపం జేయుచుండె. వీణావేణుమృదంగాది తూర్యవాద్యంబులు కాంతామణులు వాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా నగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్మహోత్సవంబుం గాంచ నేగుదెంచె. కార్యనియుక్తలగు పరిచారికలు వారి వారి నత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండం బెట్టి చందనపంకంబు దేహంబులకుఁబూసి సుమమాల్యములు కొప్పులకుం జుట్టి యనేకవిధములగు ఫలములును ఇక్షుఖండంబులును దూర్వావళంబులును మంగళాక్షతలును కానుకలిచ్చి యుపచరించుచుండిరి. అగురు ధూపధూమంబులు దిక్కులయందంతట నిండి ఘుమఘుమాయింపుచుండె. నానావిధాభినయచతురం బగు వారకాంతాకదంబంబు కలకంఠకంఠనాదనిభంబులగు కంఠధ్వనులు చెవులపండువులు సేయం బాడుచు నర్తనంబు సలిపె. అతిచతురలగు కొందఱు కాంతలు చాటుపద్యంబులు రచియించి తక్కినబోఁటుల

కుంజేర్పుచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారం బులు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవంబు ప్రవృత్తంబుకాఁగా నాచంద్ర సేనయు మనంబున సంతోషముప్పొంగం గొందఱు చెలికత్తియలతోఁగూడ నాలలి తాలతనుదనకరంబులంబట్టి యత్తి వనభూషణపుశాఖాహస్తంబులం జేర్చి యాయశో కంబుంగాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుఁగక యుండఁగాఁబెంచిన లేనసుతీవె యీమాననీయ
గాలిపైసోకిన కంపంబునొందుచు సుడివడు మిగుల నీసుందరాంగి
హితపరపోషణ్ణు యుతిఁ బ్రాఁకనుండిన వ్రాలును భూమి నీవర్ణనీయ
సహవాసచతురలు జాగ్రతపడకున్న లోన వాడుచునుండు లోకవిను.
గీ. దీని శాఖాకరంబుల దిద్ది పట్టి । యంగుళీపల్లవంబుల నప్పళించి
యేలుకొనుచుండు మెవ్వేళ లీలమెఱయ । పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దానిరసవ్యంగ్య మనోహరము లగువచనములకు నచ్చట నుండు వారలెల్ల సంతసించి యాచంద్రసేనంబొగడిరి. ఇట్లు లలితావనభూషణముల కుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపంపడియె. ఆ చిత్రంబేమని వర్ణింపగలను. అదియదృష్టశ్రుతచరము. ఆచంద్రసేన తనచేతంబట్టి యాలలితయనుమాలతీలతను ఆశోకవృక్షముపయింబెట్టగానే యాలత యొకకాంతాతిలకంబయి నిలిచెను. అప్పుడు

సీ. కులుకుమిటారంపుగుబ్బచన్నులదాని కొమరొప్పునలముంగురులదాని
ఎలరారుచేరెడఁలేసి కన్నులదాని ముద్దులుగులుకు నెమ్మోముదాని
నంసనకంబులైయమరుబాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని
నూనూఁగునూఁగారుజానుమీఱెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని.
గీ. కంబుసుందర మంగళగళముదాని । నల్లలితనవ్యమందహాసంబుదాని
జూచియాశ్చర్యమగ్నలై సుదతులెల్ల । పొలతిలావణ్యగరిమంబుఁబొగడిరంత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువందిచూడఁగా
మారసమాన విగ్రహరమాధరుఁడైనవిలాసియై మహో
దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాబ్జము వట్టి నిల్చెనా
చారునికుంజమధ్యమునఁ జాననుగూడినకంతుకైవడిన్.

అప్పుడు వారలంగనియచ్చెరువునొంది కన్నియలుగావునఁ బరపురుషసన్నిధిం గలుగు లజ్జాభయంబులచేఁ దొట్రుపడుచు నచ్చోటువాసిచన నుద్యోగించుచుండ నా సన్యాసినివారలంగాంచి యోకన్నియలారా మీరలీదంపతుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యుక్తంబుకాదు. మీరు చేసిన మహోత్సవంబునకు మనంబునలరి వసంతుండునువనదేవ

తయం నిట్లు ప్రత్యక్షమయిరనితోఁ జెడిని; ఉత్సవంబున బూర్ణంబు సేయుండు. అనిచెప్పిన నొక్కతెయైనవారల సమీపమునకుం బోవనొల్లకయుండ నంతలో నాకసంబుననుండి యతివేగమున,

సీ. సురపారిజాతవిస్ఫుటవాసన ల్గుభాళించుకీల్జడలతో మించువారు
అనిమేషచంచలాయతసుందరము లైనగొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటక పాలుపారు మృదుపాదపద్మతలంబులఁ బరగువారు
స్వేదాదిసంయుక్తిఁ జెందని క్రొమ్మించుమించు దేహముల దీపించువారు.

గీ. సారసౌందర్యచారుసంచారభూమి । లభినవోద్భూతయౌవనప్రభవసుభగ
లమృతకరరేఖలకుదీటులై నివార । లచ్చరలు వేనవేలుగా వచ్చిరటకు.

అట్లువచ్చిన యచ్చరమచ్చకంటులంగని యిదియేమివిచిత్రంబేయని యొకరితో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ నావేలుపుంబువ్వబోడులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణములు గైకొని కొంద రెదురుగానిల్చిరి యిందుముఖులు
పల్లవోశీరసంభావితవ్యజనాళిఁ గొందఱు వీచిరి మందయాన
లభినవపారిజాతాదిమాల్యంబులు కొప్పులఁ దుఱిమిరి కొంద ఱబల
లనుపమనవరత్నహారముల్ కైసేసి రం దణుమధ్యలు కొంద ఱెలమి.

గీ. కొంద ఱతివలు బూసిరి చందనంబు । కొందఱు పన్నీరు జల్లిరి కొంద ఱందుఁ
గొంద ఱింతులు సుందరీసుందరులకు । సలిపి రప్పుడు లలితోపచారవిధులు.

అది యెట్లనిన!

గీ. నవ్యమణిమయసింహాసనంబుమీఁద । నిందువదనను వేడుక సుందరాంగు
లెదురెదురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱచి మహోముదంబున బలసియాయతివలెల్ల

శృంగారములగుపూఁబంతులును చందనపంకంబునిండియుండు వజ్రంపుగిన్నియలు, నడపంబులును, కపురంపుఁబరిణెలును, పటవాసిపెట్టెలును, అత్తరువుకుప్పెలును, జవ్వాజికడ్డీలును, మొదలగుమంగళవస్తువుల నాదంపతులనడుమనునిచి యందుంగొందఱు చతురలగుకాంతలు మొగంబులంజిఱునగవంకురింప నాసరసునిం గాంచియిట్లనిరి,

సీ. మహిరాక్షికుచకుంభమంజరు లనియెంచి యంది యీపూఁబంతులాడమయ్యా
ఇందుబింబంబునఁ గందు దండమైనట్లు తిలకంబు మొగమున దిద్దుమయ్యా
చందనగంధి యీసారసాక్షి యనంగ గంధంబు మేన నలందుమయ్యా
చవిఁగొన నీయింతి చాలునో చాలదో సమ్మతి వీడె మొసంగుమయ్యా.

గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ। జల్లనైమించుపన్నీరు జల్లుమయ్య
నీవు వ్రేటులకును దాళి నేర ననుచు। సుదతికీల్జడకును బూలు సుట్టుమయ్య.

అనుచుం గంధంబు మొదలగునవియందిచ్చుచు నతనినిర్బంధింప నావలకాఁడును గించిల్లజ్జాభాసురముఖారవిందుండై యట్లుచేయుట కొల్లకయుండుటం గాంచి మతి యొకతె కించిదంకురితమందహాసంబుతో నిట్లనియె.

సీ. పూఁబంతులంటఁగాఁబోలదు బాలకో విరహులనేచెడిమరుశరములు
ఇందుబింబంబునఁ గందులేకుండిన నందంబుగాదటే మందయాన
సుమగంధియను టకుఁ గ్రమముతోఁ జదుగదే చందనంబలఁదినఁ జంద్రవదన
సంకల్పరతములఁ జవిఁజూచియున్నది శంకయేలనె నీవు సారసాక్షి.

గీ. రతిపరిశ్రమజస్వేదరసమునందు। తడియకుండిన నడఁగునే తాపభరము
కీలుజడ వ్రేటులకు నోర్వఁ గృతియె యితఁడు। వలదువలదిప్పు డితని కీవట్టిపనులు.

అనిన నందు మఱొక్కతె యిట్లనియె.

సీ. పడతిచన్బంతులుబట్టఁగోరెడివాఁడు పూఁబంతులంటునే పువ్వుబోణి
వలరాచపనులందువనితదిద్దెడువాఁడు తిలకంబు నూటిగాఁ దిద్దలేఁడె
కుచకోరకంబులఁగోరిగంధములంద నేకాంతమే యిది యిగురుబోణి
వీడియంపుంజవి వెలదుక కేలనే నును మోవిచవిఁజూపుఘనుఁడె వీఁడు.

గీ. వాక్సుధాపూరమునఁ దాపవహ్నినడచు। వాఁడు పన్నీరుజల్లునే వనితపైన
నబలజడ వ్రేటులకు నోర్వనపు డితండు। వనితపాదాబ్జములపైన వ్రాలలేఁడె.

అని సపరిహాసంబుఁగాఁ బల్కఁగా నందుకుం బెరమందయాన యొక్కతె యక్కలకతింగాంచి చతురత్వంబున నిట్లనియె. ఓసీ! నీవు చెప్పినది యొప్పదు. ఏలనన.

సీ. చనుబంతులనుబట్ట ననువు నేర్చెడివాఁడు విరిబంతులనుబట్టి విడువవలదా
ఏణాంకముఖిఁజూడ నెలమిగల్గినవాఁడు కులుకులాడి కిడండె తిలకరేఖ
చందన మబల కలందఁడే నెటులోర్చు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గానఁబూనెడివేళ తాంబూలమొసగక తప్పునటవె.

గీ. సకియమీఁదను బన్నీరు చల్లకున్న। విధునికిరణంబు లింక వీని వేచవటవె
బాలకీల్జెడ వ్రేటులఁ బడలకున్న। కామదేవునిమన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్లాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలఁవిని చంద్రసేనాప్రముఖులగుకుమారికలు మన ంబునఁ బలరుచుచూచుచుండు నెడ;

సీ. తనదేహకాంతి చెంతలనుండువారిఁ దప్తహాటకవిభాభరులఁ జేయ
తనవాలుగన్నులధాళధళ్యంబులు క్షమయెల్ల క్షీరసంద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంతశ్రీలు సవిధోర్వి చంద్రకాంతస్థలీసమితిఁ జేయ
తనవాక్సుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు సృష్టిసేయ.

గీ. కనకనూపురములు ఘల్లుఘల్లనంగ । సరసకాంద్రకు మది ఝల్లుఝల్లనంగ.
చెలియ కీనీటు చెల్లుచు జెల్లుసనఁగ । రంభ వచ్చెను నాట్యసంరంభయగుచు.

ఇట్లువచ్చినయారంభ వెను వెంటనె మృదంగతాళవేణువీణాదివాద్యవిశేషంబులతో.

చ. అభినవమన్మథాకృతు లహస్కరతేజులు పద్మపత్రస
న్నిభనయనద్వయుల్ కనకనిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యసౌ
రభవిభవాధివాసితధరాతలదిగ్వలయాంతరిక్షులుఁ
శుభు లగుదేవగాయకులు సొంపెలరారఁగ వచ్చి రంతటన్.

వారలంగాంచి యాచంద్రసేన తనతోనుండెడుకుమారికామణులతో లేచి యీ పురుషులసన్నిధానంబుననుండంగూడదని ప్రియసఖులతోననుకొనుచు నావవముదాటి పోవనుద్యుక్తయయిన నాకన్యారత్నంబుంగాంచిసన్యాసిని యిట్లనియె

చ. తమకిమబావ మామయును తక్కినవారలఁబాసి యుండఁగా
రమణులు వారిసన్నిధికి రాఁజనదందురుగాని కామినుల్
సుమహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరీ
క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానముసేయఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వబంధువుల్
విజయముచేసియున్నయెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్
నిజపరిచారకుల్ భటులు నిండినచోటుల రాణివాసముల్
స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాది దేరికిన్.

కాన నిప్పుడు మంగళసమయమునం బాడవచ్చినగాయకమాత్రులకై నీవు తొలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పుడీక్రొత్తగావచ్చినయచ్చరకాంతలనాట్యంబువిలోకించి ,యభ్యంతరంబునకేగవలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రసేనాప్రభృతులునుగూరుచుండిరి. ఇంతలోపలనారంభోరువును.

క. మురజంబులువాయించుచు । సురగాయకసమితి వాడ సుస్వరములతో
మరుగజ్జెలగుత్తమువలె । నరవిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడఁగెన్.

సీ. కంబుసౌందర్యమంగళమైనగళమునఁ జిలిబిలిపాట ముద్దులునటింప
పల్లవతల్లజపరిభావిహస్తము లర్థజాతంబుల నభినయింప.

ఖంజనచయకాంతిభంజనం బగుకన్నుగవను భావంబులు గ్రాలుచుండ
కల్హారకమనీయకాంతిరంజితము లౌపదములు తాళానుబంధ మెనయ.

గీ. తాళములుదీర్చుచో(దనంతట నెకదలు। వజ్రతాటంకకాంతులు వరలి చెక్కు-
టద్దముల(దో(చి తద్దయు ముద్దుగుల్క। మోద మిగు రెత్త నాడె నమ్ముద్దుగుమ్మ.

అట్టిసమయంబున,

చ. కనకమయంపు(గుడ్యములు గారుడరత్నకవాటకోటులున్
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచత్వరముల్ విచిత్రకే
తనములు సత్ప్రవాళముల స్తంభములుం గలదివ్యవైభవో
న్నతసుసౌధమై వెలిగె(బంజరి యంతయు విస్మయంబుగన్.

ఉ. అందొకచోట(గేళిగృహ మచ్చెరువై శుకశారికావళుల్
క్రందుగ(బల్కుచుండ నట గన్పడె మంచము నిల్వుటద్దముల్
గందపు(గిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలవల్లికల్
క్రొందళుకుంబసిండితబుకుల్ వెలుగొందుచునుండె నచ్చటన్.

మఱియునందు భోగోపకరణంబు లనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్రసేన మొదలగువార లాశ్చర్యమగ్నమానసలై యుండ నాయచ్చర లాదంపతులం బడకటింటికంపు(బ్రయత్నంబులతో వారలనచ్చోటనుండి తెచ్చిన లజ్జాకులితయై యందుం జొర(బోక యీడిగిలంబడుచు సఖియలమరుగుననిలిచి ముందరికడుగులిడనికులుకులాడిం గొందఱు మందయానలు బోదివి సరసాలాపంబుల నిట్లనిరి.

సీ. తమికొద్ది బిగువుగుత్తపుగుబ్బ లదిమిన(బగులునో యని భయపడియెదొక్కొ
మోహంబు కోల(ది తేమోవినొక్కిన తేనియలు గారిపోవని తల(చెదొక్కొ
వలపు కొద్దిగ రతివ్యాయామమున మించి నలుపు మైదీ(గె నంచులు కెదొక్కొ
బాళి మైగళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు నని వెఱపందెదొక్కొ

గీ. సహజలజ్జాసఖీమణి సరసనుండ। నెట్లు పతి(గూడనౌనని యెంచెదొక్కొ
గానిచో(బ్రాణనాథునికడకు(బోక। యిచట(దలవంచుకొనియుండె దేలబాలా.

అనిన నందు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సందిటంబట్టికొని యోగోలా యేలనేయిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని నేను కొన్నిహితంబులు పల్కి నీకీజంకు వదలించెదను రమ్ము అని చెప్పుచు వెనుక కీడిగిలంబడునాయింతిని మెల్లన ననువుతో(దిగిచికొనిపోయి యాసుందరాంగుని సరస నిలువంబెట్టి యిట్లనియె.

సీ. తా(కినగందునీతన్వితనూలత వలపుతో(గౌగిళ్లనలప(బోకు
మీ(టినవిచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగా(గరముల బట్ట(బోకు

తేనెలూరెడుదీనిజీనివాతెఱయందుఁ దెంపుతోఁ బలునొక్కు లుంపఁబోకు
పాలుగారెడుదీనిబంగారుచెక్కిళ్ల పలుమాఱుముద్దులఁ గలపఁబోకు,

గీ. యౌవనము నిండి ననబోడి పూవుములికి । దొరకటారితెఱంగునఁ దోఁచుదనుక
కుసుమసుకుమారదేహను గూడి గాఢ । రతుల గాసిలఁజేయంగరాదువినుము.

అనిచెప్పి యాచెలువకేలువట్టి యాతనిహస్తంబునఁబెట్టి యందఱు నచ్చోటు వాసి వెలికివచ్చిరి. ఇంతలో నొకప్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మూపునధరియించి యతిభయంకరంబులగు దీర్ఘదంష్ట్రికాంతులు మేదఃపంకసంకలితంబయి యుండు నురంబున నొలయ నొకమహాకాయుం డగురక్కసుండు సనుదెంచి యాకేళీగృహప్రాంతంబున నున్న కన్నియలు తన్నుంజూచి భయసంభ్రమాక్రాంతలైచెదర నతిరయంబున నాదంపతులుండు చోటుసొచ్చి పచ్చవిలుకానిములికియనందగునట్టి యామచ్చకంటినిం బట్టుకొని యిట్టట్టు గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విరిజాజిపూసరుల్ వీడియల్లలనాడ మకువకొప్పాకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తళుకుఁజెక్కులను బత్త్రములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చిముద్దుబెట్టి
గాఢనఖక్షతాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారిచనుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతు లంతట గలయంగ నునుమోవి మొనపండ్ల నొక్కిపట్టి,

గీ. అసదులేగౌను నులియంగ నానిపట్టి । ప్రీతి నూరుద్వయంబును బెనగబట్టి
కంపమందంగ సంగంబుఁగౌగిలించి । రక్కసుం డాకృశాంగిని రతికిఁ దిగియ

క. బలుమార్జాలముచేతం । జెలువరఁగాఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱఁగునన్
కలకంఠి చేయునదిలే । కలయుచు వెతగూరుచుండె నందఱుసూడన్.

అట్టిసమయంబున నాసుందరుండును మహాక్రోధంబుతో లేచి ఖడ్గంబొరవెరికి యారక్కసుండగ్గలి యోరీరాక్షసాధమా యిదేనిన్ను నీకన్నియకుంబ్రీతిగా మన్ను పడంతికిఁ బలివెట్టెదఁ జూడుమని బాహువైకెత్తి ప్రహరింపంబోవుఁడు నాకసంబున నీరక్కసునిఁ జంపవలదుచంపవలదని యొకమాటవినంబడియె. ఆ శబ్దంబువినంబడు దిక్కున కెల్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరరూపిణి యగునొకరాక్షసి యాచోటికి వచ్చి తొల్లివచ్చియున్న యారాక్షసునిజుట్టుపట్టుకొని వంగదీసి వీఁపునబిడిగ్రుద్దులు గ్రుద్దుచు నోరీ నీకెప్పుడు నిట్టి దుర్బుద్ధియేకదా? నన్నుంగాక యన్యకాంతంజూడవలదని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక పడకుండ యెప్పుడుతప్పించుకొని యిచ్చటకేగుదెంచితివో. పోపో ! అనిత్రోసిన నారక్కసుఁడు భూమిపయిఁదుల్లి బుడిబుడినల్లఁ గ్రక్కుచుఁ డిల్లపడిగిఱగిఱందిరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. అదిగనియారాక్షసకాంత బాహువులెత్తి మోదుకొనుచు అయ్యో నామగఁడు మరణంబునందె; ఇఁక నేమి

సేతును. ౹మఱేఁడులేక యొకనిమిషంబైన భూమిపయి నుండఁగూడదు. ఈ మ్రుక్కిడి రక్కసుండుచచ్చిననేమి ? ఈచోట నుండుచక్కనిసామిం దగులుకొని దర్పకబాధఁ దొలఁగించుకొనియెదనని యాకుమారునెత్తుకొని యాకాశమార్గంబునకుం జనియె. అది గాంచి యాసుందరి యచ్చటనుండుగంధర్వులపాదంబులపయింబడి యేడ్చుచు నా నాథునివిడిపించి నన్నురక్షింపుఁడనియాక్రోశింప వారునుంగడంగి శక్తితోమర ముసల ముద్గరాద్యాయుధంబులు ధరించి యా రాక్షసియుండుచోటికెగసి దానింజంపి యా సుందరునింగొని తెచ్చి యాకాంతకిచ్చిరి. గంధర్వనిహతయగునారక్కసియొడలు భూత లంబునంబడి చెల్లాచెదరై రక్తబిందువులుగ్రక్కుచుండె. ఒక్కొక బిందువునకొక్కొక రక్కసుఁడుగాఁ గొట్లకొలంది పొలసుదిండులా దేవగాయకులంబట్టికొట్టి విగతప్రాణులం జేసిన నాసుందరాంగుండునొఱవెఱికినఖడ్గంబుంగొని మండలభ్రమణంబులు సేయుచు నాక్రవ్యాదుల నెదిరించెను. వారి కతిభయంకరంబగు మహాయుద్ధంబయ్యె. అప్పు డామనోహరుండు తనకాంతాతిలకంబును చంద్రసేనయొద్దనుండనియమించి శౌర్యం బున విజృంభించి శత్రులం జంపనుంకించి యాకసంబునకెగసెను. ఒకింతసేపటికిభూమి మీఁద నారక్కసులశిరంబులు వడగండ్లపగిదిరాలుచుండెను. కబంధంబులు యుద్ధరం గంబు నిండి పర్వతాకారంబులయిన గుంపులుగుంపులుగఁ గనఁబడెను. ఇంతలోపల నతితేజోవంతంబయిన యాసుందరాంగుని శిరంబు నిలపయింబడఁ గాంచి యందఱు శోకాకులితచిత్తులైరి. ఆతనిభార్యయు మిగుల వగచుచు నోచంద్రసేనా యిఁక నేనేమి సేయంగలనే ! నాభర్తప్రాణంబులువాసె ; ఇఁక నేనీరక్కసులచేతికిం దొరకకుండఁ గాపాడుమనివేడుకొనఁగా జంద్రసేనయుం నేమియుఁ దోచకయుండ సన్యాసినియు దానితో నోకన్యకా శరణాగతులవిడనాడుట పాడిగాదు. నీజనకునికింజెప్పిపంపి వీర భటులరప్పించి యీరక్కసులఁజంపించి యీ కాంతంగావుము. అనఁగానాచంద్రసే నయుం నచ్చోటనుండునొకదాసికంబిలిచి యిక్కడజరిగిన యీ వృత్తాంతము విన్నవించి చతురంగబలసమేతుండై నాజనకునియుద్ధసన్నాహముతో రమ్మనిచెప్పుమన నదియుప్పల్లె యని యచ్చోటువదలికదలిపోయె. మఱియునొకముహూర్తకాలంబునకు దీర్ఘబా హువు చతురంగబలసమేతుండైవచ్చి యచ్చటిరక్కసులనతికట్టి యుద్ధభూమికింబలి పెట్టిన నందొక్కరుండాదీర్ఘబాహువుంబట్టి రథంబుతోనిలాతలంబునంగొట్టిన నాతండు తనరథంబుతోడమట్టిలోనంగలసె. అదిగనిచంద్రసేన మహావ్యసనాక్రాంతయై తనజన కుని మరణంబునకువగచుచు నారక్కసులు తన్నుంబట్టికొననుంకించి పైకిరాఁగా భయముపడి యాసన్యాసినిమఱుగుఁజొచ్చెను. మఱియునారక్కసులు పుడమియీనిన చందంబున నెక్కడంజూచినతామయై యాసైనికుల నురుమాడి హాహాకారంబులు సేయుచు నొక్కొక్కరొక్కొకతెఁగా నాయచ్చరలనందఱునుందగులుకొని సురాపానం

బులుసేయుచు నున్మత్తకంబయినకైపున నొడలు దెలియక యాడుచుఁ బాడుచునుండ నం
దొక్కరుని కాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్రసేనం బట్టుకొన నతివేగంబున రాఁగా
రాజకన్యక యో భగవతి నన్ను రక్షింపుము ; నీకంటె రక్షకులెవ్వరును లేరు ; ఈరాక్ష
సుని సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దానిగళంబు దృఢంబుగఁ గట్టికొన నది తటాలున నెగిరి
యాకాశమార్గమున బహుదూరంబు చని యొకచోట దానిం దించి యోదార్చి యో
చంద్రసేనా నాయోగబలంబుచేత నిన్నా రాక్షసభటునకు దొరకనీయక రక్షించుకొని
యిచ్చటికిం దెచ్చితి. నీతండ్రి మొదలగువారు నాతపోబలంబుచే మరలఁ గొంత
కాలంబునకుఁ బ్రతుకగలరు. అందుకుఁ జింతింపకుము. ఇచ్చట నాతపోవనంబునకుం
జని కొన్నిదినంబు లుందము. నన్ను నీవు తల్లికిని తండ్రికిని మారుగా భావింపుము అని చెప్పి
యొకపర్వతగుహాముఖంబున దాసిందీసికొనిపోయె. నేనును దానితో నంతవరకు వచ్చి
యుండియు మీఁద నలబ్ధమార్గుండనై యచ్చోటికి సమీపమునం దిరుగుచు నీనగరముం
జేరితిని. కొన్నిదినములు స్వేచ్ఛం దిరుగుచుండి యనతిచిరకాలంబునన నీమేడమీద
వ్రాలిన నీవు నన్నుం గాంచి పూర్వస్నేహంబున నాదరించుచున్నావు. అని యాకలకూ
జితము తనవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెనని మదనమాల చతురికకుం జెప్పె, ఓమంత్రికుమారుఁడా
యిది నీకుం గథాసందర్భానుగుణంబుగ వచియించితి. అనఁగా మంత్రికుమారుండును
రాజకీరముం జూచి ఓకలకూజితమా యనంతర మామదనమాలారాజకుమారుల వృత్తాంతం
బేమయ్యె నది యెఱింగింపు మన రాజకీరము మంత్రికుమారుఁడా నేనిచ్చోటికి వచ్చి
బహుకాలంబయ్యె. ఒకనిమిషంబైన నన్నుం జూడక యుండు నేని యామదనమాల
యేమియుందోఁచక పరితపించుచు. ఆహారంబైన నొల్లదు. విన్నదనంబుతో మిన్నక
యుండు. ఆకన్నియకు మోముసూపి యెన్ని కార్యంబులున్నను విన్ననువునఁ జక్క
బెట్టి యన్నుగ మరల నేతెంచి వృత్తాంతంబు విన్నవించెద నని చెప్పుచుం దిరిగి చూచి
ససంభ్రమంబుగ నక్కటా మనకమలవతి భయసంభ్రమంబులతో నతిత్వరితగతి నే
తెంచుచున్నయది. ఇందుకుం గతం బేమైయుండునో? రాజకుమారుని రహస్యవృత్తాం
తంబు ఘటితంబై యందువలన నేమైనఁ జెట్ట సంభవింపనున్నదో. హృదయంబేమియుం
దోఁచక తత్తరించుచున్నది యనునంతలోఁ గమలవతియు నతిత్వరితగతి నేగుదెంచి హృద
యము తటతటమని యదర నడుగులు తడంబడ బిట్టునిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచు హృద
యనిహితకరాబ్జాతయై దైన్యంబున కాకరంబైన మొగంబుతో బయలు వెడలలేని వచనం
బుల నిట్లనియె. ఓయయ్యా మన కళావతిం గాంచితిరే? అది యిచ్చటికి వచ్చియుం
డెనే? భగవతి సాంఖ్యాయని యిప్పుడు తన పర్ణశాలనుండి సితచంద్రసౌధంబునకుం జని
రాజకుమారునిం గాంచి విచారించ బయలు వెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలా
సహితుండై మధుమంతోద్యానమున నున్నవాఁడు. సితచంద్రముం జేరనో చేరఁడో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబునం గుమారుండులేనిచో మహాప్రమాదంబుసంభవించు. ఆభగవతికిం గోపంబువొడమెనేని భూమియెల్లవడవడ వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలిబ్రద్దలువాయు. ఆకసంబునువిఱిగి భూమిపయింబడు. అమరులెల్లభయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్టా యెట్టిచెట్ట సంభవింపనున్నదో యెఱుంగ. నాకప్రతివిధేయంబైన యీ కార్యంబునం గళావతికింగాక యితరులకుం జేయునదిలేదు. కళావతియుంగనంబడదు. కుమారుండు సితచంద్రంబునంగనంబడండేని తత్క్షణంబున సంశయాపన్నమానసయై యోగచక్షువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు! ఆమహనీయచరిత్రదివ్యజ్ఞానంబున కందని వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకారణంబు వొడమినంగాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబూనదు. అట్లుకాంచెనేని మదనమాలా మందారమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారునిదుర్నీతియును భగవతిహృదయంబున కవగతంబుకాకమానదు. ఏమిసేయనగును. గరుడగామికృపావిశేషంబునంగాక యిదియితరులకు సమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతిం గాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియసఖీ! కళావతి యింతకుమున్నవచ్చి యీపంజరంబుతో నీచిలుకనిచ్చోనునిచి నాతో నేమియునందలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబునకుంబోయె. ఆకళావతిచని యొకజాముకావచ్చినది. వేకువకుముహూర్తముకలదనంగా నిటకువచ్చినయది. ఇంతదనుక మరలిరాలేదు. అనిచెప్పినవిని కమలవతి యొకించుక సంతసంబంది యౌర! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయనిసితచంద్రంబునకు వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికింజనియున్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి వచ్చియుండు. మనము భయపడవలసినదిలేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన యొకయాస్తరణంబుపై నుపవిష్టయయ్యె. కలకూజితమును వారలవీడ్కొని మదనమాలయుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

చతుర్థతరంగము.

క. సత్యాజాంబవతీయుత
నిత్యశ్రీయుక్త రుక్మిణీప్రియ కృష్ణా
దైత్యారి దేవకీసుత
భృత్యాయితరాజమౌళి ప్రీతి న్వినుమీ.

ఇట్లు కమలవతి సుఖాసనంబుపయింగూరుచుండి యనేక ప్రస్తావవశములను మాటలుమాటలాడుచుండం గొంతతడవునకుఁ గళావతియచ్చోటికివచ్చి సంతోష వికాసభాసురముఖాబ్జాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజూచి కమలవతి యిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీమందహాససుందరంబగు ముఖారవిందంబుంగాంచినమాత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదనమాలామందారమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతంబు విదితంబుగా లేదని యెఱింగితిమి. అయిన నీమంగళంబు నేటికిమనకు సమకూరినందుకై మనమెం తయు సంతసంబున నీప్రౌఢుగడపవలసియున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భం బును నాలకించుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావింతము. మొదటినుండివృత్తాం తము విశదీకరింపుము. మంత్రి కుమారుఁడును తచ్ఛ్రవణకుతూహలాక్రాంతాం తరంగుఁడైయున్నవాడనఁ గళావతియు సుఖోపవిష్టయై కమలవతీమంత్రికుమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యఘటితఘటనాపటీయసుం డగువిధాతశక్తి యచింత్యము. అపరిమేయము. అవార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖ ముల సమకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులసుఖంబులంజేయంగలండు. తొలుత మిన్ను విఱిగిపైబడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులుసంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టంబులు ఏటిసీరు తీసిపోయినట్లు గతించు. ప్రియసఖీవినుము. మధుమంతమునుద్యానమున మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసియించుచుండఁగా వేకువజామున నేనచ్చటికింజని రాజ కుమారునిసితచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరధవళంబునకుంబనిపి తద్వృత్తాంతంబీ

మంత్రికుమారునికిం దెల్పిందలంచి మందారమాల రాజపుత్రా సహ్యోశమావసాజ్ఞాతర్యై యుండుటం జేసి కలకూజితమున నుపచారంబులుసలుపఁ బ్రయత్నపడుచుగాన దీనినస్మద్గృహంబునకుం గొనిరాఁదలంచి దానిని పంజరంబుననునిచికొనివచ్చుచుండఁగా నడివీథిలో తరళికయెదురయ్యెను. దానింగాంచి యో తరళికా యెక్కడనుండివచ్చెదవు తెల్పుమని యడిగితిని. భగవతిసాంఖ్యాయనియుటజమునుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందుకు నేను తరళికా భగవతి యిప్పుడేమి సేయుచున్నదియని యడుగఁగా నదియో కళావతీ సాంఖ్యాయని యింతకుముందు మనుపనీతంబు లగుశుద్ధోదకంబులం బార్వతీపతికభిషేకంబులొనరించి యితరపరిచారికోపనీతంబులగు ఫలపుష్పాక్షతల నాదేవునర్చించి హృదయపుండరీకంబునం గొంతతడవు తదీయదివ్యమూర్తినిధ్యానించి బ్రహ్మాసనంబుననుండి లేచి యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమెతన్మార్గానుసారిణియగుడు నేనుఁటు వచ్చుచున్నాను. అనఁగా నేనును నామనంబున కటకటా సితచంద్రంబునకు సాంఖ్యాయని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుండు లేకుండెనేని యామెతనదివ్యజ్ఞానంబునం గాంచి వృత్తాంతంబులనరయు. అందుచే బహుకష్టంబులుసంభవించు. కానునామె సితచంద్రంబుం బ్రవేశించకముందె నేనచ్చోటికింజని రాజకుమారుని కెచ్చరిక పఱచి యుండనగు. కాలవిళంబంబయ్యెనేని కార్యంబుచెడు. అని యాలోచించి యాతరళికతో నేమియుంబలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీమంత్రికుమారునితోఁగలకూజితమునకు నంగసంస్కారాదులునాహారాదులునిర్వర్తింపుమనిచెప్పి యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబునకుంజనితి. అప్పటికిసాంఖ్యాయని సితచంద్రమునకించుక దూరంబుననే తెంచుచుండె. నేనునామెచక్షుఃపథంబునకుందగలక యాసౌధపునుద్యానమార్గద్వారముగుండ లోపలం ప్రవేశించితి. అప్పుడరాజకుమారుఁడు మధుమంతమునుండి వచ్చుటకేర్పఱచంబడి యుండుగూఢమార్గముఖమునుండి బయలువెడలుచుండె. ససంభ్రమం బగుమదాగమనంబున నాతండుసంభ్రాంతుండై మన్నివేదితంబగు సాంఖ్యాయనీసమాగమనంబువిని యపరిమితంబగు భయంబుచేతఁ గదా నాకాలంబునస్నాతుండై ధౌతాంబరంబులు ధరియించి సూర్యోపస్థానంబుచేసి సాంఖ్యాయనీసమాగమనంబునకుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసినజపశాలకుంజని తదాగమనంబునకువేచి యుండెనుగాని కాంతాసంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియుండుతనదేహమును నీటంగడిగి మాఱువేషంబుధరియించుటకవకాశమును వీలును లేనివాఁడైయుండెను. అతండాశాలయందడుగిడునప్పుడు భగవతిసాంఖ్యాయనియుం నచ్చటికింజనుదెంచె. అట్లుచనుదెంచినసాంఖ్యాయినికి రాజకుమారుండు దూరముననుండియె భక్తిపురస్సరంబుగనమస్కరించి లేచి యధోముఖుండై యేమియుంబలుకక యూరకుండె. అప్పుడు.

సీ. ఆర్ద్రిదంశక్షతు లంకెటఁగలసినసొగసు మీఱినమోవి చిగురువాని
వలిసొక్కులకుచోటులై జాగరకషాయకాంతి మించెడివిప్పుకనులవాని
కుచకుంభచందనకుంకుమ చిహ్నంబులొప్పులొల్కెడు వక్షమొప్పువాని
కామినీభుజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయుగ్మంబువాని.
గీ. వాసనామాత్రశేషమైవన్నెకెక్కు । ఘుమఘుమాయించుమైపూఁతకొమరు మిగుల
మృదితభావంబుగన్పట్టుహృదయహారి । తనువుగలవానిఁగనియెభూధవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యించుక సంశయించి కించిదంకురితకోపారుణితముఖాబ్జాతయయి నిరూపించిచూచునప్పుడు నాహృదయంబు భయసముద్రంబునమునింగి యితికర్తవ్యజ్ఞానశూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబైయుండె. భగవతియు నాకుమారునిం దిలకించి యోకుమారా తొల్లి నేనిచ్చోటికేగుదెంచునప్పుడు నీవు పరిపూతుండవై స్నానంబాచరించి సంధ్యోపాసనంబుచేసియుందువు. ఈ దినం బట్లుగాక కేవల మమృదితములగునంగములతోను, నిద్దురమబ్బునిబ్బరంబై యుండుకనుదమ్ములతోను, కుచకలశకుంకుమచిహ్న ముద్రితంబగువక్షంబుతోను, అత్యలసంబగు గమనంబుతోను, అసౌష్టవంబగుశరీరంబుతోను, అధికంబగునిశ్వసితంబుతోను, గనుపట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్పునియాజ్ఞ యఖిలజంతుసంతానవంచనాచంచువై వెలయుచున్నది. అందుకు నానా వికారవిహారస్థానం బగుయౌవనంబును తోడై ప్రవర్తించుచుండు. అతిలలితంబు లగు నా యా భావంబులును పురుషులధైర్యంబు వ్రేత్తుగ నపహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుండేరి నప్పుడు లజ్జయనునది నిర్జితంబగుదానిభాతి యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబున నావలికింజను. ధైర్యమున్మథితంబైనరీతి క్షోభంబునొందు. వివేకము విశసితంబైనవడువునవినష్టంబగును. ఇప్పుడు నిన్నుం గాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధంబుగ నాకుందోచెడిని. నీవెవరివిషయంబున నపరాద్ధుండవైతివో? ఈసుందరీ మందిరంబుననుండుమందయానలు నాకుఁబ్రాణసమానలు. మఱియు నాకుం దనూజాత లనందగి మద్రక్షితలై యున్నవారు. వారలెల్ల పాతివ్రత్యభూషణలుగాని సాధారణలుగారు. నీవునుమహాకులప్రసూతుండవుగాని కేవలుండవుగావు. నీచకృత్యములయందు నీమనంబు చొరదని నేఁదలఁచియుందు. అదియట్లుండనిమ్ము. నాకురోషంబుత్పన్నంబగునేని చరాచరంబులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులునుభయభ్రాంతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడబడుదురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగతులుతప్పి యొప్పుచెడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్యాయని రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేనునామనంబున నోహో యీసాంఖ్యాయని యీరాజపుత్త్రుని యాకారవేషంబులు గాంచి యితఁడెవ్వతెనో కాంతామణిం దగులు

కొని దాని ప్రాతివ్రత్యాదులను చెరిపెనని తలంచినయది. ఈమె మనంబునంగల కోపము శాంతిపఱుప నెవ్విధియుం జూపట్టదు. ఏమిసేయుదు. అని యించుకసేపు చింతించి సంతప్తహృదయంబుతో నిట్లువక్కాణించితిని. ఓభగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున కెఱుకపడనిది పదునాలుగులోకంబులను గనంబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే సకలజంతుసమూహంబులమనోగతంబులంగూడ నీవెఱుంగుదువు. అట్టినీయందుచోట మనంబుననైనం దలంపరానియిట్టి సాహసకృత్యంబులంజేసి భవదీయకోపానలజ్వాలల వేగంగమకించఁగల వాఁడెవ్వండును లేఁడు. భవదీయతపోవిశేషంబునంజేసి జాతివైరంబులుగల మృగంబులుగూడ తమతమసహజవైరంబులెడబాసి పరస్పరమైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక జంతువైన కామాతురంబై కనుపట్టదు. కేవల శమప్రధానంబై వెలయుచుండు నీనగరంబున భవదాజ్ఞలేక తృణమైననల్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవర్తియగు పరిజనము ఇట్టి కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్టుననుటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ చరణకమలధ్యానధురీణుండు, అనవరతమీసితచంద్రంబున నేకతంబవర్తించుచు సంధ్యాత్రయంబునను సావిత్రి జపియించి సాంబమూర్తిదివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధ్యానించుచుండు. నిన్న చతుర్దశియగుటంజేసి సాయంసంధ్యోపాసనానంతరము చంద్రమౌళి దివ్యమూర్తినిదర్శింపనెంచి నాతో మందలించె. నేనునుమనంబున నీతని భక్తికిమెచ్చి యింతకుం జెంతనున్న భవానీమందిరంబునకుం దోడ్కొనిపోతిని. అచ్చో నాజగన్మాతను నమస్కరించి విరచితాంజలియైస్తుతియించుచుండనక్కడకొకసిద్ధపురుషుండేతెంచి కుమారునింగాంచి యితనివృత్తాంతంబువిచారించి మించినప్రీతిచే నాయోగి భవభావానీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగుభస్మమును హరిద్రాపంకంబునుగొని కుమారుని కరంబుననిడి యిదిదేవప్రసాదంబు; దీనినిధరియింపుము మేలుగలుగును; అనిచెప్పిన కుమారుండునట్లధరియించి మఱియొకింతసేపాదేవాలయంబునం గలుగువిశేషంబులం గాంచుచుండి యింతలోపలనవేకువకాఁగా నాతోఁగూడనిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణంబున నీతనికినిదురలేదు. భస్మోద్ధూళనంబుచే శరీరమించుక పాండురంబై కనఁబడుచున్నది. దేవీ ప్రసాదరూపంబుగ లభియించినహరిద్రారసంబువక్షంబుననుఫాలంబునను ధరించికొనియె. ఇదియెవృత్తాంతంబని చెప్పుచుండఁగా నొకయోగీశ్వరి యొక వజ్రమయమగుపెట్టియను చేతధరియించుకొని నాగబెత్తంబుమఱియొండుకరంబునందు మల్చి యంధకారపటలసమం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకుతమాలకాంతార ప్రభలనావహింప నాకాశయానంబునసేగుదెంచి సాంఖ్యాయనికినమస్కరించిన నాభగవతియుం నిరువదివత్సరంబులునిండక యుండునాయోగినీకన్యకను హస్తములు సాచిలేవనెత్తి కౌగిలించుకొని యానందబాష్పధారలనాదలందడుపుచు వత్సేకామందికి నేఁడుమేనా? సౌదామినిసేమంబుగనున్నదే? మాయెడలనేర్చినయోగవిద్యల

నిర్విఘ్నంబుగ ననుష్ఠించుచున్నదియే ? ఆయమ యొద్దనీవు ననుకూలత్వమున యోగ విద్యాభ్యాస మొనరించెదవే? నిన్నుంజూచినంత నమాకుమా ప్రియశిష్యయగు సౌదామినిం గాంచినంత సంతసము మనంబునం గలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగనైతిని. అని యనేకవిధంబులుగ నా సాంఖ్యాయని యుపచారోక్తు లుపచరింప నా కామందకియుం వినయభయభక్తులతో నిట్లనియె. ఓభగవతీ మీదివ్యకృపాకటాక్షమునకుం బాత్రులైన వారలకు నెందునైన నేమంబునం గొఱంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సౌదామిని యీవజ్రపుంబెట్టియను మీయొద్ద నొప్పగించుమని యాజ్ఞ చేసినన్నంపె. ఇది మీహస్తంబున కప్పగించితిని. మఱియొక వృత్తాంతంబును ఆమట కర్ణంబుగా విన్నవింపుమని చెప్పి పంపినయది. కావున నవధానదానంబునం జేసి యంగీకరింపుఁడు. అనఁగా సాంఖ్యాయనియు నట్లకానిమ్మనిన నా సౌదామిని సమీపంబునకుంజని యామె చెవిలో నేమేమొ యొకింతసేపు వచియించినయది. అది వినినతోడన యా సాంఖ్యాయనికి హర్షమును, వ్యసంబును, భయమును, మనంబున ముప్పిరిగొనియున్నవి. పూని తత్తత్కాలజనిత ముఖభావంబుల చేఁబరిజ్ఞాతంబులగుచుండె. నేను ఆ బాలయోగినిం గాంచి దానిరూపరేఖా విలాసంబులకచ్చెరువంది యమహాభోగార్హంబై మృదుతరంబగు నీయంగకంబును ఈ బాల యిట్లు యోగనిష్ఠలచే గాసిపఱచుటయేలకో? ఆహా దీనియంగసౌష్ఠవంబుం గాంచిన నొకసర్వసర్వంసహాపతికుమారునిం జెట్టపట్టి పట్టభద్రయైయుండందగుననితోఁచెడిని. ఇది యిట్లగుటకుం గత బేమియో యెఱుంగను; అని తలంచుకొనుచుంటిని. ఆయోగినియు సాంఖ్యాయని చెవిలో వృత్తాంతంబు దెల్పి యామెనువీడ్కొని యాకాశయానంబునం జనియె. సాంఖ్యాయనియు నావజ్రపుంబెట్టియను దెఱచి యందులోనున్న హారంబులను రెంటిని తనచేతం బైకెత్తెను. అందొకటి నవరత్నమయంబును అనర్ఘరత్నప్రభాపుంజ పింజరితదశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అతిరుచిరవర్తులముక్తాళి గ్రథితంబై శేషభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లు పైకెత్తిన నవరత్న హారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజల బాష్పబిందువులు త్రుటితంబగు ముక్తామణి సరంబువిధంబుగఁ గన్నులనుండియిలకుంజారె. అతిగంభీరప్రకృతిగాన పునఃపునఃనిరుద్ధంబగుచుండుటం జేసి యత్యావేగంబున నధరనాసాపుటంబుల స్ఫురియింపంజేయుచు శోకవేగంబు హృదయకుహరంబున నతిశయించుచుండె. కొంతతడవునకు ధైర్యంబవలంబించి రాచకుమారుండును నిలుపంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయని యాతని తీరుంగాంచి యోకుమార కానీవీ హారంబుంగనినది మొదలు పూర్వానుభూతంబుం గాంచిన వానివలె దుఃఖించుచున్నావు. నీకుం బ్రాణప్రియంబగునది యొకటి దీనిం జూచినమాత్రమున నీకుస్మృతికిందగిలినట్లు తోఁచెడిని. ఈహారముం దాల్ప నీవతగుదువనితోఁచెడిని; ఇది నేనిచ్చినట్టిదిగాన భక్తిపురస్సరంబుగఁ బరిగ్రహించి ధరించికొనుము. అని చెప్పి యాహార

మతనికొసంగి మఱియొండుహారంబును తాఁజేతనెత్తికొని మందారమాలాగృహంబునకుం జనియె. ఆహారంబు కంఠదేశంబునధరించినందున నారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత మనోహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునిపగిదిం దోఁతెంచె. సాంఖ్యాయనియచ్చోటువాసిపోయినయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామకంబనియెఱింగితిని. ఈ హారంబు చేతికందినదాదిగా నాహారంబునుగూడ నా కుమారుండు గైకొన నిష్టపడఁడనితోఁచెడిని. మహానుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పనో చెప్పఁడోయని నేనుదానివృత్తాంతంబునడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసికొన నసువుపడదు. ఈమణిహారప్రస్తావవశంబుచే నాయసత్యవచనంబులం బాటించక యాసాంఖ్యాయని యంతకుముందు మందారమాలానిరీక్షణకౌతుకితాంతరంగయై తదాగారంబునకుం జనియె. పూర్వమునం బ్రస్తూయమానంబగువృత్తాంతంబు మఱచిపోయెనని తోఁచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబునకుంజనియె. నేనిటకువచ్చితిని. ఇదియె వృత్తాంతంబని చెప్పినఁ గమలవతియు మంత్రికుమారుండును జీవంకరణహారవృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి. ఇట్లు కొన్నిదినంబులు జరిగె.

ఆసుందరీమందిరంబునకు రాజైయున్నచంద్రసేనాభిఖ్యుం డొకనాఁడు తత్పురసమీపవనంబులవేటాడంజని కొంతసేపాఖేటకావిహారంబుసలిపి మరలివచ్చుచు నెండకు బడలి యాపురబాహ్యోపవనంబునందుం బ్రవేశించి తదీయమధ్యంబునంగనుపట్టు శైత్యసారమను పుష్పనికుంజంబునం బ్రవేశించి దానినడుమ నుండుశిలాఫలకంబుపైఁబరుండియుండెను. మంత్రికుమారుండును తద్వనమునకువినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం జని రాజపుత్రుండు డిగినలతాగృహమునకుం బ్రక్కన యుండుమఱియొకనికుంజంబునం గుసుమస్తబక సుందరం బగుతమాలంబు క్రిందంగూరుచుండి చందనానిలాంకురంబుల సేవించుచుండె. అప్పుడచ్చటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు సనుదెంచి యానికుంజంబులకు రెంటికిని సంబంధపడుచు వానినడుమనుండు నతిరమ్యంబగు మాకందంబుపయింగూరుచుండి యలుపుఁదీర్చుకొని యొకింతసేపటికి సమీపస్థలముననుండు బింబఫలంబులంగొన్నింటింగొరికి భుజియించి జంబూఫలరసం బాస్వాదించి మించిన మోదంబునఁజనుదెంచి యిఁకిరిచుకయేని సూర్యకిరణంబులంజొరనీయక నిబిడితలతానివహనీరంధ్రంబై యనవరతనిపతితమకరందబిందు బృందసురభిశీతం బగునారసాలపాదపంబుశాఖపయింగూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యాశు; కీశుకంబులు పరస్పరప్రేమరసార్ద్రింబులగు హృదయంబులతో నొండొంటినిముద్దుగొని సరసాలాపంబులువల్కుచు మహానందంబునం జెలంగుచుండ నందొకచిలుక యిట్లనియె. ప్రాణనాథా మధురరవమా నేనొకవృత్తాంతంబునిన్నడుగవలయునని యున్నదానను. అందుకవకాశమీదినంబున

నిప్పుడు దొరికినది. అదియేమంటివేని? మనరాణి యగుమందారమాల కొన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీషత్పాండురంబగులవలీలా సౌందర్యంబుఁ గోల్పోవుచున్నయది. దానింగాంచిన నాకునదియొకమహా పురుషునియం దనురాగభరితయయి యుండువిధం బవగతంబగుచున్నయది; అనిన మతియొక చిలుక పలుకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషుం డెవండని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచియించెదవిను; ఆమహామహుండు మనయూరనుండెడి సితచంద్రసౌధవాసియగురాజకుమారుండని యూహించెదను.

మధురరవము. కలాలాపా నీతర్కము సుసంగతంబయియున్నది. నిక్కువమే? తొల్లియాపల్లవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూఁబోదరింటఁ దనప్రియునిం బొందియు నసంపూర్ణమనోరథయైయెడబాసియనవరతంబును తదీయసమాగమసుఖంబు మనంబునంగోరుచు ముగుదగావున మనోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలఁగుచుండు.

సీ. చిలుకకు పద్యంబుఁ జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వులు ముడువదు పువ్వుఁబోడి
జలకంబులాడదు జలజాతలోచన యాహార మానదు హంసగమన
సఖులతోఁ గ్రీడింపఁజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల
మలయానిలమునకు మది భీతిలును చాన శుకపికారావముల్ సుదతి వినదు

గీ. మది భరింపగలేనట్టిమదనబాణ। జాలనిర్ఘాతపతనసంజాతవేద
నావిహస్తితధైర్యయైనళినసేత్రి। కరధృతకపోలయై దైన్యగతిఁ జెలంగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా నీవువచించినదివాస్తవమే. ఒకనాఁడామందారమాల సఖియలు కమలవతియుఁ గళావతియు నీయమను గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళావతింగాంచి కమలవతి యిట్లనియె. అదినేనువింటి.

శ్లో. నఖరీభరీతి కబరీభరే స్రజో నచరీకరీతి మృగనాభిచిత్రకం
విజరీహరీతి నపుశేవ మత్పురో వివరీవరీతి నచ విప్రియంసఖీ.

[ఓకళావతీ మనసఖియగు మందారమాల తొలుతటివలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచినచో నత్యాసక్తిఁదీసికొని తానెముడుచుకొనును. సఖులువచ్చిముడుచునంతవఱకాలస్యముసహింపదు. అట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబూలుదుఱిమినను భరించుటకు శక్తిలేదనితీసివేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మకరికాపత్రములు తిలకమును నొకయెడ యొకింతమాసిపోయిన నప్పుడుదిద్దినఁగాని మనస్సమాధానపడనియా యింతిమకరికాపత్రంబులను వ్రాయించుకొననొల్లదు. మంగళార్థంబుగఁ గస్తూరితిలకంబు మాత్రము ధరియించుకొనునంతియకాని చిఱుచెమటం గఱంగిపోయె

నేని మరలజక్కనొత్తదు. ఇందుకుముందు మనమొల్లకయుండినను వనవిహారాదులకుఁ దానెనిర్బంధించి కొనుపోవుచుండుగదా. అట్టిదియిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రీడించుటకురాదు. అదియట్లుండనిమ్ము; తనమనంబునకుం దోచిన ప్రియాప్రియంబులు తత్క్షణమనాతో మందలించకయుండదు. అట్టి దిప్పుడు నేనుపలువిధములనడిగిబతిమాలు కొనినను ఒకమాటయైనం బలుకదు.]

ఇట్లు మందారమాల వర్తించుచున్నదియని కమలవతి చెప్పుచుండఁగా వింటిని అందు కనుగుణంబుగ నీవునుపల్కుచున్నావు. మధుమంతమునందు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియసమాగమంబునకుం గారణభూతయై సర్వసహాయంబులొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యాకాంతకు రెండవహృదయంబై యుండనగునుగదా. ఇప్పుడాకమలవతి కింగూడమనసియ్యక నిగూఢహృదయయైయుండుటకుంగతం బేమొకో.

మధుర. కలాలాపాయదియధీరయు ముగుదయుఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుంగలిగినపరిభవంబునకుభయపడి కమలవతి యతిచతురయగుటం జేసి తొలుతటివలె నింకేమేమియనర్థంబులకుం బాలుపడఁజేయునోయనితలఁచి దానినిముందటివలె నండఁజేర్పకయున్నది. తనకు ప్రొద్దుపోనికాలంబున మదరేఖయనురాజపుత్రిక(ఁ)బిలిపించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుఁదనమగండైనచంద్రసేనునిం దలంచియతికంపితచిత్తయైయులుకుచుండు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా చంద్రసేనునికిని మందారమాలకును పరిణయంబు జరిగినదా? చంద్రసేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమవిశేషించియుండునుగదా?

మధుర. ప్రాణనాయకీ సాంఖ్యాయనిసమక్షంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది. మందారమాలయందు చంద్రసేనునికిం బ్రీతియతిశయించియేయుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపరేఖావిలాసభాసురాంగులు. అత్యుత్తమవంశప్రసూతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱంతయేమియున్నది. మందారమాలయష్టాదశవర్షీయయయిన యనంతరము చంద్రసేనునితోఁగూర్చి సుందరీమందిరపట్టాభిషేకోత్సవముజరుపవలయునని సాంఖ్యాయనిపలుమరు తనశిష్యసంఘముతో వాక్రుచ్చియున్నది.

కలా. ప్రాణనాథా! యట్లుండ నీమందారమాల సితచంద్రసౌధవర్తి యగు రాజపుత్రునియం దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మనాయకవంచనాపరాయణత్వంబునం గాదెయనుమక్తమయియున్నయది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకీలెఱుంగుటకు శక్యంబుగాదు. అతిబుద్ధిచతురులకుంగాని యీసందర్భచాతుర్యంబుమదికింబట్టదు. అట్లుండఁ దిర్యగ్జాతిసులభమౌఢ్యుల మగు మనకారయుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదురూహంబగువిషయంబునం బ్రవర్తించి మానస వృత్తి నేల శ్రమపఱచుకొనవలయు. ఇప్పుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు నీకెఱుకపడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్నిదినంబులకుముందు సాంఖ్యాయని యొకతారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నాసుదతి దానింగాంచి పూర్వానుభూతంబుందలంచుకొన్నదానివలె వ్యసనాక్రాంతయై యడఁపరానిశోకవేగంబునం బెదవులదర కనుదమ్ములనుండి బాష్పబిందువులు చనుకట్టుపయింబడి చెదరి సమీపస్థలంబులనార్ద్రింబులుసేయ నొకింతసేపు దుఃఖించుచుండె. అయ్యవసరంబున నేనాకాంతామణింగాంచి యోమందారమాలా యీహారంబు పేరేమియని యడిగితిని. అదియు నీహారంబు భోగంకరణంబనం బరగుచుండునని నాకుత్తరంబొసంగె; అంతట నేను నాకన్యకశోకావేగంబణఁగిన యనంతరము తద్వృత్తాంతంబు విచారింతమని యుంటిని గాని యవకాశంబుదొరకమి మరల విచారింపననువుపడకయపోయె. మఱియు మఱియు విరహతాపంబా కన్యకామణి కధికంబగుచువచ్చె. అందుకుం గారణంబిట్టిదియని తెలిసికొన నేరికిందరంబుగాకయున్నది. మందారమాలయు నెల్లప్పుడును గరకలితకపోలతలయై యాలోచించుచుండునంతియ కాని సఖులతో మాటలాడుటయు నలంకరించుకొనుటయు నాహారంబుఁగొనుటయు బొత్తిగావదలి విరహవేదనా విషణ్ణచిత్తంబుతోఁ బరితపించుచుండె.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యిట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబువాటిల్లునో యా పాటలాధరకు?

మధురరవము. ప్రాణనాయకీ వినుము. ఇట్లనవరతవిరహవేదనాదోధూయమాన మానస యగునామందారమాలం గాంచి మదలేఖయను రాజపుత్రిక మనంబునవితర్కించి "యీకదీని కభిమతనాయకసమాగమంబు సమకూరనినాఁడు ప్రాణంబులుండవనితోఁచెడిని. దీనిహృదయగుహాంతరాళవిలీనుం డగుపురుషసింహు నేలాగు గానవగు.

శ్లో. ఔదుంబరాణిపుష్పాణి శ్వేతవర్ణంచ వాయసం
మత్స్యపాదంజలేపశ్యేన్న నారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాకి నీటియందుమత్స్యపాదమును కనఁబడవు. ఒకవేళ వానినిజూచినను జూడవచ్చునుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండువిషయంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానిమ్ము చేతనైనంతదనుక ప్రవర్తించిచూతము" అనినిశ్చయించుకొని యొకనాఁడు మందారమాల యంఁడుపడకటింటికింజని యందొకచిత్రఫలకంబున నొకమనోహరాకారుని వ్రాసియుండుటంగాంచి యానందపూరవీచికానిచయంబులం బోలిన వీక్షణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలంగాంచి

ప్రియసఖి యీనవమన్మథుం డెవఁడు? ఈమాన్యుం డుండుచోటు నీకవగతంబగునే?
ఈమానినీమన్మథుని పేరును కులశీలంబులును నీకువిదితంబులయినవియే? అనియడిగెను.
అందుకుమందారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియుంబలుకకయూరకున్న మద
లేఖయుం దనకరాంగుళీయకంబులదాని మొగంబుపైకెత్తి యో ప్రియసఖీ లోకంబున
నెవ్వరైనను పంచశరబాణగోచర హృదయులు కానివారలు లేరు; నావృత్తాంతంబెల్ల
నప్పుడప్పుడు ప్రసంగవశంబున నీకెఱింగించియున్నానుగదా? నీవునట్లు నీవృత్తాంతం
బుండాచక నాతోఁదెల్పుము. నీప్రాణవల్లభుం డెచ్చోటనున్నవాఁడు? ఇంతమాత్ర
మెఱింగింపుము; అని యనేకవిధంబులవేడికొన నామందారమాలయు సిగ్గుచేనేమియుం
మందలింపలేక బహుకాలముసంతపించి తుదకునీవడుగుమనోహరాంగుండు సితచంద్ర
సౌధవర్తి యగు రాజకుమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మద
లేఖయు మందారమాలయు నిరువురును సాయంతనమజ్జనంబునిర్వర్తించికొని ధౌతాం
బరంబులుధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు నేను
మందారమాల స్నానసమయంబునందీసి తనమెడనున్నభోగంకరణం బను ముక్తాహారంబు
నచ్చట నొకచిలుకకొయ్యకుం దగిలించియుండుటంగాంచి తిర్యగ్జాతిసులభచాపలంబు
నంజేసి యాచిలుకకొయ్యనుండుహారంబును ముక్కునంగరచుకొని యాకసంబునకెగిరి
తిని. అదిచూచి యామందారమాలయు నతివేగంబునంజనుచుంజక్కరయుం దాడిమీ
ఫలబీజంబులును బింబఫలంబులంగొనుచు నావెనువెంట నన్నుం బతిమాలుకొనుచు నొం
టిగవచ్చుచుండె. నేనాయింతి యెంతబతిమాలుకొనినను హారంబియ్యక నాకన్యక
చేయలంతినన వర్తించుచు దానికిజిక్కక కొంతదూరంబుచనుచుంటి. తత్సౌధసమీప
వర్తి యగుమధుమానితం బనురసాలకాననంబునం బ్రవేశించి నేను నాసుందరియుఁ గొంత
దూరంబరిగితిమి. దానిమధ్యంబున నతిసంకులశుకపికారావమనోహర మగులతానికుం
జంబుచెంతనుండి యొకవిలాసి మందారమాలయుండుచోటికభిముఖుండై వచ్చుచుండె.
నేను నతండెవ్వఁడొకొనుగొననగునని సమీపించి యోహోసితచంద్రసౌధవర్తియగు రాజ
కుమారుండుగదాయనియంటిని. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గునుభయంబును పెనం
గొన నేమియుందోచక యవనతముఖాబ్జాతయయి యుండంగాంచి యాపంచశరాకా
రుండు కించిదంకురితమందహాససుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంబో
ధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాలింగనగండచుంబనకుచస్పర్శాదిలీలాయితం
సర్వం విస్మృతమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్
సల్లాప స్త్వథునా సుదుర్ఘటతమ స్తత్రాపి నాతివ్యథా
య త్త్వద్దర్శన మప్యభూ దసులభం తేనైవ దూయే భృశం.

[తా॥ ఓబాలారత్నమా మనము మధుమంతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేసురహస్యముగ బిగికౌఁగిటంజేర్చుకొనుటయును నీచెక్కులులు ముద్దుగొనుటయును నీకుచకోరకంబులను గరంబులస్పృశించుటయుం మొదలగుక్రీడావిశేషంబు లెన్నియోజరిగె. ఖలజనంబులవలనిభయంబునంజేసి మనమప్పుడయెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియుం జన్మాంతరానుభూతంబులయినచందంబున విస్మృతిఁజెందనేచేం దెను. ఇప్పుడు నీతోసల్లాపముఁగూడ మిగులదుర్ఘటమైయున్నది. అందునునాకుమనంబు వ్యథపడదు. మఱియొందుకు సంతపింతుననఁగా నిన్నుఁగంటంజూచి నీముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలుస్మితసుధామధురకటాక్షములకు క్షణకాలమైనను పాత్రుండనుగాకయున్నాఁడననుటకు మిగులవగలంబొగులుచున్నాఁడను.]

అనివల్కిన నామందారమాలయు నేమియుంననకయూరకుండె. అంతనాకాం తుండంతరంగంబుననుప్పొంగుచు నోప్రాణనాయకీ నీవుమాటలాడకపోయెదవేనిపొమ్ము. నామాటయొకటివిని నన్నుబహూకరించి యీలతానికుంజంబున నుండుచంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయి యొకింతసేపునాతో సహవాసంబంగీకరించి యనంతరంబేగుము. నాయదృష్టవిశేషంబు ఫలోన్ముఖంబై యీదినంబీనిర్జనభూమికి నిన్నును నన్ను నేకతంబ దైవంబు సమకూర్చినయది. నిన్నెడబాసినదిమొదలు నేనుక్షణంబులు గడియలుగను గడియలు యామంబులుగను యామంబులహోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యుగంబులుగను గడపుచున్నాఁడను. వేయేల? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నీమీఁది తలంపుననున్నవాఁడఁగాన మఱియొండుదలంప. అనియిట్లనేకవిధంబుల ననునయించినం గన్నియయును వన్నెకానింగాంచి కించిదంకురితమందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిఁడి చెయ్వులకొడిగట్టుట మీకుందగునా? నామగండుమహాపరాక్రమశాలి. ఇదియించుకేనియాతనిచెవికెక్కెనేని యందఱకును మహాసంకటంబుసంభవించు. భగవతిసాంఖ్యాయనియుం దుర్ధర్షరోషావేశగాఁగనుపట్టు. మనయిరువుర మనోరథంబులు దరిద్రమనోరథంబులతెఱంగున మానసంబునన లీనత్వంబునొంపవలసియున్నవి యంతేకాని ఫలవంతంబులెన్నటికిని కానేరవు.

శ్లో॥ ఆనాతురోత్కంఠితయోః ప్రసిధ్యతా సమాగమేనాపి రతిర్నమాం ప్రతి
పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరం శరీరనాశోపి సమానురాగయోః.

అనిచెప్పంబడియున్నట్లు ఆతురుఁడు నుత్కంఠితయుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమముకలిగియు రసావహంబుగాదు. మఱిపరస్పరానురాగంబువిశేషించి గురుజనాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకుం బ్రాప్తికలుగక తత్సుఖలాభమునందు నిరపేక్షఁజెంది యాయిరువురును మదనవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁదొఱంగుటయు

రసావహంబై యుండుఁగాన నిదిమనంబున నుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుండా కాంతామణి సమీపంబునకేతెంచి తనకరంబా మహిళారత్నంబుకరంబునఁగీలించి మఱియొకకర పల్లవంబున దానిచుబుకంబుపట్టియెత్తి ముద్దిడుకొని యనేకములగుచతురాలాపంబుల దాని సిగ్గును భయంబును పనయించి మెల్లననానికుంజాంతరంబునకుం దీసికొనిపోయెం. అట్లిరువురును దాని యంతర్భంబునకుంజని సరసాలాపంబులాడుచు నందు మందమారుతాభిరామంబగు చంద్రకాంతశిలాఫలకంబునయిందుగూరుచుండిరి. ఇట్లుకూర్చుండి యా రాజకుమారుండు మందారమాలం గౌగిలించుకొని తదీయమనోహరాంగసంగమ సుఖంబునకు పరమానందంబునొందుచు మెల్లన.

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ జార్చి మోహనగాత్రి మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దుగొనుచు
పడఁతిహారములు చిక్కుడలించు నెపమునఁ గులుకుచన్నంతులఁ గొసరితాకి
సుమములుదురిమెడుసొంపు గాన్పించుచుఁ గొప్పొకచేత బాగొప్పఁబట్టి
ముచ్చటల్ జెప్పెడిమురువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున మొనసినొక్కి.

గీ. పోకముడిజార్చి యనువునఁ బొలతియూరు। కాండములకును తమి మీఱఁ గరముసాచి
యున్నతం బగు కటిసీమ నునికిజేసి। రతులఁ గరఁగింపసాగె నారాజముఖిని.

ఇట్లు సమరతింగొంతతడవు సుఖాంబుధిం దేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశంబర సూదనాభ్యస్తసురతవిద్యాపాటవంబునఁగడిదేరి కామునిమదమత్తగజంబుచందంబు ననుసులుచు ముసిముసినగవుల పసందనమోముదామరకు అసమానకాంతిసంభవింపఁ దత్కాలసముపజాతకాంతకరసంక్రమేషత్ క్షుభితకళావిశేష సుఖపరవశసుకుమారాంగంబులతో నాయకునింబైకొని.

చ. కామిని సొంపుమీఱుపలుగంటులునిండినలేతమోవితో
సామియురంబుపైనఁ బెలుచ న్నటియించెడుజాఱుకొప్పుతోఁ
గోమలమౌనఖాంకములు గూడి వెలింగెడియంగవల్లితో
శ్రీమహితంబుగా సలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రోడయై.

చ. కాముకుఁ డాపరానితమిఁ గ్రక్కున లేనునుమోవినొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల న్విదిర్పఁ ద
త్కోమలకంకణక్వణనగుంభితవైఖరు లందుఁ బర్వె ని
స్సీమముగా వినంబడియెఁ జెంతల నుండెడివారి కత్తఱిన్.

ఆ వినోదంబులువర్ణింప నవసరంబుచాలదు. ఇట్లారసికులు మహానందాంబుధిం దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీపస్థలంబున నొక శ్లోకంబు వినంబడియె.

శ్లో. దష్టం బింబధియా ధరాగ్ర మరుణం పర్యాకులో ధావనా
ధమ్మిల్ల స్తిలకం శ్రమాంబుగళితం ఛిన్నా తనుః కంటకైః

ఆః కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం కరౌ ధూన్వతీ
కిం భ్రామ్య స్యటవీశుకాయ కుసుమా న్యేషా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాజకుమారునితో జారరతి సేయుచున్నమందారమాలకుఁ దాని సంభోగచిహ్నంబులను అన్యవిధంబుగనైనవిగాసమర్థించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగనీయక జారరతిసక్త యగుమందారమాలికకు ,,నీవదినవచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాసి చిలుకను వెదకువెషంబున పాతరలాడుచుండు'' మని హెచ్చరికె సేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా! అరుణంఅధరాగ్రం = ఎఱ్ఱనగునీ పెదవికొన, బింబధియా = దొండపండని భ్రమసిన (చిలుకచే) దష్టం=కొఱకఁబడెను, ధావనాత్ = పరుగులిడుట చేత, ధమ్మిల్లః = కొప్పు, పర్యాకులః = చెదరిజాఱిపోయినది. తిలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమాంబుగళితం=శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁగరఁగిపోయె, తనుః=నీశరీరము. కంటకైః=ముండ్లచేత, ఛిన్నా=చీల్పఁబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం=చెవులకువినఁగూడకక బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణములఝుణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరౌ = హస్తములను, ధూన్వతీ = విదిలించుచున్నదానవై, అటవీశుకాయ = అడవియందుఁ దిరిగెడు చిలుకకై, కింభ్రామ్యసి = ఏల పరిభ్రమించెదవు. ననాందా = నీమగనితోఁబుట్టు వగు నీ వదినెగారు, ఏషాకుసుమాన్యగ్రహీత్ = పువ్వులుగోయ నిదె వచ్చుచున్నయది.

తా. ఓముగుదా నీవేల యీయడవిచిలుకను బట్టికొనసమకట్టి యిట్టికష్టంబులనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యీచిలుక దొండపండనిభ్రమియించి మాటిమాటికిఁ గొరికెఁగదా? ఆక్షతంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతంబులనిసంశయింపరా? ఆచిలుకతోఁబరుగెత్తుటంజేసి నీకొప్పుజాఱిపోయినది. కస్తూరీతిలకముశ్రమాంబువుచేతఁ గరఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూబొదలలోఁ దూరుటంజేసి ముండ్లుతగిలి గీచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు చీదరపుట్టునట్లు కంకణఝుణాత్కార ముఖరంబుగఁ జేతులువిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుగా నేలతిరిగెదవు. నీవదినగారు పువ్వులుగోసికొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుంగాంచి యన్యథాగాసంశయించునుగాన మరలిరమ్ము.]

అనియిట్లు వినంబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికపలుచుచున్న విధంబుందెలిసికొని తన వదినగారు తన సమీపమున కేతెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్త్రునెడబాసి తటాలున నానికుంజంబుందాటి తన భోగంకరణం బనుతారహారంబు నెత్తికొనిపోవుచున్న నన్ను వెంబడించివచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలో చందనలేఖయను చంద్రసేనునిచెలియలును మదలేఖయును నికుంజసమీపంబునకేతెంచిరి. అప్పు

డా చందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి "యిది తనకిష్టుం డగుజారపురుషునితో సంబంధపడినవిధంబు దీనియొడలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకపడుననియామదలేఖయన్యవిధంబుగ సమర్థించినది. ఔరయీమదలేఖాచాతుర్యంబు మెచ్చందగినదియే. ఇంతలోపల నాజారపురుషుండు నీనికుంజాంతరంబుం బాసిపోవంజాలండు ఎవ్విధంబుననైన వెదకి కనిపెట్టవలయు" అనితలంచి యాచందనలేఖ యానికుంజాంతరంబుంజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకుచుండ నందొకయెడ మూర్తీభవించినమన్మథుని చందంబున వెలుంగురాజకుమారునిం గాంచి తదీయసుషమా విశేషంబుంగాంచుటచే మనంబునచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడినాక్రమింప ఱెప్పవేయక చూచి తలయూచి యాచంచలాక్షీమణియు తనమరందలిదౌర్జన్యంబునకుం గోపగించుకొనుచు నిట్టి యనవద్యరూపరేఖావిలాసవంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నెలు మనంబునమరుబాధలకోర్వంజాలుదురే? ఇది మందారమాలయపరాధంబుగాదు. వీని సౌందర్యంబె యిందపరాద్ధంబైయున్నది. అని తలంచుకొనుచు మదలేఖతోగూడ నయ్యారణ్యంబునం గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికింజనియె. మదలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖతోంజని యాకాంతనుపీడ్కొని మందారమాలయింటికేతెంచి చిన్నబోయినవదనారవిందంబుతో నున్నయావన్నెలాడిం గాంచి ప్రియసఖీ మందారమాలా వెఱపకుము చందనలేఖవలన నీవృత్తాంతంబు బయలుపడునని భయంపడియెదవేమొ? అదియట్టిది కాదు. రాజకుమారునింజూచి తానునుస్మరార్తయయియున్నయది. అట్లు కాదేని బయలుపఱచు. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైనసెగ్గు వాటిల్లునోయని విశదీకరింపదు. అని యిట్లూరార్చి మదలేఖయుం నారాత్రిమందారమాలతో స్నానభోజనాదులునిర్వర్తించి సుఖంబుననుండె. నేనును భోగంకరణంబనుహారంబుకుగొనిచని మందారమాలచేతికిచ్చితిని. అందుకుమందారమాల సంతుష్టాంతరంగయై నాకు ననేకభూషణంబులు బహుమతిగనిడి చక్కెరలు వెట్టి ముద్దిడుకొనిలాలించె.

కలాలాప. నాయకా యా రాజకుమారునితోం బొందు గోరియుండుమంద యానలు మందారమాలయు, మదలేఖయు, మదనమాలయు, చందనలేఖయు వీరలిప్పుడెవ్విధంబున నాతనింజేరంగోరి ప్రయత్నంబులొనరించియున్నవారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదలేఖయు మందారమాలయు నీదినమునదయకాలంబున నేకతంబ రాజకుమారానుషక్తకథాలాపంబు లొనరించుచుండిరి. అప్పుడేను మేలుకనియుండియు నిద్రించువాని కెఱంగునందోచుచు వారల భాషణంబులువింటిని. ఈ దినము సూర్యాస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కుసుమాకరోద్యానభూమిమధ్యసంబద్ధం బగుసముద్రగృహంబునకువచ్చునట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామదలేఖలు బోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రిలేకుండుటంజేసి స్వేచ్ఛాను

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులువిహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ
యిండ్లకుంబోవుచున్నట్లును, ఇందుకుందగిన వెరవు కమలవతికింగాని యితరులకెఱుకపడదు
గాన నాకాంతామణింగొనియె ప్రవర్తించవలయుననియు నీవిషయంబువారలప్రసం
గంబున నవగతం బయ్యె.

అనిచెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానికుంజంబునందాగియుండి విను
చుండిన చంద్రసేనుండు తనచేతనున్నదాని నొకకళను బహుదీర్ఘసూక్ష్మదండాగ్రసం
యోజిత సూత్రంబగు దాని నతివేగంబునం బైకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప్తం
బైయుండు బంక యాచిలుకల నెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షిణంబున
నాకళ బట్టి యీడ్చెను. అప్పుడాచిలుకలురెండును కళాసూత్రసంసక్తంబులయి
రాజకుమారుని చేతికింజిక్కి చేయునదిలేకయుండఁగా నతఁడు వానిరెంటినిం దనయుత్త
రీయంబునంగట్టికొని యతి త్వరితంబుననచ్చోటువాసి తనయింటికింజనియె. మంత్రి
కుమారుండునున్నట్టుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గారణంబేమనియాలో
చించి సమీపస్థలంబులకుదృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనునిచేతికిఁజిల్కలుదొరకికొను
టయు నతండు కోపారుణముఖకమలుండై వికటగమనంబునం జనుచుండుటయు
నెఱుకపడఁగా దనమనంబున నిట్లువితర్కింపసాగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి
వివిక్తదేశంబని యిచ్చటికివచ్చి లతానికుంజంబునం జంద్రసేనుఁడు దాగియున్నాఁడని
యెఱుంగక తత్పత్ని యగుమందారమాలా వృత్తాంతంబుసర్వంబును బ్రసంగవశంబు
నందెల్పె; అది విని కోపాక్రాంతుండై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకపడినవిషయంబు
దెలిసికొని యీచిల్కలు సముద్రగృహంబునం జరుగంబోవుజారభావంబున కంతరా
యంబు గల్పించు. అట్లైన రాజకుమారమందారమాలలను బట్టి శిక్షించుటకు వీలు
కాదు. అంతవరకు వీనింబట్టి తనయింటిపంజరంబున నునుచుట మంచిదనియెంచి
యీపులుగులంబట్టుకొనియె. ఇది మనరాజపుత్రుని కనర్థాంకురంబు వొడముటకు
మూలంబగు. ఎటుజరిగిననేమి? కాముకులు ప్రాణములనైనఁ బరిత్యజింతురు గాని
ప్రాణనాయకీసందేశంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు సముద్రగృహంబునకుం బోవల
దన్ననో రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు. ఏమిసేయనగును.
అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండువోవునప్పుడు శరచాపంబులు
ధరియించి ఖడ్గఖేటకంబులతో జనునట్లుమాత్రముసేయనగు. నేనునంతకుంజెంతలన
పొంచి పొంచి వసియించియుండి సమయమువచ్చినప్పుడు సహాయపడనగునని తలంచి
యచ్చోటువాసి తనయింటికింజని యానాఁడుసాయంసమయమున సితచంద్రసౌధం
బునకుం బోయి, రాజకుమారునిచేఁ దనమనోవృత్తిప్రకారము శరచాపంబులును ఖడ్గ

ఖేటకంబులు ధరియించి సముద్రగృహంబునకుంజనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చోటువాసి రాజపుత్రుఁడు పోవుటకుముందె సముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుం జని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాజ్ఞావశవర్తులై కొందఱు రాజభటులు సహస్రసంఖ్యులు మాఱువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చ టచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబుజరిగె. అప్పుడు కలకూజితం బునుచతురికయును ఈరెండుచిలుకలునుంగలసి సముద్రగృహమునుండి వెలుపలికివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగునొక రసాలవృక్షపుగొమ్మపయిం గూరుచుండి యనురాగపేశలం బుగఁ గొన్నిభాషణంబులుసలిపి యొండొంటినిముద్దుగొనుచునుపగూహనంబు సలుపుచు ననేకవిధచుంబనంబులాచరించి యొండొంటితో మాటలాడుచున్నవి.

కలకూజితము. ప్రాణనాయకీ చతురికా కంటివే సందర్భచాతుర్యంబు. కమల వతీ కళావతులసామర్థ్యంబు లేమనిపొగడందగును. ఈదినము మధ్యాహ్నము కళా వతిమదనమాల యుండుసాగరధవళసౌధంబునకువచ్చి తనయిచ్చవచ్చినట్లు లోకాభి రామంబుగ మాటలాడి "మదనమాలా తొల్లిమధుమంతోద్యానమునందు నీతోనొకిం చుక సుఖమనుభవించిన సితచంద్రసౌధవర్తి యగురాజకుమారుండు భవదీయసమాగ మంబుంగోరి పలుదెఱంగుల పరితాపపడుచున్నవాఁడు. ఆతనియవస్థలంగాంచినచో మావంటికఠినచిత్తలకును మనంబుగరంగుచున్నయది. నీవంటిరసికవతంసురాలదిగనె నేని యతనికిదాసియై సర్వంబునతనికి వశగతంబుసేయకమానదు ఈదినమతండు కుసుమాక రోద్యానమధ్యవర్తి యగుసముద్రగృహంబునకేకతంబసనుండు. అక్కడకునీవును చనుదెంచెదవేని సర్వంబుననుకూలంబగు" ననిచెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్న రాజ పుత్రసమాగమంబునకువ్విళులూరుచున్నదిగాన నందుకుసమ్మతించి సిగ్గుచేఁ దలవంచు కొని ముసిముసినగవులునగుచుండె. ఆ సన్నయెఱింగి కళావతియుఁ గొంతతడవు తత్సంబద్ధాలాపంబులఁ బ్రొద్దువుచ్చి సాయంసమయంబున నాకాంతామణికిఁ బన్నీ టంజలకంబాడించి చలువపలువధరింపంజేసి సమస్తాభరణంబులలంకరించి చందనకు సుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వ ర్తించుకొని మదనమాలను వెంటబెట్టుకొని సాగరధవళమునుండినిర్గమించి యింతకుముం దుఁ దనకుఁగూడ నపరిచితంబై యుండునొకగూఢమార్గముగుండ సముద్రగృహంబునకు వచ్చుచుండె. ఏనును వారలవెనువెంటవచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్గమునం గొంత దూరంబరిగి కళావతీమదనమాలలు సముద్ర గృహమునంతరంబున నుండు సురంగమున నిర్గమించిరి. నేనునువారలంబాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై కెక్కితిని. అందొకచో రాజకుమారుండును మందారమాలయు నొకపొన్నమ్రానిక్రిందం గూరుచుండి సరసాలాప సుధాధారలం గ్రోలుచుండిరి. అప్పుడు కళావతి వెను

కకునొడిగి దూరంబుననిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుంజనియె. అప్పు
డా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంఠమునను౦డుజీవంకరణం బనుహారం
బును మందారమాలా కంఠంబునవైవ మందారమాల తనగళంబున సంభోగంకరణ
హారంబును వానికంఠంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లపడంజూచుచుం
గౌఁగిలించి కుచకుంభయుగంబున నాథునియురంబు ముద్దుగొనుచుండె. అకస్మాత్తో
పనతం బగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లనందిరిగిచూచి భయసంభ్ర
మంబులతో నచ్చోటువాసి మఱియొండుచోటికిం జనియె. మదనమాలయుఁ దననాయ
కుం డితరకాంతంగూడి యుండుటం గాంచినదిగాన మనంబున నీర్ష్యాతిశయముజని
యించి నాథునిమొగంబుం గాంచనొల్లక బొటనవ్రేల నేలవ్రాయుచు నవనతముఖా
బ్జాతంబుఁ గేలధరియించినిలువ నదిగని రాజపుత్త్రుఁడు మదనమాలయొద్దకువచ్చి
యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునందెమల్చి యనేకవిధానునయాలాపంబులు
పల్కుచు నిట్లనియె.

శ్లో. శేతే శీతకరోంబుజే కువలయద్వంద్వా ద్వినిర్గచ్ఛతి
స్వచ్ఛా మౌక్తికసంహతి ర్ధవలిమా హైమీం లతా మంచతి
స్పర్శా త్పంకజకోశయో రభినవా యాంతి స్రజః క్లాంతతా
మేషోత్పాతపరంపరా ప్రియతమే జీవస్పృహాం కృంతతి.

[టీ. ప్రియతమే=ఓ ప్రాణనాయకీ, శీతకరః=చంద్రుఁడు, అంబుజే=కమలము
నందు, శేతే=పరుండియున్నాఁడు. కువలయద్వంద్వాత్=నల్లకలువలజంటనుండి,
స్వచ్ఛా=ధవళమగు, మౌక్తికసంహతిః=ముత్తియంబులసమూహము, వినిర్గచ్ఛతి=బయలు
వెడలుచున్నది. ధవళిమా=తెల్లందనము, హైమీంలతాం=బంగారపుదీవియను అంచతి=
పొందుచున్నది. పంకజకోశయోః=తామరమొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్=స్పర్శమువలన,
అభినవాః స్రజః=క్రొత్తపూలమాలికలు, క్లాంతతాంయాంతి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏషో
త్పాతపరంపరా=ఈయుత్పాతములవరుస, జీవస్పృహాం=ప్రాణములయందలియిష్ట
మును, కృంతతి=గిల్లివేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వనికుత్పాతములు వరుసగాఁగనం
బడునో వానికి మరణకాలముసమీపించుటంజేసి జీవస్పృహచెడిపోవునుగదా. అట్లు
నాకు నుత్పాతపరంపరలు కనంబడుటంబట్టి యిఁక నే బ్రతుకుటదుర్లభమనితలంచెదను.
చంద్రుఁడు తనకువిరోధ మగుకమలంబుపై బరుండుచున్నాఁడు. తెల్లనిముత్యముల
గుంపు శుక్తికలంగలుగుట సహజమై యుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. బంగా
రపుదీఁగె యెల్లకాలమెఱుపుమీఱినదిగానే కనఁబడుచుండు. అట్టిదానికిం దెల్లకాంతి
క్రమ్ముకొనుచున్నది. పుష్పములను దాకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకుఁ
గానము. ఇప్పుడు క్రొత్తపూదండలు తామరమొగ్గలపైఁదాకి వాడుచున్నవి. ఇవియు

న్నియుం నుత్పాతముల వరుసలు. ఇట్టియుత్పాతములంగాంచితినిగాన నింక నేను ప్రాణములు నిల్పుకొననోపను అని తాత్పర్యము. కమలమునందుఁ జంద్రుఁడు వరుండెననఁగాఁ గరమునముఖము ధరింపఁబడియున్నది; కువలయద్వయమునుండి స్వచ్ఛమగు ముత్తెపుగుంపు వెడలుచున్నది యనఁగా శోకవేగంబుచేఁ గన్నులనుండి భాష్పధారలు గుంపులుగుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; బంగారుతీవియకుఁదెల్లందనము కలుగుచున్నది యనఁగా నొడలు తెల్లబాఱుచున్నది. తామరమొగ్గలు తాకి క్రొత్తపూమాలికలు వాడుచున్నవియనఁగా దీని స్తనకుట్మలములయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చు పెరిగియుండుటం జేసి యవి తాకగానే యిప్పుడు క్రొత్తగా నిడినపూలమాలికలు వాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమునుజూచి నా ప్రాణంబులు నిల్వవు. అనిభావము.]

అనిచెప్పిన మదనమాలయునించుకకోపంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యో కళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిం బ్రాణంబులకంటె బ్రియతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పదుపాల్లంగాంచి ప్రాణంబులుమానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియుంనుం గాక యీతని ప్రాణంబులును శరీరంబునుతదధీనంబులైయుండ ప్రాణంబులువదలుట కీతని కేమిస్వాతంత్ర్యమో యెఱుంగము. అని కోపరూక్షంబుగాఁబల్క రాజకుమారుండునుదాని మొగంబు తనకరంబునం బట్టి యెత్తి మరలనిట్లనియె.

శ్లో. చక్షుర్జాడ్య మపైతు మానిని ముఖం సందర్శయ శ్రోత్రయోః
పియ్యూషస్రుతి సౌఖ్య మస్తు మధురాం వాచం ప్రియే వ్యాహర
తాప శ్శామ్యతు మే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శనైః పాతయ
త్యక్త్వా దీర్ఘమభూతపూర్వ మచిరా ద్రోషం సఖీదోషజం.

ఓ ప్రాణనాయికీ నన్ను సఖీజనము నిర్బంధించుటచేత నిప్పుడ యిట్టిదోషంబు నాయందుసంభవించెను. ఇట్టియపరాధంబింతకుముందు నేఁజేసినవాఁడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీర్ఘకోపంబుధరించితివి. ఓమానినీ యిది మాని నీప్రసాదసుముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుంగన్నుగవంగలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిపోనుగాక. మఱియుం నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగినసౌఖ్యమబ్బునట్లు అతిమధురమగు వాక్యము నాతో మందలింపుము. నీకరుణారసశీతలంబులగుకటాక్షంబులు మెల్లన నాపైఁజల్లుము. నావిరహవేదనాయాసంబుననైనజ్వరతాపము చల్లారి నాకు సౌఖ్యంబు గలుగుఁగాతయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నాసముద్రగృహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరువురు కాంతలు పరస్పరము మాటలాడుకొనుచుండు విధంబువినంబడిన నేనునునాదిక్కునకు మిగులవ్యాపించియుండు నారసాలశాఖకు

మఱియొకదానికిందాటి వారియాలాపంబులువింటిని. అందొకతె. ఓ తరళికా యా పురుషపుంగవుండు ఈదినమురాత్రి యీసముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీకెట్లు తెలిసె. తరళిక. ఓప్రియసఖీ చందనలేఖా యీ దినముసాయంసమయమున నేను సాంఖ్యాయనికింబూజాద్రవ్యంబులుసమకూర్చి యాభగవతి చంద్రచూడపూజావిధానంబునకుపక్రమింపఁగా నది ముగియునంతలో మరలరావచ్చునితలంచి నీయన్నయగుచంద్రసేనుఁడు వేటాడివచ్చుటంజేసి శ్రమాకులుండైయుండును గాన వేగిరంబ సాయంతనస్నానమునకు శీతోదకంబులు పాటలీపున్నాగోశీరకాశ్మీరచందనమందారాదివాసితంబులుగావించి స్నానశాలకుంగొనిపోవఁ బరిచారికలకునాజ్ఞయిడి యున్నదానఁగాన నదిపరీక్షింపనెంచి యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుంజనుచుంటి. అప్పుడు కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుంగొని సితచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్యమార్గంబున సమ్ముఖాగత యగుకళావతింగాంచి నిలిచినయది. అపుడు కళావతియును సమీపంబునకేగుదెంచి యోకమలవతీ యీ నవరత్నహారమెవరిది. ఎక్కడకుం గొనిపోయెదవు అనియడిగె. కమలవతియు నిది జీవంకరణమనుపేరంబరగు హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం బ్రేమపురస్సరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయమున మంత్రికుమారుండు దీనిని తనకురెండవహృదయంబనం దగునాచేత నతనికంపినవాఁడాయె. మంత్రికుమారుండు ఈ హారముంగాంచి యిదిదివ్యమణి నిర్మితంబుగాన మహాప్రభావసంపన్నంబు; ఈ హారంబుధరియింప రాజకుమారుండతగును; అని చెప్పి మరల నాచేత రాజకుమారుని సన్నిధికంపించియున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము సాయంతనక్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమెయింటరిగ కుసుమాకరోద్యానమున నుండు సముద్రగృహంబునకుంజనఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని తానచ్చటకుంజన మదాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతింజననగునని చెప్పి వేగంబ చనియె. కళావతియు మదనమాలయుండు సౌగరధవళంబునకుంబోయె. నేను వారు మాటలాడుచుండినచోట నొకకదళీతరువుమరుగున నిలిచి యిదివింటిని. ఓచందనలేఖా నీవు మధుమానితోద్యానమునకుంజని మరలివచ్చినది మొదలు నిన్నన్యాదృశఁగాఁదలంచుచున్నాను. ఒకవేళ సితచంద్రసౌధవర్తిరాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచరుండైయుండనోపు. కాదేని యింతలోపలన యీ మేనితాపంబును ఇంచుకించుక గనంబడు పాండిమయు నుత్కంఠాకులత్వంబును గలుగుటయెట్లు? నిక్కవంబుగ నాతండనీమనోవర్తియయియుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమున కుంజని పరిచారికలు తమతమ కార్యములయందు జాగరూకలైయుండుటంగని యీసందర్భము నీకువిన్నవింతుననియెంచి నీయుండు సౌధంబునకేగుదెంచితిని. నా మనంబునందోచినపగిది నీవుసదాసక్తచిత్తవైయున్నావు.

చందనలేఖ. తరళికా యీసముద్రగృహంబునకుం గలగూఢమార్గంబు నీకు విదితంబైన తెఱంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎల్లకాలమును సాంఖ్యాయనికిసమీపంబుననుండుదానంగానా? ఆభగవతి యొకనాఁడొకశిల్పికి సముద్రగృహనిర్మాణపథకంబు వ్రాసి చూపుచుండఁగా నేనచ్చోటి కొకకార్యవ్యాపృతనై యరిగి దానంగొంత భాగంబుఁజూచితిని. ఇంతలోపల నాయమ యాపథకంబుం దాఁచుకొని నా కార్యంబు సేయువిధంబు నెఱింగించి నన్నుచ్చోటువాపె. ఇందుంజొరనొకమార్గంబు నాహృదయంబున నది మొదలు విదితంబై యున్నది. ప్రియసఖీస్నేహంబునం జేసి నిన్నిచ్చోటికామార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవ్విధంబుగ తరళికాచందనలేఖలు మాటలాడుకొనుచుండుట లోననుండు మదనమాలయును కళావతియును విని భయసంభ్రమంబులు పెనంగొనం దత్తరింప రాజపుత్రుండు వారలభయంబుడిపి యతిత్వరితగతినచ్చోటువాసి చందనలేఖ యేతెంచు మార్గముపట్టి యాకాంతకెదురునడిచి సమీపించుచుండె. రాజపుత్రునిరాకయెఱింగి చతురిక వెనుకకు వెనుకకునొదిగి మెల్లమెల్లనదవ్వయిపోయె. రాజపుత్రుండును చందనలేఖంగాంచి యనురాగబంధురంబుగ; శ్లో. క్వప్రస్థితాసికరభోరుఘనే నిశీథే. (కరభములవలెమీఁదబలిసినవై అడుగున సన్ననివియునగుతొడలుగల యోకాంతామణీ ఈ మహానిశీథమందు నీవెక్కడికిఁబోవ బయలువెడలితివి) అనియడుగఁగా నాచందనలేఖయుం. శ్లో. ప్రాణేశ్వరోవసతియత్ర మనఃప్రియో మే. (నామనః ప్రియుండైన ప్రాణనాయకుం డెక్కడవసియించుచున్నాఁడో అక్కడికిఁబోవబయలువెడలితి) అని యుత్తరమిచ్చెను. అదివిని రాజపుత్రుఁడు. శ్లో. ఏకాకినీవదకథంనబిభేషి బాలే. (ఓ కాంతా నీవుపసిదానవు. నీవెట్లుభయపడక యొంటిగావచ్చెదవు) అని యడుగఁగా నాయింతి. శ్లో. నన్వస్తిపుంఖితశరోమదనస్సహాయః. (మన్మథుఁడు తన ధనుస్సునెక్కువెట్టుకొని నాకుసహాయుఁడైయుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు రాజకుమారుండు దానిచాతుర్యంబునకుసంతసించి యా వామాక్షింగాంచి.

శ్లో. బాలేతవాధరసుధారసపానకాలే చేతోమదీయమభివాంఛతి శేషభావం
ఆలింగనేతవవిలోచనపాత్రభావ మాఖండలత్వ మఖిలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓబాలామణీ నీచాతుర్యంబనన్యాదృశంబు. నీయొక్క సరసాలాపసుధారసంబుం గ్రోలి మహానందంబునొందితి. ఇఁక నీమనోహరమగునును మోవినొక్క యాయధరామృతముం గ్రోలుటకుగా నామనంబున నాదిశేషుండనై యుంటినేని వేయినాలుకలచేఁ గ్రోలనగునుగదా యీయొంటినాలుకచే నాస్వాదింపసాధ్యంబుకాదని తలంచుచున్నాఁడను. మఱినిన్నాలింగనముచేసికొనుటకుగా బాణుండనై యుండక పోతినేయనితలంతును. వేయికరంబులున్నచో నన్నింటనీమనోహరాంగంబుల నాలింగనంబొనరించుకొని

యంగుపం గలిగినయానందంబు ననుభవింపగలనేయనియు మనోరథించెదను. నీప్రత్యవయవనిరీక్షణంబునందును త్వదీయసుషమావిశేషంబుంగనుంగొన నీనయనద్వయంబుచాలదని సహస్రనయనుండను నింద్రుండనుగానుండకపోతినేయని తలంచెదను.]

అని పల్కంగానాచంపకశేఖరుండు నాకని చతురభాషణంబులకు లోనమెచ్చుకొనుచు నేమియుంబల్కక నవనతముఖకమలయయినిలుచుండె. ఓచతురికా నీవ్రనప్పుడ నాయుండుచోటికింజనుదెంచితివి. మనమిరువురమునచ్చోటువాసి యీతియ్యమామిడిగున్నపైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదెచూడు కమలవతి యిక్కడకేగుదెంచుచున్నయది.

అనియిట్లు మాటలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యాసముద్రగృహపుదేహళీప్రదేశంబునకు నరుదెంచె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁగలసికొని ప్రియసఖి కమలవతీ! నీ వియ్యెడఁగనఁబడుచుండుటంజేసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనోరథంబు పూర్ణంబుగావింప నేతెంచినయదియని యెంచెదను.

కమల. మెల్లగాఁబల్కుము. ఔను, నీవేలయిచ్చటికేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖి నీవుజీవంకరణహారంబెత్తికొనిపోవుచునన్ను సంధించి రాజపుత్రుండు సముద్రగృహంబునకరుగునని చెప్పితివి. మందారమాలవచ్చెడివృత్తాంతంబెఱింగింపక కార్యవ్యాపృతవై వేగిరంబయరిగితివిగావ నేనుమధుమంతోద్యానసమాగమంబు మొదలుకొని యాముదనమాల యనుభవించునతిదుస్సహవిరహవేదనాయాసంబుఁ బ్రతిపదంబుఁగాంచుచు ననతిచిరకాలంబునన కాంతసమాగమంబు సమకూర్పనినాఁడు దీని ప్రాణంబులుండవనినిశ్చయించుకొని సమయంబువేచియున్నదానంగాన నందు కిదియ యదనని యాకాంతం దోడితెచ్చితిని.

కమలవతి. భయసంభ్రమంబులతో నెదుటంగాంచి, ఓకళావతీ యేమియీవింత. ఆకసంబున మేఘంబులులేకయ మెఱుపులు తళత్తళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించిచూచి, శరీరంబుగడగడవడంక, కమలవతీ యాతళత్తళలాకసంబునంగలిగినవికావు. మనకుసమీపప్రదేశంబునం బొడసూపుచున్నయవి. మరలదృష్టులునిగుడించి. అక్కటా రాజభటులు ఒరలువెఱికినకత్తులతో నిశ్శబ్దముగ నీసముద్రగృహంబును ముట్టడించుచున్నవారు. ఈకత్తులతళత్తళలు మనకుమెఱుపుందీగెలవలెఁదోఁచినయవి. ప్రియసఖీ యేమియనర్థకరంబు. స్త్రీబుద్ధిచే సులభంబులుగఁజేసినపనులిప్పుడెందఱకును బ్రాణహానికరములై వచ్చినవి? యింగుకుం బ్రతివిధేయంబేమియున్నది. మందారమాలా మదనమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయెట్లు (అనుకొనుచుండఁగా) సముద్రగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలపలుకులువిని ససంభ్రమం

బుగ వారలకడకే తెంచి యోకమలవతీ యోకళావతీ మీరలుభయపడకుఁడు; రాజ
భటులనైనను యమభటులనైనను మదీయచాపనిర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందఱలు
తరిగి యిలకుంబలి పెట్టెద. మీ ప్రియసఖు లగుమదనమాలామందారమాలల కొకించుక
యైన చెఱుఁగుకలుగనియ్యను. నాబాహుసాలంబునం దాఁగియుండు నాయండజరాజయా
నల దేవదానవసంఘములైనం దలయెత్తిచూడలేవు. అనివికటాటోపంబుతోఁ బరిక్ర
మింప లోపలనుండి మదలేఖ ఖడ్గఖేటకంబులను శరచాపంబులుగొని తెచ్చి రాజకుమా
రునిచేతికందిచ్చె. అవివాల్చి యతఁడు యుద్ధసన్నద్ధుండై నిలిచిన రాజభటులందఱు
నొక్కుమ్మడినాతని నెదిరించి పటుతరబాణపరం పరలం బఱపిన రాజకుమారుండును
కోదండంబునెక్కుపెట్టి పైపై శరవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులుదాకి రాజభటులు
తలలువ్రొగిలియు, కంఠంబులుకుంఠితంబులయ్యు, బాహువులుఖండితంబులయ్యు,
పాదంబులువిఱిగియు, డొక్కలుచెక్కంబడియు, ముక్కులునికృత్తంబులయ్యు,
చెవులుతెగియు, చాపంబులుజాఱియు, శరంబులువిడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబు
లయ్యు, నడుములుతునిఁగియు, వీపులువిఱిగియు, ఊరంబులు వ్రగ్గియు, శౌర్యంబులు
సృక్కియు, ధైర్యంబులేమఱియు నిట్లనేకవిధంబుల జీకాకుపడి చెల్లాచెదరైరి.
అప్పుడు చంద్రసేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారునిబాహుబలంబున కోడిపాఱుటం
గాంచి కోపంబు పెచ్చుపెరిగి ధనుర్ధరుండై యతనియెదుటికివచ్చినిలిచి నారిసారించి
కన్నుల నగ్నికణంబులురాలనైరి గాంచుచు నతనిపైశరంబులుగురియింప సుద్యుక్తుండగు
చునుండె. ఇంతలోమందారమాలయు రాజపుత్రుని సమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా
మీరు నాతో సరసాలాపంబులాడునప్పుడు మీకంఠంబుననుండు నీజీవంకరణహారంబును
నాకంఠంబునవైచితిరి. అంతలోపల మదనమాల యచ్చటికివచ్చుటంజేసి నేనభ్యంత
రంబునకుంజనిన మీరదిమఱచి మదనమాలాచంద్రసేనలతో మాటలాడుచు యుద్ధప్రసం
గంబుతటస్థించిననదిమఱచితిరి. అది మీకంఠంబునలేనినాఁడు మీకపజయంబువాటిల్లు.
గానమీరది గ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబునజాగరూకతతోఁ బ్రవ
ర్తింపనగునని వేడుకొనియెద; అనిచెప్పి యాహారము నతనిగళమున కలంకారంబుగా
వించి పురఃప్రదేశమునకు దృష్టులనిగుడించి చక్కఁగాఁ జూచి భయంబునుసిగ్గునుగదురఁ
దనలో నక్కటా నాయపరాధంబు కన్నులార నామగండె యిప్పుడుసూచె; నిం
కేమికావలయుం! ఇదె నామగండు చంద్రసేనుండు ధనుర్ధరుండై వీరరసావేశంబున
వెలుంగుచున్నవాఁడు. నేనురాజపుత్రునికంఠంబున హారంబిడుటయుం బ్రత్యక్షముగఁ
గాంచినవాఁడయ్యె. ఇఁకనన్ను శిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పబుద్ధులుగాన మీఁదె
ఱుంగక తీవియ లుపఘ్నంబులపయిం బ్రాకినతెఱంగున సమీప పర్తులపయిమచ్చిక
లెచ్చువారితో బెనంగి తుదకుగురుజనంబులచేతికింజిక్కికొని యిహమున దూఱుపడు

దురు. నాగతియునిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు నీకమలవతివలననైనదిగదా ? దానినేల దూషింపఁబోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబట్టెఁగదా? ఇప్పుడు ప్రాణంబులుపోవుటకు భయపడను. మానంబుపోవుటకుం జింతించెదను. అనుకొనుచుండఁ జంద్రసేనుండుదానింగాంచి సటలువెఱికినసింగంబుపగిదిమండిపడి యోసీతొత్తా మందారమాలా నీపాతివ్రత్యంబునేడువెల్లిదంబయ్యె. నీప్రాణనాయకునియెదుట నిన్నుఁ గత్తి కొకకండగాఁగోసి యిలకుంబలిపెట్టెద. ఇట్టిజారిణులు నగరంబుననుండుదురేని తక్కినవారలఁ నుచెడుదురు, అనిచెప్పి రాజపుత్రునింగాంచి యోరీ నరాధమా నీప్రాణనాయికలునీప్రక్కనయున్నవారు, వారియెదుట నిన్నీ యుద్ధరంగంబునకుంబలిపెట్టి యనంతరము నీతోఁగూడ నీజారిణులను శమనలోకంబునకనిచెదను, బహుదినంబులుగ జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికిబయలఁపడినది, వీరలతోఁ బరలోకంబునంగాని యీలోకంబునసుఖించుట నీకనువుపడదు. అని వీరాలాపంబులువల్కఁగా రాజపుత్రుండును కోపంబుతో. కం. మొగమునమీసముకలిగిన| మగవాఁడైతేకడిందిమగటిమిచేతం| దెగబడి పోట్లాడనలెక్ । బిగువేమిరరాచములుచవిడుతునెనిన్నుక్, అని చెప్పుచు శరసంధానంబుంజేసి బాణంబులు ప్రయోగింపంబూని యందుకుంజేతులాడక తనమనంబులోనిట్లువితర్కించె. ఇందులకేమియో కారణంబెఱుంగను. ఇతనిపైబాణంబులు ప్రయోగింపం జేతులాడవు. మనంబీతనిగాంచినదిమొదలు శృంగారాయత్తంబయి వీరరసావేశంబుందొరంగుచున్నయది. ఈతనికటాక్షంబు లతినీలంబులై హృదయమర్మంబు భేదించుచున్నయవి. ఈరాజపుత్రుఁడు ప్రయోగించినబాణములు పుష్పబాణములపగిది నాకుశరీర మర్మంబుభేధింపక హృదయస్థైర్యంబు పగులకొట్టుచున్నయవి. ఇదిచింతింపంజింతింప మనంబునకచ్చెరువై తోఁచుచున్నయదిగాని హేతువుస్ఫురియింపకున్నయది. అనియనుకొనుచుండఁగాఁ జంద్రసేనుండును కోదండంబెక్కుపెట్టి కోట్లకొలఁదిబాణంబులు రాజపుత్రుని పయింబఱపిన నతండువానికన్నింటికోర్చుకొని యనువుఁగని చంద్రసేనునిచేత నున్నధనువును తుత్తునియలుగనతికె యిలపయింబడ నేయఁ గోపోద్దీపితుండై చంద్రసేనుండు ఖడ్గఖేటకంబులుధరియించివిజృంభించి రాజపుత్రునిపైకినడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పుసూపుచుఁగడంగి చండతరభుజాదండంబున మండలాగ్రంబుంద్రిప్పుచు వైరిశిరంబుఁ దెగవ్రేయఁగమకించి యుప్పరంబునకెగసి దెప్పరంబునఁగత్తివిసరిన రాజకుమారుండు నతనివ్రేటునకుం దప్పించుకొని యొప్పిదంబుచెడ నాచంద్రసేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమిపయింబడఁగొట్టిన నతండు దంష్ట్రిలువెఱికినం జేయునది లేక రోజుచున్నభుజంగంబు చందంబునఁదోచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అదిగని మదనమాలయు మదలేఖయుం మొదలగుకాంతలునవ్విరి. చంద్రసేనుండు నాడువారలనడుమ తనకుంగలిగిన

యవమానంబునకు మిక్కిలి యక్కసించుచుం జేయునదిలేకయుండ రాజపుత్రుండు చంద్రసేనునింజూచి మునిమునినగవులునగుచు నిట్లనియె. ఓకూరశేఖరా నీవునను బట్టి శిక్షించెదనంటివి. ఇప్పుడు శరచాపంబులునష్టంబులయి ఖడ్గఖేటకంబులువదలి విఫలమనోరథుండవై యున్నాఁడవు; ఈరెంటియందు నీసామర్థ్యంబుంగంటి; నింక బాహుయుద్ధంబుననించుకసేపువినోదింప నీకిష్టంబయ్యేనేని యదియు నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియుఁదెలియదేని జితోస్మియనిచెప్పి యీసుతనువులమందహాసంబు నకుం బాత్రుండవై యింటికేగుముఅని యిట్లుధిక్కరించిపలికినవిని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీపితుండై తనహృదయంబున ‹‹నిప్పుడు సేనూరకయుంటి నేని యింకనన్నెవ్వరు నీయూరంగౌరవింపరు; ఇప్పుడీకాంతా సమూహములు చేతులుతట్టినవ్వును; ఈయవ మానంబుసహించుట మహాదుస్తరంబు. కాన నిప్పుడు చేతనైనంతదనుక నీతనితోఁబో రాడిచూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునింగాంచి హుంకరించి యోరీ నీవతిప్రగల్భత్వమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయుద్ధంబునంజూడుము. అనిబాహువులప్పళించి ముష్టాముష్టింబెనంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శం బున నిరువురకును మేనంబులకలును సర్వాంగంబుల స్వేదసలిలంబు నుద్భూతంబులు కాగా నదివదలి యిరువురును బెనకువకుందలఁపడితిగిచియుం ద్రోచియు నెగచియు నొగిలిచియు నెత్తియుమొత్తియు సరిగాతగిలి యలఘుపాటవంబునంబోరి యొండొ రులు మెడలంటంబట్టుకొని ఘట్టించినం బరస్పరాంగసంశ్లేషంబునం బొడముసుఖవిశే షంబునకు మనంబులుసొక్క తొడలుతొడలతో భుజంబులుభుజంబులతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁజేర్చి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు నదివెలికిదోపింపక యొండొరులవిడువనొల్లక బెనంగుచుండిరి.

సీ. ఉరముతో నురము భాసురరీతిఁ గదియించి పీడరు బహుచిత్రవేల్లనముల
మోముతో మోము సమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తుదు రలఘుధైర్యోద్ధతముగ
నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారెకు నెదురెత్తి చౌకళింతు
రొండొరుచేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢబంధపాటవముల

గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెసనియుద్ధ। కాంక్షఁ బెనకువ సలుపుటఁ గాంచఁ గాంచ
నుల్లములఁ దోచె సుమశరమల్లయుద్ధ। రీతి సవిధోర్వి నుండునారీతతికిని.

అప్పుడు బాహుయుద్ధంబున నారాజకుమారులు పరస్పరాంగసంశ్లేషంబులేని యితరాంగంబుల నకృతార్థంబులఁగాఁ దలంచుకొనుచు మిథ్యాకోపంబభినయింపుచు వీరరసావేశంబునం బోరుచుండువారితెఱంగునం దోచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరి తార్థంబు సేయుచుండిరి. అట్టిసమయంబున సాంకృత్యాయని తరళికాముఖంబుగ వృత్తాం తంబు విని మహాకోపావేశంబున నయ్యెడకరుదెంచినంగాంచి రాజపుత్రులిరువురును

మల్లయుద్ధంబు సాలించి యాభగవతికిం బాదవందనాదులునిర్వర్తించి యధోముఖులై నిలువంబడిన నా యోగిని వారిం జూచిమండిపడుచు రాజకుమారునిసంభోధించి యోరీ నిన్నింతదనుక ధర్మచింతాపరుండవనియు పరదారపరాఙ్ముఖుండవనియు శీలసంపన్నుండవనియు నెంచిమించినరాగంబునఁ గుమారునిగ నెంచి పోషించుచుంటి. ఓమూఢహృదయా యదియైన నెనరునసుంచకపోతివి. మాయోపాయంబుల మందారమాలాది కన్యకలకుఁ గన్యావ్రతహానిఁగావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి సప్తవ్యసనములనంబడు; నట్టివానియందుందగులుకొన్నవాని మొగంబుఁగాంచినను పాతకంబు సంభవించు. నీ మొగంబుం గాంచి వేయిమాటలుచెప్పవలసినది లేదు. నిన్నిదిమొదలు కారాగారబద్ధునింజేసి యుంచవలసినదిగాన నీవందుకొడంబడవేని యిప్పుడీనాతపోగ్నిచే నిన్ను భస్మంబుసేయకమాననని చెప్పిన రాజకుమారుండును వినయభయభక్తులుదోఁప భగవతిసాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిందెవ్విధినొనరించిననుసరే. తప్పుకుఁ దగినదండనంబొనరింపవలసినది గురుజనులకుందగవు. దాసజనంబునకు నడఁగియుండుట మేలు. అనివిన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యోరిదొంగా చేసినపనులు చేసి పైపైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁడీయూరనున్న నెట్టిదిట్టలైనం జెడుదురు. ఈకాంతాతిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీకొసంగరంబుసల్పినందుకై యీచంద్రసేనుని నీతోఁజేరి తమతమపాతివ్రత్యంబులు గోలుపోయినందుల కీమందారమాలా మదనమాలా చందనలేఖలను, మీకు సహాయంబులొనరించి మిమ్మావిధంబుగఁ జెఱిచినకారణంబునంబట్టి యీకమలవతీ కళావతీ మదలేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులంజేయ నిదె వచ్చియున్నదానను. అనిచెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి వీరినిరువురం బట్టిపాతాళగృహంబునం బెట్టుఁడు. మదనమాలాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయాస్థలంబుల స్త్రీజనంబులఁ గాఁపుంచదగునని వారినిరువురను రాజభటులుపట్టుకొనిపోయిన యనంతరము తరళికాదికాంతలచేత మందారమాలాది స్త్రీలను జెఱసాలం బెట్టించి మించినకోపంబున రాజసౌధముననుండె. మంత్రికుమారుండును తనస్నేహితునికిని మదనమాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబునదుఃఖించుచుం దన యింటికింజనియె.

మరునాఁడు భగవతి సాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రికుమారుని రప్పించి చంద్రసేనునిచేత నుండురాజ మొహరుగలయంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రికుమారుని చేతికిచ్చి సర్వపరిజనులం బిలిచి యిప్పుడు సుందరీమందిరాధిపత్యమునుండి చంద్రసేనునిం దొలంగించి యాచోట మంత్రికుమారునునిచితినిగాన నికనందఱు నీతనిరాజాగా భావించుకొనుచుఁ దదాజ్ఞావశవర్తులయి ప్రవర్తించుచుండనగునని యాజ్ఞయిడి మంత్రికుమారునిం గాంచి యోకుమారుఁడా యాధిపత్యంబుగ లైననిగర్వింపఁబోకు. ఎవ్వరెవ్వరి

యెడ నేయేవిధముగఁ బ్రవర్తింపవలయునో యడిగి యెఱింగి ప్రవర్తింపుము. పరిజనుల యందు మిగులదయతో మెలంగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయం దప్రమత్తుండవై నడువుము. పాతాళాగారంబుననునిచిన రాజకుమారులఁ బాటించుచు మందారమాలాది కాంతల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారించుచుండుము. బుద్ధిచాతుర్యం బుతో మెలంగుచుండెదవేని మేలుగల్గుననిపలికి రాజ్యకార్యములన్నియు నతనికొప్ప గించి తా నతనయంతఃపురంబునకుజనియె. మంత్రికుమారుండు తనకాధిపత్యంబుగల్గుటకు సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్రుండగు రాజకుమారుని గావవలయుంగదా యని మనంబున మనోరథించుచుండె. తనకుం బ్రియులగువారలంగొని రాజపుత్రుని కన్నపానస్నా నానులేపనాదుల నాపాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె మందారమాలాదు లకు నెవ్విధమగుకొఱంత లేకుండ సమస్తవస్తుసంభారంబుల నాయత్తపఱిచిపంపి వశ వర్తిను లగుపరిచారికలవలన సమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. ఈతనియధికారము నందు రాజపుత్రుండుఁ దమయిచ్చవచ్చినట్లుం దిరుగుటకువీలుపడక యొకచోట నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటి గాకతక్కినకష్టం బేదియును లేదు. ఇట్లు రెండుదినములు జరిగినయనంతరము మూడవనాఁడు కొందఱుపరిచారికలు రాజపుత్రులుండుపాతాళ గృహంబుఁదెఱచి యందుంజంద్రసేనునింగానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి చూచి యెచ్చటనుగానక యపరాధినిబోవిడిచినందుకు మంత్రికుమారుండు కోపగించు కొనకయుండునే యని భయపడుచు రాజకుమారునియొద్ద కేగుదెంచి చంద్రసేనుం డెక్కడనని యడిగిననాతండును ఓ పరిచారికలారా మీరువచ్చి నప్పుడిక్కడనయుండె ఎటకేగెనోయెఱుంగనని యుత్తరముచెప్పెను. మృత్పిండబుద్ధులుగాన నదిసత్యమని యెంచి చంద్రసేనుఁడు లేమికివిచారగ్రస్తలయి యచ్చోటువాసిచని చంద్రసేనుఁడు కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొనిపోయెనని మంత్రికుమారునికిందెల్పిరి. మంత్రి కుమారుండు వృత్తాంతంబువిని యిట్లు వితర్కించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతి చిర కాలమునన నాకురాజ్యంబప్పగించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు వాఁడు తప్పించుకొనిపోయెనను ప్రసంగము చెవికెక్కెనేని నాపైయాక్రోశింపక మానదు; ఏవిధంబుగనైన నాచంద్రసేనునింబట్టుకొని తేఁ బ్రయత్నపడవలయు'' అని వితర్కించి పలాయిత చోరగ్రహణాధికారంబుననున్నవాని నొకనినిరప్పించి వానికి ''నీవు చంద్రసేనునిం గాంచియున్నావుగదా? తదాకారసదృశంబు లగుభావచిత్రం బులు గలపటంబు లనేకంబులు వ్రాయించి సమస్తదేశాధీశులకుం బంపవలసినది. ఆ పటంబులం దెల్లసుందరీమందిరాధిపతి చంద్రసేనుండు అపరాధియై పరువిడిపోయె నతని యాకారం బీపటంబున వ్రాయంబడియున్నది. కనుగొన్నవారతనింబట్టియుంచి మాకుఁ దక్షణంబ తెలుపవలెను అని వ్రాసియుండనగు. ఇట్లతిశీఘ్రంబునంజరిపింపుము'' అని

యాజ్ఞసేయ నాయధికారియున్నట్లుచేసి చంద్రసేనునిపటంబు లనేకదేశాధీశులకుంబంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొక్కటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘ బాహుహస్తగతంబు సందె. దీర్ఘబాహువును బహుకాలమునుండి పుత్రికావిరహంబుచేఁ బీడితుండైయున్న వాఁడుగానఁ దదాకారం బమరియుండుచిత్రపటంబును బ్రీత్యుత్ఫుల్లలోచనుండై కని తనమనంబున నిట్లువితర్కించె. ఇప్పుడీపటాంతరవర్తి రాజకుమారునియాకారంబు చక్కగానిరూపించి చూచినం బురుషాకారంబుగాదని నిర్ణయింపఁజనును.

సీ. ఉరమున వక్షోజగిరు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నుబ్బుచూపె
ఇషామోదరమనోజ్ఞ సీమ నూనూఁగారుచాయ పొల్పెసలారుచంద మొదవె
నధరంబు పక్వబింబానూనరాగంబుఁ గొల్లలాడుచునున్న కుదురు చూపె
బాహువుల్ నవలతాశ్రీసారత్వము నొంది సరసమృణాళసచ్ఛాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యనుచు। దోఁచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన
చరిత యైనమదాత్మజ చంద్రసేన। యిదియె యని చెప్ప నొప్పగు నెంచిచూడ.

అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్రసేన తనకుం బ్రాణప్రియం బగులలి తాలతకును వనభూషణంబునకును బరిణయంబు సేయించుట కుపవనమునకుంజని మరలి రాదయ్యెను. తత్పరిణయోత్సవంబునకువచ్చియున్న పౌరకన్యాకదంబంబు గంధర్వ మరణంబున సంత్రస్తంబై పరుగిడి చంద్రసేనాగతియిట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయ యున్నది. చంద్రసేన నపహరించుకొనిపోవవచ్చి యాభిక్షుకిచేసినయింద్రజాలం బది యని తోఁచెడిని. తుదకదియ దానినపహరించియున్నదియని నిర్ణయించెదను. ఈ సుం దరీమందిరంబునం జంద్రసేన దొరకుటకు సందియంబేమియునుండదు. నేను చతురంగ బలసమేతుండనై చని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించితి నేని వృత్తాంతము వెల్లిదంబగు. అని యెంచి యా పటముదెచ్చినవాని కపరిమితధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు మార్గంబుఁదెలిసికొనిసకలసైన్యసమేతంబుగాగదలి కతిపయ ప్రయాణంబుల సుందరీమంది రంబుంజేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి సుందరీమందిరనగరంబు ముట్టడించి జనులకుమాత్రము విరోధము చేయవలదని సైనికులకాజ్ఞచేసి రణభేరివాయింపంబంచిన నప్పుడు ప్రళయ కాలభైరవునిసేత నుండుఢక్క పదునాల్గులోకంబులు నతలకుతలంబులౌనటులు కఠోర ధ్వనులు వెలయించుచందంబున సైనికకరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేఘగర్జా ధ్వనుల నాకసంబునంబఱప నుపక్రమించె. ఇట్లుతనసైనికుల యుద్ధసన్నద్ధులఁగానుం డఁబనిచి యాదీర్ఘబాహువు ఒకదూతంబిలిచి కొన్నిసంగతులు సుందరీమందిరాధికారి కిందెల్పనాజ్ఞయిడి యాతనియొద్దకుంబనిచినదూత మంత్రికుమారునకుఁ జేతులుమొగిడ్చి

యిట్లు దెల్పుచున్నాఁడు. ఓ మంత్రికుమారుఁడా కళింగదేశాధిపతి దీర్ఘబాహువు తన కూఁతు రగుచంద్రసేన యీనీనగరంబుననుండుట యెఱింగి దానివిడిపించుకొనిపోవ సమకట్టి యుద్ధసన్నద్ధుండై సుందరీమందిరముఁ ముట్టడించి యిప్పుడీవృత్తాంతంబు నీకుం దెల్ప నన్నంపియున్నవాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించితివేని ప్రాణంబులతో నుండ గలవు. అట్లు చేయవేని నీనగరం బెల్లగించి నిన్నుబట్టి వధియించి తావచ్చినకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనువాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించిననుసరే! యుద్ధమునకు వచ్చిననుసరే! యిది మాయధిపతి చెప్పిపంపిన వృత్తాంతంబని చెప్పి దూత కుం నందుకుత్తరంబేమియు నొసంగని మంత్రికుమారుని వీడ్కొని తనరాజునొద్దకుం జనియె. మంత్రికుమారుండును సాంఖ్యాయని యాజ్ఞావశవర్తియయి యుద్ధంబునకువెడలి దీర్ఘబాహువుతోఁ బోరుసల్ప నుపక్రమించి తనవిక్రమంబు కళింగదేశాధిపతి కెఱుకపఱచంజేయుచు నొక్కరుండ యశ్వారూఢుండయి యుద్ధరంగంబున నంతకాలకృతాంతునిపగిది నొక్కదినంబునన యాతనిసైనికులనెల్లఁ జంపి కళింగదేశాధిపతి ననేకరీతుల నవమానపఱిచి యాతనినిమాత్రము పదఁ బెట్టి విజయలక్ష్మీవిభాసురుండై తన నగరంబునకుఁ జనియె. అమితపరాక్రమశాలి యగుకళింగాధిపతిం జయించిన మంత్రికుమారుని శౌర్యంబు సకలజనంబులును వొగడుచుండిరి. అంతనవమానితుండై దీర్ఘబాహువు నిరువుర దూతలం బిలిచి వారితో మీరు మహాజవంబు లగునశ్వవరంబుల నారోహించి యొకఁడు చిత్రకేతనపట్టణంబునకును మఱియొకండు కాంపిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్మ కడకును జని మత్సహాయార్థంబు దోడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసిపంపిన దూతలట్లుచని దీర్ఘబాహువువృత్తాంతంబుం దెలుపఁగా చిత్రకేతన కాంపిల్యనగరాధిపతు లగుశత్రుంజయ జయవర్మలు బహుసైన్యసమేతులై దీర్ఘబాహుసహాయార్థంబుగ సుందరీమందిరప్రాంతంబున నుండు నతనియొద్దకువచ్చి చేరిరి. ఇట్లు బలవంతులగురాజులు సుందరీ మందిరంబును ముట్టడింపఁగా ననవరతంబు గజఘటాఘీంకారంబులును శూరభటశింజినీటంకారంబులును ప్రజవహయ హేషావిరావంబులును, అనవరతతాడితభేరీపటహఢమఢమధ్వానంబులును బెరసి దిశాగజంబులకుం జెవులుచీవరబుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె. మరల సమరాయత్తుండై మంత్రికుమారుండు నమ్మువ్వురం బాఁకి బాహుపరాక్రమంబున నోడించి వారలసైన్యంబులం బెక్కింటిని రూపుమాపిన శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును జయవర్మయు నొకయెడఁ జేరి యిట్లు చింతించిరి. సమస్తదేశవిఖ్యాతకీర్తులమగు మన బాహువీర్యంబును పరాక్రమంబు నొకకుమారునియొద్దఁ గుంఠీభూతంబులై చెడిపోవుచున్నవి. ఆకుమారుండు నమితసాహసవంతుండనియుం వీని నెదిరించి జయించుట మనకు సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోఁచెడిని. ఇందుకొకయుపాయము వన్ని వీనిని జీవగ్రాహంబుగఁ బట్టికొనుట మనకుఁ దగవు. అది యెట్లంటిరేని!- మనమాకుమారునితో సఖ్యంబుగోరినట్లు

నటించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విశ్వాసంబునొంది వర్తించుచు నాయంధ విహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధుం జేసి యనంతరము సుందరీ మందిరంబునం బ్రవేశింపఁదగు. అనియాలోచించి యందుకుందగినదూతలను బనిపిన వారు మంత్రికుమారునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్మయుం దీర్ఘబాహువును నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁబాటించియుండుటకుం గోరికవొడమి యది మీకువిన్నవింపుచున్నారనిచెప్పఁగా మంత్రికుమారుండును వారిమాటలనువిని సాంఖ్యాయనికింజెప్పిపంపి తదాజ్ఞాప్రకారంబుగ సఖ్యంబునకొప్పుకొనియె. మంత్రి కుమారుండు నిష్కాపటహృదయుండై వారలుండుపటకుటీరంబులకుంజనుచువారలతో సరసాలాపంబులుసేయుచు వారలమిగులగారవించుచు వారలతో నిష్టగోష్ఠీవిహారంబులు సలుపుచు విశేషప్రీతియోగంబున రాజ్యవిచారణకాలంబుగాక తక్కినసమయంబు లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాఁడయ్యె. ఇట్లుండియొకనాఁడు జయవర్మయు శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును మంత్రికుమారునితో రమణీయంబగునొకమామిడి చెట్టుక్రిందం గూరుచుండి లోకవృత్తాంతంబులు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాఁ డచ్చోటికేతెంచినం గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవియనియడుగఁగా వాఁడు తనయొద్దనున్నపచ్చికస్తూరియును, పులిగోళ్లను, వరాహములముంగిసలు, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాఁడిచ్చినకస్తూరిమొదలగువస్తువులను గాంచిశ్లాఘించుచు శత్రుంజయాదులు మంత్రికుమారునికింజూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాఁడొక చూర్ణంబును చూడుమని మంత్రికుమారునిచేతికియ్య నతఁడదిగాంచుచుండ వాయువుచే దానిపరాగములు నాసికారంధ్రమూలంబుబ్రవేశింప నొడలెఱుంగక భూమిపయిం బడిన నందఱుఁజేరి యతనింబట్టుకొని దృఢతరపాశంబులచేఁగట్టి యొకకారాగృహంబు నంబెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తమచేఁబట్టువడిన మహాసంతోషముతో శత్రుంజ యాదులు జయభేరివేయించి తమతమసేనాసముదయంబులతో సుందరీమందిరనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయతకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు వసించియున్నారు; ఏలకో పురుషులుతఱుచుగ గనంబడరు, అని వితర్కించుచు పౌరులకేమియు బాధచేయకుండునట్లు సైనికులకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుంబ్రవేశించిచూచుచు రాచనగరునఁజొచ్చి విచ్చలవిడి సర్వప్రదేశం బులనిచ్చమెయింజూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునుం గాంచిరి. అందు దీర్ఘబాహువు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులంగొట్టించి యందుంజొచ్చె.

సీ. రతితోడఁ బేర్మి సంగతి నేకుచుండినయధినవమన్మథుం డనఁగనొప్పి
లక్ష్మితో గూడి లీలలఁ దేలుచుండెడుశ్రీవత్సధరునిసుశ్రీలఁ దెగడి

రంభతోఁ గూడ సంరంభంబుతో నొప్పుధనదపుత్రునికాంతిఁ దస్కరించి
పౌలోమితోడ సౌభాగ్యరీతి సుఖియించు దేవనాయకుచాయఁ దేజరిల్లి.

గీ. రామణీయకనిధియైన రాజవదన । యొకతె జనలోకలోభనీయోద్యదతుల
యౌవనమనోజ్ఞ సరసన యుండ దానిఁ । గూడి వెలుఁగొందువాని రాకొమరుఁ గాంచె.

ఇట్లు దీర్ఘబాహువు వానిం గాంచి యందు కందర్పసుందరీసౌందర్యంబు నధః
కరించు రూపరేఖావిలాసంబుల నొప్పు మందయానను చక్కఁగ నిరూపించి చూచి యది తన
కూఁతురు చంద్రసేనయని నిశ్చయించుకొని యది తనకుం దొరకినందుకు సంతసించియు
నది పరపురుషహస్తగత యగుటకు మనంబున నడుకుచు నారాజకుమారునిం గాంచి యోరీ
మూర్ఖ నీవు నాకూఁతుఁ జంద్రసేన నపహరించుకొనివచ్చి పరులెవ్వరును బ్రవేశింప
రాని యీనగరంబున పాతాళగృహంబునం డాగి యీసత్కులజాతయెడ ననుచితం
బాచరించుచున్నాఁడవు. ఇప్పుడు నిన్నుం బట్టి వధియించి నాకులంబునకుం గలిగిన కలం
కంబుఁ బోఁగొట్టికొందును. అని చేతనున్న ధనువు నెక్కిడి యతిరోషావేశంబున బాణ
జాలంబులు పఱప రాజకుమారుండును కించిదంకురితమందహాససుందరముఖారవిందం
బుతో నతని యంపజడి తన దేహంబునకుం దాకకుండునట్లు మండలపరిభ్రమణంబులఁ
జేయుచుఁ దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘబాహువు కొంతతడవునకుఁ దనసైనికులం బిలిచి
యీ రాజకుమారునిం బట్టికట్టుండని యాజ్ఞ సేయ వారందఱు నొక్కపెట్టున దలపడి
తనపైకి రాఁగాఁ గుమారుండు నుప్పరంబునకు లంఘించి సైనికుల నడుమ దూఁకి యొకనితల
తనకరతలాఘాతంబునం బగిలియలుగావించి వానిఖడ్గంబును ఖేటకంబును దీసికొని విజృం
భించి తన్నుం బట్టుకొన సమకట్టు సైనికులం గొందఱఁ దలలు పఱిగి దీర్ఘబాహువుం దఱిసి
యతని చేతిధనువును తుత్తునియలు చేసి శిరంబు దెగ వ్రేయఁ గరవాలంబు సారింప నంతలో
చంద్రసేన యతని సమీపంబునకు వచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానంబొసం
గుఁడు. ఇతఁడు నాతండ్రి యగు దీర్ఘబాహువు. నిన్నెఱుంగక నన్నపహరించుకొని
వచ్చితివని యెంచి యుద్ధంబునకుం గడంగె. నిన్నెఱింగెనేని నాతండ్రి యపరిమితసం
తోషంబుఁ జెందునని చెప్పిన రాజకుమారుండు నతనిం జంపుతెంపుడిగె. ఒండుచోట
జయవర్మయు శత్రుంజయుండును కారాగృహంబుల తలుపులు వగులఁగొట్టించి లోనం
జొరఁబడిరి. అందు మదనమాలం గాంచి జయవర్మ యోసీ యనేకకపటోపాయంబులు
చేసి నీచెలియ లగు మోహనవతి నతిచతురత వివాహమండపంబునకంపి నీవు నానగరు
దప్పించుకొని పరుగిడితివి. ఆహా స్త్రీలజాణతనంబె మెచ్చందగినది. నేను మోహనవతిం
గూడ బెండ్లాడవలయునని యుంటిని గాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకిష్టంబయ్యె భవ
దీయవిరహంబు మనంబునకు మిగుల నమ్మలికంబుఁ గల్పించుచుండె. నీవు నితరపురుషసహా
యంబు లేక యింతదూరంబు రాఁజాలవు. అందున దుష్టవయ్యు నీమీఁది ప్రేమభరంబున

నిన్ను నా యింటిదాసిగానైన నుంచుకొననెంచెద. రమ్ము నాసన్నిధానంబునకు. అని బిట్టదలించిపలుక నచ్చటికాంతలు దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగినక్రూరదశకు సహింపలేక యందఱునొక్కపెట్టున నేడిచిరి. వారలరోదనధ్వనివిని రాజకుమారుండు చంద్రసేనను వెంటందీసికొని కారాగారంబునకుంజనియె. అప్పుడు జయవర్మ మందారమాలసమీపంబునకుంజని యోసీ యిఁకనీవుతప్పించుకొనుటయెక్కడిది. నిలువుము అనిదానిచేయివట్టుకొనంబోవుడునది వానింజూచుచుంజూచి రాజా పతివ్రతలగుకాంతల నన్యులుస్పృశింపంజనదు. కులకన్యకాజనంబులు ప్రాణంబులకంటె మానంబును మిగుల పాటింతురు. అనిచెప్పియపలకుంజనినదాని వెంటనంటిపోయి బలాత్కారంబున దాని చీరెఱంగుంబట్టుకొనియె. అది రాజకుమారుండుగని మహారోషావేశంబున వానికడ్డంబుసని యోరీ పురుషాధమా యిట్టిపనులుక్షత్రియులకుందగునటరా. అన్యకర్తయగుకాంతంబట్టికొనుట పరువుగలవారికుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంతచెఱంగువట్టినందుకై నీహస్తంబును రెండుఖండంబులుగ డెగవ్రేయకమానను ; అని యాతనిపైకింగవిసిన జయవర్మకును రాజకుమారునికిని చండతరంబగు మల్లయుద్ధంబు ప్రవృత్తంబయ్యె. అప్పుడు రాజకుమారుండు దృఢముష్టింబట్టి జయవర్మనొసటంబొడిచిన నతఁడు ఫాలంబుననుండిరక్తధారలుగార నిలపయింబడిమూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుందప్పిరిలి రాజకుమారునిపైకింగవిసి దండతాడితం బగుభుజంగంబుచందంబున రోజుచునశనిసమానంబగుపిడికిట రాజకుమారునురంబునడచిన నదిసరకుగొనకయతండు జయవర్మంగాంచి యోరీ నీపీముష్టితో యమలోకంబుంగాంచెదవు; చూడుము నాపిడిగుద్దునంగల బలము. అనిముష్టితో శిరంబువగులనడవంబోవుడు మదనమాల సత్వరంబుగవచ్చి రాజపుత్రునిచేయిపట్టుకొని యార్యపుత్రా యితఁడునాచెలియలిమగండు; ఇతఁడుమృతి జెందెనేని నాసోదరియనుభవించువైధవ్యంబుసూడ నసహ్యంబుగాన నన్నుంగాంచియితనినివిడిచిపెట్టుఁడు; అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తనమిత్రునికింగలిగిన చేడ్పాటునకుంగనలి రోషావేశంబున రాజకుమారునిపైకి సైనికులం బురికొల్పుకొనుచువచ్చి యనేకవిధముల పరశుముద్గరభిండివాలముసలాద్యాయుధంబులఁబఱపింప నన్నింటికిం దప్పించుకొని యారాజకుమారుండు సింహంబుచందంబునఁబరాక్రమించి యాసైనికులంజంపి శత్రుంజయునిపైకినడిచియతనిశరచాపంబులుఖండించిన శత్రుంజయుండు మఱియొండుచాపంబెత్తికొని బాణసంధానంబుసేయునంతలోనన దానినిరెండుఖండంబులుగావించి నిరాయుధునింజేసిన నప్పుడు ససంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయనియచ్చోటికి వచ్చి కుమారునింజూచి యోరీ నీకిట్టిపనులుతగునా ? గొప్పవారిఁబట్టియవమతించుట నీకుదోషావహంబుగాదా ? గురుజనంబుల నధిక్షేపించిధిక్కరించుటంజేసి నీయొనర్చిన పున్నియంబెల్ల మన్నఁగలసిపోదా ? నీకిదితగదు, ఊరకుండుము. అని యతనిని

యుద్ధమునుండి వారించి శత్రుంజయునిం గాంచి యోమహారాజా యీ కుమారుఁడు పసి
తనంబునం జేసి నీయెడల నపరాధుం డయ్యె. ఇతఁడు మిమ్మెఱుంగక యొనరించిన వినయ
విహీనతకుం గనలక నన్నుం గాంచి క్షమియింపుము. నేను నిన్న మహాప్రదోషసమయంబని
యీయాయారికొకించుక దూరమున నుండు గిరిసుతాపతికి నమస్కరింప నేగియుంటిని. ఏ
నొకింత సేపు లేనిచో నిట్టి చెట్టలీయారికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగు వారు బాల
భావంబున నెఱుంగక చేసిన తప్పు మనంబునం దలంచక దీనులయెడ దయారసంబునం
బ్రవర్తింతురుగదా? ఈదినంబు నాచేయు నాతిథ్యంబు నంగీకరించి యిచట వసియించి
మీపట్టణంబునకుం జననగు. మీరలు దీర్ఘబాహువునకు సహాయము చేయవచ్చి యున్నా
రనివిందు. అయినను తపోనిష్ఠ మీయొద్దకు వచ్చుటకభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీపతి
సన్నిధి బాసి వచ్చిన యప్పుడె పరిచారికాజనంబులవలన మీయుదంతంబు విని యిదెవచ్చి-
తిని. అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనిం గాంచి నమస్కరించి యిట్ల
నియె. ఓభగవతి యీకుమారుం డెవ్వండో? ఈశౌర్యరాశిం గన్నమున్ను ఏఁడోనరిం
చినపుణ్యంబునకు మేరలేదని తోఁచెడిని. ఈమహాపురుషునియందు వర్తించుటం జేసి
సార్థకంబయి యున్న నామధేయంబు నందగిలి గౌరవము వహించిన యక్షరంబు
లెవియో? ఈతనిం జూడఁ జూడ నాహృదయంబు ప్రేమార్ద్రంబై వాత్సల్యంబు చేద్ర
వించుచున్నయది. ఇతఁడు నాపై ప్రయోగించిన బాణంబులెల్ల నాయంగకంబుల
సమీపంబునకు వచ్చి యిలపయిం బడెనంతియ కాని యొకటియైన నా మేనం దాకినది
కాదు. ఈచతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబున నింతదనుక నా చేతనుండు చాపంబు
ఖండించిన యఖండశక్తిం జూడ లేదు. ఈబాలకుం డతిచతురత రెండు మారులెత్తిన
ధనువుసు ఖండించె. ఇతనికరలాఘవం బపరిహార్యంబై యున్నది. వీనిం గాంచి నది
మొదలు ఎప్పుడెప్పుడాలింగనము చేసికొందమా యని యున్నదిగాని వీనిపై శరంబులు
వేయ మనంబు రాదు. ఇందుకుం గారణం బేమియో యని యడిగిన సాంఖ్యాయని యు మహా
రాజా యిదియే కదా తారామైత్రి యుచక్షూరాగంబని (ఒండొరుల మొగము చూచు
కొన్న వేళ యని తెలుగున వాడుక) యాలంకారికులు చెప్పుదురు. తొల్లింటి సౌహార్దం
బులు భావస్థిరంబులై యుండి వారలు గనంబడినచో నబోధపూర్వకంబుగ నాత్మసఖ్యాదు
లంగలుగఁ జేయుచుండు నంతియ కాని వేఱు కాదు. అని చెప్పి కలహనివృత్తులగు శత్రుం
జయ దీర్ఘబాహు జయవర్మాదులం గొనిచని యాతిథ్యంబు గావించి సంతృప్తులం జేసె.
ఇట్లు సత్కృతులై యారాజులు మహోల్లాసంబుతో నాదినంబు గడపి సూర్యాస్తమయా
నంతరంబు భుజించి సాంఖ్యాయని చేనుపనీతంబులగు చందనకుసుమతాంబూలాదుల స్వీక
రించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొకమనోహర రంగమండపికాభ్యంతరంబున సమర్పింపబడియుం
డెడు మహామంచంబుల పయిం గూరుచుండిరి. అప్పుడు కాపాలికి యచ్చటకు వచ్చి యో

మహీపతులారా భవద్వినోదార్థంబుగ నొకమనోహరరూపకంబభినయింపవలసినట్లు భరతకులంబున కాజ్ఞయొసంగియున్నదానంగాన సావధానమతులరై యీనాటకంబు నిరీక్షింపుఁడు. అనిచెప్పి తానురంగమంటపంబులోనికింజనియె.

మందారమాలా చరిత్రము.

నాంది.

క. శ్రీరుక్మిణీమనఃప్రియుఁ । డారూఢఖగేశ్వరుండహస్కరతేజుం
దూరీకృతాఘరతుఁడు । డారూఢింబ్రోచుగాతనందఱనెమ్మిన్.

నాంద్యంతంబునసూత్రధారుండు రంగంబుఁబ్రవేశించి. నలుప్రక్కలుగాంచి. ఆహా నాభాగ్యంబేమనివర్ణింపుదు. అఖిలభూమండలాధిపతులును ఒక్కచోటంజేరి యున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటీయేలయింకనురంగస్థలంబునకురాకయుండెదవు. నటిప్రవేశించి. ఆర్యమిశ్రా యిదెవచ్చితి. కరణీయంబునిరూపింపుఁడు. సూ. నటీ ప్రస్తుతంబగు ఋతువునవలంబించి యించుకవర్ణింపుము. నటి. ఆర్యమిశ్రా! అట్లయె

కం. పల్లవలసమానములై సల్లలితామోదపర్వసంయుక్తములై । యుల్లసిలుచున్న విప్పుడు । మల్లియలుంజారిణులును మధుమాసమునన్. సూ. నటీ, నీనుడివినపద్యంబుచే రూపకార్థంబు నాయునంబునకవగతంబయ్యె. అనివారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమించిరి. ప్రస్తావన.

చేటికలిరువురుప్రవేశించిరి ఒకతె పరభృతికా రాజపుత్రియగుమందారమాలను వీణాసంవాహనంబు నేయుంటమానుకొంటివో? కాదేని నీకొకించుకయైన తీరుబాటు గనుపట్టదుగదా ? పరభృతిక. ఓకలకంధరా నీవునన్నడిగినపని మానుకొన్నదానను గాను, మందారమాలతల్లి రత్నావళి యనవరతముం దనకూఁతున కభినయవిద్యావిశేషంబులం గఱపించుచున్నది. వీణావాదనంబునకు సమయంబుదొరకదుగాన నాకొకించుకవిశ్రాంతియబ్బెను. కలకంధర. పరభృతికా రత్నావళికిం దనకూతునభినయవిద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేలయిట్టిపట్టుదలగలిగె. పర. కలకంధరా తన చవతికూఁతునకంటెఁ దనకూఁతురుసమర్థురాలుకానిచో నోర్పుకల్గునేయింతులకు కల. ప్రియసఖి చవతికూతురువసంతసేనగాదా? అదియభినయచతురయనియుం నిదివీణావాదన చతురయనియునివిప్రసిద్ధంబులే. రత్నావళిచవతియగుమదయంతిక యూరకున్నదా యేమి? పర. అదియుందనకూఁతునసమానవయోవిలాసభాసురాంగి నభినయతత్వవిత్తమంజేయుచున్నది. కల. ప్రియసఖి యభినయవిద్యయందింతసామర్థ్యము గలిగి బోధింపంగలగురువులెవ్వరో. పర. ఓసి యవంతీనగరమునుండివచ్చిన రాజదత్తుండనువిప్రవర్యునింగొని రత్నావళియు ధారానగరసమాగతుం డగువివేకదత్తుండను

బ్రాహ్మణునింగొని మదయంతికయు విద్యలు నేర్పుచున్నవారు. కల. ప్రియసఖి యెది మొదలుకొని వీరికిట్టిపట్టుదలగల్గెనో? పర. సౌదామినియనుకాపాలిక యీయూరం గొన్ని దినములనుండి వసియించుచున్నదిగదా. అదిమొదలుకొని రత్నావళీమదయంతి కలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకల్గియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులింగితంబులనెఱింగి తదుచితాలాపంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాఁడు. ఇది యితరులచెవికెక్కెనేని సంకటంబుగలుగుఁగాన హృదయంబుననయుండనిమ్ము. కలకంథరా నీవిప్పుడెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికాధర్మకవచునికూతురు కళావతినాకుం బ్రాణసఖి. దానింగాంచంజనియెద. పర. ధర్మకవచుఁడు పరంతపుని ప్రధానమంత్రిగదా? కల. ఔను. ఆతనిభోగపత్నికిం జనియించినది కళావతి. అని యిరువురును రంగస్థలంబుం బాసిపోయిరి.

పరంతపుఁడును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుఁ బ్రవేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యీమదయంతికతనకూఁతురగువసంతసేనతో నభినయవిద్యయందు మందారమాల సరికాదనిమందలించుచున్నదిగదా. ఇప్పుడాయిరువురను రప్పించిపరీక్షింపుఁడు. తారతమ్యము దెలిసికొనవచ్చు. మదయంతిక. అసూయదోపకొంచెమునవ్వుచు. ఓరాజా యీరత్నావళి తనకూఁతుకెంత నేర్పినను వసంతసేన కాలిగోటికైనదీటుగాదు. రంభోర్వశీమేనకాదులు ఒకవేళయభినయంబున సరిపోలంగలరేమొ? యెఱుంగము. ఈవృథాగ్రహంబిదియేలవహించుకొనుచున్నయది. సౌదామిని. ఓదేవిమదయంతికా నీకూఁతుకట్టియభినయచాతుర్యంబుండినను నీవంతగర్వపడుట యుత్తమంబుగాదు. ఇప్పుడుమందారమాలయు నభినయవిశేషంబులం బెక్కింటి నెఱింగియున్నదిగాన వసంత సేననతిక్రమించుననియుందోచెడిని. మదయంతిక. అట్లయ్యేనేని నేనీరత్నావళికి దాసినయ్యెద. మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని యీరత్నావళి యేమగునోయడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని నే నీమదయంతికకుంజేటినై దేవీపదంబుంగోలుపోయెదను. ఇప్పుడయిరువురను బరీక్షింపవలసినది. పరంతపుఁడు. తనలోపల. కటకటా యీయిరువురకును విరోధంబువెరిగి దారుణతరంబుగ ప్రతిజ్ఞలుసలుపుకొనిరి. వలదనియెంతవల్కినను వినరు తక్కినవిషయంబులందు విధేయలై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తంబగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైనఁ గాంచుకొనక యెంతకంటెనంతకు వగదిగుచు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబులేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయాగ్రహంబిప్పుడారోపితంబుగాని వీరలకుస్వాభావికంబుగాదని తోచెడిని. ఇది మందారమాలా వసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు లేర్పఱచినంగాని తీరదు. ఏమి సేయవచ్చు. అని ఆలోచించి. ప్రకాశముగ, ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్టమే

భరతకళారహస్యవేది యగుమధ్యవర్తి యెవఁడో తెల్పుఁడు. రత్నావళి. ప్రాణనాథా వేఱొక్కనిమధ్యవర్తిగ నేల ప్రార్థించి కొనిరావలె. మీరును ఈసౌదామినియుం మాధ్యస్థ్యమంగీకరించి పరీక్షింపుఁడు. అప్పుడప్పుడీభగవతితోడ నీభార్య తనకూఁతురుసామర్థ్యంబు స్తుతించుచుండు. మదయం, సగర్వముగ, ఓరాజా నాకూఁతునభినయకళాకుశలత్వంబుం బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులుగారు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థ్యమంగీకరించువారు పరీక్ష్యులకంటె నతిచతురత్వంబు గలిగియుండనగుంగదా? సౌదా. ఓ రాజా యీమదయంతిక చెప్పినవి గర్వోక్తులుగావు. నిక్కవంబులే. ఇందుకుం దగిన భరతశాస్త్రకుశలు నొక్కనిం దేఁగడంగవలయుం. పరంతపుఁడు, భగవతి నీవుబాల్యము మొదలు సంసారవిరక్తవై భూప్రదక్షిణంబు సేయుచు సమస్తనగరములను పల్లియలును గాంచి వానియందుంగల పండితుల నఖిలశాస్త్రతత్త్వవేత్తలం బరికించియున్నదానవు గదా. మందారమాలావసంతసేనలం బరీక్షించి వీరితారతమ్యముం జెప్పందగువాఁడు గలఁడే నిందెల్పుము. సౌదా. రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్త్వజ్ఞాః త్రయోవిఖ్యాతకీర్తయః । భరతర్షిర్నందికేశో రోచనశ్చ జగత్త్రయే. [మూఁడులోకములందును భరతశాస్త్రతత్త్వజ్ఞులు భరతఋషియు నందికేశ్వరుఁడు రోచనుండు అనువారు ముగ్వురు జగద్విదితముగు కీర్తిగలవారు] అను పద్యమింతదనుక నీచెవికెక్కినదికాదా? సకలకళావిత్తులుందుం బండితులు పెక్కండ్రు అసమానబుద్ధిచాతురీ విలాసభాసితులగువారు గలరుగాని రోచనునివలెసాహిత్యకళారహస్యం బెఱింగినవాఁడు గనంబడఁడు. అందామహనీయునికింగలచతురతయట్లుండ భరతాగమపరిజ్ఞానంబు సకలరసికజనహృదయమోదావహంబై యున్నయది. అతండయీవివాదంబుఁ దీర్పంగలవాఁడు. పరంతపుఁడు. భగవతి ఆ మహనీయుండెక్కడనున్నవాఁడో? ఆతని నిక్కడకెట్లు రప్పింపనగునో? అందుకే మేమి ప్రయత్నంబులు సేయంజనునో యెఱిగింపుము. ఆతనిరప్పించి వీరివివాదంబు నడంతము. సౌ. రాజా ఆ కుమారుండిప్పుడుదయాదిత్యునినగరంబున నున్నవాఁడు. ఆతనింజూడక యరనిమిషంబైన నాఱేఁడు ప్రాణములుధరియించుకొనలేఁడు గాన నతనినంపఁడు. ఆయుదయాదిత్యుఁడు నీకుబహుదినములనుండి శత్రువై యున్నవాఁడు. కపటోపాయంబులంగాని రోచనునిరప్పించుటకు అనువుపడదు. రాజు. ఓ భగవతి యట్లయిన నాతనిందెప్పించుటకు తగినయుపాయంబులుపన్న గూఢచారులంబనిచెదను. సభాస్థలంబున ననేకపౌరులు తమతమవివాదంబులం జెప్పుకొన వేచియున్నవారు గాన నచ్చటికిప్పుడేగవలయు. ఓరత్నావళీ ఓమదయంతికా మీరుమీమీకూఁతుల కుపాధ్యాయులచే శక్తివంచనలేక విద్యాపరిశ్రమంబు సేయింపం బ్రయత్నపడుచుండుఁడు. అనిరాజు లేచి పోవఁగా సౌదామినియు రాజపత్నులును లేచిపోయిరి.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాయామంధరుఁడు ప్రవేశించి, తనలో. మనరాజు పరంతపుఁడుదయాదిత్యుని నగరముననున్న రోచనుం గపటోపాయంబునంగొనిరా నాజ్ఞ యొసంగియున్నవాఁడు. తద్వశవర్తినై యిచ్చోటికివచ్చియున్నాను నించుమించుగ రెండునెలలుగతించిన వయ్యె. కార్యాంశంబున నేమియును ననుకూలతగానంబడదు. మహానుభావ ప్రకృతియుఁ దేజస్వియునగు నారోచనకుమారకుండు కపటోపాయంబులకు సాధ్యపడండనితోఁచెడిని. రాజగు పరంతపుఁడు నన్నంపునపుడేకాంతమున నోరీగూఢచారా నీవు మాయామంధరుండ వగుటనిక్కువంబేని యీ కార్యంబు సమకూర్పంగలవు అనిచెప్పినమాట మనంబునెడ బాయకున్నది. ఇందుకేమిసేయవలయు. అని చింతాస్తిమితుండై యోచించి. తనయెదుటికి దృష్టులునిగుడించి. మనమే మితిలేనిచింతాక్రాంతహృదయులమై యున్నారమనుకొం టిని. మనకంటెం జింతావ్యాకులుం డొక్కరుండిచ్చటంగూరుచుండి యేకాగ్ర చిత్తుండై చేపలకువేచియుండుకొంగచందంబున ధ్యానించుచున్నవాఁడు. వీనిచందంబుం గాంచిన ఘనంబగుకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనంగోరి వచ్చియున్నవాఁడనితోఁచెడిని. మంచిది. ఇతనివృత్తాంతంబు విచారింపకపోఁగూడదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా యీ తటాకంబుగట్టునంగూరుచుండి కపటకౌశికునివిధంబున నాలోచించెదవు. ఏమి యీ విచారము. కపటకౌశికుఁడు. ప్రవేశించి ససంభ్రమముగ. ఓయన్నా కపట కౌశికుండనేనని యెట్లెఱింగితివి. మాయా. తనలో. ఆహా నేను వీనిని కపట ప్రధానుండగువిశ్వామిత్రునిం బోల్చిపల్కుటచేత వీఁడు కపటకౌశికుఁడను పేరు గలవాఁడనియెఱుకపడియె. మంచిది. ఈనెపంబున నీతనివృత్తాంతమెల్ల నెఱుంగుదుంగాక. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా నేను పెక్కండ్రు సిద్ధపురుషులకుసేవచేసి దృష్టిమాత్రమున నెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుంగువిద్యనభ్యసించితిని. దాననే నెఱుంగుదు. కపట. తనలో. ఔర యీతనిమాహాత్మ్యంబేమని వర్ణింపుదు. ఇతని సహాయంబున మనకార్యంబుసాధించుకొనందగుగాని వేఱువిధంబునసాధ్యంబుగాదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా తమనామధేయంబు వినఁగోరియున్నాఁడను. వీనులకువిం దొనర్పుము. మాయా. ఓకపటకౌశికా నన్ను మాయామంధరుండని జనులువాడుకొం దురు. కపట. ఓయన్నా నీకుపదివేల నమస్కారములు. బహుదినములనుండి నిన్నుఁ జూడంగోరియున్నవాఁడను. మాయామంధరుండు మాయామారీచుఁడనియె జనులు వాడుకొందురు. ఏను పాపాకరంబనునగరముననుండు ధనలుబ్ధునికింగూఢచారుండను. ఈనగరముననుదయాదిత్యునికిం బ్రియమిత్రుండగు రోచనునిభార్య మదలేఖయనునది యసమానరూపవయోవిలాసభాసురాంగియని యా బేహారివినిదాని నెవ్విధినైనవంచించి కొనిరమ్మని నన్నిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. నేనునువచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది రవకుం దదనుకూలప్రవర్తనంబు ఫలియించినదికాదు. నాయందుంగరుణించి యీకా

ర్యంబు సమకూర్చుకొనునుపాయంబొక్కటివచింపుము. మాయా. మిత్రమా యట్లే కానిమ్ము. సమయంబువేచియుండినఁగాని కార్యంబుచేకూరదు. నీతోఁగూడ మదలేఖా నైపథ్యంబు ధరింపఁగలవాఁడున్నాఁడా తెల్పుము. కప॥ అన్నా నాతమ్ముఁడు కృతకైతవుండనువాఁడు నాతోవచ్చి దాసీవేషధారియై రాజాంతఃపురంబుం జొచ్చి పనులు చేయుచున్నాఁడు. రాణికీకపటంబువిదితంబుగాదు. అసంఖ్యాతంబులగు దాసీజనంబుల నడుమనిదియు నొకతెయని యెంచియున్నదంతియెకాని నిరూపించినదికాదు. అట్లుండి యొకనాఁడు రాణిచే విందుకై పిలువంబడియుండు మదలేఖంగాంచి దాని వేషభాషా చతురత్వంబభ్యసించియున్నాడు. మా॥ ఓమిత్రమా అట్లయిన నేనొక్కయుపాయంబుం జెప్పెదను. ఈ రాత్రి మదలేఖావేషంబుధరించుకొని కృతకైతవుండు రోచనుఁడు రాజసభనుండి యింటికిపొయ్యెడి త్రోవలోనిచండికాలయమున వేచియుండవలయు. అచ్చటికిరోచనుండుతప్పక యరుగుదెంచును. వానికివలపుగొలుపుచు నతినైపుణ్యంబు నందీపికొని యతనిచేతికింజిక్కక యవంతీనగరపుత్రోవంబట్టియరుగుచుండవలయు. అతఁడు వియుక్తుండయ్యేనేని మదలేఖ సులభసాధ్యయగును. కప॥ అన్నా నీవు చెప్పినది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా తమ్మునికింజెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గియుండునట్లు దిట్టపతిచి యిదెవచ్చెదను. ఇక్కడనయుండుము అని వెడలిపోయెను. మాయా ॥ తనలో ॥ ఇప్పుడు నా మాయామంథరత్వంబు సార్థంబయ్యెఁగదా. ఇంచుకేనియుశ్రమములేక కార్యంబనుకూలంబగు. కృతకైతవుఁడు మదలేఖావేషధారియై వంచించి రోచనునిమననగర మగునుజ్జయినికిఁగొనిపోవును. అచ్చట నియుక్తులగుగూఢచారులు రాజకుమారునింగనిపెట్టి రాజునొద్దకుంగొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకాళికుని కార్యంబెవ్విధి నెరవేర్పందగునో తెలియదు. ఇట్లు తలంచుచుంగూరుచుండె. కపటకాళికుండు ప్రవేశించి ॥ ఓయన్నా నీ చెప్పిన యట్లకృతకైతవునికి మదలేఖావేషంబువేసి చండికాలయంబునకంపి కార్యంబుగతివానికింజెల్పి యిదెవచ్చియున్నాను. మాయా ॥ మిత్రమా నీచేసినపనికి సంతసంబయ్యె. ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబుకేలందాల్చి యక్కడికివచ్చి ॥ ఓయయ్యా కపటకాళికా నీయానతిరీతి కృతకైతవుండచ్చోటనుండ రోచనకుమారుండువచ్చి దేవికినమస్కరించి క్రిందనునిచిన యీచంద్రహాసంబుమఱచి తోడవచ్చినదాసికతో నతిత్వరితగతింజనియె. ఇదె యీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెఱుకపడంజేయఁ గృతకైతవుఁడు నన్నంపె. ఇఁకజరుపంగలకార్యములకు భవన్నియోగంబుం బ్రతీక్షించుచున్నాను. కప॥ ఓరీ మంచిది యీచంద్రహాసంబు నాచేతికిచ్చి నీపనిలో జాగ్రతగానుండుము. మనుష్యుఁడుఖడ్గం బాతనిచేతికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా ॥ మిత్రమా యీఖడ్గంబుదొరకుట మనకత్యనుకూలమె. దీనిందాల్చి నీవు రోచనవేషధారివై యాగుడిలోనం ప్రవే

శింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుదెంచు. అదిలభింపమి నిక్కడఁ
గొంతసేపు వెదకుచుండి మదలేఖావేషధారియగు కృతకైతవునిచేత నపహృతమానసుండై
శోచనుండు బహుదూరంబరుగు. రాజపుత్రవిరహంబుం దాళలేక యొకింతసేపటికి మద
లేఖయుం నక్కడికిరాఁగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగపడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈ
పెనులలోనీపరిజనులు బహుజాగ్రతతోఁ బ్రవర్తించుచుండనగు. ఓమిత్రమా నీవు మద
లేఖంబట్టుకొనిపోవుటకు ఏమితెచ్చియున్నావు. కపట. నేను దారుమయంబైన బో
నొకటి తెచ్చియున్నాను. మాయా. ఓరీ దానినాగుడి కుత్తరపువాకిటికెదురుగా డెరిచి
పెట్టుకొనియుండమని నీభటులకాజ్ఞచేసి దానియందా మదలేఖప్రవేశించినతోడన
తలుపులుబిగియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికిం జెప్పి నీవు శోచనుని
వేషంబుధరించి ఆలయంబుం బ్రవేశింపుము. నీవెనువెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నం
బుగవచ్చెద. వేగిరంబపొమ్ము. కపటకాళికుండు నిర్గమించెను. మా॥ తనమనంబులో॥
నేనిప్పు డీయత్యున్నతమగుగోపురంబుపైకెక్కి గుడిలోజరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొని
యెదను. అని యాలోచించి గోపురంబెక్కితిరిగి చూచి॥ ఇదె రాజకుమారుండు శోచ
నుండతిత్వరితగతివచ్చి తొల్లిఖడ్గంబుంచిన తావునఁ జూచి యదిలేమిసంశయించు
చున్నవాఁడు॥ మఱియొండుచోటికి దృష్టులునిగుడించి॥ భళా యాకృతకైతవునిచాతు
ర్యంబేమనివర్ణింతు॥ వేషభాషాదులెల్ల మదలేఖంబోలె వీనికొప్పియున్నవి. వీఁడును
రాజకుమారునియొద్దకు వచ్చుచున్నాఁడు. ఔర యేమి యీరాజపుత్రునికి మదలేఖ
యం దుండుప్రేమాతిశయంబు. చూచినంతమాత్రమున సమీపమునకేగి ప్రాణవల్లభా
యిచ్చటికేల వచ్చితివియని యడిగి యదియేమియుంబలుకకున్న నోమదలేఖా నీతో
నతివేగంబున వచ్చెదనని చెప్పి యిచ్చటదడసియున్నందుకై కోపగించితివా? నేనేమి
సేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయె. అనిచెప్పఁగా నామదలేఖావేషధారియు
‹‹ప్రాణనాయకా వింటివా యీయుదయాదిత్యునిదుర్నయంబు. నన్నువదలి నీవురా
గానే నలుగురు రాజభటులును ఇరువురు దాసికలును మనయంతఃపురంబునం బ్రవేశిం
చిరి. అదిగని నేనుభయంబందుచు నొకమూల కొదిగియుండ నందొక్కతె యోమద
లేఖా మారాజుదయాదిత్యుఁడు తనయంతఃపురకాంతాజనంబువలన నీరూపరేఖాదులు
విని నీపైమక్కువతో నిన్నుం దనశయనగృహంబునకుం దెమ్మనియె. రాజకుమారుం
డేదేనియాటంకంబుఁజేసినేని యాతనింబట్టి శిరంబునరికివేయుఁడు అని యాజ్ఞచేసి
యున్నాఁడు. లెమ్ము వేగిరంబరమ్ము. అని చెప్పగా నేనువారల కల్లే కానిండు;
నాకును రాజుపైమరులుకలదు. బహుదినములనుండి రాజభోగంబునకు వేచియున్న
దానను. ఇదె సర్వాభరణభూషితనై వచ్చెద. నిక్కడనయుండుఁడని చెప్పి యలంకార
శాలకేకతంబయరిగి యచటనమర్పంబడియుండు గాఢమార్గంబున వెలువడియిదెనీయొద్దఁ

జేరితిని; నన్నురక్షించుభారంబునీది'' అని చెప్పిన రాజపుత్రుండు ఉదయాదిత్యునికిం గూడ నిట్టిమిత్రద్రోహంబున బుద్ధిప్రవర్తించెఁగదా ఇఁకమనమిచ్చోటనుండం జనదు. రాజవిరోధంబుగల్గెనేని పౌరులాయూరు పరిత్యజించిపోవుట మంచిదిగాని వారితో కలహించుకొనుచు అక్కడనయుండుట మంచిదికాదు. అని చెప్పిన కృతకైతవుఁడును ప్రాణనాయకా అదియనాకునుసమ్మతంబు. మనమునీమార్గంబుననిర్గమించి మఱియొక గ్రామాంతరంబునకుంజని యక్కడసుఖంబుగనుండెదము. అని చెప్పిన నందుకువల్లె యనినరాజకుమారునిందీసికొని కృతకైతవుండుచనుచున్నాఁడు. వీరునుజ్జయినీమార్గంబుం బట్టిపోవుచున్నారు. మంచిదయ్యె. మరియొండువలనికిందిరిగిచూచి॥ ఓహో కపట కౌశికుఁడు రోచన వేషధారియై ఖడ్గంబుధరియించి గుడిలోనికిం బ్రవేశించుచు న్నాఁడు. రోచనవేషధారియై కపటకౌశికుండు ప్రవేశించి॥ తనలో॥ నామిత్రుండు మాయామంథరుండు వచించిన యుపాయంబతిశ్లాఘనీయము. అత్యంతలాభకరము. తొలుతనన్నుఁగాంచినతోడన యామదలేక ప్రాణనాథాయని పైఁబడి కౌగిలించుకొని యధరామృతంబొసంగి తనకులకుంభంబులనుఁరం బుంగ్రుమ్మనుగదా. ఈ మదలేఖా పరిష్వంగలాభమునాకు సమకూరుటకు నేఁజేసినపుణ్యయం బెట్టిదియొ? ఒండుచోట లలితాసఖితో మదలేఖ ప్రవేశించి॥ లలితంగాంచి యో ప్రాణసఖి మనరోచనుండిల్లు వెడలిపోయి యొకగడియయయ్యె. కాళికాలయంబు నిక్కడనెయున్నది. అతండు పొడగానమికిం గతంబెద్దియో తెలియదు. గుడిలోనం ప్రవేశించి చూతము.॥ అనిలలితతో ప్రవేశించుచున్నది. కపాలాపీడుండును; కాపాలికుండు ఆకాశయానంబునం బ్రవేశించి॥ ఔర నాకుకాపాలికమత తత్వంబుపదేశించి మేనధరియింప నతిపావనంబు లగునీనరకపాలమాలికలును భిక్షాటనంబున కీయుత్తమ తపస్వితలపుఱ్ఱెయు నాంత్రమయభూషణంబులు నస్థిమయములగు యోగివాగెలునొసంగి చంద్రచూడచరణ పూజావిధానంబుఁదెల్పి నన్నుంగృతార్థునింజేసి తదుక్తప్రకారంబుగ నాకాపాలిక వ్రతంబు సలిపిన నాయెడల సంతసించి యీదినంబు వ్రతసమాపనదినం బని తెలిసికొని యోరీ కపాలాపీడా నీకాపాలికవ్రతం బీదినంబున సమాప్తబయ్యె వెంటనె యొకమానిసిని చండికకుం బలిపెట్టినంగాని సఫలంబుగాదు. నీవిప్పుడ యుదయాదిత్యునినగరంబున నుండి చండికాలయంబునకుంజని యచ్చటఖడ్గధారియై వచ్చునొక రాజకుమారునిం దెగనరికి చండికకుం బలిపెట్టెరమ్ము అనియాజ్ఞచేసె. అందుకై యతిత్వరితగతి నేనునువచ్చియున్నాఁడను॥ దిగుచక్షుఁజూచి॥ ఆహా యా సౌదామినికిం గల త్రికాలజ్ఞత్వంబునకు మిగుల సంతసింపవలయు. ఆమె చెప్పిన చొప్పున యొక పురుషుండు ఖడ్గధారియైవచ్చుచున్నాఁడు. మేలయ్యె. అని యాకసంబున నథోముఖుండగుచు యోగపట్టికలోనుండు ఖడ్గంబుందీసి తటాలుననామా యారోచనుని

తలనరికి యనివార్యగతి బుద్బుదంబులతో కంఠంబునుండి వెడలు రక్తప్రవాహంబును దనచేతి కలపుజ్జాలోనికిం బట్టుకొని చండికాదేవికి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనంబునరిగెను. కపటకాళికుని యొడలును తలయును ఆయాలయంబునంబడి తన్నుకొనుచుండెను. మాయామంథరుండు ఈవృత్తాంతంబుం గాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన చేటునకు మనంబునదుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితాసఖితోఁగుడిఁజొచ్చి యామొండెంబులఁ దనభర్త వియనినిశ్చయించి వానిపైబడి మూర్ఛనొంది కొంతతవునకుం దెలిసి ప్రాణంబులు విడువయత్నించి యాయాలయపు నుత్తరద్వార సమీపంబుననుండు కొలనిలోఁబడి శరీరంబువిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబున కుంజనియె.
మాయా॥ చూచి॥ కటకటా కటికిచీఁకటిగాన నేమియుందెలియక యుత్తరద్వారముగుండ బోనుగూనికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను బోనుతలుపులు బిగియించి యనేక పురుషులు నిశ్శబ్దముగనెత్తుకొని పాపాకరపట్టణపుం ద్రోవఁబట్టుచున్నారు. హరిహరీ యీకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనో చూచితివా. అన్ని యనర్థకంబులుగల్గుట కేను గదా మూలంబు. రాజాజ్ఞ అనతిపాత్యము. ఏమిసేయనగును. ఇకమనముజ్జయినీ నగరంబునకుంజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్దనొప్పగించి బహుమతులంబడయుదుమని యాగోపురంబుదిగిపోయెను.

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి॥ ప్రథమ॥ ఓకేళికా నేను రాజనియుక్తనై యీదిన ముదయము మొదలు మాయామంథరుం డుదయాదిత్యుని నగరమునుండి కొని తెచ్చిన రోచనకుమారునికిం బరిచర్యసేయుటకుంబోయి తన్నికటంబునన యుండి యిప్పుడయిచ్చటికివచ్చితిని. గానఁదెలియక మందలించెదను. ఈనాట్యశాలరమణీయ పరిష్కార రాజితంబై చందనోదకంబులుచల్లి యగరుధూమధూపితంబై వెలయునట్లిప్పుడు రచియించుటకుం గారణంబేమియో? విశేషకారణంబులేక యింతయలంకారంబొకనాఁడైనఁ జేసియెఱుఁగము. దానంజేసియడిగెదను॥ ద్వితీయ॥ ఓమరాళికా యీదినమందు రోచనకుమారునింగొని మందార మాలావసంతసేనల యభినయవిద్యావిచక్షణత్వంబు పరీక్షింపబడును. అందుకై యీ యలంకారంబు సల్పంబడియున్నది.
మరాళిక॥ అటులైనసరే! మఱియొకరహస్యంబు నిన్నడిగెదను. ఆరోచనకుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునింబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందారమాలావసంతసేనలును అభినవయౌవనవిభూషితలై యున్నవారు. ఆతనింగాంచి నప్పుడ యాయిరువురకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్లయిన ననేకానర్థంబులు సంభవింపకమానవే. కేళిక॥ ఎన్నెన్నియనర్థంబులు సంభవించకయె యీచవతిపోరు శాంతింజెందునా? ఇందుకు

మనముచింతించి చేయునదేమియులేదు. మనము నారాచకన్నియలకుందగిన నాట్యో
చిత నేపథ్యంబులు సిద్ధపఱచియుంచవలయుంగాన నందు జాగరూకలమై యుందము.
అనుచునిష్క్రాంతలైరి॥ ప్రవేశకము॥ నాట్యశాలయందు యథోచితాసనంబులపైం
గూర్చున్నట్లు పరంతపుండు రోచనుండు సౌదామినియు ప్రవేశించిరి॥ సభలో గూరు
చుండియున్న శత్రుంజయుండు రోచనునింగాంచి యానందబాష్పంబులతో॥ ఓ
కుమారకా మదనమోహనా యిన్నిదినములనుండి నీవెక్కడెక్కడం దిరిగితివో ? ఏయే
కష్టంబులననుభవించితివో ? నీముఖారవిందంబుంగాంచి పెక్కుదినంబులయ్యెనే ?
నీవిల్లువిడిచి పోయినదిమొదలు నీతల్లియాహారంబువదలి యనవరతము నీసేమమునకై
భవానికిం బూజసేయుచున్నది. నేనునుమరల నీమొగంబుంజూడంగోరి ప్రాణంబులు
ధరించుకొనియున్నాడ నంతియకాని వేఱులేదు. నిన్నింక నాలింగనంబు చేసికొని
యాదలమూర్కొనక నాప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాసనంబువిడిచి లేచు
చున్నాఁడు॥ సమీపముననుండిన బుద్ధిసాగరుండను మంత్రి॥ ఓమహారాజా యిదినాట
కము. మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత నేమియుందెలియక ప్రవర్తించెదరు॥ ఓర్చు
కొనుఁడు॥ శత్రుంజయుండు కూరుచుండెను.

సౌదా॥ రాజా ఏల తామసించెదవు. నాట్యం బుపక్రమింప నానతియొసం
గుము॥ పరంత॥ ఓభగవతి తొలుత నేకన్యకవిద్యావైశారద్యంబుం బరీక్షింపనగు.
సౌదా॥ రాజా నీకుం బ్రథమమహిషీ పుత్రికకాన మందారమాలయే తొలుతఁబరీక్ష
ణీయయగు. పరంత॥ అట్లయినసరే. ప్రతిహారినింబిలిచి॥ ఓసీ నీవుచని మందారమాలా
నాట్యాచార్యుండైన రాజదత్తునింగాంచి తొలుత భవత్ప్రియశిష్యనాట్యంబు పరీక్ష
ణీయంబుగాననతివేగంబున రమ్మనుమని చెప్పుము. ప్రతిహారియట్లయగుంగాకయనిపోయి
నాట్యాచార్యునితోఁ బ్రవేశించి మహారాజా యిదెయాచార్యుండువచ్చి యున్నవాఁ
డనిచెప్పిచనియె. రాజును రోచనుండును రాజదత్తునికి నమస్కరించి సమీపాసనంబు
నం గూరుచుండం బ్రార్థించి యతండు గూరుచున్నవెనుక తా ముపవిష్టులైరి. రాజు॥
ఆచార్యోత్తమా మందారమాల తమచేనుపదిష్టంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప సమర్థ
రాలైయున్నదియె. రాజదత్తుఁడు॥ రాజావినుము. శ్లో॥ యద్యత్ప్రయోగవిషయే
భావికముపదిశ్యతే మయాతస్యై। తత్తద్విశేష కరణాత్ప్రత్యుపదిశ తీవమేబాలా॥
అన్నట్లు నేనుఅభినయ ప్రయోగవిషయమందు ఏయే భావమునుపదేశించుదునో అది
యప్పుడయనేకవిధముల విశేషింపఁజేసి నాకు ప్రత్యుపదేశము చేయుచున్నట్లుగానున్నది.
నేపథ్యమున మృదంగధ్వనివినంబడుటయు రోచనుఁడు తనమనంబులో.

కం. నవజలధరపటలావి। ర్భవదతిగంభీరని నదభావ్యంబగుచున్॥
నవమురజమధ్యమస్వర। మవగతమైయుల్లమునకు హర్షంబొసఁగెన్॥

ఇట్లనుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుండి.

కం. జలధరపటలవినిర్గత । విలసచ్చంపాప్రభాళి వెల్లిగొలుపుచా ।
యలివేణి వెడలెఁగలువల । విలుకానిజయాస్త్రమనుచు విబుధులుతలఁకన్॥

ఇట్లు వెడలివచ్చిన రాచకన్యకంగాంచి రోచనుఁడు మనంబునందు ఈ నవ మోహనాంగినాట్యాలంకారంబునాకు మిగుల మనోవినోదంబుం గల్పించుచున్నది.

సీ. గుదియఁగట్టిన మొల్కకుల్కుచన్నులపైన ముత్తియంపుసరాలు హత్తుపఱచి
బంతంపుఁదొడలకుబాగుమీరెడునల్ల యర్థోరుకంబుఁదానాసఁదొడిగి
బటువులౌపిఱుఁదులపైనజాళ్వామించురతనంపు మొలనూలురహిధరించి
మెత్తనియడుగులనత్తమిల్లఁ గఁగుల్కుటందియల్ బాగుగాఁబొందుపఱచి.

గీ. చూచువారలహృదయముల్ చూరగొనెడి। మొలకనవ్వులమోమునమురువుగుల్క
జగముఁగెల్వఁగవచ్చెడుశంబరారి । విజయలక్ష్మియనందగివెలఁదియొప్పె.

ఇట్లు ప్రవేశించి మందారమాలయు తనయాచార్యునికినమస్కరించి సౌదామిని పాదంబులకెరఁగి జనకునికివందనంబులాచరించి కించిదంకురితలజ్జావికాసభాసురమంద హాససుందరముఖారవిందయగుచు రోచనకుమారునిం గ్రేగంటంజూచుచు సంగీతంబు సేయువారికి ముస్నగానిలిచియుండెను. రాజదత్తుఁడు ॥ భగవతి సౌదామిని యభిన యింపందగువస్తువొక్కదాని నిరూపించిన నదియథాశక్తిసూచింపంబడును ॥ సౌదా ॥ పూర్వము అగ్నిమిత్రునియెదుట మాళవికయభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్ప దంబై యుండునదియ యిప్పుడుసూచనీయము. మందారమాల గానముచేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుల్లహోపిఓ మేతస్సింభవహియయణిరాసం
అంహోఅపంగఓ మేపరిప్ఫురయికింవివామో
ఏసోసోచిరదిట్ఠోకహంమువణయిదవ్వో
ణాహంమంపరాహీణంతుయిగణయసతిణ్ణం.

[మే = నాకు, పిఓ = నాయకుఁడు, దుల్లహో = దుర్లభుఁడు. హియయ = ఓ హృదయమా, తస్సిం = అతనియందు, ణిరాసంభవ = ఆశలేనిదానవగుము. అంహో = ఔరౌర, వామో మేఅపంగఓ = నాయొక్కయెడమకడకన్ను, కింవిపరిప్ఫురయి = ఏమోఅదరునట్లున్నది. ఏసోసోచిరదిట్ఠో = ఇతఁడో ! బహుకాలమునకుఁగనంబడియె. కహం = ఎట్లు, ఉపణయిదవ్వో = చెందఁదగినవాఁడగును. ణాహ = ఓనాథ, పరాహీణం మాం = పరాధీననైననన్ను, తుయి = నీవిషయమందు, సతిణ్ణం = ఆశతోనుండుదాని నిఁగా. గణయ = తలంచుము.]

అనియథాభావముగ నభినయించుచున్నది. మందారమాలయభినయించినవెంటనే వసంతసేనయు నభినయించెను. రోచనుడు ॥ ఓమహారాజా మీరునన్ను మధ్యస్థత్వమునను నునిచియుండుటంబట్టి వీరలయందుగల తారతమ్యంబు వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క ప్రథమతనూజ యగుమందారమాల అనతిచిరకాలాభ్యస్తనాట్య విద్యయని తోచెడిని. ద్వితీయతనూజ యగువసంతసేనబహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియ తారతమ్యంబుగాని మఱియొండు తారతమ్యంబు లేదు మృదువైనయభినయమందు నిరువురునుచతురలే. ఆయభినయమును ఆనువర్తించి వికల్పించుటలో నీమందయానలకు సాటియగుబోటులు లేరు. తక్కినతాళలయాదులందును ఈకాంతలువిశేషశిక్షితలు. పూర్వవిషయంబుంబరిత్యజించి విషయాంతరంబుస్వీకరించునప్పుడు పూర్వభావాపనోదనంబుచేసి భావాంతరంబభినయించుచో మఱికొన్ని యాశాస్త్రరహస్యంబులు సూచితంబులుకాకయున్నవి. ఆరహస్యంబులు దేవతానుగ్రహంబున నిప్పుడునాకును పూర్వంబునబృహన్నలయగు నర్జునునికింగాని యితరమనుష్యులకెఱుకపడునవి కావు. పరం ॥ అట్లయిననవియు నాతనూజలకభ్యస్యంబులే. ఓమందారమాలా ఓవసంతసేనా నాసమీపమునకురండు. మీమీతల్లులు తమతమ కూఁతులధికురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు. ఇరువురును మీరు సమానలేయని తీర్మానింపంబడినది. ఇట్లువారికి స్పర్ధకలుగుటకు కారణమేమనఁగా నొకనాఁడు మీతల్లులిరువురునుండగా నేను మీమీకూఁతులయభినయవిద్యాపాటవంబెట్లున్నది యని యడిగితిని. అందుకువారు సమర్థురాలికి మీరిచ్చుబహుమానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగఁగా నేను వారింగాంచి మనమందారమాలావసంతసేనలలో నెవ రభినయవిద్యాచతురయొ దానినొకచక్రవర్తికిఁబట్టమహిషిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొసంగుదునని యంటిని, అందుపై మీతల్లులకీయాగ్రహంబుగల్గె. ఇఁకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు నీరాజపుత్త్రునియొద్ద నాట్యవిద్యారహస్యంబులభ్యసించితిరేని మిమ్మిరువుర నీమనోహరాంగునికిం బరిణయంబు సేయించియిత్తు. నావచనంబులప్రకారంబ ప్రవర్తింపుఁడు. మందారమాలా వసంతసేనలు ॥ సిగ్గుతోఁగ్రేగంట రాజకుమారునింగాంచుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి ॥ ఓయయ్యా యట్లయె తమయాజ్ఞాపరిపాలనంబుసేయుచుండెదము. అనిచెప్పి నిష్క్రాంతలైరి. తక్కినవారును సభవిడిచిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి ॥ మరాళిక ॥ ఏడ్చుచు ॥ ఓయక్కా మన రాజు ఇంతకఠినచిత్తుండనియెఱుంగకపోతిమిగదే? కడుపునంబుట్టినకూఁతులు చేసిన తప్పొకపైన క్షమింపంగూడదటే ॥ కటకటా యెట్టికట్టిఁడివానికైన నిట్టి క్రూరకృత్యంబు గూడునటే । కేరళిక ॥ ఓసీ ఎవరికైననసరే తప్పుచేసినవారిని తా నీజూనక పరుపవలన వినిరేని కోపంబధికంబయగు. అందుచుగూడ మంచనావిప్రుని వేషంబుదాల్చివచ్చిన గూఢశత్రుకునితమ్ముఁడు కాలకర్కోటకునివచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానసుండై కదా పరంతపుండిట్లుచేసెను ॥ మరాళిక ॥ ఓయక్కా వానికి వీరియందిట్టికోపముగల్గుట కుం గారణంబేమొకో? ॥ కేరళిక ॥ ఓసీగూఢశత్రుకుఁడు మనయూరనుండు పసిబాలుర దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికిబలియిచ్చుచు రాజునకుదొరకక యీ యూరియొద్ద నుండు మహారణ్యంబునదాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగుదురుగా? ॥ మరాళిక ॥ ఔను నేను నెఱుంగుదును॥ కేరళిక॥ ఒకనాడీవృత్తాంతంబువిని రోచనకుమారుండు గూఢశత్రుకుండుండునడవికి వేటకుఁబోయి వానితో మహాఘోరయుద్ధంబుసలిపి వానిని బంధుపుత్రమిత్రవర్గంబులతో సంహరించివచ్చినందుకు మనరాజు రాజకుమారునిపరాక్రమంబుంగని సంతసించి సౌదామినీసమక్షంబున నిట్లనియె. ఓభగవతి యీ రోచనకుమారుండు నా యిరువురతనూజాతలకుభర్తయని మున్నె వక్కాణించి యుంటింగదా. ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుంగూడ యీతండె భర్తయగుఁగాక. నేను పురుషసంతానహీనుండనై యున్నవాఁడను. ఇఁక రెండుమూఁడుదినములలోఁ బరిణయ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకలనిచ్చి పెండ్లిచేసి పట్టాభిషేకంబును సేయఁగలను. అని చెప్పి పరిణయకార్యంబుల నెఱవేర్పఁగార్యనియుక్తులకాజ్ఞయొసంగెను. అట్లుండమరునాఁడుదయంబున నా రాజకుమారుండు నగరంబున లేకపోయె. ఆదినముదయమున నొక సన్న్యాసి రాజునగరు సేరవచ్చెను. రాజు నప్రత్యుత్థానాదులబహూకరించి యాదినంబు తనయింట భుజియింపుమని ప్రార్థింప నాతఁడందుకొల్లక రాజుతో నోరీ నీవుపరిశుద్ధుండవైనను నీ తనూజలు పరిణయము కాకముందె రాజపుత్రునింగలసినవారు. వారినింటనుంచుకొని యున్నావుగాన నీకుదోషంబుగలదు. వారిఁబరిత్యజించువరకు మావంటివారలు నీయింటం గుడువరు అనిచెప్పి తనయిచ్చంజనియెను. వాఁడు కాలకర్కోటకునిపోలికయు గల్గియున్నాఁడు. వాఁడుపలుమరు భిక్షుకవేషంబుధరియించుకొని యీనగరంబు నిండ్లవాకిళ్ల బిచ్చమెత్తఁగా నేను గాంచియున్నదానను. ఆ కపటసన్న్యాసిమాటలువిని తన కూఁతులయందుఁ దనకులంబునకపకీర్తిదెచ్చిరను ద్వేషబుద్ధి యుంచి వారునిదురించుచుండఁగా మంచంబులతో గొనిపోయి యడవియందొండొరులకెఱుకపడనిచోటులవిడిచిరండని తన భటులకాజ్ఞసేయ వారు నిన్నరాత్రి యట్లుచేసిరి ॥ మరాళిక ॥ ఓకేరళికా మొదటనె వారు రాజపుత్రునికిం బ్రదత్తలైరి. ఇదివరకు

సంప్రాప్తయౌవనలునుగారు. వీరివిషయంబున నిట్టిదురపవాదంబు సెప్పిన వానిమాటలు
రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే ॥ కేరళిక ॥ ఓసీ రాజులహృదయములు వజ్రములకంటె
కఠోరములు. కుసుమములకంటె మృదువులుగదటవె. కేవలముకీర్తికళంకములేకుండఁ
జేసికొనుటయె వారి క్రమము ॥ మరాళిక ॥ ఈ దినము మొదలుకొని కమలవతీకళా
వతులును మన యారంగాననుగదే. అందుగమలవతి మనరాజునకు భోగపత్ని యగు
శృంగారవతి కూఁతురుగనుక తనకు సహోదరీభావంబు పాటించుకొని మందారమాల
యందతిప్రేమతోఁ బ్రవర్తించుచుండు. అదియతిచతుర. మఱి యుఁగళావతియనునది
ధర్మకవచునికూఁతురు మందారమాలతో స్నేహంబుఁ బాటించుచుండు. వీరిరువురు
వారలతోఁగూడ రాజకుమారునొద్ద నాట్యవిద్యాభ్యాసంబు చేయుచున్నవారు ॥ కేరళిక ॥
వారి వృత్తాంతంబు దెలియదు. మనము మఱపకులకుంబోదముర ॥ అని నిష్క్రమింత
రైరి ॥ ప్రవేశకము ॥ కమలవతి కళావతి యుఁ బ్రవేశించిరి. మంచంబుపైఁబరుండి నిదుర
గూరుచుండు మందారమాలం గాంచి ॥ అక్కటా! యీముగుద తనయంతఃపురంబనుకొని
యీ ఘోరాటవియందు నిదురకూరుచున్నది. రాజభటులు తన్ను దెచ్చి యిక్కడనుంచి
పోయినవిధంబు లుంగను. నిదుర మేల్కాంచి యెవ్విధంబు పరితపించునో? మందారమాలా ॥
మేల్కాంచి ॥ నలుగడలం బరికించి ॥ ఏమి నేను రాత్రి నాయుపవనంబునం బరుంటినో?
కానిచో నాయంతఃపురమున నేలలేకపోతిని ॥ కమలవతీ నేను ఒకవేళ పరాకుపడి యుప
వనమందు నిద్రపోయినను మీరలైన నిదురలేపఁ గూడదటే. ఏమే నేనిట్లు అనాథవలె
నిదురింప నాతల్లి యారకుండెనటవే ॥ శయనంబువిడిచి లేచి ॥ కటకటా యిది నా
యుపవనంబు కాదు. ఉపవనంబైనచో మయూరంబులును శుకపికంబులును లతాని కుం
జంబులునుండవా? ఒకవైనంగానమే యిక్కడ. అదియునుంగాక నాయంతఃపురంబు
సమీపంబున లేదే. ఈ స్థలంబునకెన్నఁడును నేను వచ్చినదానంగాను. ఈ కంటక
కంటకితంబులగు చెట్లను భయంకరారావముఖరితంబులగు క్రూరమృగంబులను నేనెప్పు
డును గాంచినదానంగాను. నామనంబున బహుభయంబుగలుగుచున్నది ॥ కమలవతి ॥
ఓముగుదా నీతల్లికిని నీయందు దయలేకపోయెఁగదే యని పైటచెఱంగు మొగంబుపై వేసి
కొని యేడ్చుచున్నది ॥ మందారమాల తాను నేడుచుచు ॥ ప్రియసఖి సంగతియేమే ॥
కమల ॥ ఓసి మనకు సంగతులేవియు లేవు. గతిలేనివారమైతిమంతేనే ॥ మందార ॥ ఓసీ
యేలయట్లనియెదవు. నా జనకుండును నాజననియును మొదలగువారల కేదేనికీడు సంభ
వించెనో? ॥ కమలవతి ॥ వారల కేమియు లేదు. మఱివారల చేమనకు ॥ మందార ॥ సశోక
ముగ ॥ ఏమియుని. వారు బాగుండఁగా నాకు శోకకారణం బేమి? కళా ॥ ఓకమలవతీ
యేలసంకోచించెదవు. ఈ దుఃఖంబు చెప్పక తీరదటవే ॥ ఎంతసేపీవిధముగ సందిగ్ధపు
మాటలాడెదవు ॥ అనిచెప్పి ॥ మందారమాలతో రాజు దానివిషయంబునం జేసినయప

కారంబుం దెల్పెను ॥ మందారమాల భూమిపయిం బడిమూర్ఛపోయె. ॥ ఇంతలో కాల
కరోత్కటకుండు ప్రవేశించి యతివేగంబునవచ్చి మందారమాలనెత్తికొని దురవగాహం
బగునరణ్యపుమార్గముగుండంజని సమీపమున నుండునొక కొండపేటుపైకెక్కెను. కమల
వతీకళావతులు ఎంత ప్రయత్నపడియుఁ నక్కడికెక్కలేక విరమించుకొని యామం
దారమాలకుం గలిగినదుర్దశావిశేషంబునకు మిగులసంతపించుచుం జేయునదిలేక యా
కొండచఱియలోఁబడి ప్రాణంబులువదలనిశ్చయించుగొని యందులోదూకుటకు ఒక
యున్నతప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కిదూకిరి ॥ నిష్క్రాంతలైరి.

కాలకరోత్కటకుఁడు ఆకొండపేటుమీఁద నొకపలకరాతిపైన మందారమాల
నునిచితట్టిలేపిన నాకన్యకలేచి యోకమలవతీయని పిలిచినఁ గాలకరోత్కటకుండు ఓ
పిల్లా కమలవతిలేదు. ఇది కాలకరోత్కటకుఁడు వసించుతావు. పెబ్బులిచేతంజిక్కి
కొన్న చిన్నిలేడిచందంబుననైతివి. ఇఁకదప్పించుకొన నీకుందరంబుగాదు. లెమ్ము.
ఇచ్చటికిసమీపమున నొక భైరవాలయంబువాకిటఁ బఱచియుండుపలకరాతిపైఁ నీభైర
వునియడుగున నొక పెట్టియయందు రెండు హారంబులున్నవి. అవి దేవతానిర్మితంబులు.
అవికావలసినవారొక సర్వలక్షణోపేతయగుకన్యక సకృత్తాఁడఁబోవుదానింగాని భైర
వోపాసనాసిద్ధపురుషునింగాని బలియిచ్చినం దీసికొనవచ్చును'' అని వ్రాసియున్నది.
అందుకై బహుదినంబులు భైరవోపాసనచేసి నేను నిన్నుదీసికొనివచ్చి బలియియ్యఁదల
పెట్టుకొనియుంటిని. ఇందుకై బ్రాహ్మణవేషంబుధరించి మీ తండ్రిపాలికివచ్చి
మిమ్ము విడనాడఁజేసితి. ఈ నెపంబున నీమగండు నా సహోదరునింజంపినపగయుఁ
దీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నాతపంబుపండె. అనిచెప్పిన మందారమాల భయంబున
నేమియుందోచక యేడుచుచున్నది. ॥ ఇంతలోపల చెట్లసందుననుండి లోచనకుమా
రుండు ప్రవేశించి ॥ మందారమాలంగాంచి సమీపమునకువచ్చి ఓ మందారమాలా యని
పిలచెను. రాజపుత్త్రియుఁ కన్నులుదెరచి ససంభ్రమంబుగ ప్రాణనాథా యనియార్చు
చుం బరువిడియాతనింగౌఁగిలించుకొనెను. లోచనుఁడు మెల్లగ దానింబుజ్జగించి యో
ప్రాణనాయికా యిప్పుడు నే నీకుంజేయవలసిన యుపకారంబేమి తెల్పుమనిన మందార
మాల రాజపుత్త్రా నీవేమియు విచారింపక యిప్పుడ ఈ క్రూరునింబట్టి తలతెగఁగొట్టి
యీ భైరవునికిం బలిపెట్టుము. తక్కినవిషయంబు లవ్వలఁదెల్పెదననిన లోచనుండట్లె
యని తన్నుంగని చెట్లసందున బరుగిడిపోవు నా కాలకరోత్కటకుని వెంటనంటి కొప్పు
పట్టితిగిచికొనితెచ్చి తలతెగగొట్టిభైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంతమందారమాల ప్రాణ
నాథా యీ భైరవుని క్రింద నవరత్నహారంబులున్నవట. ఈవిగ్రహంబుం బెరికి యవి
గ్రహించుకొనవలయును అనఁగా నా ప్రకారంబుగ భైరవునిం బెరుకఁగా వజ్రమయం
బగుపెట్టియందు రెండుహారంబులుగనంబడియె. వాని యెత్తుకొని లోచనకుమారుండు మహా

ముదంబునంది యో మందారమాలా యీ రెండుహారంబులును దేవనిర్మితంబులనుటకు సందియంబులేదు. ఇదియెవ్వరెవ్వరెట్లు ధరియింపవలయునో తెలియదు. క్రమంబు దప్పిధరించుకొన్న నేమేమికీడువాటిల్లునో యేమియుం దెలియకయున్నదే యనఁగా మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుంగూడ నీయాలయంబున నెందైన వ్రాసి యుండకపోదు. పరిశీలింతము అని యా భైరవాలయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి. అందొకచోట "భోగంకరణహారము రాజకన్యక ధరించుకొనందగునది. అది నియమముతో ధరించునది చతుస్సముద్ర ముద్రితధరామండలాధిపత్యంబు వహించు నొకరాజకుమారునికిం బట్టపుదేవియై యనేకవత్సరములు భోగంబులనుభవించును. జీవంకరణమనుహారము రాచకొమరుఁడు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి సకలశత్రుజయంబును అపరిమితధనసంపదయుఁగలుగు" అని వ్రాసియుండెను. ఇట్లు వ్రాసియుండుటం గాంచి మహాసంతోషాంబుధిం దేలి యాయిరువురును తమరొండొరులం బెండ్లిచేసికొనవలయునని యెంచి యది చెప్పుకొనలేక సిగ్గుపడుచుఁ గొంతతడవు గడుపుచుండ నందు రాకొమరుండు భోగంకరణహారంబును మందారమాలకంఠంబుననిడి హర్షోత్ఫుల్లముఖారవిందుండై యా బాలికామణి మొగంబు ముద్దుగొనియెను. జీవంకరణహారంబును రోచనుండు తానుధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ప్రాణనాథా మీరిచ్చటకు వచ్చుటకుఁ గారణంబేమి. నన్నుఁ గాలకోటకుని బారినుండి తప్పించుటకై దైవము మిమ్ము ప్రేరణచేసెనోకో? అనుపదమునభవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరహదుఃఖం బెంతమాత్రము నాకుఁదోచదు. అనియనఁగా రోచనుఁడు ప్రాణనాయికా నీతండ్రి గూఢతక్షకునింజంపినందుకు సంతసించి యుజ్జయినీనగరంబునకు నన్ను రాజుం జేయందలంచి తనభావంబు బయల్పఱచుటం జేసి యది యేనొల్లక సకలదేశవిలోకనోత్కంఠచేత నెవ్వరికెఱుకపడకుండ నానగరంబు నిర్గమించి యీయరణ్యంబునం జొచ్చి నడుచుచు నీదినముదయమున నీకొండచఱియయొద్దకుం జేరి నీచేయు రోదనధ్వని వినంబడఁగా నిచ్చోటికివచ్చితిని. భవల్లాభంబువలన నపరిమితానందంబు నొందియున్నవాఁడ. ఇంతకంటెఁ గావలసినది యధికంబేదియును లేదు. భరతవాక్యము ॥ కం ॥ మసకనుదినమానందము । వనజాతదళాక్షుదయను వర్ధిలుఁగాతఁ । ఘనములు వర్షించి జగం ॥ బును గాచుచు నుండుఁగాత భూమిసురులకై ॥ అని యందఱును నిష్క్రమింతురైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము సమాప్తమైనయనంతరము శత్రుంజయుండు తనమంత్రి యగు విచారసారునితో నోప్రధానశేఖరా యీ నాటకమందు నాకుంబరమమిత్రుఁ డగు పరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచరిత్రంబు నిరూపింపబడియె. రోచన కుమారుండనువాఁడు నాతనయుఁ డగుమదన మోహనుండేయనితోఁచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖమువచ్చినప్పుడు నాకుదుఃఖమును వానికిసుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదంబునువిలగల్గు. ఆరోచన కుమారుండెవండు? ఆభైరవాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు నేమైరి. వృత్తాంతంబును పూర్ణముగావిన నామన మత్యుత్కంఠతోనున్నది. అనియడుగఁగా మంత్రియు సాంఖ్యాయనిం బిలిపించి రాజడిగినవిషయంబు విన్నవించిన నామె యిట్లనియె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణికంఠుండను సిద్ధుండొకనాఁడుజ్జయి నీ క్షేత్రంబు దర్శింపవచ్చి మహాకాలదర్శనానంతరం బాకాశ యానంబునఁబోవుచుండి యమూల్యరత్న ప్రభాప్రజ్వలితంబు లగునీహారంబులు రాజపుత్రుల కంఠంబులం బ్రకాశించుటంగాంచి యా భైరవాలయసమీపంబునడిగి యొక బ్రాహ్మణ వేషంబుధరియించుకొని వారిసమీపంబునకుం జని ప్రాణములుపోవు వానివలెవిలపించి యేలయేడ్చెదవని వారడిగినమీదట యా కపట విప్రుండిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రా నేను బీదబ్రాహ్మణుఁడను. మీయొద్ద యాచించి యేమైన సంపాదించుకొనం బ్రయత్నపడి వచ్చుచుండఁగా నీ యుదయంబున మహాసర్పం బొకటి నాతోఁ బ్రకట్టమై యమదంష్ట్రలంబోలిన తనకోరల విషంబు గ్రక్కుచు నన్నుంగరచి వేగంబ పారిపోయినది. నేనిదివరకు ప్రాణంబులుబిగ బట్టుకొనివచ్చితిని. ఇఁకనాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలవిలఁదన్నుకొని విగతప్రాణుని చందంబుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపాయంబుంగానక తనహారము జీవంకరణంబని చెప్పంబడునుగాన నిదియితనిని బ్రతికించు ననితలంచి తటాలున తనమెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంఠంబునవైచెను. ఒకింతసేపటికి వాఁడిటునటుంబొరలెను. అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాల తన హారంబు భోగంకరణంబుగాన నీతనికి సౌఖ్యము సేయుననితలంచి తన మెడనుండు హారంబు నాతనికంఠబునవైచిన నంతలో నాసిద్ధుండు నవ్వుచులేచి యాకాశ యానంబున నెగరిపోయె. అదిమొదలు వీరుబుద్ధి చాంచల్యంబుగల్గి యొండొరులతోఁ జేరక యెడబాసిపోయిరి. క్రమక్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరపట్టణంబుం బ్రవేశించెను. ఏనుభూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల నెఱింగిన దానంగాన మందారమాల గతి యెఱింగి యది రాజకుమారు నెడబాసినవెంటన యడియుండుచోటికింజని దానినీ యూరికింగొని తెచ్చితిని. మందారమాలను విడిచి పెట్టినరీతి వసంతసేనను గూడ నట్లడవియందు రాజువిడిచి పెట్టఁగా సౌదామినిని యచటికింబోయి దానిం గొనిచని

శ్రీపర్వతంబునం దనయాశ్రమంబున నుంచుకొనియున్నది. ఆవసంతసేన ప్రౌఢ వొకతు కామమంజరియను పేరుతో యోగంబభ్యసించు చున్నది. మణికంఠుం డీ హారంబులం దాల్చి శ్రీపర్వతంబున సౌదామినీతపోవనంబున కరిగి యామె యడు గంగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయుం జెప్పె. అంతట సౌదామిని యీ హారంబులుతనకిచ్చి పొమ్మనియడుగంగా తప్పించుకొనిపోలేక తదీయతపోవిశే షంబునకు భయపడుచు నామెకు సమర్పించిచనియె. ఆసౌదామిని యాహారంబులు గొనుచు భైరవాలయంబునకువచ్చి యచ్చటమంజారమాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖిం చుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడ నొకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసి యుండుటయు మఱియొకచోట ..ఈహారంబులు శూద్రతపస్వి చేతంజిక్కెనేని హార స్వాములకు చిత్తచాంచల్యంబున పరస్పరవియోగంబును సంభవించును; అనియును ఈ హారంబులు మరల బంధుజనంబుల యొద్దజేరెనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహాలాభకర ములునగును అని వ్రాసియుండుటంగాంచి సంతసించి తనతపోవనంబున కుంజనియె. రోచనుం డీపురంబునకువచ్చి యున్నాడనివిని వసంతసేనచే వానిని కొన్నిదినంబులకు ముందు యిచ్చట కుంబంపినయది. వసంతసేనం దోడ్కొని యీదినం బిచ్చటికివచ్చి నట్లు సౌదామినికి వృత్తాంతంబుం దెల్పియున్నాను. ఇప్పుడిచోటికి వచ్చును. ఈ దినము నీతోయుద్ధము చేసినవాఁడె నీకుమారుం డైనమదనమోహనుండు. ఇతని కుద యాదిత్యుని నగరంబున రోచనుండను పేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించిన వాఁడె కృతబుద్ధియనునీ విచారసారునికుమారుండు. దీర్ఘబాహునికూతురు చంద్రసేన యే చంద్రసేనుండను పేర సుందరీమంధిరధిపత్యము వహించుచుండెను. కమలవతీ కళావతులు కొండచఱియలోదూకి ప్రాణంబులువాయ యత్నించి దూకగా నందొక పొదరింటిపయింబడి దేహంబుల నొకించుకేనియు క్షతిలేకయుండ నేనచ్చటికేగి వారలంగొనితెచ్చి మందారమాలకు దాసికలంగాఁ జేసియున్నదానను. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువు మొదలగువారును ఆసాంఖ్యాయనీ ప్రభావంబున కత్యాశ్చర్యంబునొంది యామె పాదారవిందములకు నమస్కరించి యోతల్లీ యిట్లు కారణవత్సలతం గావాడిన నీప్రేమకు మేమేమని వినుతింతుము. కరుణించి కుమారుల రప్పింపుము. అనివేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయని భటులచేత మదనమోహనుని కృత బుద్ధిని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తన కుంబ్రణా మంబుచేసి నిలిచినకృతబుద్ధిసహితుం డైనమదనమోహనునిం జూచి ప్రమోదంబుతో నోమహారాజకుమార కాయని యాదలమూర్కొని నాయనా నిన్నొక కారణంబుచే కారాగారంబున బంధనంబు సేయవలసివచ్చె. ఇదితప్పుకాదు. నీమనంబున నుంచు కొనకుము. ఇదె నీతండ్రి శత్రుంజయమహారాజు వచ్చియున్నవాఁడు. నిన్నుం

గాంచ నత్యుత్కంఠతో నున్నవాఁడు. ఆతనిచరణ కమలంబులకెరగుము. అనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రిపాదార విందంబులకు వందన మాచరింపఁగా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పంబులఁగుమారు నాదలతడుపుచు బాహువులు సాచియెత్తి నిండుకవు గిటంజేర్చుకొని డగ్గుత్తికతో నేమియుంబలుక లేకయుండ మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపంబడి నిలుచుండె. కృతబుద్ధియు తండ్రికి నమస్కరించి రాజునకు నెఱిఁగిన నాతని రాజు కౌఁగిలించుకొని నాయనా మనుష్యునిబాయని నీడబోలె రాముని బాయని లక్ష్మణునివలె రాజకుమారుననుస రించుకొని యనేకకష్టంబులను భవించితివి. లోకంబున స్నేహధర్మంబు నీవలన నిలుపంబడియె. ఆనిపల్కఁగా సాంఖ్యాయని కమలవతీ కళావతీ తరళికా ప్రముఖులచేత మందారమాలాది కాంతలను రావించి నమస్కరింపం బనిచి యందు మందారమాలంజూపి యిదియె యుజ్జయినీపతికూఁతురు. దీనిపేరె మందారమాల. ఇదిపట్టమహిషీ పదంబునకుందగినయది. అని మదనమాలం జూపి ఇదిమదనమాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగ రాధిపతి యగుశూరబాహుని కూఁతురు. అని చంద్రసేనంజూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీ దీర్ఘబాహునికూఁతురు. ఇది లతావివాహ ప్రస్తావమునవుండఁగా నేనచ్చోటికింజని కొన్ని యింద్రజాలంబులు చూపించి భీతంజేసి యిచ్చటికిం గొనివచ్చి నీకుమారునికిం బత్నిగాఁ జేసియున్నాను. అని మదలేఖంజూపి యిది నేపాళదేశపురాజధాని యగుచంద్రభాగ నగరాధిపతి యైన ధర్మపాలునికూఁతురు. అని చందనలేఖ జూపి ఇదినాపుం బ్రియశిష్యుం డగుసింహదేశాధిపతి ధృతవీర్యునితనూజ. నీకుమారునికి వివాహయోగ్యయని యారాజుతోఁ జెప్పితెచ్చి చంద్రసేనునికిం జెలియలివరుసగా నేర్పఱచియుంటిని. ఈ యైదుగురును నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయున్నవారు. అని చెప్పుచుండఁగా సౌదామినియు వసంతసేనం దోడితెచ్చినంగాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండుపరిచారి కాజనంబుచేత దానితపస్వి వేషంబుం బాపి రాజకన్యకావేషంబును ధరింపంజేయ నాజ్ఞయిడి వారలట్లుచేయ నోరవతికి చికిలిచేసిన పంచబాణుని బాణంబురీతి వెలుంగు సాకన్నియనుజూపి దీనిని యాఱవ కోడలినిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవిని శత్రుంజయుండిట్లనియె. ఓభగవతీ నీయాజ్ఞ మీరకుజరుగుట కాటంకంబులేదు. అయినందెలియకయడిగెదను. సంసారంబువదలి సన్యాసవృత్తిలో నుండుతమ కీసంసారప్రవృత్తి యేలగల్గె; తెల్పుమిఅనఁగా సాంఖ్యాయని యిట్లనియె. ఓమహారాజా యీ విచారసారుఁడు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడు. మేమిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువునొద్దనయొనరించితిమి. ఇతఁడొకనాఁడు నాతపోవనం బునకువచ్చి నమస్కరించి యోభగవతి! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁ బ్రార్థించె

దను. మారాజకుమారుఁడు మదనమోహనుఁడు పరకీయాపరాయణుఁడుగునని జ్యోతి
ష్కులువచియించిరి. వారలమాట లసత్యంబులుకావు. పరదారపరాయణుండురాజగు
నేని రాజ్యంబుచెడునని రాజు భయపడుచున్నాఁడు. ఇందుకుందగిన వెరవూహింప
వలసినభారము నీది అనిచెప్పెను. అందుకునేను సమ్మతించి లోకంబునం గన్యకలను
తమతమ తండ్రి మొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకలే
తమకిష్టుని వరించిరేని వారుకన్యక లనందగుపర కీయలగుదురు. "కన్యాయాః
పిత్రాద్యధీన త్వేసతిపరకీయతా" అనియున్నదిగదా? కాన పిత్రాద్యనుమతి లేకయే
తమకుతామెకోరి యీతనివరించిరేని యితనికి పరకీయాగ మనంబునుసిద్ధించు. ధర్మ
శాస్త్రప్రకారమిది విరుద్ధమునుగాదు. శ్లో॥ గాంధర్వేణవివాహేన బహ్వోవ్యరాజర్షి
కన్యకాః । శ్రూయంతేపరిణీ తాస్తాఃపితృభిశ్చాభినందితాః ॥ అన్నట్లు శకుంతలాదు
లగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భర్తలనువరియించి యుండుటంబట్టి దోషా
వహమునుకాదని యితనికి పట్టమహిషీ పదంబునకుందగిన రాజకన్యకల నారసి నాశిష్య
లగు మందపాలకి సౌదామిని మొదలగు వారలంగొని యనేకోపాయంబుల నిచ్చటికి
రప్పించి వారికి పరస్పర స్నేహముకల్గునట్లు లొనరించి యీసుందరీ మందిరంబునం
గాపాడుచుంటిని. ఇందొక్కొక్కరినింజేర్ప ననేక శ్రమములనుభవించితిని. ఈనగ
రము మదీయతపోబలంబుచే నితరుల కగమ్యస్థలంబునంగట్టిన పట్టణము. అనిచెప్పఁగా
శత్రుంజయుండు తన మంత్రిబుద్ధికి మిక్కిలి సంతసించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి
నాకు మారునికింతటితో జ్యోతిష్కులుచెప్పిన దోషముపోయినదా యనియడుగ సాం
ఖ్యాయనియుం ఓరాజా యీ సుందరీమందిరంబున నీకుమారుం డీకాంతలకైపడిన
ప్రయాసము పరదారలకై తిరుగువాఁడును అనుభవింపలేఁడు. *మందారమాల చంద్ర
సేనునిపత్నియని యిందీవరకెల్లవారును దలంచియున్నారు. ఇతఁడును చంద్రసేనుని
పత్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియె కదా యెంచిప్రవర్తించెను. అందుతోనా
దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిందగిన నాయికలు ఈ భూలోకంబునవీరలేకాని
యితరలులేరు. వీరలంగాక యన్యలనిఁక మనంబుననైనంగోరఁడు. వీరలు కులరూప
వయోవిద్యాదుల నీకుమారునికి సమానలు. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు ప్రమోద
మేదురహృదయుండై భగవతి యింత ప్రియంబుచేసిన నీకు మేమేమి ప్రియంబుసేయం
గలము. కొండంతదేవునికిం గొండంతనైవేద్యముపెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడం
గలుగు ప్రియకార్యంబొకటి నెరవేర్చుకొనుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యో
రాజా నాకుం బ్రియంబుచేసెదవేని ఈ కన్యకలజనకులరావించి యీ సుందరీమందిరం
బునన మంచిముహూర్తంబునందు వివాహంబుజరుపుము. కన్నులు జల్లవడంజూతు నిది
యనాకుం బ్రియంబనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును జయవర్మంగాంచి మదనమాల

తండ్రియగుశూరబాహువును అతనికుమారులను కారాగారవిముక్తులంగావించి నీభార్య యగుమోహనవతితోడ నెల్లిసాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తత్క్షణంబపంపుమన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినీపతి యగుపరంతపునికిని సింహదేశాధిపతియగు ధృతవీర్యునికిని, చంద్రభాగనగరాధిపతి యగు ధర్మపాలునికిని వృత్తాంతంబు విశదంబుగ వ్రాసి కల్యాణపత్రికలు తానె శత్రుంజయుండుపంపించెను. సకలబంధుజనంబులునువచ్చిచేరిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున కతివేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులెక్కి కొందఱుభటులుచని కుమారుని వృత్తాంతంబుదెల్పి కల్యాణంబుశ్రుతపరచఁగా మదనమోహనునితల్లి మణిమాల మహాప్రమోదంబునొంది మఱునాఁడుదయంబునను సుందరీమందిరంబునకువచ్చి చేరి కుమారునింగని సంతసపడి కోడండ్రువచ్చి నమస్కరించినఁదీవించి యందఱంగౌఁగలించుకొని మహానందాంబుధిం దేలుచు పెండ్లిపనులు నిర్వర్తించుచుండె. దేశంబులంగలవిప్రముఖ్యులును రాజులును వైశ్యులు శూద్రులును పరిణయ వీక్షణకౌతూహలంబుతో నానగరంబునంజేరి యిష్ట మృష్టాన్నంబులచే బరితృప్తిపడసిరి. శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనీనిర్దిష్టంబగు శుభ మహూర్తంబునందు మంగళవాద్యంబులుమ్రోయ విప్రముఖ్యులు వేదంబులుసదువ గాయకులు వీణావేణుముఖ్యములగు సంగీతంబులుపాడ అప్సరసలకుసమానలగువారకాంతలు నర్తనంబులుసలుప మహాసంతోషంబునంగుమారునికి మందారమాలాదిక్రమంబుగఁ బరిణయంబునిర్వర్తించెను. ఇట్లయిదుదినంబులు మహాముదంబుగఁ బరిణయంబుజరిగిన యనంతరము శత్రుంజయుండు సాంఖ్యాయనిం బ్రార్థించి చిత్రకేతననగరంబునకుంగొని చని తన్నిదేశంబున సకల బంధుసమక్షంబున పౌరులును బంధువులును సంతసంబంద మదనమోహనునికిం బట్టాభిషేక మహోత్సవంబు రచియించి మంత్రిపదంబునం గృత బుద్ధి నునిచి తానును విచారసారుండును నిర్భరత్వంబుతో భగవంతుని ధ్యానించుచు సంతోషంబుననుండిరి.

కం॥ మదుపజ్ఞంబుగఁజేసితి । నిదినీవంగీకరింపు మెలమి నెలంగన్
మదనజనక సరసులకును । హృదయాహ్లాదావహంబు హితమయి వెలయన్.

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందవందనాభిలాషియగు, చిలకపాటి. వేంకట
రామానుజశర్మచే రచియింపంబడిన చమత్కారకథాకల్లోలినియందుఁ
చతుర్థతరంగము సర్వంబును సంపూర్ణము.

శ్రీ చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మగారిచే విరచితమైన గ్రంథముల జాబిత.

		రూ.	అ.
వినోదకథాకల్పవల్లి		3	0
చమత్కారకథాకల్లోలిని, ప్రథమభాగము		0	12
డిటో ద్వితీయభాగము		0	12
కాళిదాసచరిత ప్రకరణము		1	8
శ్రీ తులస్యుపాఖ్యానము	[అచ్చగుచున్నది.]	0	8
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	,,	1	0
,, కాలికో	,,	1	8
సుమనోవినోదభాణము	,,	0	4
శ్రీ రాధికాపరిణయమును శ్రీ గోపీకథాకౌముది	,,	1	0
ఆంధ్ర తనిశ్లోకి	,,	1	0
ఆంధ్రకల్కిపురాణము పద్యకావ్యము	,,	1	0
శ్రీమదాంధ్రవచన బ్రహ్మవైవర్తపురాణము	,,	3	8

* ఇతర సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములకు క్యాటలాగు కోరిన పంపబడును.

విలాసము:—

1. చిలకపాటి - వేంకటరామానుజ శర్మ అండ్ సన్,
నెం. 16 పెరుమాళ్ కోవిల్ తోట వీధి.
సాహుకారిపేట పోస్టు, మదరాసు.

2. పిడుగు – వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,
2/40. పెద్దినాయని వీధి,
మద్రాసు.

ఆంధ్రగ్రంథములు

వచనగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశ స్కంధములు, ఒకేసంపుటం	9	0
,, మూడుసంపుటములు	10	8
ఆంధ్రవచనభారతము—		
,, ఆదిసభాపర్వములు	3	0
,, ఆరణ్యపర్వము	3	0
,, విరాటోద్యోగపర్వము	3	0
,, భీష్మద్రోణపర్వములు	4	8
,, కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	3	0
,, శాంతిపర్వము	4	8
,, ఆనుశాసనికము మొదలు స్వర్గారోహణపర్వము వరకుగల సంపుటము	4	8
ఆంధ్రవచనవాల్మీకిరామాయణము, 2 సంపుటములు (అచ్చు)		
ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము	1	12
ఆంధ్రకవిత్వచరిత్ర, బసవరాజు అప్పారావుగారిది	1	12
శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	4	0
అరేబియన్‌నైట్సుకథలు	1	4
న్యాయవిచారము, ప్రహసనం	0	4
తులసీదాసురామాయణము	8	0
ద్వాదశోపనిషత్తులు, వచనం	3	8

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
తిలకుగారిసెక్యూరిటీకేసు, ఉపన్యాసములు	0	14
భారతరమణీమణులు, 1 భా॥	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	10
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	0	8
శ్రీమహాభక్తవిజయము	6	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి	0	8
పంచతంత్రము, వచనము	0	8
నవనాథభక్తులచరిత్ర	2	0
నీతిరత్నాకరము	0	8
సంగ్రహరామాయణము	0	12
సంగ్రహభారతము	1	4
సంగ్రహభాగవతము	1	4
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	1	12
పతివ్రతలచరిత్రలు	2	0
దక్కనుపూర్వకథలు	2	0
భోజునికథలు	0	8
భోజకాళిదాసకథలు, 1 భా॥	0	12
,, 2 భా॥	0	12
హితోపదేశము, సులభశైలి	0	12
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	0	6
సంస్కృతనాటకకథలు	1	8
దశకుమారచరిత్రము	1	8
మదనకామరాజుకథలు	0	14
రాజశేఖరుడు, గోపాలుడు	0	8

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
విక్రమార్కునికథలు	0	8
చార్ దర్వేషుకథలు	0	8
తాతాచార్యులకథలు	0	6
వైద్యులకథలు	0	4
బేతాళునికథలు	0	8
వీరాంగనలు	0	12
పరమానందశిష్యులకథలు	0	3
నలుగురుమంత్రులకథలు	0	4
అయిదుగురుదొంగలకథలు	0	6
సత్యసేనవిజయము	0	4
ఋషులచరిత్ర	0	8
పురాణగాథలు I	0	12
" II	0	12
బాజీరాయని చరిత్ర	0	14
రఘువంశకథ	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర	1	0
వివేకానందవిజయము	2	0
పరిహాస్యవినోదకథలు	0	12
ఈసబునీతికథలు, 1-వ భా॥	0	6
డిటో 2-వ భా॥	0	8
పంజాబుఅల్లరి	0	8
శుకసప్తతికథలు	0	6
మర్యాదరామన్నకథలు	0	3
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	1	8
అనంతసాగరము, బుక్కరాయసముద్రచరిత్ర	0	12
ప్రహ్లాదచరిత్ర, ప్రతిమలతో	0	6
శకుంతల "	0	6
నల "	0	8
సావిత్రి "	0	6
హరిశ్చంద్ర "	0	8

నవలలు.

	ప్రతి 1-కి. రూ.	అ.
సీతారామము	1	4
ఐవన్హో, నవల	0	8
మదాలస "	(అచ్చు)	
సుజనరంజని "	0	8
విజ్జలదేవి "	1	8
ఉన్మాదిని, "	0	4
అస్తమయము "	1	8
దుర్గేశనందని "	0	12
కపాలకుండల "	0	12
లక్షణ "	0	12
టిప్పుసుల్తాన్ "	1	8
లీల "	0	6
రాజర్షి "	1	0
తారాబాయి "	0	14
దిలారామ "	1	4
కోవలన్ కన్నకి	0	12
మనోహరి "	0	14
వీరబాల "	0	8
ఆనందమఠ "	0	12
లాలాబాయి "	0	8
ఆంధ్రరాష్ట్రము "	1	8
రోషినార "	0	12
బాలాదిత్య "	2	0
దేశభక్తుడు	1	0
శంభుతోనొకనాటిసహవాసం	0	4
చంద్రగుప్తుడు, నవల	2	8
నీతిసింధువు "	0	10
వనజాక్షి "	0	12
స్వప్నయాత్ర "	0	12
ముగ్గురుమూర్తులు	1	4

వివిధగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
హిందీ ఇంగ్లీషుబాలశిక్ష	0	4
హిందీ తెనుఁగుబాలబోధ	0	4
పెద్దబాలశిక్ష బజారుప్రతి	1	0
డిటో అట్టబైండు	1	8
చిన్నబాలశిక్ష	0	3
ఆంధ్రకన్నడబాలశిక్ష	0	4
ఆంధ్రద్రావిడబాలశిక్ష	0	4
ఆంధ్రద్రావిడ మొదటి[illegible]	0	6
,, రెండవవా[illegible]కము	0	6
నేరములు చేయుజ[illegible]లచరిత్ర, ప్రతిమతో	1	0
పాకశాస్త్రము,కంది సుబ్బరావు	1	12
చిత్రలేఖనము (Drawing)	1	4
జంత్రి, భూమిశిస్తు, అధికపన్నుల విభజనలు విశదముగ నున్నవి	0	8
గాంధిమహాత్ముని హైందవ స్వరాజ్యము	1	0
ఆకాశవిమానములు, ప్రతిమలతో సహా	0	8
భావలహరి	0	8
వ్యవసాయబోధిని	0	8

నిఘంటువులు.

	రు.	అ.
శ్రీవేంకటేశాంధ్రము,పద్యకా॥	0	6
బాలచంద్రోదయము	0	8
షడ్భాషామంజరి (ఆరుభాషల ఒకేబ్యులరి)	1	8
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్ర నామశేషము, సాంబనిఘంటువు, టీక, అకారాద్యనుక్రమణికతో	1	4
డిటో క్యాలికోబైండు	1	8
శబ్దార్థచంద్రిక	6	0
తెనుగుసామెతలు with English Translation by Capton-Carr	1	4
Translation Guide - English ot Telugu & Vice Versa.	2	8
Sankaranarayana's English-Telugu Dictionary. శంకరనారాయణగారి నిఘంటువు (ఇంగ్లీషుపదములకు తెనుఁగు అర్థముగలది)	12	0
English-Telugu Pocket Dictionary ఇంగ్లీషు-తెనుఁగు పాకెట్టుడిక్షనరి	3	0
సంస్కృతాంధ్రనిఘంటువు	3	8

ఆంధ్రవ్యాకరణాలంకారములు.

	రు.	అ.
అథర్వణకారికావళి	1	8
అనంతునిఛందము	1	0
అప్పకవీయము	3	0
ఆనందరంగరాట్ఛందము	1	8
ఆంధ్రభాషాభూషణము, పద్యకావ్యము	0	6
ఆంధ్రచంద్రాలోకము	0	12

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.